

1988
696

GHEORGHE ADAMESCU

ISTORIA
SEMINARIULUI „VENIAMIN“
DIN IAȘI
(1803 — 1903)

TIPĂRITĂ CU CHELTUIALA ADMINISTRAȚIUNII CASEI ȘCOALELOR

26483 D

~~4539~~

BUCUREȘTI

INST. DE ARTE GRAFICE „CAROL GÖBL“ S-sor ION ST. RAȘIDESCU
16, STRADA DOAMNEI, 16

1904

~~BIBLIOTECA~~
~~26483~~
Cota ~~4339~~
Inventar

Biblioteca Centrală Universitară
BUCUREȘTI
Cota 26483 Dublet
Inventar 640772

RC 815/06

B.C.U. Bucuresti

C640772

PR 104/82

M. S. REGELE CAROL I.

PRECVÂNTARE

Sunt doi ani aproape de când Ministerul Cultelor și al Instrucțiunii Publice a decis ca în 1904 să se sărbătorească centenarul Seminarului „Veniamin“ din Iași. D-l Ministru Haret mi-a făcut onoarea de a-mi încredința sarcina să scriu istoricul acestei școli în timpul celor o sută de ani trecuți.

Am primit cu entuziasm, am lucrat cu stăruință pe cât ocupațiunile zilnice mi-au permis; dar sunt departe de a crede că am făcut o operă desăvârșită, mai ales din pricină că trebuia gătită cartea la o anumită zi spre a se putea răspândi cu prilejul serbărilor ce se fac în primele zile ale lui Octombrie la Iași.

Istoria unei școli, este legată cu întreaga mișcare culturală a unei țări; dar în țările românești, mai ales în prima jumătate a secolului XIX, școala de care ne ocupăm rezumă în ea în unele momente toată această mișcare, în altele este un centru de activitate didactică, în altele este o forță creată de luptă națională. De aceea, în lucrarea mea, eram atras la fiecare pas către chestiuni mai generale, mai mari, mai anevoioase; dar trebuia să-mi restrâng cercul spre a nu trece limitele impuse și de felul scrierii și de timpul de care dispuneam.

Pe lângă aceasta, să adăugăm că izvoarele au fost așa de risipite și așa de greu de strâns, că pentru unele momente au fost în abundență, pentru altele aproape de loc, și astfel se va explica neegalitatea ce prezintă lucrarea mea.

În special, pentru anii din naintea Regulamentului Organic nu avem nicio știre. Focul dela 1827 distrugând o parte din clădirea seminarului, peste un an iarăși focul distrugând arhivele Mitropoliei Moldovei, au dispărut actele din cari se puteau scoate informațiuni despre seminariu. Afară de actele fundațiunii, și nici pe acelea nu le-am aflat în original, nu am avut pentru epoca aceasta nici un document inedit. A trebuit deci să mă mărginesc la cele ce se cunoșteau mai înainte, în special la cele scrise de d. C. Erbiceanu în a sa „Istoria Seminarului Veniamin“.

Pentru timpul dela 1832 înainte, am găsit multe acte oficiale, astfel că de aci încolo tot ce am luat din scrierea citată am controlat după documentele ce aveam la îndemână.

Lucrarea începe prin povestirea vieții aceluia care a întemeiat și al cărui nume l-a purtat seminariul și cât a fost la Socola și după ce s'a așezat în Iași. Am socotit aceasta ca o lucrare accesorie și nu am întreprins cercetări speciale, nici nu am studiat în deosebi activitatea lui Veniamin ca traducător. Un singur lucru am făcut: am stabilit bibliografia lui Veniamin Costache, ceea ce lipsiă aproape cu totul, fiindcă listele de cărți publicate de diverși autori erau incomplete ori neexacte.

Am deosebit în două părți istoricul seminariului: în prima parte, povestirea fazelor prin cari a trecut; în a doua, actele, întregi sau în fragmente, pe cari s'au întemeiat afirmațiile din partea primă sau cari prezintă interes din unele priviri. Am dat mai mult loc actelor mai vechi cari se găsesc și mai greu și au importanță și în afară de trecutul propriu zis al seminariului. Pentru timpurile mai apropiate de noi, am reprodus în anexe puține documente și n'am reprodus de loc legi, regulamente, etc. cari se pot găsi lesne în Monitorul Oficial sau în Colecțiunea ce publică Ministerul Cultelor.

În alegerea faptelor și în expunerea lor, am avut în vedere o singură cerință: să spun adevărul. Și l-am spus, nu apreciind eu, ci lăsând să vorbească faptele înseși.

Nu am socotit că am dreptul a ascunde ceva din acest trecut al școlii de care ne ocupăm, nici din trecutul unor înalte instituțiuni cu cari viața seminariului a venit în atingere; căci, oricum ar fi, acestu e trecutul nostru, viața generațiilor ce ne-au precedat și cu cât îl vom cunoaște mai bine cu atât vom aprecia mai just progresele ce am făcut și, ceace e mai prețios, vom înțelege lipsurile de azi și vom fi înarmați spre a lor înlăturare.

Nu pot termină această precuvântare, fără a adresă mulțumiri d-lui Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, d. Sp. Haret, pentru că a făcut posibil ca lucrarea să se tipărească în cele mai bune condițiuni. Mulțumesc de asemenea tuturor aceluia cari m'au ajutat, direct sau indirect, dându-mi informațiuni, punându-mi la dispoziție cărți sau acte sau făcându-mi alte înlesniri.

Septembrie 1904.

Gh. N.

VIAȚA MITROPOLITULUI VENIAMIN COSTACHE

VIATA MITROPOLITULUI VENIAMIN COSTACHE

Când avem a vorbi despre istoria Seminarului care poartă numele lui Veniamin Costache, este o datorie scumpă ca prima pagină a acestei lucrări să fie povestirea vieții acelu vrednic bărbat care a deschis cea mai veche școală din câte avem azi în țară și a fost inițiatorul și îndemnătorul unei însemnate opere de redeșteptare culturală.

Nu numai slujitor al altarului, nu numai propovăduitor al cuvântului dumnezeesc, dar iubitor de patrie și luptător pentru drepturile ei în vremuri grele și înnourate, Veniamin este una din figurile trecutului nostru care se impune prin mulțimea calităților înalte și rare, prin curățenia și sfințenia vieții, prin devotamentu-i nemărginit pentru adevăr și bine.

* * *

Veniamin Costache s'a născut în luna lui Decembrie 1768. Părinții săi erau Grigore Costache, poreclit Negel, și Maria, născută Canta (1).

(1) Notele acestea le găsim date de însuși Veniamin pe ultima pagină a cărții : *Funie sau frânghie întreită. Iași 1831*. Iată în întregul ei acea notiță auto-biografică : « Smeritul talmăcăitorii cărții aceștia s'au născut în luna lui Dechemvrie a anului « 1768 din născători bine cinstitori de Dnezeu Grigorie Costachi, ce să poriecia Ne- « gel, și din Maria Canta, trupeaște: iar dhceaste din S. Bot: în zi întâi Ianuarie « a anului 1769 de Elena Costachi priimit: iar la an. 1784 au fost înbrăcatu în shima « monahicească în s: Episc: Hușului și hirotonitu Diiacon de prea sfințitul Episcopul « ei Iacov: iar la 1788, după ce mai nainte au fost trasu la S: M: M: de prea sfințitul Mi- « tropolit Leon s'au hirotonisit Ieromonahū: decī la 1789. Mart: saū rânduīt Igumen « Monast: sfntul Spiridon din Iaș: apoi la 1792: Iunie 27. s'au hirotonit episc. Hu- « șului de starițul său acelaș Iacov, provivasindusă Preasfinția sa la scaunul Mit:

Și după mamă și după tată eră scoboritor din vechi familii boeresti din Moldova (1).

Veniamin — din botez *Vasile* — studiă câțva timp în casă, apoi fu trimis la Academia Vasiliană din Iași (2). Invățătura și-a desăvârșit-o în mănăstirea Neamțului, unde se află stareț vestitul Paisie, conducătorul unei întregi mișcări de cultură bisericească (3).

Cum a ajuns aci și cum s'a hotărît a îmbrățișa monahismul într'o vârstă așa de fragedă, sunt întrebări la cari tradițiunea a răspuns într'un mod poetic. Mai toate biografiile lui scriu că a fugit de acasă, fiindcă nu-i plăcea metoda dascălului grec, că a mers rătăcind și a îndurat multe nevoi până a fost găsit de familie, că a cerut numai decât — în contra voinței părinților — să se călugărească, întocmai ca Ioana d'Arc, care auzia glasurile îngerilor chemând-o și strigă: Dumnezeu voește !

În testamentul lui nu pomenește nimic de toate acestea (4), ci spune pozitiv următoarele: „La vârsta de 15 ani și *înscris rugămintea părintelui meu, ce se află bolnav*, către preasfințitul Iacob Episcopul Hușului, m'am aferosit vieții monahicești“. Rezultă de aci nu numai că părinții nu s'au opus, dar chiar l-au îndemnat și l-au ajutat spre aceasta.

Episcopul Hușilor de atunci, nemuritorul Iacob Stamati (5), eră om cult și se îngrijă mult de școală. Venirea tânărului Vasile

«Iar la 1796. Iunie 1, s'aŭ provivasit la episc. Romanului de acelaș Mitropolit: și la «1803. Mart: 15. saŭ diadohisit după treacerea sa din viața aceasta trecând la scaunul Mitropoliei Moldaviei».

(1) Din familia Canta vedem pe cronicarul Ion Conta în sec. XVIII. Familia Costache ar fi purtat — după arhontologia lui Sion — numele de Boldur și i s'ar putea urmări existența în trecut până în vremea lui Ștefan cel Mare. Pozitiv este că în sec. XVII găsim boieri mari din această familie. (Paharnicul G. Sion, *Arhontologia Moldovei*. Iași, 1892, pag. 22, 123. — N. Iorga, *Istoria literaturii române în sec. XVIII*, vol. II, pag. 399).

(2) El în testament zice despre aceasta: «așezat în școală publică». (Vezi *Testamentul lui Veniamin în Biserica Ortodoxă Română*, An. XI, 1887—88 pag. 395 ș. u.).

(3) Despre Paisie și rolul lui: N. Iorga, *Istoria literaturii române în secolul XVIII*, Vol. II, pag. 390 și urm.

(4) Legenda aceasta o aflăm prima dată în biografia Mitropolitului scrisă de Nicolae Istrati publicat în *Calendar pentru Români pe anul 1851 care se cuprinde din 365 zile*. Anul X, Iași 1851 pag. 15. De aci a reprodus o parte Melchisedec în *Cronica Hușilor*, București 1869, pag. 372.

(5) Episcop între 1782—1792.

în împrejurări așa de deosebite atrase atențiunea bunului prelat asupra-i. Dela început chiar îl ținù foarte de aproape, îl călugări, dându-i numele de Veniamin, când erà d'abià de 15 ani și în curând îl hirotoni diacon la 18 ani. Peste puțin Veniamin se duse la Mitropolia din Iași, chemat de Mitropolitul Leon (1), și în 1788 fu hirotonit ieromonah, iar peste un an ajunse egumen la mănăstirea Sf. Spiridon din Iași.

Când protectorul său Iacob se urcă pe scaunul Mitropoliei Moldovei (2), Veniamin fu ridicat la episcopia Hușilor la 27 Iunie 1792, în vârstă numai de 24 de ani (3).

De la început este deci extraordinară cariera acestui om, care urcă cu atâtă repejune aceste înalte trepte ale ierarhiei bisericești.

Ca chiriarh, se ocupă cu sporirea cărților bisericești, cu îngrijirea și îmbunătățirea locașurilor sfinte, se plecă cu bunătate de inimă spre cei săraci, mângâindu-i și ajutându-i; astfel își atrase iubirea tuturor celor ce-l cunoșteau și se făcù cunoscut și prețuit în toată Moldova.

Astfel se explică cum, după ce trecù la episcopia Romanului în anul 1796 (4), reuși să se ridice pe scaunul arhiepiscopal în anul 1803 Martie 20, după moartea lui Iacob Stamati.

* * *

Și ca mitropolit, Veniamin se ocupă cu toate cestiunile private la bunul mers al Bisericii. Una însă îl interesează cu deosebire: îndeplinirea tainei botezului. În aceasta face o adevărată reformă. Iată ce zice în testament:

„Am îngrijit a face îndreptarea sfântului botez, pentru că și în eparhia Hușiului și a Romanului și în Mitropolie deși se învață preoții a face botezul în trei afundări făcându-i-se și forme la colimvithrile ce se află pe la scaonele acelor eparhii, ei totuș boțează prin turnări, având pre la biserici covățele ce de abià puțea cuprinde o oacă apă și mai de multe ori și acele crăpate, iar prin politii erà lighene bărbierești, în Iași numai la Mitropolie și

(1) Leon a păstorit între 1786—1788.

(2) Iacob II Stamati a păstorit de la 1792 până la 1803.

(3) Melchisedec, *Cronica Hușilor*, Buc. 1869, pag. 371—388.

(4) Melchisedec, *Cronica Romanului*, partea II, Buc. 1875, pag. 160 și urm.

„la Sf. Spiridon se află colimvithre de aramă încăpătoare, aceasta „dar cu ajutorul lui Dumnezeu după multă stăruire o am adus la „dreapta deplinire canonicască pre temelia credinței ortodoxe“ (1).

Ca episcop al Romanului, a zidit un spital în acel oraș — în mare parte cu cheltueli personale (2).

Prin nimic însă n'a avut mai mare răsunset activitatea lui decât prin ridicarea învățământului în țară.

Se vede ca el găsește o atmosferă favorabilă pentru învățământ, se vede că Iacob căutase și el să convingă pe Domnitor despre necesitatea înființării și organizării școlilor, căci la 24 Maiu 1803, după anaforaua Divanului, Domnitorul Alexandru Constantin Moruzi (3) dă un hrisov, care se poate numi hrisovul *întemeietor al școlilor* (4).

Punctele principale ale acestui așezământ sunt următoarele:

1) instituirea unei eforii care să conducă școlile, compusă din Mitropolit și din doi boieri mari;

2) înființarea a șase școli românești județene în principalele orașe ale Moldovei;

3) admiterea în școli a pământenilor și a streinilor, a bogaților și a săracilor;

4) crearea a 50 de burse pentru elevii lipsiți de mijloace;

5) alocarea pentru școli a unei sume din venitul statului, în afară de taxa de 4 lei percepută de la preoți.

După ce văzû pusă temelia învățăturilor în genere, Mitropolitul Veniamin se gândi la organizarea învățământului preoțesc.

În această privință se găsesc două documente prețioase: unul din 1803, altul din 1804. Existența acestor două hrisoave face într-o câțva nesigură data întemeierii Seminariului (5). Sunt însă dovezi pozitive că trebuie să punem ca dată pentru aceasta anul 1803.

Veniamin îl consideră ca copilul său și chiar în 1806 reușește să facă pe Domn a-i mări veniturile (6).

(1) *Biserica Ortodoxă Română*, An. XI, No. 5, pag. 398.

(2) Melchisedec, *Cronica Romanului*, pag. 160 și urm.

(3) A doua oară în Moldova între 1802—1806.

(4) Vezi Anexa No. 1

(5) Vezi mai departe paragraful special despre întemeierea Seminariului.

(6) Vezi paragraful respectiv.

În acest timp el reorganizează și tipografia Mitropoliei, aducând 22 de lucrători streini în 1804 (1).

Tot el întemeiează și școala de cântări bisericești, aducând ca profesor pe un vestit cântăreț Petru Lambadarie (2).

* * *

Activitatea aceasta atât de spornică se întrerupse însă curând, fiindcă neînțelegerile dintre Ruși și Turci aduc războiul din 1806, ale cărui operațiuni se petrec pe pământul țărilor române. Acest războiu se sfârșește prin pacea de la București, când se pierd Basarabia (1812).

Indată ce Rușii ocupară principatele, căutară să înlăture pe Mitropolitul Veniamin din scaun (3). Se pare că ei găsiră chiar între boieri oameni cari să-i ajute în scopul lor.

În „Istoria Mitropoliei Moldaviei“ s'a publicat un document foarte important despre aceasta (4). Este mărturia a patru boieri că li s'au trimis un formular de petițiune către principele Prozorovski, cerând înlocuirea lui Veniamin. În această petițiune se zicea, între altele, că „Mitropolitul Moldovei și cu episcopii fiind tineri și „cu neștiință de învățăturile cele bisericești, urmează multe a- „taxii (5) și greșeli atât în trebile cele duhovnicești cât și în orân- „duelile cele politicești după întâmplările de acum a vremelor. „Drept aceea pământenii fac cerere către Luminarea sa ca să se „rânduească Exarh asupra acelor eparhii pre mai sub numitul „proin Mitropolit Chiovias, chir Gavriil, ca pre unul ce este știut „de noi bărbat împodobit cu multe învățături și areti (6) mai „vârtos fiind și actimon (7), pentru carele suntem încredințați că

(1) Istoria Mitropoliei Moldovei, pag. 44 Doc. No. XXXIX.

(2) C. Erbiceanu în *Viața lui Veniamin* Buc. 1888 pune pe acest Lambadarie tocmai pe la 1821 (pag. 22). pe când în *Istoria Mitropoliei Moldaviei* Buc. 1888 dă în anexe un document din care rezultă că școala s'a înființat în 1805 și că atunci a fost adus cântărețul Petru (pag. 345 No. CCCLXXXVII).

(3) Vezi scrisoarea prin care se denunță acest lucru. *Istoria Mitropoliei Moldaviei* pag. 85 No. LXXXVII.

(4) C. Erbiceanu *Istoria Mitropoliei Moldaviei* pag. 45 No. XL.

(5) Grecism: neorândueli (ἀταξία).

(6) Grecism: virtute (ἀρετή).

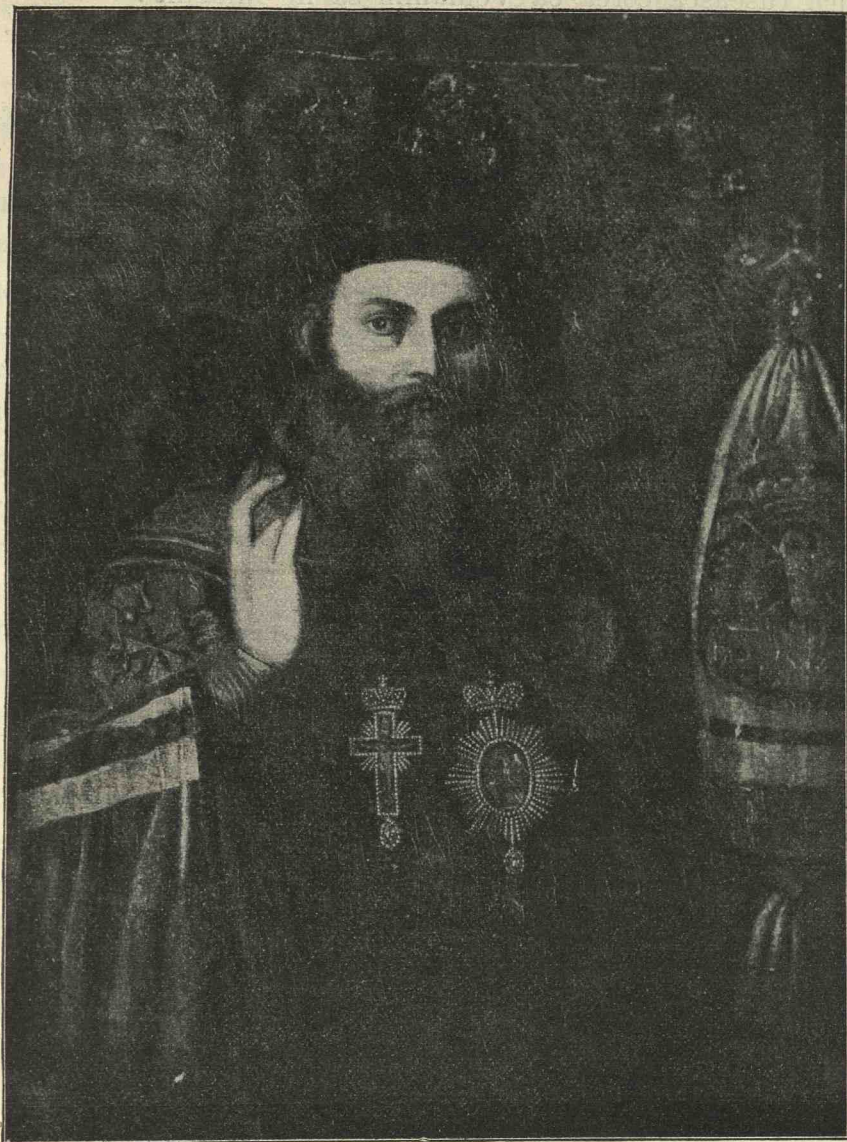
(7) Grecism: capabil.

„nu numai cele duhovnicești le va îndreptă, dar încă și pe cei politicești îi va povățui spre cele de folos Patriei“. Boierii cari dau declarațiunea spun că copiile ce au primit erau scrise de un maior Mavrachie, un devotat al lui Gavriil. Apoi ei adaogă: „Deci scrie «acest Maior Anton Mavrachie mai jos către dumnealui spătarul „Ramadan la Chișinău, cum că iată-ți trimit copia aceasta pentru „care am fost zis Dumitale că-ți voiu trimite. *Trimite-o dar la „Dumnealor boierii ca să o socotească și de va fi plăcută să o „prescrie și să o iscălească*“.

Complotul acesta, deși cunoscut lui Veniamin, căruia i s'a arătat una din copii, isbutește să-l silească a demisiona în anul 1808 și a se retrage în mănăstirea Neamțului. Astfel dorința lui Gavriil se îndeplinește, căci este numit exarh al ambelor principate (1).

Avea și Veniamin partizanii săi, dar aceștia nu puteau face nimic, țara fiind ocupată militarmente de Rusia, și zadarnică este protestarea câtorva dintr'înșii, cari spun: „Ne simțim norociți în vremea noastră, având Mitropolit pe Prea sfinția Sa chir Veniamin, „bărbat împodobit cu cele mai alese daruri, carele în curgere de „15 ani de când prin alegere de obște s'au hirotonisit Episcop „Hușii, atât la acea eparhie, cât și după ce iarăș prin a obștei „alegere au trecut la eparhia Episcopiei Romanului s'au purtat cu „bună rânduială, urmând cu osârdie datoriile sale păstorești și „mai ales după ce au primit asupra sa, sarcina obștei păstoriei, „adică Mitropolia țării, au îndoit râvna sa cea patrioticească, „sânguindu-se ca un bun patriot a împodobi patria sa: 1) că „sfintele lui Dumnezeu biserici le-a adus la cea mai bună rânduială și podoabă, care nici odinioară n'au fost; 2) că Prea „osfinția Sa cu multă osteneală și cheltuială au așezat duhovniceasca școală cu multe învățături, la Socola, pentru toți cei ce „voesc a se hirotonisi preoți, care nici într'o vreme n'au fost; au „tălmăcit din limba elinească cărți de învățatură a Dumneze- „eștei Scripturi și le-au dat în tipar spre folosul și luminarea „neamului nostru; 3) că la toate trebile și nevoile pământului se „sârguește împreună cu mare râvnă și osârdie ca un cinstit pa-

(1) A păstorit Gavriil între anii 1808—1812 a doua oară, după ce mai fusese mitropolit al Moldovei în 1792.

VENIAMIN COSTACHE

(După un portret aflat în aula Seminarului „Veniamin” din Iași)

„triot, fără cel mai mic interes, jertfind osteneală și cheltuială „la toate întâmplările, ca un adevărat părinte obștesc“ (1).

Ce însemnătate puteau să aibă asemenea considerațiuni, când politica rusească cerea ca Veniamin să fie înlocuit !

Și a plecat marele prelat și a petrecut ca simplu călugăr în mănăstirea Neamțului (2).

Despre viața sa în această retragere zice următoarele d-l Erbiceanu : „Retras în mănăstire, a făcut abnegațiune de sine, și-a uitat pentru moment drepturile toiagului păstoresc, a renunțat „la egoismul său și a îmbrăcat cu totul și forma și realitatea „unui simplu monah. Se spune de bătrâni monahi din mănăstirea „Neamțului că adesea mănca împreună cu obștea, — adecă la tra- „peză cu toți monahii, — ba făcea și ascultare, servind la masă „pe călugări. Ocupațiunea zilnică a sa eră cititul și scrisul, tradu- „cerea, mai ales din grecește a diferite tratate și opere ale sfin- „ților părinți“ (3).

* * *

După terminarea războiului, Gavriil părăsește scaunul și pleacă din țară împreună cu armata rusească. Rămânând scaunul mitropolitan vacant, boierii țării se adresează către Veniamin și-l roagă să se întoarcă : „cu căzută evlavie, cu un glas dator roagă „pe Preosf. Voastră să veniți să vă priimiți iarăși scaunul...“ (4); iar un mare număr de cetățeni din Iași cer Domnitorului să aducă în scaun pe Veniamin. Este mișcătoare această petițiune ; ea ne arată extraordinara dragoste ce aveau Moldovenii pentru Mitropolitul lor. „Nenorocire și păcatele noastre au fost — zic ei — de „ni s'au dus și acest sufletesc părinte și am rămas noi întru „toate oftările și suspinurile, storcând pârae de lacrimi ca o turmă „fără de păstor și ca niște prunci fără de părinți, când rămân

(1) Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldaviei și Sucevei*, pag. 46.

(2) În timpul exilului a înființat aci o tipografie, zice d-l Philippide : *Introducere în istoria literaturii*. Iași 1888, pag. 206.

(3) Erbiceanu, *Viața și activitatea Mitropolitului Veniamin Costache*. București 1888, pag. 19.

(4) Actul în *Istoria Mitropoliei Moldaviei și Sucevei* de C. Erbiceanu, pag. 51 Are data de 1 Octombrie 1812. Este semnat de 43 boieri.

„pe mâna vitregilor streini, cu inimile pline de cugetul junghierii, „în cea mai adâncă otrava amărăciunii . . . Noi în șase ani nu „auzim glas părințesc cu vre-o milostivire, nu auzim fluierul cel „păstoresc, nu auzim despre nici o parte cuvânt de mângâiere „cu vre-o milostivă adăpostire, fără de cât numai streine auziri, „streine nemilostiviri, streine călcări, streine vederi, streine asu- „priri. . .“ (1)

Intoarcerea lui Veniamin în Iași a fost un adevărat triumf. „Dacă „cineva poate să aspire — zice d-l Erbiceanu — la ceva sublim în „lumea aceasta, apoi nu poate fi alt mai înalt și mai satisfăcător „ostenelilor lui de cât a avea o zi triumfală ca a Mitropolitului „Veniamin !. . . Câte ovațiuni în cale câtă bucurie în popor de a-și „vedea pe blândul lor păstor ! Il aduc în triumf, iar la bariera din „Păcurari, toată suflarea ieșană, boieri și neguțători, stăpâni și „slugi, jidovi, armeni și de toată nația aleargă spre a primi pe „părintele obșteșc. De aici până în Mitropolie a fost adus prin „cânturi făcute anume de protopsalții Mitropoliei, prin cari îi laudau „meritele și declarau veselia sărbătorească a obștei că iarăși le „este părintele lor !“ (2).

Așezându-se din nou în scaun, Veniamin a trebuit să repare stricăciunile ce se făcuse în instituțiile bisericești și culturale ale Moldovei de când părăsise scaunul. Aceasta a fost preocuparea principală a lui în epoca dintre 1812 și 1821. Acum s'a reorganizat seminariul, mai întâiu chiar în 1812 prin îmbunătățirea programei, apoi în 1820 prin prefacerea corpului didactic. De asemenea s'a dat o deosebită atențiune școlii de psaltichie prin aducerea dela Constantinopol a vestitului protopsalt și mare meșter în ale muzicii bisericești Macarie Ieromonahul (3). Acesta a căutat să înlăture din cântecul nostru de biserică melodiile turcești. El a fost un adevărat reformator al muzicii noastre eclesiastice (4). Mai târziu a fost chemat în Bucu-

(1) Actul e publicat în *Istoria Mitropoliei Moldaviei și Sucevei* de Erbiceanu, pag. 52.

(2) Erbiceanu, *Viața lui Veniamin Costache*, pag. 21.

(3) C. Erbiceanu, *Viața lui Veniamin Costache*, 1888, pag. 22.

(4) Melchisedec în *Memoriu despre cântările bisericești în România* (Biserica Ortodoxă Română, An. VI, 1882, pag. 14) zice despre el: «Fericitul întru amintire Ieromonahul Macarie, pe care cu dreptul îl putem numi primul dascăl al psaltichiei noastre românești de astăzi»

rești de către Mitropolitul Dionisie Lupul ca să fie profesor la școala de muzică bisericească înființată de dânsul(1).

Veniamin a reorganizat Tipografia Mitropoliei și a dat la lumină o sumă de cărți(2), dintre cari unele traduse chiar de el(3).

A ajutat pe mai mulți tineri să-și desăvârșească studiile în țări străine (4).

Biserica Moldovei are în acest timp și chestiuni externe. Cea mai importantă este aceea a episcopatului catolic(5).

În 1817 consulul Austriei din Moldova cere Domnitorului Scarlat Calimah (6), să admită stabilirea unui episcopat latin în principat și anume la Bacău (7). Calimah refuză categoric propunerea și trimite copie de pe al său răspuns la Constantinopol lui Reuf-Pașa. Acesta îi scrie să persiste în atitudinea sa și califică răspunsul principelui că „este în totul conform și genial“; îl asigură totdeodată că, de se va face intervenire de către consulul Austriei din Constantinopol, „este evident că i se va da răspuns după datorie din partea noastră“.

Lucrurile rămân astfel până când se schimbă Domnitorul. Suindu-se pe tron Mihaiu Suțu (8), consulul austriac Iosif Raab revine asupra chestiunii. La 17 August 1820 trimite Domnitorului o notă în care cere să se admită episcopului catolic Ioan Filip Paroni „să se stabilească în Moldova, având drept: a cercetă bisericile „ce sunt în cuprinsul obștăduirii sale, a adiveră bunele rânduele „în parohii, a hotări întâmplătoarele pricini ce sunt între oile păstoriei sale, a sluji sfintele taine și a da adevărurile acelea cari „sunt păzite și date numai către episcopi“.

(1) Nifon Ploșteanul în *Carte de muzică bisericească*, Buc. 1902, pag. 52—53.

(2) *Istoria Mitropoliei Moldaviei*, pag. 433, No. CDXCV.

(3) C. Erbiceanu, *Veniamin Costache*, 1888, pag. 22.

(4) Iorodiaconul Ieronim la Kiev, (*Ist. Mitrop. Mold.*, pag. 119, No. CXVII, pag. 149, No. CLVIII. (Vezi încă: pag. 414 și 415 No. CDLXIV și CDLXV). Între cei ajutați de el se citează frații Asachi, Seulescu, Veniamin Cananău (vezi Testamentul), Iancu Nicolae Moldoveanu, trimis în București (Cf. Prefața cărții publicată de acest Iancu: *Culegere de înțelepciune*. Buc. 1827), ș. a.

(5) Actele privitoare la această chestiune sunt publicate în *Istoria Mitropoliei Moldaviei de C. Erbiceanu*, pag. 86, 88, 89, 91 sub No. LXXIX, LXXXI, LXXXII, LXXXV.

(6) Domnitor al Moldovei între 1812—1819.

(7) În județul Bacău sunt multe sate de Unguri Catolici (Ciangăi).

(8) Mihaiu Suțu între 1819—1821.

Domnitorul convoacă divanul țării pentru 28 August la Mitropolie și acesta respinge cererea. Înainte însă de a se redacta hotărîrea, consulul Raab scrie personal lui Veniamin, care era președintele divanului, arătându-i temeiurile pe cari își sprijină cererea. El susține că în toate țările europene sunt tolerați credincioșii de rituri străine și li se îngăduie să aibă și episcopi și că asemenea a fost și în Moldova: „totdeauna în pământul Moldo-„vei catolico-romani au avut episcopii lor suferiți de către obla-„duire și ritusul pămîntesc“.

Consulul nu poate convinge însă nici pe Veniamin nici Divanul. Hotărîrea acestuia este pe larg redactată și întreaga chestiune istorică este discutată.

Divanul vede două chestiuni deosebite în chestiunea ce i se supune: a) recunoașterea unui cap al catolicilor din Moldova; b) protectoratul agenției austriace asupra bisericilor catolice din Moldova. Ambele sunt considerate ca „împingeri aspre și isvo-„diri neașteptate într-o eparhie care au păzit până acum ființa „sa prin hărăzitele pronomii din învechime de către prea puternica „Impărăție“. După această declarațiune categorică, Divanul face un istoric „pentru ispitele câte după vreme au făcut apusenii bi-„sericești ca să poată a fi păstori încă de când nu era în pă-„mîntul acesta oi de a bisericii catolicești“. Din acest istoric „rezultă că nu a fost niciodată în cuprinsul Moldovei un episcop „sau arhieru apusienesc“.

Se respinge dar și acum cererea de a întemeia un episcopat latin și este inutil să insistăm asupra rolului hotărîtor ce-l are în această luptă Mitropolitul Veniamin.

Din toate acestea rezultă că el a stat în tot timpul de care ne ocupăm, în fruntea mișcării culturale și politice din țară.

* * *

Această mișcare însă n'a dat roadele ce s'ar fi putut aștepta de la dînsa, căci evenimentele din 1821 turbură totul și aduc groaznică jale pentru Moldova.

Este de o mare importanță să precizăm că Mitropolitul Veniamin a fost nu numai favorabil eteriștilor, dar sprijinitor și prin

sfaturi și prin bani. E o dovadă mai mult că toate năzuințele spre libertate ale popoarelor ce au trăit în legături cu Românii au găsit în țara noastră teren priincios pentru dezvoltarea lor, în niște momente în cari noi înșine ne aflăm în situațiune destul de critică.

Documentele ce s'au aflat în arhiva Mitropoliei Moldovei și pe cari le-a publicat d-l Erbiceanu (1) arată că legăturile între Veniamin și Alexandru Ipsilante, capul eteriștilor, erau foarte strânse. Pe lângă serviciile personale ce a făcut lui Ipsilante, a dat zece mii de lei pentru cauza eteriei și s'a însărcinat a întreține cu cheltuiala sa un soldat înarmat călare. Afară de acest ajutor în ascuns, Mitropolitul a mers în ziua de 27 Februarie 1821 în biserica Trei Ierarhi și, după ce a săvârșit sfânta slujbă, a încins lui Ipsilante sabia însuși în mijlocul bisericii.

Această atitudine a lui Veniamin i-a adus mari neajunsuri.

În Martie 1821 Domnitorul Mihail Suțu depune frânele guvernului în mâinile Mitropolitului, îndemnându-l să alcătuească o căimăcămie din capul bisericii, din episcopi și din boierii cei mari (2).

Deși un asemenea guvern cu greu ar fi putut să administreze o țară, mai ales în împrejurări ca acelea din 1821, totuși s'ar fi înlăturat unele nenorociri, dacă Veniamin s'ar fi bucurat de încrederea Porții. Turcii însă îl socotiau de eterist, pe când eteriștii socotiau că le este dușman, din pricina purtării rezervate ce trebuia să aibă în situațiunea de cărmuitor al țării. De aceea a fost nevoit să părăsească scaunul și să fugă în Iunie împreună cu alți boieri, lăsând țara în prada celei mai cumplite anarhii ce se poate închipui (3). Căimăcămia este în mâna lui Ștefan Vo-

(1) *Istoria Mitropoliei Moldaviei* pag. 95, 105, 106, Anexele No. LXXXVII, XCIX, C, CI, CII.

(2) *Istoria Mitropoliei Moldaviei*, pag. 110, Documentul din anexa No. CVIII.

(3) Iată câteva pasagii dintr'o scrisoare a lui Veniamin despre întâmplările din acest timp:

«Foc, sabie, desbrăcare, răpire, dărâmare bisericilor, omorîre slujitorilor bisericesti, silnicia fecioarelor, răbștirea (?) femeilor de lângă bărbați și a fiilor de lângă părinți, prădăciunile, ridicările vitelor de obște, ridicările zaharelilor și, după toate acestea, silnicia schimbării legii prin mucenie; aceste toate cu prisosință, acum se pun în lucrare.

goride (1). Acesta în Octombrie, însărcinează pe episcopul Huşilor, Meletie, cu locotenenţa Mitropoliei, dându-i titlul de „Vichil şi epitrop asupra întregii ţări“ (2).

După ce a trecut Prutul în împrejurări cu deosebire grele (3), s'a aşezat în satul Colincăuţi, una din moşile Mitropoliei Moldovei (4). Aci a rămas până la urcarea pe tron a lui Ioniţă Sandu Sturdza, cel dintâiu domn pământean după epoca Fanarioţilor (5).

În tot acest timp, Veniamin a fost centrul întregii activităţi a boierilor şi o întinsă corespondenţă s'a purtat între boieri şi Mitropolit. De la dânsul cer povaţă boierii despre atitudinea ce trebuie să aibă faţă de comandantul armatei turceşti trimise pentru suprimarea eteriei (6). La el se adresează diferitele partide boiereşti şi mai ales aceia cari luptau pentru stabilirea unui Domn pământean şi cari se temeau de intrigile Caimacamului (7). El era ținut în curent de tot ce se petrecea în ţară şi adesea îşi arată părerea lui în privinţa modului cum trebuie să se urmeze (8). La el se adresează pentru a-i cere sfat Mitropolitul Țării-Româneşti

«Averile boiereşti s'au isprăvit cu răpirea cea de acum, iar zidirile tree prin foc jalnic nopţile, căci s'au făcut fire a aprinde noaptea şi a culege ziua şi a prăpădi grabnic.

«Nu mai pot prelungi, căci vărsarea lacrimilor cu sfiala cea datornică, mă opreşte şi întunecă simţirile mele a povestii însutite lacrămări.

«Adu-ţi aminte, Indurătorule, de cele ce s'au făcut nouă, priveşte şi vezi ocară creştinilor, moştenirea noastră se mută la streini, casele noastre se sting cu focul, sărmani ne-am făcut, nelegiuţii ne stăpânesc, oare mântuire nu iese din mâinile lor? oare sufletele noastre vor scăpa de către sabia pustierei? s'au afumat trupurile noastre ca un cuptor osândit, smulsu-s'au de către faţa viforelor foametei, toată Moldova plângere au luat şi pierderea sa s'au apropiat şi pe tot ceasul se aşteaptă . . . » (*Istoria Mitropoliei Moldaviei*, pag. 366 No. CDXI).

(1) Proclamaţia lui Vogoride poartă data de 1 Iulie 1821 (*Ist. Mitrop. Mold.* pag. 385 No. CDXXV)

(2) *Istoria Mitropoliei Moldaviei*, pag. 159, anexa No. CLXXIII.

(3) «Am dat eu dosul Urgiei şi am trecut peste hotar într'o căruţă proastă, împodobit peste obraz cu un brâu de lână şi cu o manta nemţească îmbrăcat şi cu o pălărie pe cap.» (*C. Erbiceanu, Veniamin Costache*, pag. 23).

(4) *Idem* pag. 23.

(5) A domnit de la 1822 la 1828.

(6) *Istoria Mitrop. Moldaviei*, pag. 126, Docum. No. CXXVII.

(7) *Idem* pag. 163, Docum. No. CLXXVII.

(8) *Idem*, pag. 184, Docum., No. CCII; pag. 185, docum., No. CCIII; pag. 167 docum., No. CLXXX.

Dionisie Lupul, care de asemenea părăsise scaunul și se află la Brașov (1).

Turcii îi trimiseră vorbă să se întoarcă, amenințând că vor confiscă averile tuturor boierilor fugiți peste Prut (2). Veniamin însă ascultă îndemnul Mitropolitului grec Grigorie Iracleos (3), și răspunde că așteaptă să se retragă oștile turcești pentru ca să reintre (4).

În adevăr, după ridicarea pe tron a lui Ioniță Sandu Sturdza, Veniamin, primind de la acesta scrisoare (5), prin care e rugat să se întoarcă, reintră în Moldova și-și reia scaunul. La această scrisoare, Domnitorul alătură și o jalbă a breslelor, prin care acestea cer pe Veniamin: „Ne lipsește mângâierea duhovnicească... Răcorește setea noastră a tot norodul cu aducerea adevăratului nostru duhovnicesc păstor (6)“.

* * *

În timpul domniei lui Sturdza, Veniamin lucrează, ajutat de prietenia principelui— pentru îndreptarea relelor suferite de țară în timpul neorânduvelilor din 1821. Sarcina eră grea și aveà nevoie de vreme ca să se desăvârșească. Oarecari progrese s'au realizat, incontestabil, dar evenimentele din 1828 silesc pe Sturdza să părăsească tronul și astfel se începe lunga ocupațiune ru-sească: 1828—1834.

În timpul lui Sturdza s'a plănuiră clădirea catedralei metropolitane după îndemnul lui Veniamin. Avem un important document din 1826 August 8, prin care Domnitorul se adresează boierilor și clerului ce se află convocat la Mitropolie: „Urmează neapărat zi-„direa unui sfânt locaș a Mitropoliei cu clopotnița sa împreună, „ce nu o avem nicidecum într-o așa mărime și chibzuință, precum „cere atât trebuința și râvna norodului celui înmulțit de acum

(1) Idem, pag. 15, docum., No. CLX.

(2) Idem, pag. 125, docum., No. CXXVI.

(3) Idem, pag. 127, docum., No. CXXVIII.

(4) Scrisoare către paharnicul Enuță în *Istoria Mitrop.*, pag. 146, docum. No. CLVI.

(5) Datață 8 Noembrie 1822. *Istoria Mitrop. Mold.*, pag. 53, docum., No. XLIX.

(6) Idem, pag. 54, docum. No. L.

„cât și însuși cinstea și lauda Patriei (1).“ Cu această ocaziune el depune suma de 83.995 lei (jumătate din costul clădirii socotit de ei), rămânând ca restul să se acopere prin subscripțiuni.

Clădirea s'a început în 1833; dar, lucrările nu s'au terminat definitiv; încât restaurarea ei în timpul nostru (2) se poate considera ca desăvârșire a operei lui Veniamin (3).

Dar nu numai chestiunea localului unei catedrale, ci starea materială generală a Bisericii din Moldova a preocupat pe marele prelat. De aceea el cere Domnitorului să-i dea înapoi stăpânirea unor proprietăți ale diferitelor biserici (4).

O măsură generală și de o mare importanță ce se ia acum, este înlăturarea călugărilor greci dela administrația mănăstirilor închinată, pentru care guvernul a avut sprijinul Porții, căci ea vrea să împedice astfel a se forma cuiburi de Eteriști prin locașurile de rugăciune.

Relativ la aceasta, găsim un important document din 20 August 1824 (5). Dintr'însul se vede că încă din 1823 se înființase un comitet care să se ocupe cu administrarea veniturilor mănăstirilor închinată; dar se pare că nu se putuse lucra, fiindcă Domnitorul întărește acum comitetul, compus din Mitropolitul Veniamin și doi boieri: Hatmanul Gheorghe Buhuș și fostul mare Agă Dimitrache Ghica. Ca secretar al comitetului numește pe Arhimandritul Isaia (probabil Giușcă), egumenul Mănăstirii Socola. Misiunea comitetului este astfel arătată: „Să luați acum din domneasca noastră vis-
„terie catagrafie de toate moșiile și acareturile acestor mănăstiri,
„precum și extractul vânzării veniturilor, să vă îngrijiți cu cău-
„tarea trebii de a aduce în cea mai bună rânduială tot ceea ce
„atârnă asupra acestei trebuinți. Să faceți P. O. V. alegire de
„oameni cuvioși din pământeni moldoveni călugări, iar nici cum
„din Greci, spre a se rândui egumeni la aceste mănăstiri, așe-

(1) *Istoria Mitropoliei Moldaviei*, pag. 54, No. LI.

(2) Clădirea Sf. Mitropolii a Moldovei s'a sfințit în 1887.

(3) Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldaviei*, Prefața.

(4) *Istoria Mitropoliei Moldaviei*, pag. 263. No. CCLXXXVIII.

(5) *Istoria Mitropoliei Moldaviei*, pag. 405, No. CDLIV.

- 640498 -

CCTH

„zându-i cu îndatoririle spre urmarea sfintelor slujbe și a eftaxiei (1)
„sfintelor biserici (2)“.

* * *

Ocupațiunea rusească a fost de sigur mai puțin dăunătoare țărilor române decât jafurile eteriei. Aceasta se poate zice cu deosebire despre epoca administrațiunii lui Kiseleff, care a lăsat frumoase amintiri în amândouă principatele.

E drept că și pentru prima parte a ocupațiunii se găsesc acte pe cari Rușii le pot invocă drept dovezi de bunele lor intențiuni, dar ele au rămas... numai pe hârtie. Astfel este adresa către Mitropolit (3), cerând să însărcineze pe preoți ca să explice sătenilor că nu e vorba de a fi obligați să dea proviziuni pentru armata rusească, ci numai cei ce vor aveà de prisos să vânză. Ce frumos e scris actul, mai ales când se zice : „s'au dat înadins poruncă către isprav-
„nici pentru ca lăcuiorii nici într'un chip să nu se asuprească !“
Și ce urît s'au petrecut lucrurile în realitate !

Guvernatorul rus se ocupă și cu chestiunea mânăstirilor închinat și hotărăște ca un anumit comitet să îngrijască de administrarea lor: proestoșii și vechilii trimiși de soboarele mânăstirilor, câțiva pământeni de mare stare, doi clerici numiți de Mitropolit (4).

Veniamin a fost în tot acest timp în buni termeni cu guvernul rusesc, care l-a decorat (5), și a căutat să scoată de aci toate foloasele pentru țara sa.

După urcarea pe tron a lui Mihaiu Sturza (6), a mai păstorit până în 1842 Ianuarie 18, când și-a dat demisiunea.

Actul acesta (7) este important, pentru că faptul demisiunii este învăluit în o sumă de considerațiuni de natură teologică, astfel că reese poate mai clar decât ar fi voit să facă, pricina

(1) Evtaxie = bunăordine (εὐταξία).

(2) Relative la înlocuirea egumenilor greci sunt încă documentele de sub No. CCLXXXIX, pag. 264, CCXC pag. 265, CCLXXXVII pag. 262.

(3) Idem, pag. 280, No. CCCIX.

(4) *Istoria Mitropoliei Moldaviei*, pag. 449 No. DXVIII.

(5) Idem, pag. 466, No. DXXXVI.

(6) 1834—1849.

(7) *Analele Parlamentare*, vol. XI 1900, pag. 876 și urm.

retragerii sale: neînțelegerile cu Domnitorul. El zice : „Cunoscând „că se apropie ceasul sfârșitului meu . . . și uitându-mă în sfintele „canoane ca într'o oglindă, mi-am văzut sluția ticăloșiei . . . Am „căutat să aflu mângâiere și am zis că, deși nu am fost ales de „Dumnezeu, dar am fost ales de oameni, mă văd *însuși întru* „*aceasta amăgit și osândit, nefăcându-se și aceasta după sfintele* „*așezământuri . . . La agerimea oamenilor de astăzi*, ar trebui nu „un prost Veniamin, ci un Chrisostom, un Grigorie Teologul, un „Marele Vasilie, ca și cu cuvintele de duhul sfânt însuflăte să-i „învețe și cu faptele lor cele lui Dumnezeu plăcute să-i înduplece „ca să vieze după Dumnezeasca plecare“.

Domnitorul trimite demisia la Obșteasca obișnuită Adunare, cu o rezoluțiune, în care zice, între altele : „Ne-am văzut cu sim- „țitoare mahniciune siliți de a-l primi (actul) îngrijindu-ne, după „toate cercările făcute, ca să nu picăm în greșala duhovnicească „de a nu fi pus și mai multă stăruință spre a înduplică pe P. O. S. „de a părăsi o asemenea statornică și nestrămutată hotărîre, mai „ales că toate mijlocirile și îndemnările noastre s'au zădărnicit, „rostindu-ne în sfârșit P. O. S. că aceasta fiind o de sus suflare, „nu este în puterea omenească de a o preface“.

Cu această ocazie îi acordă veniturile mănăstirii Slatina — ce- rute de Mitropolit — „fiind aceasta și un prinos cuvenit înde- „lungatei sale arhieresti carieri, în care au slujit curgere de o „giumătate de vac Dumnezăescului pristol“.

Adunarea ia act de demisiune și mulțumește Domnitorului pen- tru măsurile luate în favoarea fostului Mitropolit.

Veniamin rămâne în funcțiune încă 10 zile și la 28 Ianuarie pleacă la Mănăstirea Slatina.

Despre plecarea lui, *Gazeta Transilvaniei* de la 16 Februarie scrie:

„În capitală și în toată Moldova domnește numai o jale. Până „seara s'au înștiințat unii și dintre poporul de rând cari în număr „mare au alergat la Mitropolie. Bocetul obștesc eră foarte sfășăi- „toriu, tânguirea se urcase în gradul cel mai înalt, încât trebuia să „vie împrejur pază militarască, ca să oprească și să imprăștie „mulțimea. La patru ceasuri după miezul nopții P. S. S. porni

„înconjurat de trupe către mănăstirea Slatina ce-i este hărăzită
 „pentru viață de pe la anul 1807. Cuvintele ce rostise P. S. S.
 „cătră obștime erau pline de duioșie : Mă bucur că văd obșteasca
 „părere de rău în inimile sinpatrioților despre ducerea mea. Aceasta
 „este singura plată pe care patria îmi dă cu inimă curată pentru
 „slujbele ce am făcut jumătate de veac . . . Las obștei bine cuvân-
 „tare și vă rog, sinpatrioților, a-mi ertă greșalele, care ca un om
 „voiu fi făcut“ (1).

Veniamin s'a stins la 18 Decembrie 1846.

* * *

Testamentul lui (2), făcut în 1844, cuprinde în prima parte note autobiografice și explicarea unora din actele sale.

Ca justificare a primei părți, el zice: „Am cutezat a face aceste
 „însemnări . . . nu pentru lauda omenească, ce numai pentru ca
 „să am cuvântul a rugă, dupre cum și rog aicea eu cu cea mai
 „vie simțire, ca cele neîndeplinite în biserica lui Dumnezeu, în
 „seminarii și în școalele publice, să se desăvârșească și să se în-
 „deplinească de către urmașii miei, această iaste dorința sufle-
 „tului meu și aceasta trebue să fie dorința orișicăruia adevărat
 „fiu al patriei“.

Urmează apoi legatele, legate cât se poate de modeste, dar do-veditoare de bunătatea sufletului lui.

Mitropoliei lasă odoarele și argintăriile sale cele vechi; Mănăstirei Slatina, odoarele bisericesti cele nouă; mănăstirii Agapia, o mie de galbeni; trăsurile și caii le împarte între prieteni, precum împarte și ceasornicele și alte obiecte de preț, lăsând însărcinare archidiaconului Meletie Istrati să-i poarte grijă sufletului.

Mișcător este pasagiul în care spune că dorește a trimite la studii în Atena pe un tânăr ierodiacon și că de ar muri înainte de a-l putea trimite, să se vândă un engolpion și din prețul acesta să se întreție în străinătate acel tânăr.

(1) *Gazeta de Transilvania* No. 7 Brașov 16 Februar 1842 pg. 27. Pasagiul e reprodus și de: N. Tănăsescu, *Viața și activitatea lui Veniamin Costache. Buc. 1896*, pag. 40.

(2) Publicat în *Biserica Ortodoxă Română*, An. XI, 1887, No. 5, pag. 395 și urm.

Traducerile făcute de dânsul rămân Seminariului din Socola(1) căruiua îi lasă și o sumă de bani—ce aveà a primi de la Mihail Kogălniceanu—pentru a se tipări rând pe rând manuscrisele lui. Biblioteca o destină unui viitor Seminarium pe care Arhiepiscopul Veniamin Roset aveà să-l înființeze la Doljești.

Ca executori testamentari numește pe poetul Costache Conachi și pe Mihail Cantacuzin Pașcanu.

* * *

De la Veniamin au rămas numeroase scrieri.

O singură lucrare originală am aflat până acum de la dânsul: o *Carte pastorală din 10 Martie 1804 în contra luxului în îmbrăcămintă*. Celelalte toate sunt traduceri.

Importanța lor stă nu numai în faptul că a îmbogățit literatura noastră eclesiastică, dar și în aceea că a contribuit la formarea limbei noastre literare, prin terminologia întrebuintată și prin discutarea chestiunilor de limbă în unele din prețioasele sale prefețe.

Aceste scrieri cari poartă numele lui Veniamin, afară de cea originală, se pot împărți în trei categorii: unele traduse de el, altele tipărite cu cheltuiala lui și cu îndemnul sau porunca lui, altele tipărite din porunca sau cu blagoslovenia lui.

Traducerile lui sunt următoarele:

- 1) *Tâlcuirea celor șapte taine* (1807);
- 2) *Chyriacodromion* (1811);
- 3) *Indeletnicire iubitoare de Dumnezeu* (vol. I, 1815, vol. II, III, IV, V 1819);
- 4) *Liturghiile* (1818);
- 5) *Istoria scripturii vechiului Testament* (1824);
- 6) *Istoria noului Testament* (1824);
- 7) *Istoria scripturii celei nouă* (1824);
- 8) *Funie întreită* (1831);
- 9) *Iubitorul de înțelepciune* (1831);

(1) «Toate tâlmăcirile mele ce unile sunt scrise cu mâna mea, și unile de alți spre ajutorul meu, precum și acesta a psaltiri pomenită mai sus (până se va tipări) cum și parte din cuvintele Dascălului și sfințitului propovăduitoriu al besăricii mari chir Iosaf Cornilie câte se vor află pre lângă mine, las ca să se dea în păstrare la Seminariul din Socola (în vivliotheca căria mai sînt asemenea manuscrisuri de ale mele), ca să fiu pomenit acolo de frații seminariști, și prin bisericile la care ei se vor învrednici a fi slujitori lui Dumnezeu».

- 10) *Liturghii* (1834);
- 11) *A lui Ioan Chrisostom* (1839);
- 12) *Istoria bisericească* (Tom. I, II, 1841, Tom. III, 1842, Tom. IV, 1843);
- 13) *Pidalion* (1844);
- 14) *Piatra scandelei* (1844);
- 15) *Indeletnicire despre buna murire* (1845);
- 16) *Tâlcuirea Psaltirei* (vol. I, 1850, vol. II, 1862);
- 17) *Trimiterile lui Pavel* (1904).

Cărțile tipărite cu **cheltuiala** lui sunt:

- 1) *A lui Ioan Damaschin descoperire* (1806);
- 2) *Viețile Sfinților pe Septembrie* (1807);
- 3) *Scara lui Ioan* (1814);
- 4) *Checragarion* (1814);
- 5) *Viețile sfinților pe August* (1815);
- 6) *Cele nouă cântări din Psaltire* (1815);
- 7) *Typicon* (1816);
- 8) *Ceasoslov* (1817);
- 9) *Ceasoslov mic* (1817);
- 10) *Psaltire* (1817);
- 11) *Catihisis* (1818);
- 12) *Psaltire* (1818);
- 13) *Carte folositoare de suflet* (1819);
- 14) *Invățăături hristianicești* (1823);
- 15) *Aghiazmatar mic* (1823);
- 16) *Anthologhion* (1825);
- 17) *Evangelistariu* (1826);
- 18) *Graiurile maicii lui Dumnezeu* (1826);
- 19) *Invățătură creștinească* (1828);
- 20) *Catihisis* (1828);
- 21) *Manual de patriotism* (1829);
- 22) *Mineiul pe Ianuarie* (1830);
- 23) *Cele nouă cântări din Psaltire* (1831).

Cărțile tipărite cu **blagoslovenia**, îndemnul, porunca lui sunt:

- 1) *Panihidă* (1807);
- 2) *Molebnie* (1807);
- 3) *Rânduiala psalmilor* (1808);
- 4) *Urmare la Duminica de Paște* (1814);
- 5) *Chipul îngeresc* (1815);
- 6) *Octoih* (1816);
- 7) *Intrebătoare răspunsuri* (1816);
- 8) *Adunarea dogmelor* (1816);
- 9) *Apologhia* (1816);
- 10) *Tâlcuire la antifoane* (1817);
- 11) *Psaltire* (1817);

- 12) *Umilincioasă rugăciune* (1817);
- 13) *Adunare de cuvinte* (1817);
- 14) *Noul Testament* (1818);
- 15) *Cuvintele lui Efreem Syrul* (Cartea I, 1818, II, 1819, III 1823);
- 16) *Cuvintele lui Isaac Syrul* (1819);
- 17) *Adunare de rugăciuni* (1819);
- 18) *Evanghelie* (1821);
- 19) *Urmarea Duminicii Paștelui* (1821);
- 20) *Pravilă* (1823);
- 21) *Psaltire* (1824);
- 22) *Sfântul Maslu* (1825);
- 23) *Carte sfătuitoare* (1826);
- 24) *Nevăzutul rășboiu* (1826);
- 25) *Apanthisma* (1827);
- 26) *Irmologhion* (1827);
- 27) *Molebnie* (1828);
- 28) *Rugăciuni* (1829);
- 29) *Mâna lui Damaschin* (1830);
- 30) *Rânduiala urmată la ungere* (1834);
- 31) *Psaltire* (1835);
- 32) *Prăstie* (1837);
- 33) *Inchinăciuni* (1841).

Afară de aceste cărți din cari am aflat exemplare, se mai citează și următoarele :

- 1) *Apostolul*, Iași (1819);
- 2) *Predice*, Iași (1837);
- 3) *Hronograf sau numerare de ani*, Neamț (1837);
- 4) *Teologia lui Platon*, Iași (1839);
- 5) *Predice...?* (1822—1838?);
- 6) *Istoria noului Testament* (1836). (1)

Au rămas de la Veniamin și un număr de manuscrise. D-l Philippide (2) citează șase și zice că le a văzut în biblioteca Seminarului Socola:

- 1) *Analele istoriei bisericești din primul veac al creștinismului*;
- 2) *Tractatul patriarhului Nectarie asupra papismului*;
- 3) *Omiliile Sf. Ioan Chrisostomul*;
- 4) *Tâlcuirea Apostolului de Nicodim Aghioritul*;
- 5) *Tâlcuirea psaltirei*;
- 6) *Din cuvintele lui Cornilie* (3).

(1) Cele de la No 1—4 citate de: A. Vizanti, *Veniamin Costache*. Iași 1881 pg. 162. Cele de la No. 5 și 6 de: A. Philippide, *Introducere în istoria literaturii*, 1888 pg. 206—207.

(2) Philippide, *op. cit.* pag. 208.

(3) In testamentul său, Veniamin spune că a lăsat acest manuscris.

Din acestea, cel de la No. 5 este tipărit la 1850—62, cel de la No. 4 este în curs de tipărire și le-am citat cu titlul întreg la locul lor între tipărituri. Pe cel de la No. 2 l-am găsit și acum în biblioteca Seminarului (2); pe celelalte nu le am văzut.

NOTA

Bibliografia lui Veniamin Costache

Deși scopul lucrării noastre nu este a studia în deosebi viața și scrierile lui Veniamin, totuși voim a face o înlesnire acelor ce se vor ocupa de această chestiune, publicând aici întreaga listă a lucrărilor ce poartă numele marelui Prelat.

Lucrări originale de Veniamin.

Carte pastorală. 1804.

Veniamin cu mila lui Dumnezeu Arhiepiscop și Mitropolit Moldaviei, tuturor de obște pravoslavnicilor creștini, vă rugăm de la Dumnezeu milă, pace, sănătate și spăsenie sufletească, iară de la smerenia noastră vă dăm molitvă și blagoslovenie părintească. 1804 Martie 10.

Carte pastorală în contra luxului în îmbrăcăminte. Are. 4 pagine. Academie, fără număr.

Cărți traduse de Veniamin.

1. *Tâlcuirea celor șapte taine.* 1807.

Tâlmăcitusau această sfință și multă folositoare carte ce să numește TÂLCUIREA | CELORŪ ȘAPTE SFÎNTE TAINE ALE BISEARICIİ. | In zilele prea Luminatului, și prea In | nălțatului Domnului nos.ru | Constantin Alexandru | Ypsilantū V. V. | Tâlmăcită din limba ellinească de însuși | Preosfntiia sa Părintele Arhiepiscopulū | și Mitropolitulū a toată Moldavia | Kyrio Kyrū Veniaminū. | Carea cu blagoslovenia și cheltuiala Prea o | sfinției sale sau îndreptatū cu deadinsulū, | și sau datū și în tipariu spre folosulū | cel de obște al Moldovenilor. Adăogân | dusă pre urmă și o învățatură pre scurt. | In typografia sfntei Mitropolii. | în Iași: In anul 1807.

Cartea cuprinde 563 pagine. Un exemplar se află în biblioteca Academiei sub. No. 4.058.

2. *Chiriadromion* 1811.

Intru slava sfntei și cei de o ființă și | de viață făcătoarei și nedes-părțitei | Troițe. | a Tatălui, și a Fiului, și a Sfntului Dh. | In zilele prea

(2) E un volum bine legat, foarte curat și scris foarte frumos. Are format mare (de coală) și cuprinde 186 + 3 pag. Nu are foaie cu titlu. Bibliotecarul Seminarului l-a intitulat: «Tractat dogmatico-polemic.» La pag. 187 are următoarea notiță: «Sau tâlmăcit precât D-nul au ajutat de smeritul mitropolit al Sucevii și a toată «Moldavia, din limba Elinească întru a patriei, pentru a ști fiii patriei câtă este «osebirea, sau mai bine a zice depărtarea de răsăriteneasca beserică, a cărui păr-tași din mila lui Dumnezeu sîntem și noi Moldovlahii, sau afierosit la Semenariul «de smerenia mea început în Socola. La anul mântuirii 1838 Febr. 15. Veniamin «Mitropolit Moldaviei.»

Blgocestivului singuru stăpăni | toriul marelui Domnu Inpăratu | Alexandru Pavloviciu a toată | Russiia, și cel : și cel : și cel : | cu Blagoslovenia prea sfntitului și indreptăto | riului Synodu, și al aceluiași Cilenu și Exarhu | în Moldavia, Valahia, și Basarabiia, | a prea osfntitului Mitropolitu | Kyrio Kyriu Gavriilu. | Această sfntă Carte ce să numeăște | CHYRIACODROMIONu, | alcătuită adecă în limba ellinească de prea osfn | ția sa Arhiep: Astrah: Kyr: N: Th: Iară în cea | romănească tălmăcită de A: V: al M: spre | folosul neamului Romănescu. | Sau tipărit în igumenia prea cuv: Arhim: Ioannu, | cu cheltuiala unui robu al lui Dmnezeu spre a să în | părți în daru, diorthosindusă cu toată luarea a | minte de K: M: Isaacu D: | În Moldavia, în typografia Sfntei Mănăs | tiri Neamțulu. | La Anii 1811: Maiu în 19. | de M: Gherontie typ:

După precuvăntarea subscrisă de Veniamin, urmează tabla materiei, apoi textul. Sunt la început 20 pagine nenumerotate (afară de foaia cu titlu), apoi 510 numerotate. Un exemplar se află în biblioteca Academiei sub No. 5296.

3. *Indeletnicire iubitoare de Dumnezeu.* 1815—1819 (Cinci volume).

Adoleshia Filotheos | adecă | ÎNDELETNICIRE | ÎUBITOARE DE DMNEZEU | adecă | Din cetirea Cărții celor cinci Sfntăte Scrip | turu ale lui Moysi, înțaleageri de suflet folo | sitoare și măntuitoare | Alcătuită de | Arhiepiscopul Evghenie | Bulgariul | și acum pre limba Romănească tălmăcită, | și typărită de S. S. V. M. M. | În zilele Prea Innălțatului Domn | Scarlat Alexandru Callimahi Voevod | Tomul întăiu. | Întru care să cuprind înțaleagerile ceale din ceti | rea unia din ceale cinci sfntăte cărți, a facerii. | sau typărit în typografie sfntei Mitropolii | în Iași. La anul 1815.

Acest tom începe cu o precuvăntare desemnată și întitulată: „Punere înainte a Cărții“; urmează precuvăntarea propriu zisă a lui Veniamin: „Cătră iubiți miei cetitori“ semnată cu înțialele S (meritul) V (eniamin) M (itropolit) M (oldaviei). După aceea e textul și tabla materiei la fine.

Are la început 14 pagine fără număr; apoi 221 pagine, iar la urmă 8 cari cuprind tabla.

Lucrarea e compusă din 5 tomuri. Celelalte s'au tipărit în anul 1819. Titul lor este identic cu al primului volum cu deosebirea numelui Domnului: „În zilele .. lui Michail Grigoriu Șutul Voevod“ și îndicația cărților sfinte ce se cuprind în fiecare tom. Tomul II: „înțeleagerile ceale din cetirea unia din ceale „cinci sfntăte cărți a Eșirii“; are 184 pagine + 8. Tomul III: „a Leviților“; are 90 pag. + 4. Tomul IV: „a Numerelor“; are 146 pag. + 6. Tomul V: „a doua lege“; are 210 pag. + 8. — Biblioteca Academiei, No. 10.124.

4. *Liturghiile.* 1818.

LITURGHILE | A SfNTILOR IERARHU | IOANN HRYSTOMUL, VASILIE | CEL MARE, ȘI GRIGORIE DIALOG. | Acum de nou îndreptate de pre ceale | Ellinogresti, și slavenorusești. | De însuși Prea o Sfntătitul, | Kyrio Kyrio Veniamin. | Mitropolit a toată Moldavia. | Prin a căruia oserdie cheltuială și | Blagoslovenie, sau typărit întru | acestăși chip precum să văd. | În zilele Prea Luminatului și Prea | înălțatului nostru Domn. | Scarlat Calimahi Voevod. | Întru al 7-lea: an; a Domniei a doua: a | Înălțimii sale. | În Typografia Sfntei Mitropolii a Iașului: în al 7-lea an. | al suirii a doua oară: în scaunul Mitropoliei. | La anul de la măntuirea lumii 1818.

Începe cu precuvăntare a lui Veniamin; apoi vine textul.

Are 172 foi (244 pagine) (numerotate numai foile). Un exemplar la Academie fără număr (Biblioteca Mitropolitului Moldovei Iosif Naniescu, pe scurt: B. M. M.)

5. *Istoria scripturii vechiului Testament.* 1824.

ISTORIA | SCRIPTURII VECHIULU | TESTAMENT | spre înțebuîntarea romanestiu | tinerimu. | Tălmăcită de pre limba elinească, pe a noastră | Romano-moldovenească, de smeritul | Veniamin Costachi Mitrop: Moldav: | și typărită cu a sa cheltuială. | În zilele Prea luminatului și Preaînălțatului nostru. | Ioann Sandul Sturza Voevod. | Tomul întăiu | sau typărit în typografia sfntei Mitropolii Moldav. | în orașul Iași la anul de la Hs. 1824 | De Iero-diaconul Evthymie Andreu.

Cartea începe cu înănte cuvăntare către cetitori de Veniamin; urmează apoi textul și la fine tabla materiei. Are 431 pagine. La fine notă: „Sau început tălmăcirea Tomului întăiu în anul 1822 Maiu 16 și sau sfărșit la Iulie 25 de numitul V. M. M. În zilele certării neamului Romano-dachiese în ținutul Hotinului satul Colincăuți“. Academiei, No. 5.800.

6. *Istoria noului Testament.* 1824.

ISTORIA | NOULUI TESTAMENT | spre întrebuițarea romanestii tinerimii. | Tălmăcită de pre li(m)ba grecească, pe a noastră romanomol | dovenească, de smeritul Veniamin Costache | Mitrop: Mold: și Typărită cu a sa cheltuială, | în zilele Prealuminatului și Preanălțatului domnului nostru | Ioann Sandul Sturza Voevod. | Tomul al doele. | Cuprinzind istoria tinerestii vârstei și a pregătirii lui Is. Hs. | spre petricerea sa cea în iveala norodului, pre acei trei ani ai arăta | tei în lume vieții lui până la marencuvii(n)țata sa intrare în Ierusalim. | Sau typărit în Typografia sfntei Mitropolii Moldav: | în orașul Iașii. La anul de la Hs. 1824. | De Ierodiaconul Evthimie Andreu.

Acest volum are 372 pag. + 4 nenumerate. Academie, No. 5800.

7. *Istoria scripturii celei nouă.* 1824.

ISTORIA | SCRIPTURII CEII NOAA | spre întrebuițarea romanestii | tinerimii. | Tălmăcită de pre limba elinească, pe a noastră | Romanomoldovenească, de smeritul Veniamin Costache Mitrop: Moldav: | și typărită cu a sa cheltuială. | În zilele Prealuminatului și Preanălțatului domnului nostru | Ioann Sandul Sturza Voevod. | Tomul al treele. | Sau typări(t) în Typografia sfntei Mitropolii Moldav: | în orașul Iașii. La anul de la Hs. 1824. | De Ierodiaconul Evthimie Andreu.

Incepe cu textul; la fine tabla materiei. Are 350 pagine. La Academie, No. 5.800.

8. *Funie întreită.* 1831.

FUNIE | SAU | FRINGHIE | ÎNTREITĂ | tălmăcită din grecească în romanodachicească | sau moldovenească | de Smeritul Kiriu Kiru | Veniamin Costachi | Mitropolit Sucevii și | Moldaviei | și acum întâiaș dată tipărită, cu toată | cheltuiala preosfinției sale, spre folosul de | obște a neamului. | În tipografia C. M. În Iaș 1831 | Grigorie Iconom ostenitoriu.

După prefață (în care se spune că e tradusă lucrarea de pe textul grecesc al lui Eugenie Bulgar) urmează textul. Are în total 336+4 pagine. La urmă ce altă notiță: „s'au tălmăcit pre seraca limbă romanodachicească sau moldovenească de smeritul V. C. M. M. în anul mântuirii 1822 începândusă tălmăcirea în 26 fevr. și Dmnezeu ajutând sau sfârșit mart. 29. În zilele necazurilor și ale răsăpirii neamului Moldovlahicesc în Basarabia ținut hotinului în satul Colincăuții.“

După erata este notița autobiografică ce am reprodus în biografie. Academie, No. A. 2.961.

9. *Iubitorul de înțelepciune.* 1831.

IUBITORIUL | DE ÎNTELEPCIUNE | povățuit de Dmnezeștile scripturi | adevă | învățătură dogmaticescă | alcătuită de prea înțeleptul învățătoriu | Domnul Sergie Macreul | acum întâi scoasă din elinească în limba | Românească, și dată în typar de | Smeritul V. C. M. M. | spre folosul neamului românesc | s'au tipărit în typ. S. Mit. în Iași | în anul de la zidirea lumii 7339 | iar de la HS. 1831. | Grigorie Iconom ostenitoriu.

Traducerea e făcută de însuși Mitropolitul, care o dă spre revedere lui Iordachi Balș.

La început e scrisoarea lui Balș către Mitropolit, spunând că a controlat traducerea și a văzut că e bună. Urmează prefața Mitropolitului, care arată însemnătatea cărții; apoi textul. Cartea are 10+338 pagine. Academie, No. S. 4.400.

10. *Liturghii.* 1834.

Dzeeștele | LITURGHII | ALE SFINȚILOR IERARHI | IOANN HRYSOSTOMUL, VASILIE | CEL MARE, ȘI GRIGORIE DIALOGUL. | Indreptate de pre ceale Ellinogrecești, și Sla | venorusești de însuși Preasfințitul Mitropolit | Sucevei și Moldaviei | D. D. Veniamin Costachi. | Cavaleriu Ordenului Sfintei Annei | Clasă I. | Din acăruia în orânduire sau typărit de | al doilea în zilele | Prea Înălțatului Domnului Nostru | Mihail Grigoriu Sturza VVod. | Iașii. | În Typografia sfntei Mitropolii | 1834.

Incepe cu o prefață de Veniamin; urmează tabla materiei; apoi textul. Are 16 pg. nenumerate+378. Academie, No. A. 2.941.

11. *A lui Ioan Chrisostom.* 1839.

Cu mila lui Dumnezeu Veniamin | Mitropolit | al Sucevii și al Moldaviei |
cătră cuvioasa stareță și tot soborul | monahiilor din monastirea.
1839 Iulie 8.

AL CELUI ÎNTRU SFINȚI PĂRINTELEI NOSTRU | IOANN CHRYSOSTOM | despre a nu
înpreunlăcui Canonicele (adecă Călugărițele) cu bărbați.

E o circulară cătră mănăstiri. Are 20 pagine. Pe ultima pagină se însemnează că traducerea e făcută de
Veniamin.

Un exemplar în Bibl. Acad. No. 15.900.

12. *Istoria bisericească.* 1841—1842—1843. (Patru volume).

BISERICEAȘCA | ISTORIE | A LUI | MELETIE | Mitropolitul Atenei | Tradusă româ-
nește | de smeritul | Veniamin Costachi | Mitropolitul Moldaviei | Tom. I. |
Iașii | La cantora foiei sătești | 1841.

Primul volum începe cu o dedicație către Domnitorul Sturza, urmează o prefață către cetitori; apoi
viața lui Meletie, autorul cărții. Lucrarea merge de la nașterea lui Christos până în secolul XIX Fie-care
volum cuprinde 2 părți. Acest volum I are în partea I 169 pag; în partea II 245 pag.

Tomul II (1841) are: partea I 192 pag; partea II 226. Tomul III (1842): 250—206. Tomul IV (1843) 170 pag.
—172. Câte un exemplar în Bibl. Acad. No. 15.108.

13. *Pidalion.* 1844.

Intru slava | Tatălui, a Fiului, și a | Sfntului Dh, a Unuia Dmnezeu. |
PIDALION | sau cărma corabiei înțelese a catholiceștei și | apostoleștei Bise-
ricii a Orthodoxilor. Adică | toate sfn: canoane, a sfn: Apostoli, a sfn: | syn-
oade icumenice, locale, și a sfn: Părinți | de pe alocure. traduse din grece-
ște, în românește, | de Inalt presfn: proin M: Kyrio Kyr Veniamin. | Iară
acum întâiașdată, în zilele Prein: Domn | Mihail Grigoriu Sturza V. V. | cu
blagoslovenia Inaltpresfn: Arhi: și Mitro | polit al Moldaviei. Kyrio Kyr
Meletie. | Typărită prin sânguința și cheltuiala Pre | cuviosului Arhimandrit
și stareț sfn: Monas | tirî Neamțul și Secul, Kyr Neonil. | Indreptate și in-
deplinite de Protosinghelul | Neofit Scriban. | În typografia S: M: Neamțul
In anul 1844 | de Ieromo: Theofan, și de Mon: Cleopa Typo:

Începe cu o precuvântare de Neofit Scriban; apoi urmează o cuvântare a lui Veniamin intitulată:
„Preasfinților Arhieriei ai patriei, cucernicilor ierurgosti, împodobiiți prin lucrarea sântului Dh cu vesmân-
lul preoției Dmnelui frați și fil iubiiți întru Hs. Hs. . . .”

După câteva capitole istorice generale, urmează canoanele grupate după originea lor și precedată fiecare
grupă de un paragraf special istoric. Are în total 521 pagine. La Academie, No. 6.525.

14. *Piatra Scandelei.* 1844.

PEATRA | SCANDELEI | sau | Lămurire | despre începutul și pricinile adevă-
rate ale shismeii | și neînțelegerii îmbelor Bisericii | de Răsărit și Apus |
cu arătarea celor cinci deosebiri de căpitenie. | Alcătuite | de iubitoriul de
Dumnezeu Episcopul Cernicăi și | al Calavritei în Pelonopones | Ilie Mini-
atū. | Acum traduse în limba românească de smeritul | Veniamin Costachi |
Proin-Mitropolit al Moldaviei | Iașii | La Cantora Foiei Sătești | 1844.

Începe cu o prefață a lui Veniamin; după aceea textul. Are VIII+174 pagine. Academie, No. S. 4.258.

15. *Indeletnicire despre buna murire.* 1845.

INDELETNICIRE | DESPRE | BUNA MURIRE | cătră | cel ce aū întrebat cum ar
putea ci | neva aștepta moartea bărbătește. și cu | bun suflet: ori asupra sa
venind, ori | asupra altor casnici și prieteni? | Intimpinare sau răspuns |
de | Arhiepiscopul | Eughenie Vulgariul | în limba grecească scrisă. | De |
Smeritul Veniamin | Proin-Mitropolit al Moldaviei | tălmăcită | Iașii | La
Cantora Foiei Sătești | 1845.

Începe cu prefața de Veniamin; apoi textul; la fine note. Are XXIII+128 pag. Academie, 4208.

16. *Tâlcuirea Psaltirei*. 1850—1862 (Două volume).

TÂLCUIREA | PSALTIREI | a profitului și Impăratului David, | Scrisă Elinește, sub Impărații Constantinoplei, | de monahul-filosof | Ethimie Zigadinul | ear pe române adusă | de | Mitropolitul Veniamin. | Cu biografia și potretul repositului. | Tom. I | Iași. | Institutul Albinei. | 1850.

Incepe cu *Dedicatie către Domnitorul* Gr. Ghica, semnată de Anastasi Bașotă Hatm. și Gheorghi Asachi Post. editori; — apoi *inainte-cuvântare* semnată de N. Istrati; — „*Procuântare a tâlcuirii Psaltirei*”; în fine, textul. Are X + 769 pagine.

Tomul II. Iași 1862. Incepe cu prefață către „Români”; — apoi textul. Are 84 + 113 + 72 + 70 + 71 + 52 + 80 + 52 + 90 + 80 + 85 + 69 pagine. Academie, No. 10.012.

17. *Trimiterile lui Pavel*. 1904.

CELE PATRU-SPRĂ-ZECE TRIMITERI | ALE | SFÂNTULUI, slăvitului și întru-tot-lăudatului apostol | PAVEL | tâlcuite elinește | de | fericitul Teofilact Arhiepiscopul Bulgariei. | Tălmăcite în limba cea obicinuită acum grecească și împodobite cu felurite însemnări | de | Nicodim Aghioritul. | Traduse în limba română | de | Veniamin Costache | Mitropolitul Moldovei și Sucevei | Tomul I | care cuprinde: Epistola către Romani și Epistola întâia către Corinteni | tipărite | în zilele Majestății Sale, Iubitorului de Cristos | Carol I | Regele României | Cu bine-cuvântarea și aprobarea Sfântului Sinod al Sfintei Biserici | Autocefale ortodoxe române. | București | Tipografia cărților bisericești | 1904.

Lucrarea această, rămasă în manuscris, a început a se tipări acum de către P. P. S. S. Episcopi de Râmnic și de Argeș. Ea se va sfârși în 3 volume. Vol. II va cuprinde: Epistola a doua către Corinteni, epistola către Galateni, Efeseni, Filipiseni și Colaseni. Vol. III va cuprinde: Prima și a doua epistolă către Tesaloniceni, prima și a doua către Timoteu, cea către Titu, Filimon și cea către Evrei. Titlul și indicațiile volumelor mi-au fost comunicate de către d-l C. Chiricescu, directorul tipografiei Cărților Bisericești.

Cărți tipărite cu cheltuiala lui Veniamin.

1. *A lui Ioan Damaschin descoperire*. 1806

ACELUI | ÎNTRU SFINȚI PĂRINTELUI NOSTRU | IOANNŪ DAMASCHINŪ | DESCOPERIRE cu amăruntul a pravoslavniciei credințe | Tălmăcită din limba ellinească acum | întru adoao Domnie aicea a prea Luminatu | lui și 'prea Înălțatului nostru Domn | Alexandru Constantin | Muruzi VVD. | Din porunca prea osfnțitului Arhiepiscop | și Mitropolit | a toată Moldaviia, | Kyriū Kirū Veniaminū: | Cu a căruia blagoslovenie și cheltuială sau | datū și în Typariū spre folosul de Obște: | Adăogându-se la sfârșitū și oarecare | însemnări. | In Typografiia sfntei Mitropolii din Iași. | La anulū 1806. Luna lui Iunie.

O dedicație către Mitropolit de Gherontie și Grigorie de la Neamțu; apoi către cititorii de Tălmăcitori; urmează tabla materiei și textul. Are 18 pag. nenumerotate și 563 numerotate. La Academie f. n. Bibl. Mitrop. Moldov.

2. *Viețile sfinților pe Septembrie*. 1807.

Intru slava sfintei | cei de o fii(n)ță de viață făcă | toare și nedespărțitei Troiță, | a Tatălui a Fiului și | a sntului Dhū. | In zilele prea înălțatului și prea blagoces | tivului și de Hs. iubitorului singurului | stăpânitorului marelui Inpăratū | Alexandru Pavlovici | a toată Rossiia. | Cu Blgoslovenia și marea ajutorință a prea | osfnțisale | Kyriu Kyrū Veniaminū | Arhiepiscopū și Mi(t)ropoli(t) a toată Mo(ld)aviia | și a altora iubitori de HS. patrioți, | sau typăritū această sfntă și prea fo | lositoare Carte ce cuprinde întrusine, VIE | ŢILE SFNȚILORŪ DUPĂ LUNA LUI SEPTEMBRIE. | Care acumū întâi sau tălmăcitū din li(m)ba | slavonească în cea românească, spre celū de | Obște folosū: în sfnta Mănăstire Neamțul | întru însăș a sa typografie. | In vremea cuvioșiei sale Kyrū Dositheī | Ieroschimonahulu și starețului sfntelorū | Mănăstiri Neamțului și Secului. | In anii de la mântuirea lumii 1807 | Luna Iulie 4.

După dedicația lui Dositeiu către Mitropolit, urmează Prefața lui Veniamin; apoi textul. Are nenumerotate 11 foi plus 251 file, în total 22+502 pagine. Un exemplar la Academie din Biblioteca Mitropolitului Moldovei Iosif Naniescu.

3. *Scara lui Ioan. 1814.*

SCARA | PREA CUVIOSULUI PĂRINTELUI NOSTRU IOANN | IGUMENULUI SFNTEI MĂNĂS-
TIRI AL SINAIULUI. | Carea sau tălmăcit din limba ellinească cu mul | tă amă-
runțime și cercare a mai multor izvoade, cu | sholiă a multor sfinți părinți
la fiște care cu | vînt, prea folositoare de suflet, care fac nu | puțină lu-
minare și descoperire a orî-ce fealiu de noi | mă grea și întunecată, spre
mai lesnicioasă înțeleagerea cetitorilor. | Acum în zilele prea luminatului
și prea bine cre | dinciosului Domnului nostru Scarlat | Alexandru Calimah
Voevod. | Cu Blagosloveniia și ajutoriul prea osfnției sale | Arhiepiscopului
și Mitropolitului a toată Mol | daviia, Kyrio Kyrio Veniamin, intru a doa |
Arhipăstorie a prea osfnției sale | și sau dat în typariū în snta Mănăs-
tire Neam | țul intru a sa typografie, în vremea prea cuvioșiei | sale Kyr
Sylvestru Arhimandritului și Starețului | sntelor Mănăstiri Neamțului și
Secului. | In anii dela Hs. 1814 Iulie 3.

Incepe cu o dedicație către Mitropolit—de Silvestru, urmată de o prefață către cititori—de Veniamin,
după care vine textul. Are nenumerotate 15 foi plus 212, în total 30+424 pagini. Academie, No. A. 10.084.

4. *Checragarion. 1814.*

CHECRAGARION | AL DMNEZEESCULUI ȘI SFNȚITULUI | AUGUSTIN EPISCOPULUI IPPONIEI
| Adecă Patru Cărți. | Intâia, Cugetări, A doa, sin | guratece Cuvinte. A
treia, Pentru pri | virea lui Hs. A patra, Pentru zdrobirea | inimii. | Intru
care să cuprind laude, și ru | găciuni, și mulțumiri prea fierbinți, | pre care
Dmnezeescul Părinte neîncetat | înălțîndule către Dmnezeu, Striga. | Care
sau tălmăcit de cuvioșii Das | calii Gherontie și Grigorie. Și acum | intâiu
sau dat în tipariū, cu Blagoslove | niia și chieltuiala Prea osfnții sale Kyrio
| Kyr: Veniamin, Arhiepisc: și Mi | tropolit a toată Moldaviia. | In Typ:
sfnței Mănăstiri Neamțul. | In vremea Cuv: Arhim: si stareț Kyr Sylves-
tru | In anul de la Hs, 1814, Iunie, 5.

Incepe cu o prefață „către cetitorii” de Grigorie; apoi Viața Sf. Augustin; tabla materiilor; textul.
18 pag. nenumerotate + 450 numerotate. Academie, No. 766.

5. *Viețile Sfinților pe August. 1815.*

Intru slava Sfnței | și ceii de o ființă și de vi | iață făcătoare și ne des-
părțitei | Troițe, a Tatălui și | a Fiului și a Sfnțului Dh, | In zilele bine cre-
dinciosului și de Hs. iubi | toriului Domnului nostru | Scarlat Alexandru Ca-
limah Voevod: | Cu blagosloveniia și ajutoriul prea osfn | țitului Arhiepi-
scop și Mitropolit a toa | tă Moldaviia Kyrio Kyrio Veniamin. | Și cu mi-
luirea bine Credincioșilor și de Hs | iubitorilor Patrioți. | sau typărit acea-
stă sfnță și prea fo | lositoare Carte carea cuprinde intru sineși | VIEȚILE
SFNȚILOR DIN LUNA LUI AVGUST, | care sau tălmăcit din limba Rusască în cea
| Românească, spre mai mult folos de | Obște. | In snta mănăstire Neamțul,
intru a sa | typografie. In vremea prea Cuvioșiei sale Kyr | Sylvestru Ar-
himandrit și stareț al | sntelor Mănăstiri Neamțului și Secului. | In anii de
la Hs. 1815 Mart. 28.

Incepe deadreptul cu textul—Are 256 file (512 pagine). Academie, No. 5776.

6. *Cele nouă cântări. 1815.*

CELE 9 CÂNTĂRI | DIN PSALTIRE Așezate după rânduiala tipicului bisericesc
| cum să cetesc în sfnțal și maréle post. și pres | te an în zile proaste, și
cum să cetesc la prazd | nice dmnești, și la ale născătoare de Dmnezeu, | și
la sfnți mari cu polyeleu, și cu slavoslovie | și pripealele ce să cântă cu
psalmii aleși, | la prazdnice stăpânești și ale născătoare de Dm | nezeu și
la sfnți mari carii au polyeleu. | Acum întracest chip typărite. In zilele
bine | credinciosului și de Hs. iubitoriul Domnul nostru, | Scarlat Alexan-
dru Callimahi | Voevod | cu blagosloveniia și cu toată cheltuiala Prea o |

sfîntitului Mitropolit a toată Moldavia | Kyrio Kyrio Veniamin | In typo-
grafia sfîntei Mitropolii. In Iași | La anii de la Hs. 1815.

Are 84 pag. Academie No. 4243.

7. *Typicon. 1816.*

TYPICON | întru slava sfîntei, cei de o ființă, | făcătoarei de viață și nedes-
părțitei | Treime, a Tatălui, și a Fiului, | și a sfîntului Dh: | sau talmăcit
această carte ce să numește | τῶν τριῶν | de pe cel ellinoslavenesc de C. Shmh:
I: D: și | sau dat în typariu acum întâi. Intru întâia Domnie | a prea Lumi-
natului și prea înălțatului nostru Domn | Scarlat Alexandru Calimahi VVd.
| Cu blagosloveniia și toată chieltuiala Prea o sfîntitu | lui Arhiepiscop și
Mitropolit a toată Moldaviia | Kyrio Kyrio Veniamin | Intru al patrulea an
al Arhipăstoriei sale după a doa | chemare și suire la scaunul sfîntei Mitro-
polii. | In Typografia sfîntei Mitropolii în Iași. | La anul de la Hs. 1816. |
De Ieromonahul S.T.K., și de M. A. T. E.

Inainte cuvântare de Veniamin; apoi tabla materiei; în fine textul.
Are 10 pag. nenumerate + 725 pag. numerotate. Academiei, fără număr B. M. M.

8. *Ceasoslov. 1817.*

CĪASOSLOV | în slava lui Dmnezeu | celui în Troiță Slăvit. | Acum de iznoavă
îndreptate de pre | cel grecese, și cu alte multe Rugă | ciuni înpodobit. Ca-
rele acum sau | Typărit întru acesttași chip. | In zilele Luminatului și prea
în | nălțatului Domnului nostru, | Scarlat Alexandru Calimahi | Voevod. |
Intru a doa Domnie a mării sale. | Cu blagosloveniia, și toată chiel | tuiala
Prea sfîntitului Mitropolit | al Moldaviei Kyrio Kyrio | Veniamin Costachi
| In typografia sfîntei Mitropolii | a Iașului. | La Anii dela Hs. 1817.

Precuvântarea lui Veniamin.—Pravila.—Tabla materiei.—Textul.
10 pag. nenumerate + 540 numerotate. Bibl. Academiei No. S. 7140.

9. *Ceasoslov mic. 1817.*

CĪASOSLOV | MIC | Acum întru acest chip typă | rit spre lesnirea celor ce
vor | voi a învăța. | In zilele Prea Innălțatului | Domnului nostru. Ioann |
Scarlat Calimah VVod: | Cu blagosloveniia și toată | chieltuiala prea sfînti-
tului | Mitropolit Kyrio Kyrio | Veniamin Costachi. | In typografia sfîntei
| Mitropolii. In Iași | La anii dela Hs. 1817.

După tabla materiei începe textul. Are 552 pagine. Academie, No. 7140.

10. *Psaltire. 1817.*

PSALTIREA | FERICITULUI PROROCĂMPARATULUI | DAVID | Cu rugăciuni după ca-
thizme, și cântările lui | Moysi: Cu psalmi aleși, și cu pripealele lor | Cu
Parclisul Născătoarei de Dumnezeu aldoi | lea, cu pashalie. pe 50 de ani. |
Acum typărită, în zilele Prea luminatului | Domn Scarlat Calimahi Voevod.
| Prin oserdiia și chieltuiala Prea osfîntitului | Mitropolit al Moldaviei, |
Kyrio Kyrio Veniamin. | Intru al cincelea an al Arhipăstoriei sale după |
a doua chemare și suire la scaunul sfîntei | Mitropolii. | In Typografia sfîntei
Mitropolii, în Iași | La anul dela Hs. 1817.

Inainte cuvântare de Monahul Antonie; Invățătura pentru a se citi psaltirea. Textul. Are 6 foi nenu-
merot. plus 232 foi (total 12+464 pagine). Academie, No. S. 992.

11. *Catihisis. 1818.*

CATIHISIS | SAU | ÎNVĂȚĂTURĂ ÎN SCURT PENTRU HRISTIANITATE | Acum de nou al-
cătuit de un râvnitoriu al dog | melor Hristianității, Pre adeverate mărtu-
rii | a sfîntelor scripturi întemeiat. In care la | sfârșit sau adaos și doaă în-
vățătură cătră | Preoți, a sfîntului Vasilie cel Mare, și a | sfîntului Maxim

Mărturisitorîul. | Sau typărit în zilele prea înălțatului Domn | Io Scarlat Alexandru Calimahi VVod. | Cu blagosloveniia și toată chietuiala prea o | sfințitului Mitropolit al Moldaviei | Kyrio Kyrio Veniamin Costachi. | In Typografia sfntei Mitropolii în Iași. | La anii dela Hs. 1818.

Incepe cu o cuvântare către cetitori nesemnată.
Are 47 foi (94 pagini). Academie, No. S. 1006.

12. *Psaltire. 1818.*

PSALTIREA | PROROCĂMPĂRATULUI | DAVID | Acum întracestași chip ty | părită în zilele prea înălțatului țatului Domn Scarlat | Calimahi Voevod. | Cu blagosloveniia și toată chietuiala Prea sfințitu | lui Mitropolit al Molda | viei Kyrio Kyrio | Veniamin | In typografia sfntei Mi | tropolii. In Iași | In anii de la Hs. 1818.

Incepe cu textul. Are 200 file (400 pagine). Academie, B. M. M.

13. *Carte folositoare de suflet. 1819.*

C RTE FOLOSITOARE | DE SUFLET | Despărțită î(n) trei părți, Dintru care | cea din Tâiū, | Cuprinde î(n)vățătura cătră Dhovnic. | A Doao, | Canoanele sfn-tului Ioann Postnicul. | Iar a treia, | sfātuire cătră cel ce să mărturiseaște. | Tălmăcită din limba grecească. | Și acum cu blagosloveniia și toată cheltuiala Prea o sfințitului nostru Kyrio Kirio Veniamin | Arhiepiscopul și Mitropolitul a toa | tă Moldaviia. | sau typărit spre folosul cel de Obște. | I(n)tru î(n)tăia Domnie a Prea înălțatului | și prea Luminatului Domnului nostru | Io Mihail Grigoriu Suful | Voevod. | în typografia sfntei Mitropolii. | In Iași. La anul dela Hs. 1819.

Incepe cu: „Celor întru Hs. părinți duhovnici“ de Antonie Ieromonahul și Antonie M(onahul). Urmează textul; apoi tabla. Are nenumerotate 3 foi plus 132 file (total 6+264 pag.) Academie, B. M. M.

14. *Invățături hristianicești. 1823.*

INVĂȚĂTURĪ | HRISTIANICEȘȚĪ | FOLOSITOARE DE SUFLET. | Acum adooa oară Typă-rindusă | spre folosul obștesc. | In zilele Prealuminatului și preainăl | țatului nostru Domn, | Ioan Sandul Sturza VVod. | Cu Blagosloveniia și cu toată cheltuiala | Preasfnțitului Mitropolit atoată | Moldaviia, Kyrio Kyrio | Veniamin. | Sau Typărit în typografia | sfntei Mitropolii in Iași | La anii dela Hs. 1823.

Prefată de Veniamin; apoi tabla materiei și în urmă textul. Are 4+99 pag. Academie, No. S. 1.102.

15. *Aghiazmatar mic. 1823.*

AGHIAZMATARIŪ | MIC | adecă | Alegerea rânduiălelor și Rugăciunilor celor | mai de trebuință și de nevoe | preoților | scoase din Molitveanicul cel mare. | Acum de iznoavă diorthosindusă, sau typărit: | adăogândusă și cu alte rugăciuni trebuitoare. | In zilele Prealuminatului și Prea | Innălțatului Domnului nostru | Ioann Sandul Sturza Voevod. | Cu Blagosloveniia și cu toată cheltuiala prea | sfnțitului Mitropolit a toată Moldaviia | Kyrio Kyrio Veniamin. | In Typografia sfntei Mitropolii în Iași | la Anul de la Hs. 1823.

Incepe cu textul. Are 4+176 pagini. Se găsește un exemplar la mănăstirea Neamțu. De acolo s'a transcris titlul și se găsește însemnarea la Academie.

16. *Anthologhion. 1825.*

ANTHOLOGHION | CE SĂ ZICE | FLOAREA CUVINTELOR. | care cuprinde î(n)trusine toată | slujba Dmnezeștilor Praznice | și ale tuturor sfnților de pre | ste tot anul. | Acum a treia oară î(n) Moldova | typărit î(n) zilele prea luminatu | lui și prea blagocestivului Dom | nului nostru | Ioann Sandul Sturza VVod. | Cu blagosloveniia și toată chietuiala Prea osfnțitului Arhiepî | -

scop și Mitropolit al Mo(l)daviei | Kyriu Kir Veniamin: | I(n) Typ: sfn: Mo-
na(st): Neamțul | pe vremea Cuvioșiei sale | Kyr Dometian Arhimandrit | și
stareț S: Mon: Neam: și Secu(l) | I(n) Anul de la Hs. 1825. Iulie 9.

Are 576+84 pagini. Un exemplar la Mân. Neamțu. Titlul la Academie.

17. *Evangelistariu*. 1826.

EVANGHELIS | TAKI | Care cuprinde urmarea Evagghelistilor, De | unde să
încep și unde să sfârșesc. | Încă canonașe, 35. Intru care să găsec pu | rurea
Evanghelia, și Apostolul Dominicilor | a tot Anul. | Asemenea și sftelna, și
care glas să câ(n) | tă în fiește carea Dominecă. Și alte de ne | voe pentru
de a găsi în fiește care an în care lună | și în câte zile a lunii sint sftente
Paști, și | în care an iasti visect, alcătuită de cătră Manuil | Glyzonie. Iar
pomenitele Canonașe din | nou sau îndreptat cu îndemnarea prea fericitu-
lui | oarecând Patriarh al Ierusalimului, Kyr | Hrisanth. Iară acum întoc-
ma după acea | Ellinească, Pe Romanomoldovenească, sau dat în typariu
întru întâia Domnie a prea lumina | tului și prea înălțatului nostru Domn,
Ioann Sandul Sturza | Voevod |. Cu Blagoslovenia și toată chieltuiala a
prea | Sfințitului Mitropolit al Moldaviei | Kyriu Kyr Veniamin. | In Typo-
grafia sntei Mitropolii în Iași la anii de la Hs. 1826

Incepe cu textul. Are 20 foi, format mare. Academie. B. M. M.

18. *Grauirile Maicii lui Dumnezeu*. 1826.

GRAIURILE | MAICII LUI | DMNEZEU, | Ce la Răstignirea, și | îngroparea Fiului
său, | cu Plângere grăia. | In canon. | alcătuirea și facerea lui Simeon | Lo-
gothet. | Dată în typariu, în zilele prea | înălțatului Domn. | Ioann Sandul
Sturza Voevod. | Cu Blagoslovenia și toată chieltuiala, | A prea osfințitului
Arhiepiscop și | Mitropolit Moldaviei. | Kirio Kir Veniamin. | In typografia
Sfntei Mitropolii în Iași. | Anii de la Hs. 1826.

Are 8 pag. nenumotate. Academie No. 6006.

19. *Învățătura creștinească*. 1828.

Intru slava, Unui Dmnezeu | In Troiță slăvit, a Tatălui, | și a Fiului, și
a sftntului | Dh. | Sau tipărit această ÎNVĂȚĂ | TURĂ CREȘTINEASCĂ: spre folo | -
sul tuturor de obște. | Cu Blagoslovenia și toată chieltuiala Preaosfințitu-
lui | Mitropolit Sucevi și | Moldaviei Kyriu Kyr Veniamin Costachi. | Anul
1828 Iulie 21 | In sftnta Mitropolie, în Iași.

E un abecedar, urmat de rugăciuni. Are 94 pagine. Academie, 5725.

20. *Catihisis*. 1828.

CATIHISIS | SAU | ÎNVĂȚĂTURĂ ÎNSCURT PENTRU HRISTIANITATE | Alcătuit de un
răvnitoriū al dogmelor Hristi | anității, pre adevărate mărturii a sftntelor
| Scripturii întemeiat. Pentru tot Hristianul | răvnitoriū al dogmelor Hri-
stianității. In care | la sfârșit sau adaos și doaa învățaturii cătră | Preoți,
a sftntului Vasilie cel mare, și a | sftntului Maxim Mărturisitorul. | sau ty-
părit cu Blagoslovenia și toată | chieltuiala prea osfntitului Mitropolit al
Moldaviei | Kyriu Kyrio Veniamin Costachi. | In Typografia Sfntei Mitro-
polii în Iași. | La anii de la Hs. 1828.

După o prefață nesemnată, urmează textul. Are 128 pagini. Academie, B. M. M.

21. *Manual de patriotism*. 1829.

MANUAL | DE PATRIOTIZM | Tălmăcit și mai adăogat | de Iancu Nicola | și
acum întâia oară tipărit cu Blagoslovenia și toată chieltuiala Preasfințitu-

lui Mitropo | lit Suceviî și Moldaviei | Kiriu Kir Veniamin Costache. | In Iași în Tipografia sfi(n): Mitr: 1829 Iulie.

Incepe cu o dedicație Prea sfințitului Mitropolit Veniamin de Iancu Nicola; apoi textul și tabla materiei. Are 4 pag. nenumerotate+35. Academie, No. 1.888.

22. Mineiul pe Ianuarie. 1830.

Intru | slava sfnteî și ceî | de o ființă și de viață fă | cătoarei și nedes-
părțitei Treimî | MINEIUL | LUNI LUI IANUARIE | care acum sau tipărit în zilele
bine credinciosului | singur stăpânitorului marelui Domn și Împărat | Nico-
lae Pavlovici | A toată Rossiia ș. c. l. ș: c: l: ș: c: l: | Dupre izvodul cel în-
dreptat de Preasfințitul Epis | cop al Argeșului Kyr Iosif | Cu blagoslo-
veniia, îndemnarea și cu tot ajutorul | Preasfn: și de Dmnezeu alesului Ar-
hiepiscope și | Mitropolit al Suceviî și al Moldaviei Kyriu Kyr | Veniamin
| Prin oserdiia Prea Cuviosului Arhimandrit și | stareț a sfntelor Mănăstiri
Neamțului și | Secului. Kyr Dometian | In sfnta mănăstire Neamțul. | Intru
însași a sa tipografie cea acum de nou | făcută. Anul 1830.

După Prefața de „Dometian și tot soborul“, urmează textul. Are un număr de pagine nenumerotate plus 181 numerotate și iarăși 4 nenum. Un exemplar la Măn. Neamțu. Titlul la Academie.

23. Cele 9 cântări din Psaltire. 1831.

CELE 9 CÂNTĂRI DIN PSALTIRE. | Așezate după rânduiala tipicului Besericesc, |
cum să cetesc în sfntul și marele post. și | preste an în zile proaste, și cum
să cetesc la | Praznice Dmnești, și la ale Născătoareî de Dmne | zeu, și la
sfnti mari cu Polyeliu, ei cu Sla | voslovie. | Și Pripealele ce să cântă cu
psalmii aleși, | la Praznice stăpânești si ale Născătoareî de | Dmnezeu, | și
la sfnti mari carii au Pelyeiu. | Acum întracest chip typărită. | Cu blagos-
veniia si cu toată chieltuiala Prea | o sfințitului Mitropolit Suceviî si Mol-
daviî. | Kyrio Kyrio Veniamin. Costachi. | In tipografia sfnteî Mitropolii
In Iași: | La anii de la Hs. 1831.

Incepe cu „Arătare cum se cetesc cântările“; apoi textul. Are 99 pag. Academie, No. 26.247.

Cărți tipărite cu blagoslovenia lui Veniamin.

1. Panihidă. 1807.

PANNYHIDĂ | ÎMPREUNĂ ȘI LITIIA MICĂ | Carea cuprinde în sine toată Rându-
iala pentru cei morți. Ce să face Vinerile, după ve | cernie, preste totu anul. |
Cându nu iaste | înnainte Prăznuire, Praznicu, sau după | Praznicu, sau sfntu
cu Pelyeiu, sau cu | slavoslovie. | In cere sau adausu și Rânduiala, Pana-
ghiei. | Împreună și arătare pentru Artosu, cumu să | cade a urma preste
toată săptămâna, cea | Luminată. | Acumu întru acestasu chipu, întâi Typă-
rită. Cu blagosloveniia Prea osfințitu | lui Mitropolitu Atoată Moldaviia |
Kyrio Kyru Veniamin. | In tipografia, sfnteî Mitropolii. | In Iașu la anul
1807.

Incepe cu textul. Are 28 file (56 pagini). Un exemplar la Academie, B. M. M. O alta ediție s'a tipărit în 1821, din care se găsește un exemplar la Mănăstirea Neamțu. Un volum de 40 pag. Titlul la Academie.

2. Molebnic. 1807.

MOLEBNICU | ADECA | CARTE CU RÂNDUIALA RUGĂCIUNILORU pentru In | paratul, |
Cumū să se urmeaze la Vecernie, la | Utrenie, și la Liturghie, înnainte de
Evan | ghelie și după Evanghelie, și rânduiala Pa | raclisuriloru Împărătești
la Nașterea Lui, | la Suirea în scaunul Împărătescu, atoată | Rosiia, și la În-
coronație, și în vreme de | biruință. Cumū și la toată Familia | Împără-
tească. După cum arată în Tabla, | la sfârșitul acestii Filăzi. In fiește | care
lună, și zi. Așa totu Clirosulu | besearicescu, să aibă a urma negreșitu. |

Sau typăritu din porunca PreaOsfinți | tului Mitropolitu a toată Moldavia
Kyrio Kyrü Veniaminü. | In Typografia sfntei Mitropolii în Iași | La anul
1807 Ianuarie 27.

Incepe cu textul; are file 25 (50 pagine) plus 2 pagine. Academie, f. n. B. M. M.

3. Rânduiala psalmilor. 1808.

RÂNDUIALA | CUMŪ SĂ CUVINE A CÂNȚA CEI | DOI SPRE ZEACE PSALMI deosebi |
Lângă carea sau adaosü și | oarecare rugăciuni tălmăcite | dinu limba elli-
nească. și | slujba Dumineciü lăsatului | secü de carne, întru care să | face
pomenirea venirii lui Hs. | cei de a doao. și altele | sau mai adaosü. | Acumü
typărită cu Blagoslo | veniia preao(s)fnștitului Mit | ropolit a toată Molda-
via | Kyriu Kyr Veniamin | In vremea cuvioșiei sale Kyrü | Dosithei sta-
reșulü sfntelor | Män: Neamșului și Secului. | In sfnta Mănăstire Neamșul. |
In anul 1808.

Incepe cu textul, are 106 file plus 11, total 212+22 pagini. Academie, No. A. 5725.

4. Urmare la Duminea de Paște. 1814.

URMARE | ÎNTRU PREA SFNTA DUMINECĂ A PAȘTILUI, și întru toată | săptămâna
luminată. | Typărită cu blagosloveniia | prea o sfntiei sale Kyriu Kyr—
Veniamin, Arhiepiscop | și Mitropolit a toată Moldavia. | In vremea prea
cuvioșiei sale | Kyr Sylvestru, Arhimandrit | și stareș, al sfntelor Män-
șiri Neamșului și seculü. | In sfnta Mănăstire Neamșul | întru a sa Typografie.
| Anul 1814 Martie 22.

Are 179 file (358 pagini); cuprinde și Typic pentru slujba sfntei invieri. Academie, No. S. 1010.

5. Chipul îngeresc. 1815.

Intru slava a unuia în Troiță slă | vit Dmnezeu. | Cu Blagosloveniia prea
o sfntitului și | prea milostivului nostru Stăpân, Kyrio | Kirio Veniamin,
Arhiepiscop, și mitropolit Moldaviei. | Prin punerea la cale și oserdiia prea
Cu | vioșiei sale, Kyr Sylvestru, Arhimandrit și stareș al sfntelor Mänș-
șiri Neamșului și Secului. | Sau typărit Cartea aceasta întru carea | să cu-
prinde, CEL MIC, ȘI CEL MARE ÎN | GERESC CHIP, la început Rasoforul, și | la sfâr-
șit șase cuvinte învățătoare pen | tru viața Monahicească. | In sfnta Män-
năstire Neamșul, întru a sa | typografie. In anul mântuirii. 1815 | Aprilie 30.

Incepe cu textul; apoi tabla alfabetică. Are 216 pagini. Academie, B. M. M.

6. Ohtoih. 1816.

Intru slava unuia | Dmnezeu In Troiță slăvit. | spre lauda și cinstea prea |
sfntei născătoare de Dmnezeu, | In zilele bine credinciosului Dom | nului
Nostru Scarlat Alexandru | Calimah Voevod. | Cu Blagosloveniia Prea o
sfntit: | Arhiepiscop și Mitropolit al | Moldaviei Kyrio Kyrio Veniamin. |
Sau typărit acest OHTOIH DE | CANOANE PENTRU PAVECERNIȚĂ. In vremea prea
cuvioșiei sale Kyr | Sylvestru Arhimandritul și stareșul sfntü Mănășiri
Neam | ţui, și Secü In Typografia sfnt: | Mănășiri Neamșul. 1816, Iun: 22.

La început este o precuvântare scrisă de Arhimandritul Silvestru. Urmează textul în 8 foi fără paginație și 327 file (total 16+754 pagine.)—Academie, No. 5.327.

7. Intrebătoare răspunsuri. 1816.

INTREBĂTOARE RĂSPUNSURI | Adunate din sfntita scriptu | ră, pentru depăr-
tarea de bucatele | ceale oprite făgăduinții călugăre | și cei de bună voe. |
Care sau typărit cu Blagoslo | veniia prea o sfntitului Arhiepiscop | și Mi-
tropolit al Moldaviei, | Kyrio Kyrio Veniamin. | In Typografia sfntei Män-
năști | ri Neamșul. | Purtând cărma Stăreșiei prea | cuvioșia sa Arhiman-
dritul Kyr | Sylvestru Ieroshimonahul. | In anul 1816. Mart: 10

Inainte cuvântare de Stareșul Poenii Mărului Vasilie; apoi textul. Are 10 pg. nenumerate și 52 foi. (total 10+104 pagine). La Academie, 8003.

8. *Adunarea dogmelor.* 1816.

Ἐπιτομή τῶν θεῶν δογμάτων | Adecă | Arătare, sau ADUNARE, PRE SCURT A DMNEZEESTILOR DOGME | ALE CREDINȚII. | Alcătuită de prea înțeleptul Athanasie de la Paros ce au | fost Dascal în Ostrovul Hiu. | și | întrebările cu răspunsurile ceale theologhicești ale sntului | Athanasie celui mare. | Și | Istoriia pentru împărechiiarea cea pentru Purceaderea Prea Sfn | tului Dh, a prea înțeleptului Arhiepiscop al Novogro | diei Theofan Procopoviciu. | Și | Cuvânt pentru Purceaderea Prea Sfantului Dh, al prea înțeleptului între Ieromonah Macarie Macri. | Care sau tâlmăcit acum din limba ellinească întru aceasta | a noastră Românească prin oserdiia și silința iubitoriu | lui de Dmnezeu Episcop al snteii Episcopii Argeș Kyriu | Iosif, afară de întrebările și răspunsurile ceale theologhicești ale sntului Athanasie. | și cu blagosloveniia prea sntitului și de Dmnezeu | Alesului Mitropolit al Moldaviei Kyriu Veniamin, | sau dat în Typariu. | In zilele prea Luminatului și prea Innălțatului Domn | Scarlat Alexandru Calimah Voevod. | In Sfnta Monastire Neamțul. | Purtând cărna stăreției prea Cuviosul Arhimandrit Kyr | Sylvestru. | la anul 1816. Februarie 19. | De Gherontie Ieromonah Ty-pografu.

Incepe cu o Precuvântare de Episcopul Iosif; apoi tabla de materii și textul.
Are 10 pagine nenumerate+527.
Academie, No. 328.

9. *Apologia.* 1816.

APOLOGHIA | Adecă | Cuvânt, sau Răspuns, înprotiva socoteali | celor fără de Dmnezeu, doveditori cum că Dm | nul nostru Iis Hs. iaste Dmnezeu Adevărat. | Care sau tâlmăcit mai nainte din limba Greceas | că întru aceea a noastră Românească. | Și acum cu Blagosloveniia prea sntitului, | și de Dmnezeu Alesului Mitropolit al Molda | viei Kyrio Kyrio Veniamin sau dat în | Typariu spre folosul neamului. | In Sfnta Mănăstire Neamțul. | Purtând cărna Stăreției prea Cuviosul Ar | himandrit Kyr Sylvestru. | In anul 1816. Ianuarie 31.

Prefața de Grigorie, apoi tabla materiei; în fine textul. Are 6 pag. nenumer.+198 numer.
Academie, No. 5328.

10. *Tâlcuire la antifoane* 1817.

TÂLCUIRE PRE SCURT | tâlmăcită din cea pre larg ellinească | A lui | Nichifor Callist Xantopulu | LA ANTIFOANELE CELOR OPT GLASURĪ. | Carea | Cu Blgosloveniia Prea sntitului și | de Dmnezeu alesului Mitropolit al Mold: | Kyriu Kyriu Veniamin | Prin silința Preacuviosului sta | reț și Arhimandrit al sntelor | Monastiri Neamțului și Secului | Chyr Sylvestru | Acum întâiu sau dat în typariu | spre folosul de Obște al neamului nostru. | In sfnta Monastire Neamțul. | la anul de la Mântuitorul Hs. 1817. | De Gherontie Ierom. typ:

Incepe cu Prefața de traducătorul Grigorie; apoi textul.
Are 12 pag. nenumer.+198 foi (total 12+206 p). Academie, No. 506.

11. *Psaltire.* 1817.

PSALTIREA | PROROCULUI ȘI ÎMPĂRATULUI | DAVID | Acum întru acest chip ty-pă | rită în zilele Prealuminatului | Domnului nostru | Scarlat Alexandru Calimah | Voevod | cu blagosloveniia Preosfinți | tului Mitropolit al Moldaviei. | Kyriu Kyr Veniamin | Prin oserdiia Cuviosului Arhim: | si Stareț al snt: monastiri | Neamț: și Secului Kyr Sylvestru. | In sfnta monastire Neamțul. | La anul de la Hs, 1817.

După Tipic urmează textul.
Are 10 pg. nenumer.+191 foi+12 pg. nenumer. (total. 10+282+12 pagine).
Academie, No. S. 1.082.

12. *Umilincioasă rugăciune* 1817.

UMILINCIOASĂ RUGĂCIUNE | carea să ceteaște în vreme de primej | die a în-
văluirii mării și în frica de în | necare, de cei ce călătoresc pre dânsa.
Alcătuită de un bărbat dhovnicesc | iubitorii de Dmnezeu. și cu blagos |
lovenia prea osfnțitului Arhiepiscop | și Mitropolit al Moldaviei Kyrio |
Kyrio Veniamin dată în typarii în | anul 1817. Luna Iann. 29.

Un exemplar la Mănăstirea Neamțu. Titlul la Academie. Are 3 foi.

13. *Adunare de cuvinte.* 1817.

ADUNARE | A CUVINTELOR CELOR PENTRU | ASCULTARE de la mulți sfnți și |
Dmnezeștii Părinți, spre folo | sul celor ce întru dânsa vor voi să se | gri-
jască de mântuirea lor. | Și Viața cuviosului părintelui | nostru Starețului
Paisie, împreună | cu oare care din Trimiterile sfnsale | Acum întâiu typă-
rite. | Cu blagoslovenia prea sfnțitului | Mitrop: al Mold: Kyriu Venia-
min. | Prin oserdiia prea cuvios: stareț | și Arhimandr: al sfnțelor Monas: |
Neamț: și Sec. Kyr Sylvestru. | In Sfn: M: Neamț: La anul 1817. | De Ghe-
rontie Ierom: Typ.

Textul 366 pagine. Academie, No. S. 923.

14. *Noul Testament.* 1818.

NOUL TESTAMENT | adecă Așezământ | care | Acum cu acest chip duple iz-
voadele grecești | ceale vechi scrise cu mâna sau Typărit, | In zilele Prea
înnălțatului nostru Domn | Scarlat Alexandru Calimah V.V(D). | Cu bla-
goslovenia Preasfnțitului și de Dumne | zeu alesului Mitropolit al Molda-
viei | Kyriu Veniamin, | iară cu ajutoriul Preasfnțitului Episcop | al sfnței
Episcopii Argeșul | Kyriu Iosef | și al altor iubitori de Hs. Hristiani | Prin
osârdiia Fericitului și Prrea pomenitu | lui Arhimandrit Kyr Silvestru,
întru | a căruia vreme sau început, și a Diadohu | lui sfnsale Prea cuvio-
sului Arhimandrit Kyr | Ilarie, întru a căruia vreme sau săvârși(t). | In sfnța
Monastire Neamțul. La anul 1818. | De Gherontie Ieromonah Typografu.

Incepe cu: „Aratare cum trebuie a afla evangheliile.“ Fiecare evanghelie e precedată de o tablă a ma-
teriei. Cuprinde astfel: Evangheliile, Apostolul, Epistolele, Apocalipsul.

La fine: Insemnare cum se cuvine în fiește care zi a citi apostolul și evanghelia. Are 604 file. Acade-
mie, S. 923.

15. *Cuvintele lui Efrem Syrul. 1818—1819—1823. (3 volume).*

CUVINTELE și învățăturile | preacuviosului PĂRINTELUI NOSTRU | EFREM SYRUL
| Care să cuprind întru ÎNTĂIA CARTE | Tălmăcite adecă mai nainte, dar |
urmate și typărite în zilele bine credinciosului Domn | Scarlat Alexandru
Kalima(h) | Voevod. | Cu blagoslovenia și îndemnarea Prea | sfnțitului Ar-
hiepiscope și Mitro | polit al Moldaviei | Kyriu Kyr Veniamin. | Dupre ale
căruia Tomuri grecolatina | sau și urmat și sau îndreptat spre | folosul
de Obște. | Pre vremea prea cuvioșiei sale Kyr | Ilarie Arhimandrit și stareț
sfn. Monastiri Neamțul și Secul. | In Typ. Sfnței Monastiri Neamțul. | In
Anul mântuirii 1818. Noe(m): în 5.

Incepe cu „Inainte cuvântare către cetitori“ de Iosif Ieromonahul. Urmează textul și la fine tabla ma-
teriei. Are 6 pag. nenumerot. + 418. pag.

Volumul II are același titlu, cu deosebire că se zice: „A dooa carte,“ tipărit tot în 1819. Cuprinde textul
și tabla materiei. Are 496 pag.

Volumul III are același titlu, cu deosebire că se zice: „A treia carte“ și numele Domnitorului este schim-
bat: „Ioan Sandul Sturza.“ Tipărit la 1823. Cuprinde textul și tabla materiei. Are 643 pagine.
Academie, B. M. M.

16. *Cuvintele lui Isaac Syrul* 1819.

CUVINTELE și învățăturile | prea cuviosului PĂRINTELUI NOSTRU | ISAAC SYRUL
| Tălmăcite adecă mai nainte, dar | acum cu toată luarea aminte urmate |
și typărite în zilele bine credincio | sului și de Hs. iubitoriiului Domn | Mi-

hail Grigorie Suțul Voevod | Intru întâia Domnie a Mării Sale. | Cu blagoslovenia Prea sfnțitu | lui Arhiepiscop și Mitropolit | al Moldaviei | Kyriu Kyr Veniamin. | Prin silința și purtarea de grijă | a prea cuviosiei sale Chyr Ilarie | Arhimandrit și Stareț al sfnțelor | Monastiri Neamțul și Secul. | In Typ: sfnței Monastiri Neamțul. | In Anu(l) mâ(n)tuirii 1819 dechem 29.

Incepe cu textul; are 451 pag. Academie, B. M. M.

17. *Adunare de rugăciuni 1819.*

ADUNARE | DE CÂTEVA RUGĂCIUNI | din Molitvenic. | Adecă. | Sfnțirea apei ceii mari. | Rânduiala Vecerniei cu rugă | ciunile i(n) duminica pogoră | riș sfnțului Dh. | Rugăciunile la primeajdie de | norod și la rană de moarte. | Rugăciunile la neploare, și | rugăciunea la toată Litia. | Cu blagoslovenia Prea sfnțitului nostru stăpân | Kyriu Kyriu Veniamin Mitropolit Moldaviei. | Typărită i(n)tracesași chip spre i(n)demnarea | sfnților slujitori i(n) anul 1819.

Incepe cu textul. Are 82 pag. Academie, No. S. 6.657.

18. *Evanghelie. 1821.*

Intru slava sfnței, și ceii de o ființă, și de | viață făcătoarei, și nedespărțitei Treimi, | a tatălui, și a Fiului, și a | sfnțului Dh. | Acum întâi întru aceștia chipu său typăritu | sfnța și dmnezeiasca ev(a)ng(h)elia aceasta | în zilele Bine credinciosului și de Hs. iubitorului | Domnului nostru | Mihailu Grigoriu Suțulu Voevod. | Cu Blagoslovenia Preosfnțitului Arhiepiscopu și | Mitropolitu a toată Moldavia | Kyriu Kyriu Veniamin. | Intru alu noaolea anu alu Arhipăstoriei sale după a doa | chemare și suire la scaunul sfnței Mitropolii. | Prinu Oserdia Preacuviosului Arhima(n)dritu și Starețu | alu sfnțelor Mănăstiri Neamțului și Secului. | Kyră Ilarie. | In typografia sfnței Mănăstiri Neamțului, | în anul de la zidirea lumii 7329 Iară dela întruparea Cuvintului lui Dmnezeu, 1821. | Indictulu 9 Luna Mar(t) 16.

O precuvântare tradusă după Teofilact; viața fiecărui evanghelist; apoi textul; însemnare pentru cetirea evangheliilor, etc. La fine tabla materiei. Are 6+672 pag.+11 file. Academie, No. A. 13.570.

19. *Urmarea Duminică Paștelui. 1821.*

URMARE | Î(N)TRU PREA SFNTA DUMINECĂ | A PAȘTELUI, și întru toată săp | tămâna cea Luminată. | Acum întru aceștia chip | typărită, cu Blagoslovenia | preosfnției sale Kyriu Kyriu | Veniamin Arhiepiscop | și Mitropolit a toată Mol | davia. | In Typografia sfnței Mi | tropolii în Iași. | La anul 1821 Fevruarie.

Incepe cu textul. Are 117 pagini. Academie, f. n.

20. *Pravila 1823.*

CARTE | PENTRU PRAVILĂ | DIN OCTOIHUL CEL MARE | luată și cu altele în | bogătită, carea sau ty | părit acum întâiu, cu | blagoslovenia Prea sfn | țitului Mi(t)r: al Mo(l)daviei, Kyriu Kirio | Veniamin. | Pe vreamea sta(re)ț: Cuv: | sale Ky(r) Ilarie | în typ: sfnței Mon: | Neamțu(l) în anu(l) 1823.

Incepe cu tabla materiei; urmează apoi regule de ortografie; viața sf. Vasilie; textul. Are 276 pag. numer Academie, Bibl. Ghenadie Enăceanu.

21. *Psaltire. 1824.*

PSALTIREA | PROROCULUI ȘI ÎMPĂRALULUI | DAVID | Acum i(n)tru acest chip ty- | pă | rită adoaoară i(n) zilele Prea lu | minatului Domnului nostru. | Ioann Sandul Sturza | Voevod | Cu blagoslovenia Presfnți | tului Mitropolit al

Moldaviei | Kyriu Kyr Veniamin | Prin oserdiia Cuviosului Arhi(m): | și Stareț la Sfnt: Monastiri | Neamțului și Seculu(i) Kyr Dometian | In sfnta Monastire Neamțul. | La anul de la Hs. 1824.

După câteva paragrafe introductive urmează textul. Are 10 pag.+201 file. Academie B. M. M.

22. Sfântul maslu. 1825.

Intru slava | unuia i(n) treime pros: Dm | cu blagoslovenia Prea o | sfn-
titului Arhiepisco(p) și | Mitropolit al Mo(l)davie(i) | Kyriu Kyr Veniamin |
Pri(n) oserdiia Prea cuvios: | Arhiman(d) și Stareț: al S: Mona(st): Neamț:
și Secu(l): Chyr Dometian. | Sau typ: această că(r)tie: că | ce cuprinde i(n)
sine SFNT | MASLU, osfeșt: cea mică, | și alt: la anu(l) 1825.

La început tabla materiei; apoi textul. Are 124 pag. Un exemplar la Mân. Neamțu. Titlul la Academie.

23. Carte sfătuitoare. 1826.

Intru slava Tatălui și a fiu | lui, și a sntului Dh. A unuia Dmnezeu. |
CARTE SFĂTUITOARE, PENTRU PĂZIREA CELOR CINCI SIM | ȚIRI, A NĂLUCIRII, ȘI A INI-
MI. Și pentru aceaia, care | simt i(n)dulcirile ceale dhovnicești, și chiar ale
minții. | sau adaos încă lângă aceastea și minunea ce sau fă | cut a lipsirii
sau i(n)tunecării Soarelui pe vremea Răstigni | riil Dmnlui. Incă și forma
inimii omului. | Alcatuită de Prea i(n)vățatul Dascal al Bisericii ră | săritu-
lui, Kyr Nicodim, Monahul din Sfntul | Munte | și typărită grecește la
anul 1801. Prin oserd | nică cheltuială a Prea sfnțitului Mitropolit, mai
nainte | al Evripului, iară pre urmă al Ipirului, Kyriu Kir | Ierotheiu
Naxiul pentru carele sau și alcătuit, | Iară acum sau tălmăcit, și sau ty-
părit i(n) lim | ba Românească spre folosul de Obște. | In zilele bun cre-
dinciosului și Hs iubitorului Dom | nului nostru Ioann Sandul Sturza Voe-
vo(d). | Cu blagoslovenia Prea sfnțitului Arhiepiscop și Mi | tropolit al Mold:
Kyriu Kyr Veniamin | Prin oserdiia Prea Cuv: Arhimandrit și stareț al
Sfnt: | Monastiri Neamțului și Seculu Kyr Dometian. | In sfnta Mona(st):
Neamțul, i(n)tru a sa typografie. | Anul 1826 luna lui Mai 1.

Către Cetitori (nesemnată);—Ierotheiu către Nicodim;—Nicodim către Ierotheiu;—tot către Nicodim ne-
semnat;—tot către Ierotheiu de Nicodim; Tabla materiei; Inainte cuvântare; in fine textul. Are 506 pag.
Academie, 5326.

24. Nevăzutul războiu 1826.

Intru slava Tatălui și a Fiui | lui, și a sntului Dh. Unuia Dmnezeu. |
Carte de suflet prea folositoare, ce să numește: | NEVĂZUT RĂZBOIU. | Alcătuită
adecă mai înainte de oare carele i(n)țelept Bărbat, | iară i(m)podobită mai
pre urmă, și i(n)dreptată cu multă sârgu | ință de prea Cuviosul i(n)tre
Monahi Kyr Nicodim. | Intru carea sau adaos de acelaș și rugăciuni duple
Alfa Vita în | chip de Icoase cătră Dmnl nostru Iis. Hs., umilicioase și
fru | moase. Și așa i(n)tru aceșai chip i(n)tăi sau typărit Gre | cește. La
Anul 1796. | Iară acum sau tălmăcit, și sau și typărit și i(n) limba | noastră
ceasta Românească spre asemenea folos de Obște. | In zilele bun Credincio-
sului și de Hs. iubitorului Dom | nului nostru Ioann Sandul Sturza Voe-
vo(d). | Cu blagoslovenia Prea sfnțitului Arhiepiscop și Mi | tropolit al Mold:
Kyriu Kyr Veniamin. | Prin oserdiia Prea Cuv: Arhimandrit și stareț al
Sfnt: | Monastiri Neamțului și Seculu Kyr Dometian. | In sfnta Mona(st):
Neamțul i(n)tru a sa Typografie: | In anul 1826. Luna lui Iulie, i(n) 24.

Incepe cu o Inainte-cuvântare nesemnată; apoi stihuri asupra cărții; după aceea textul; in fine tabla
materiei. Are 10 pag. + 494 pag. Academie, B. M. M.

25. Apantisma. 1827.

Cuprindere i(n) scurt din prorocestii Psalmi | ai lui David. | APANTISMA
(adecă adunare de flori) a fealiuri | de fealiuri de rugăciuni umilicioase:
Care cuprinde și Dmne | zeeștile cuvântări, și ceareri privitoare cătră Dmne-

zeiasca | dragoste ale sfnțitului Avgustin episcopului Ypponei. | Adăogândușă la î(n)ceput oare carele cuvânt pentru po | căință. și la sfârșit alt cuvânt pentru Arhierie. | Acum adecă sau dat î(n) Typariu, cu cheltuiala a Preao | sfnțitului și prea Indmnezeitului a toată lumea | Patriarh Kyriu Kyriu Neofyt. | Și î(n)dreptândușe prin oserdiia a celui mai mic î(n)tre | Monahî Nicodim. spre folosul de Obște al drept credin | cioșilor. | In Typografia Patriarhiei Țarigradului. La anul 1799. | Carea arătată Carte î(n)tocma tălmăcindusă, î(n) zilele | bine Credinciosului și de Hs. Iubitoriu-lui Domnului nostru | Ioann Sandul Sturza Voevod | Cu Blagoslovenia Prea osfnțitului Arhiepiscop și Mi | tropolit al Moldaviei Kyriu Kyriu Veniamin. | Prin oserdiia Prea Cuviosului Arhimandrit și Starețu | al Sfnțelor Monastiri Neamțului și Secului Kyr | Dometian, sau typărit spre aseamenea folos al | neamului Românesc. | In snta Mona(st): Neamțul, La anul 1827. Luna Iulie. | De Gherontie Ieromonah Typografu.

O pagină care începe cu vorbele: „Martorii greci“; apoi alta care începe cu vorba: „Fratilor“; după aceea e înainte cuvântare; în fine textul. Are 1+1+587 pag. Academie, B. M. M.

26. *Irmologhion. 1827.*

Intru slava unuia în | treime Dmnezeu. | Cu blagoslovenia Prea osfnțitului nostru Arhipăstoriu Ky | riu Kyriu Veniamin Arhie | piscop și Mitropolit Moldaviei. | In zilele binecudinciosului | și de Hs. iubitorului Domnului Io Ioan(n) Sandul Sturza Voevod: | Prin oserdiia Prea Cuviosului | Arhimandrit Kyr Dometian | starețul sfnțelor Monastiri | Neamțului și Secului. | Sau typărit IRMOLOGHIONUL | acesta împreună cu rânduiala | Mesii | în snta monastire Neamțul. | La anul 1827 la Martie 15.

Are 344+28 (nenumerate.) Academie, No. 4072.

27. *Molebnic. 1828.*

MOLEBNIC | adecă: | Carte cu rânduiala Rugăciunilor pentru Impăra | tul a toată Rossiia, Cum să să urmeze. | La anul nou. La vremea războiului înprotiva | vrăjmașilor. La năvălirea vrăjmașilor asupra. | Pentru câștigarea ceareii mulțămire. La a Inpă | ratului naștere, La Suirea în Scaunul Inpărătesc, | și la Incoronăție, cum și la toată Familia | Inpărătească. și la Vecernie, la utrini, și | la Liturghie, înainte de Evagghelie, și după Eva | gghelie, și la rânduiala Paraclisurilor Inpărâte | ști, După cum arată în tablă ce deosăbit sau ti | părit, în fiește care lună, și zi. Așa tot Cli | erosul Bercesesc, să aibă a urma negreșit. | sau tipărit din porunca înalt Preaosfinți | tului Mitropolit a toată Moldavia. | Kyriu Kyr Veniamin. | In Typografia sfinței Mitropolii în Iaș. | La anii de la Hs. 1828 Iunie.

La început este o „Însămnare“; apoi textul. Are 67 pg. Academie, B. M. M.

28. *Rugăciuni. 1829.*

ADUNARE DE RUGĂCIUNI | cătră | Prea sfânta de Dmnezeu | născătoare | paraclisul mic, și al doilea Paraclis | și a sfnțului haralambie Paraclis. | și canon cătră snta treime. | Mijlocitoare pentru ori ce ne vom ruga, | și la primejdii de boala ciumii. | cu blagoslovenie | prea sfnțitului Mi | tropolit al Sucevei și Moldaviei, | Kiriu Kir Veniamin Costachi | în Iași 1829.

Are 1 foaie și 72 pg. (legată cu alta.) Exemplar la Mân. Neamțu. Titul la Academie.

29. *Mâna lui Damaschin. 1830.*

MÂNA | LUI | DAMASCHIN | Acum întăe oară întracesc | chip dată în tipar. | Cu Blagoslovenia Prea sfnțitului | Mitropolit Sucevii și Moldaviei | Kyriu Kir Veniamin | Costachi | și alcătuită în scurt, de Iubitoriu | înaintării de știință al neamului | Romanesc | Smeritul Monah Antonie, | Cu a căruia Cheltuială sau și Tipărit. | In Tipografia sfinței | Mitropolii în Iași | Anul 1830.

Are 14 pag. Academie, B. M. M.

30. *Rânduiala urmată la ungere. 1834.*

RÂNDUIALA URMATĂ LA UNGEREA PEA ÎNĂLȚĂTULUI PRINȚIP DOMNITORIU AL MOLDAVIEI | MIHAIL GRIGORIU STURZA VVD. | din orânduirea înalt prea sfințitului Arhipăstoriu | Mitropolit Sucevei și Moldaviei | D. D. Veniamin Costachi | Cavaleriu Ordinului Sf. Ana Clasă I | Iași | în tipografia Sf. Mitropolii | 1834 Avgust.

Are 10 foi nepaginate. Academie, No. A. 28.723.

31. *Psaltire. 1835.*

PSALTIREA | PROROCÎMPĂRATULUI | DAVID. | Typărită acum în zilele prea înălțatului | Domn | Mihail Sturza Vvod | din orânduirea înalt prea sfințitului Mi | tropolit Sucevii și Moldaviei D.D | Veniamin Costachi | cavaler ordinului S: Annei | Clasă I. | Iași. | In tipografia S. Mitropolii | 1835.

Incepe cu „Precuvântare către binevoitorii cetitorii ai psaltirei“ de Gheorghie Seulescul; urmează Epigramă la Psaltire; Typic cum se cuvine a ceti psaltirea preste tot anul. Are 381+9 pagine. Academie, No. 10012.

32. *Prăștie. 1837.*

PRAȘTIE | Carea sau Typărit | In zilele bine Credinciosului Domn, | Mihail Grigoriu Sturza | Voevod. | Cu Blagosloveniia Preosfinției sale | Kyrio Kyr Veniamin Mitro | polit Sucevii și Moldaviei. | Prin osărdiia Prea Cuviosului Arhi | mandrit și Stareț al sntelor Mo | nastiri, Neamțului și Secului | Kyr Mardarie. | In snta monastire Neamțul | Intru a sa Typografie | La anul 1837. | De Ieromonahul Chiriace Typografu.

După o epigramă în versuri chiar pe copertă, este precuvântarea de Ieromonahul Chiriace; urmează textul. Are 212 pagine. Impreună cu ea e tipărită și „Adunare în scurt pentru eresurile lipovenesti“, care cuprinde 84 pagine. Academie, No. A. 7.266.

33. *Inchinăciuni. 1841.*

CARTE | DE | ÎNCHINĂCIUNI | tipărită sub povețuirea înalt preosfințitului Mitropolit | Veniamin Costachi | la anul 1841 | și retipărită | de | Lascar Stavri | în zilele Majestatii Sale Regele | Carol I | la anul 1882. | Piatra | Impri-
meria jud. Neamțu | 1882.

Incepe cu o prefața de Lascar Stavri. Are 259 pagine. Academie, No. 4223.

ISTORIA SEMINARIULUI „VENIAMIN“

I.

INTEMEIEREA SEMINARIULUI ȘI ISTORIA LUI PÂNĂ LA REGULAMENTUL ORGANIC

1803 — 1832.

§ 1. Intemeierea Seminariului.

a). Data fundării.

Seminariul ce se numește azi „Veniamin Costache“ este, fără îndoială, cea mai veche școală din câte se află acum în România.

Incepând scrierea istoriei acestui așezământ de cultură, primul punct ce trebuie să ne preocupe este *data fundării*. Până acum această dată n'a fost stabilită cu toată siguranța. Erau două păreri: după unii, 1803; după alții, 1804.

Cei mai mulți din scriitorii cari au vorbit despre Seminarium înclină pentru 1804.

Așa zice Gheorghe Asachi, care a reorganizat Seminarium la 1820 (1); așa zice Episcopul Melchisedec, care a fost elev și apoi

(1) In «*Question de l'instruction publique en Moldavie, précédée d'un aperçu historique sur les écoles par un député du divan adhoc des premières élections. Iassy 1858*» pag. 8: «Le métropolitain Benjamin, issu de l'ancienne famille noble des Boldouré, à peine élevé a cette haute dignité... et inspiré de sentiments pieux et patriotiques, se pénètre de la nécessité de relever le clergé indigène.» «..... A cet effet il fonda l'an 1804, le premier séminaire, a Socola, près de Iassy.....» — și în: «*Cvesticia învățătorei publice în principatul Moldovei* de G. Asaki, Iași 1858». pag. 8: «Drept aceea el au întemeiat la 1804 acel întâu seminar la Socola». (8)

profesor al școlii(1); tot așa și d-l G. Missail care a publicat multe studii despre trecutul școlilor române(2).

Data de 1804 o pune și d-l Erbiceanu în a sa istorie specială a Seminariului „Veniamin“ (3); de aci o primește și V. A. Urechia în „Istoria școalelor“ (4), precum și d-l N. Iorga, în studiul său asupra literaturii române din secolul XVIII (5).

Mai puțini scriitori primesc data de 1803.

Pentru prima oară o aflăm într'un articol despre întemeierea acestui seminaru publicat în revista lui Bariț (6); apoi într'un articol de polemică al d-lui G. Ghibănescu (7).

Unii autori cari au vorbit despre Veniamin lasă data nehotărâtă (8).

Inainte de a discuta chestiunea, să examinăm documentele ce posedăm din acel timp.

Primul este hrisovul general al școalelor dat de Domnitorul Moruzi la 24 Maiu 1803 (9). Aci vedem că se iau măsuri generale pentru școli, înființându-se câteva prin diferite orașe ale țării, regulându-se venitul școlilor, stabilindu-se plata profesorilor și bursele elevilor, etc.

Al doilea este dela 26 Iulie 1803.

(1) In «*Cronica Romanului și a Episcopiei de Roman, compusă după documente naționali române și streine edite și inedite. Partea I 1392—1714 București 1874*» pag. 197, zice Melchisedec în nota 5: «Lăpușneanu a avut mai mulți fii și fete. Una din fetele lui, Soltana Doamna, se știe că s'a călugărit și a fondat mănăstirea de maice la Socola lângă Iași în codru. Acea mănăstire a existat până la anul 1804, când s'a prefăcut în Seminar».

(2) *Buletinul Instrucțiunii publice* pe 1865—66 pag. 171.

(3) *Istoricul Seminariului Veniamin din monastirea Socola fondat la 1804*. Iași 1885, pag. 29—30.

(4) *Istoria școalelor*, Tomul I 1892, pag. 94.

(5) N. Iorga: *Istoria literaturii române în sec. XVIII*, vol. II, Buc. 1901, pag. 401.

(6) In «*Foae pentru minte, inimă și literatură*», Brașov 1848, No. 4, sub titlul: «*Trăsuri din viața mitropolitului Veniamin*».

(7) *Centenarul Socolei*, Iași 1903. D-sa citează din pomelnicul Socolei un pasagiu în care se vorbește despre Arhimandritul Isaia Giușcă, care a fost egumen al mănăstirii în 1811 și profesor al școlii în 1809, după ce fusese elev. Iată punctul principal din acel pasagiu: «Acest arhimandrit Isaia, după ce tânăr monah, au venit aicea la mănăstirea Socolei în anul 1803 și au învățat în școala de aicea cliri-cească...» (pag. 23).

(8) A. Vizanti, *Veniamin Costache*, Iași 1881, pag. 46.

(9) Vezi anexa No. 1.

Prin acesta (1) se hotărăște, în urma intervenirii Mitropolitului, mutarea călugărițelor ce se aflau atunci în mănăstirea Socola, în mănăstirea Agapia, iar călugării de aci să treacă la Socola.

Al treilea (2) este de la 1 Septembrie 1803, foarte pe larg redactat.

Domnitorul începe printr'o declarație de principii, „hotărit fiind „de râvna ce avem către patria aceasta, ca să ne călătorim pe „drumul bunei oblăduiri“; apoi pomenește de transferarea maicilor de la Socola, „care fiind aicia aproape de oraș nu eră cu „cuviință“, arătând în cele mai mici amănunte argumentele ce l-au îndemnat să ia această măsură.

Trece după aceea la cestiunea întemeierii seminariului: „Iar „la mănăstirea Socola ce este aici aproape de Eși să se așeze „o școală cu dascăli moldovenești care să fie pentru învățătura „feciorilor de preoți, diaconi, care *la vremea lor numai dintru „aceia să se hirotonisească preoți* și toate veniturile acestei mănăstiri să fie pentru plata dascălilor și a altor trebuincioase a „școalei.“

Domnitorul spune că așa i s'a propus de către Mitropolit și dânsul a aprobat propunerea, adăogând că „egumenul de la mănăstirea Agapia *de acum înainte* să vie să petreacă la mănăstirea Socola, *unde să se așeze și școală cu dascăli procopsiți.*“

Al patrulea document (3) este din Octombrie 1804. După o mică introducere, Domnitorul Moruzi zice: „Intre alte domnești și părințești a Domniei Mele privigheri pentru îndestularea bunei viețuirii „a supușilor, nu am trecut cu vederea și *așezarea din nou* a „școlii dela mănăstirea Socola, *care acum s'au alcătuit* spre învățătura, îndreptarea și desăvârșita catihisie acelor cari se vor „învrednici prin bisericăștile canoane a se hotări să primească „darul cinului preoției.“

Pentru a asigura „cu toată îndestularea și mulțumirea“ pe „acei „cari vor fi învredniciți a primi acel dar,“ hotărăște Domnitorul

(1) Vezi anexa No. 2.

(2) Vezi anexa No. 3.

(3) Vezi anexa No. 4.

ca, pe lângă celelalte venituri ale mănăstirii Socola, să se dea din visteria domnească câte 2.500 lei pe an.

Cu această ocaziune însărcinează cu „epitropia cea desăvârșită“ pe Mitropolitul Veniamin, care „să se îngrijească cu neapărată „datorie și cu râvnă osârdnică pentru buna învățătură a catihisiei întru cele bisericesti a numiților aleși și rânduiți către a„ceasta.“

Hrisovul se termină cu un apel către viitorii Domni ca să urmeze și ei a avea aceiaș bunăvoință pentru școala aceasta.

Al cincilea document (1) este o adresă din 11 Ianuarie 1805 a Mitropolitului Veniamin către Domnitor, căruia îi aduce la cunoștință că s'a început clădirea pentru Seminarium și nu se ajung banii. Il roagă deci să mai impună pe toți preoții și diaconii cu un leu pentru a se putea strânge suma ce mai lipsește. Domnitorul hotărăște a se da numai 30 parale de către fie-care preot și diacon.

Al șaselea document (2) este din 3 August 1806. Printr'însul se acordă Seminariumului scutire de plata vădrăritului pentru vinul ce se va face din șasesprezece pogoane din via din ținutul Iașilor, „cum și tot vinul ce va ieși de dijmă din viile ce sunt pe „moșiile mănăstirii Socola și Ezărenii.“

Din aceste șase documente, cele mai importante sunt cele din Septembrie 1803 și Octombrie 1804.

Cel dintâiu este hotărîtor; el se poate socoti ca actul fundamental al începutului Seminariumului: aci se spune că are să se așeze școala *la Socola cu dascăli procopsiți*. S'a pus atunci întrebarea: ce rost are al doilea document din 1804? La aceasta s'a răspuns de unii că el are numai menire să adauge un venit peste acela ce avea mănăstirea și să institue epitropia. Alții au zis că documentul din 1803 a fost numai proiectul, iar cel din 1804 constată în realitate întemeierea școlii.

Autorul prezentei lucrări a fost în credința că 1804 este data fundării, având în vedere numărul cel mare al scriitorilor cari

(1) Vezi anexa No. 5.

(2) Vezi anexa No. 6.

au afirmat aceasta și mai ales mărturia lui Asachi (1). Acum însă avem înaintea noastră un document pozitiv despre data fundării: este un autograf al lui Veniamin pe un manuscris ce se găsește la Academie (No. 1462—3—4—5) și pe care ni l-a semnalat d-l Lepădatu, funcționar al bibliotecii acelei instituțiuni.

Il reproducem aci în transcripție și în facsimile.

„*Acest prolog ce are în sine cuvinte pe trei luni: Martie, Aprilie și Maiu s'au ațerosit de smerenia noastră școlii de la mănăstirea Socola, care s'au făcut acum pentru învățătura feciorilor de preoți, spre a noastră pomenire 1803 Noemvrie 2.*

† *Smeritul între arhierii Veniamin (m p.)*“

De aci se vede că Seminariul s'a întemeiat în Septembrie 1803. Clădirea s'a început în 1804, după cum dovedește piatra ce s'a luat din ruinele vechii clădiri și care se vede reproducă în ilustrațiunea alăturată.

b) Organizarea Seminariului.

După ce ne-am ocupat de data întemeierii, să vedem care a fost organizarea ce s'a dat la început acestei școli.

Veniamin întemeietorul ei, ne spune în testamentul său următoarele:

„La Socola în locul monahiilor am adunat 60 de copii tineri „fii de preoți, în vârsta nevinovăției, le-am așezat profesori de „gramatică românească și latină, de caligrafie, aritmetică, istorie universală, logică, filosofie și retorică, în care scop din „dins am adus din deosebite părți bărbați vrednici.

„Le-am rânduit învățător duhovnicesc de a deprinde rânduiala „bisericească, înțelegerea sfintelor scripturi și alcătuire de cuvinte „morale spre a le rosti norodului în biserică, asemenea învăță-

(1) Au mai scris și: G. Costăchescu, în *Biserica Ortodoxă Română*, an. IV, pg. 665, care pune ca dată a fundării 1804; — P. Savin, în *Biserica Ortodoxă Română* an. XXVI, April 1902 No. 1, care pune ca dată a fundării 1804; — Iancu Nicola într'o dedicație a cărții sale *Manual de patriotism* din 1829 zice către Veniamin: «In 1803 ați ațerosit sf. M-re Socola a fi seminarie pentru învățătura preoților». (Cf. și *Biserica Ortodoxă Română*, an. XXVII No. 7 pg. 741); — Intr'un articol intitulat: «Istoricul pe scurt al începutului seminariilor în România» (*Biserica Ortodoxă Română*, an. XVII 1894, pg. 1) găsim pentru întemeierea Seminariului data de 1804.

„tor de cântările bisericești după teoria psaltichiei și toată această „lucrare s’au întărit de fericitul întru pomenire Domnul Moruz „cu luminatele sale hrisoave“ (1).

Veniamin ne spune în primul rând că școala aceasta era destinată a primi numai fii de preoți.

În această privință, tradițiunea a păstrat o mișcătoare povestire despre modul cum s’a întemeiat Seminariul, mai bine zicând,

Inscripțiunea de pe piatra ce a rămas din ruinele localului dela Socola și care se păstrează la Seminariul „Veniamin“

despre motivul care a hotărît pe Veniamin să intervină la Domn pentru întemeierea lui.

Lăsăm să urmeze povestirea din foaia lui Bariț.

Seminarea Veniamină sau fapta dela anul 1803. E cunoscut, că între unele din acele șapte familii, ale cărora mădulare se chiamă la noi Πρωτες πεινδατας, domnește un dispreț din tată în fiu asupra oamenilor de alte clase

(1) «Biserica Ortodoxă Română», An. XI, pag. 399.

și că adesea unele familii s'au încordat în deșert la prilejuri a pretinde realizarea unei forme de barieră preste care meritul să nu poată trece nici odinioară.

Câteva așchii din vița aceasta sfântă, fiind iritate pentru ridicarea la ranguri a doi fii de popă, carii cu propriile mijloace ale mitropolitului Veniamin primiseră o educație sistematică în universități străine, la o audiență ținură cu Veniamin următoarea cuvântare:

— Nu cumva, Inalt preosfințite Stăpâne, ați uitat că sunteți mlădița anticeii familii Boldur, care au dat atâția eroi Moldovei?

— Din contră, boierilor, în memoria mea stau întipărite numele tuturor eroilor cari cu arma în mână au apărat clironomia noastră; și deaceea am milă și respect către toți rezeșii și mazilii, către toate treptele de jos, pentru că numai prin vinele lor curge sângele bravilor Moldoveni. Când, după cum știm, acei puțini din clasa noastră, carii nu sunt cu totul streini, prin necurmăte cuserii cu veneticii, totuși au pierdut originalitatea lor.

— Cu toate aceste, Inalt preosfințite Părinte, aveți datorie să sprijiniți clasa noastră și să nu întindeți mână de ajutor ciocoilor, ca să se urce pe ruinele fiilor noștri, căci numai singură aristocrația au ținut și ține existența Moldovei, aristocrația al căreia cap și părinte sunteți însuși Prea sfinția voastră.

— Chemarea mea, fraților, este să fiu părinte tuturor și mai cu seamă văduvelor, săracilor și orfanilor. Și în părerea mea îi o nebunie să mai păstrăm fumuri aristocrate. Îi un ridicol a se afla în o țară mică ca a noastră, pretenții mari ca la Domnia-voastră. Și apoi, rămâie vorba între noi, știm cu toții până la care grad aristocrația aceasta fantastică au sprijinit existența Patriei. Domnia-voastră însă, boierilor, prin o putere morală, de care aveți mare lipsă, sunteți în stare a vă sprijini fiii să nu cază din clasa lor, dar cu toată încordarea nu veți reuși niciodată a pune stavile meritului să nu se urce în linia unde stați Domnia-voastră. Și, în sfârșit, care-s ciocoi, căror ziceți că le-am întins mână de ajutor?

— Cei doi fii ai protopopei

— Pe dânșii, boierilor, i-au înaintat meritul lor, educația lor.

— Însă, Preosfințite Părinte, ați făcut chiar și o nedreptate celorlalți fii de popă, îndemnând educația numai a acestor doi tineri.

— Aveți cuvânt la aceasta și, ca să-mi îndrept greșala, făgăduesc că în câteva zile voi înființa o seminarie pentru educația tuturor fiilor de popă din țară.

Boierii au făcut metanii ipocrite, au sărutat fanarioticește mâna și s'au depărtat, mușcându-și buzele.

În curând mânăstirea Socola, fundată de uliul boierilor, Domnul Alexandru Lăpușeanul, se prefăcù în seminarie completă; iar în mânăstirea Sf. Nicolae din Iași se deschiseră școale elementare, unde toți fiii popilor și ai văduvelor primiau educație sub profesori aduși din vecinătate. Prin ur-

ALEXANDRU CONSTANTIN MORUZI

Domnitor a doua oară în Moldova între anii 1802—1806

(După un portet ce să păstrează în Pinacoteca din București)

mare, astăzi sute din aceia sunt ridicați la ranguri, fără să mai scandalizeze pe cineva. Acum și pe la noi s'a prefăcut lumea. (1)

Numărul elevilor îl fixează Mitropolitul la 60. Nu avem însă nicio dovadă că acesta ar fi fost la început numărul școlarilor (2).

Nu avem dovadă nici pentru cealaltă afirmație din testament că elevii au fost primiți „în vârsta nevinovăției“, căci găsim pe Isaia Arhimandritul zis Giușcă, mai întâiu *elev* dela înființare și apoi 1809 *profesor*. Este dar de presupus că s'au primit și clerici în vârstă destul de înaintată.

Puține dovezi avem în privința afirmațiunii Mitropolitului despre profesori și materii. După el, s'ar fi predat: 1) limba română, 2) limba latină, 3) caligrafia, 4) aritmetica, 5) istoria universală, 6) logica, 7) filosofia, 8) retorica. Și pentru aceste materii s'ar fi adus profesori din diferite părți. Cine predă aceste materii? Nu avem decât două isvoare pentru a răspunde la această întrebare: Afirmațiunea d-lui C. Erbiceanu (3) și notița pe un exemplar dintr'o carte tipărită în 1805(4). După primul isvor ar fi fost trei profesori la început: *Paharnicul Enache, Dascălul Constantin și Călugărul Ioil*. După celălalt, ar fi fost numai doi: *Paharnicul Enache și Călugărul Ioan*. Fie doi, fie trei, trebuie să recunoaștem că cu mare greutate se vor fi predat atâtea materii, mai ales că unul eră însărcinat în special cu învățătura duhovnicească (5).

Dintre aceste persoane, numai pe Enache îl găsim și mai târziu.

(1) *Foaie pentru minte, inimă și literatură* No. 4 din 1848 cu titlul: «Trăsuri din viața mitropolitului Veniamin».

(2) D. Erbiceanu zice, în *Istoria Seminarului* pag. 34: «Cu câți elevi a început școala? Nu se știe».

(3) Erbiceanu, după diptihul seminarului, *op. cit.* pag. 34.

(4) „*Tălcuirea lui Teofilact Arhiepiscopul Bulgariei*“. Iași 1805 (exemplarul se află în bibl. Casei Bisericii). Notița vorbește despre întemeierea și prima organizare a Seminarului. (Comunicată de d-l A. Lepădatu):

«La anul 1803 Martie 9, la 7 ceasuri din noapte Mitropolitul Iacov s'au mutat «cătră domnul. Iară la 17 zile ale lui Martie tot întru acest an s'au înălțat la scaunul «Mitropoliei Prea Osfinția Sa Mitropolitul Veniamin, carele tot dintru acest an au «început a întemeia școala în Sf. M-re Socola. Și au zidit și casele de învățatură, «în care școală se paradosează gramatica, logica, ritorica, aritmetica, itica de învă- «țătorii Enache, întâiul al limbii noastre cei românești; iară tălcul scripturii vechi «și acei nouă și bogoslovia de părintele Ioan din Sf. M-re Neamțu».

(5) Așa zice și d-l Erbiceanu, *op. cit.* pag. 34.

El funcționează până la 1844, când moare în etate de 87 de ani. Numele lui a fost *Ion Alboteanu* (1).

Gheorghe Asachi (2) zice în mod mai general despre începutul seminariului : „se trădă întâia dată gramatica română și alte cunoștințe ce se socotiau trebuitoare“. (3)

Nici documentele ce posedăm din acel timp nu pot să ne dea amănunte mai precise despre organizarea primitivă a Seminarului.

Din toate actele rezultă că la început s'au primit în seminarium numai fiii de preoți și de diaconi. Numele ce purtă la început eră: *școala de catihisie* sau *școală pentru învățătura feciorilor de preoți*.

Cursurile aveau să se facă în limba română; ele trebuia să aibă de obiect cunoștința desăvârșită a „dogmelor legii“... „ca și „sfintele slujbe a bisericilor să se împodobească și să poată aduce „și pe norodul cel prost spre adevărata cunoștință a legii“.

Pe lângă învățături, elevii din școală „să fie împodobiiți și cu „știința de cântările bisericesti“.

Veniturile mănăstirii vor servi pentru trebuința școlii. Direcțiunea o va avea egumenul mănăstirii.

Controlul suprem al mersului Seminarului îl va avea Mitropolitul, atât din punct de vedere material cât și moral. (4)

(1) D. Erbiceanu în lucrarea sa citată, îl numește totdeauna numai *Paharnicul Enache*, iar într'un articol în care publică o poezie a lui Enache din 1812 făcută la reînțoarcerea lui Veniamin. (*Biserica Ortodoxă Română*, an XVIII, 1894—95 pag. 612) zice că numele lui trebuie să fi fost *Herăscu*, fiindcă eră nepot al Episcopului Herăscu din Bucovina. Credem că adevăratul nume este cel de *Ion Alboteanu*, cum s'a stabilit de d-l G. Bogdan-Duică într'un articol din *Convorbiri literare* (an. XXXV, 1901, No. 10), căci în adevăr, după datele publicate și de d-l Erbiceanu, Paharnicul Enache a fost profesor de la început, și a murit în 1844; iar Ion Alboteanu a murit în 1844, după ce a fost profesor de la fundarea Seminarului, cum se arată în necrologul publicat în 1844 de *Albina Românească* (No. 94 și 95 din 1844); deci Enache din cartea d-lui Erbiceanu și Alboteanu din necrolog sunt una și aceeași persoană.

(2) *Chestia învățăturai publice în principatul Moldovei*. Iași 1858, pag. 8.

(3) G. Costăchescu în *Istoria Seminarului Veniamin* zice că la început erau 4 cursuri: româna, istoria, aritmetica și teologia Sf. Ioan Damaschin (*Biserica Ortodoxă Română*, an. IV 1877—78 pg. 670).

(4) Pentru toate aceste detalii, vezi documentele din Anexele No. 3 și 4, în special pg. 7*, 8*, 10*.

§ 2. Starea Seminariului în anii 1808—1812.

Astfel întemeiată și organizată, școala de catihisie dela Socola avu să sufere chiar din primii ani ai existenței sale o grea lovitură : în 1808 Mitropolitul Veniamin fu nevoit să părăsească scaunul mitropolitan și să stea exilat în mănăstirea Neamțului.

Nu avem documente, nici măcar știri despre starea școlii în acest timp. Fără îndoială că o va fi dus rău, căci Gavriil care înlocui pe Veniamin, nu erà dispus să-i dea sprijin (1).

Știm atât că conducerea o aveà Arhimandritul Sofronie.

§ 3. Reforma programei în 1812.

Intorcându-se în scaun, Veniamin începù a se ocupa iarăși de școala întemeiată de dânsul. Se vede că, observând starea în care se află aceasta, socoti de nevoie să-i îmbunătățească programa. După un discurs rostit de un școlar cu prilejul examenului în 1815, se vede (2) că erau următoarele materii: gramatica,—simbolul,—catihisul,—aritmetica,—exegeza,—istoria religiei,—istoria profană,—filozofia,—limba latină,—teologia,—cântările bisericesti.

În corpul didactic al școlii se petrec schimbări importante în acest timp. La 1809 vine Isaia Giușcă, fost elev al școlii; el devine și egumen al mănăstirii după încetarea din viață a lui Sofronie în 1811. Alți profesori noi găsim pe : dascălul *Gheorghe Vâlcu*; dascălul *Vasile Popovici*; *Economul Constantin*, care a devenit mai în urmă monah sub numele de *Climent* (3); *Ioan Graur* și *Ioan Suiuci* (4).

(1) Erbiceanu, *Ist. Sem. Veniamin*, pag. 36.

(2) Erbiceanu, *Ist. Sem. Veniamin*, pag. 37.

(3) *Isaia Giușcă* a funcționat între 1809—1841; *Economul Constantin*, în două rânduri: între 1811—1818 și între 1834—1842. Pentru ceilalți doi nu găsim nicio dată; știm numai că au funcționat dela 1812 înainte și că Popovici a murit în 1827. (Erbiceanu, *op. cit.* pag. 38—39). G. Costăchescu în studiul său citat mai sus zice că în 1820, (de sigur înainte de reorganizare) erà *un singur* profesor care predă gramatica. Care însă? Aceasta nu se spune. (*Biserica Ortodoxă Română* an. IV, pg. 671)

(4) În lista abonaților dela finele cărții lui Veniamin «Indeletnicire iubitoare de Dumnezeu», tip. 1819, vol. V găsim: «Dascălul Kyr Vasilie Popovici din Socola, Dascălul Ioan Graur din Socola, Dascălul Ioan Suiuci din Socola».

§ 4. Reorganizarea din 1820.

Nu avem știri sigure și amănunțite despre mersul Seminarului în aceste vremuri. Se vede că nu mergea bine, fiindcă în 1820 se face o reorganizare aproape completă a corpului didactic. Asachi o spune categoric că, din lipsa unei direcțiuni competente, *în curs îndelungat* seminariul *n'a putut răspunde scopului propus* (1).

Tot el ne dă detalii importante despre reorganizarea aceasta.

Văzând că baza civilizației unui popor este instrucțiunea clerului, Mitropolitul Veniamin a luat tovarăș în epitropie pe Vornicul Mihail Sturdza (2). Planul lor de reorganizare a fost încredințat spre execuțiune lui Gheorghe Asachi, care era atunci *referendar al școalelor*. Pentru acest scop Asachi făcî o călătorie de șase luni prin Transilvania, unde studiază organizarea școalelor române ortodoxe. De acolo aduse — pe la sfârșitul anului 1820 — patru profesori cari începură cursurile sub direcțiunea lui Vasile Pop (3).

Profesorii aduși din Transilvania erau: *Vasile Pop, Vasile Fabian zis Bob*, (4) *Ion Manfi* și *Ion Costea*. Materiile ce predau acești

(1) *Question de l'instruction publique en Moldavie*. Iassy 1858, pag. 8.

(2) Nu se spune în ce an.

(3) *Question de l'instruction publique* 1858, pag. 10: «Reconnaissant que la base de la civilisation d'un peuple est l'instruction du clergé et la formation des curés imbus de la sainteté de leur ministère, le Métropolitain Benjamin, sur la proposition de G. Asaky, associa à la curatelle du séminaire le Vornik Michel Stourdza, depuis Prince Regnant... La mise à execution du nouveau plan de la réorganisation de cet institut fu confiée au référendaire Asaky; à cet effet il fit en Transylvanie un voyage de six mois, pour étudier l'état des écoles roumaines orthodoxes, déjà organisées dans cette province... Quatre professeurs, sous la direction du docteur Basile Popp... ayant été engagés pour le séminaire de Socola... commencèrent leurs cours vers la fin de l'année 1820... Mais ce cours, entrepris sous d'aussi heureux auspices, fut au commencement de l'année 1821 tout-à-coup entravé par la révolution de l'éthairie grecque...» În prefața *Psaltirei* lui Pralea (Brașov 1827) Vasile Pop zice: (pag. 7.) «Părintele Veniamin, Mitropolitul Moldovii, și Mihail Sturdza, inspectorul școalelor naționalicești, și cu mari jertfe pentru ca să statornicească această limbă (latină) în patria sa, nu numai profesori transilvăneni au chemat la sine, dar și sf. mănăstire Socola cu toate veniturile ei Muzelor latinești o au închinat.»

(4) Despre Fabian se poate citi: «Trăsuri oareșcare din biografia sau viața răposatului D. Paharnic Vasilie Fabian sau Bob» în *Foaia pentru minte, inimă și literatură* 1840 No. 31, 32, 33, 34.

profesorii erau : retorică și poetică, limba latină. Desigur, pe lângă ei, funcționă vechiul profesor Paharnicul Enache și Theodorescu Economul și poate și Vasile Popovici. Aceștia vor fi avut materiile teologice și cântările bisericești (1).

O importantă schimbare ce se face acum este și crearea unui director de studii. Însărcinarea aceasta o avea până în 1820 tot egumenul mănăstirii. Acum se încredințează lui Vasile Pop (2).

Poate că această schimbare ar fi adus roade însemnate, dacă nu s'ar fi întâmplat nenorocirile din 1821. Mitropolitul Veniamin, după ce încearcă să potolească furia eteriștilor, e silit să fugă peste Prut și să lase țara. Negreșit că și Seminariul rămâne atunci expus la bătaia tuturor vânturilor. Profesorii de curând veniți în școală, văzând aceasta, se retrag chiar în anul 1821, ba unii pleacă și din țară.

S'ar părea chiar că a rămas cu totul pustiu seminariul. D-l Erbiceanu afirmă (3) că școlarii au fugit pe la casele părinților lor și crede că s'au reînceput cursurile în 1824.

Nu avem dovezi pozitive despre profesorii din acești ani. Se pare că, pe lângă vechiul *Enache Paharnicul*, mai funcționau *Arhimandritul Ghedeon Proca*, *Prilea* și dascălul *Vasile Popovici*, despre care se știe că a reposat în 1827 (4).

Pe lângă aceste nevoi ale Seminariului, se adaugă și focul care în 1827 consumă clădirea (5).

Așa au mers lucrurile până la Regulamentul Organic, care face ca istoria Seminariului să intre într'o nouă fază. Grija despre mersul lui o avea epitropia școalelor (6).

(1) G. Costăchescu în studiul citat zice că Asachi a venit cu profesorii din Ardeal în Noembrie 1820 (*Biser. Ortod. Rom.* IV, pag. 671.)

(2) Erbiceanu, *Ist. Sem. Veniamin*, pag. 51.

(3) Erbiceanu, *op. cit.* 54—55. Tot așa zice și G. Costăchescu în studiul citat: «Dela 1821 până la 1828 Moldova fu lipsită de orice instrucțiune, astfel și Seminariul încetă.» (*Bis. Ort. Rom.* IV, pag. 672.)

(4) Erbiceanu, *op. cit.* pag. 55.

(5) Erbiceanu, *op. citat.* pag. 56.

(6) La 1 Ianuar 1828 eră compusă această Epitropie din : Mitropolitul Veniamin, Constantin Mavrocordat Hatman și Mihail Sturza Vornic. (*Condica generală de documenturi a școalelor naționale din Moldova.* Ms. 106 Academia Română.)

II.

ISTORIA SEMINARIULUI „VENIAMIN“ DELA REGULAMENTUL ORGANIC PÂNĂ LA LEGEA DIN 1864.

§ 1. Principiile Regulamentului Organic.

Regulamentul Organic, pus în lucrare în Moldova în 1832, stabilește, prin art. 415, că nimeni nu va putea să intre în „tagma preoțească“, dacă nu va avea studii speciale de „învățăături teologhicești“ și decretează ca școală oficială pentru preoție Seminariul de la Socola (1).

În acest articol se dau și oare-cari amănunte de organizație: regimul școlii va fi internatul, se vor primi până la 200 de școlari începând de la vârsta de 15 ani; dar se omite un important punct: nu se fixează câți ani vor ține cursurile. Din această pricină a fost cu putință ca numărul anilor să varieze foarte mult în diferitele reforme ce s'au făcut ulterior, să scadă sau să crească importanța școlii după intenția reformatorilor de mai târziu, bazându-se totuș pe acelaș Regulament Organic.

Se mai însemnează aci și îndatorirea ca absolvenții să dea declarație în scris că se vor preoți, iar de nu vor fi următori, vor fi obligați a plăti toate cheltuelile ce s'au făcut cu dânsii în seminariu (2).

În epoca regulamentară deosebim în istoria Seminariului patru perioade: viața seminariului, sub privigherea lui Veniamin

(1) Vezi anexa No. 7.

(2). Vezi un formular de asemenea angajament, anexa No. 8.

(1832—1842); dela retragerea marelui prelat până la reforma din 1848; sub regimul reformei din 1848; sub regimul legiuirii din 1851.

§ 2. Viața Seminariului sub privigherea lui Veniamin.

a). Chestiunea financiară.

Principiile stabilite de art. 415 din Regulament trebuiau să se desvolte prin dispozițiuni ulterioare, ce aveau să se ia, după normele legale, de către conducătorii școlilor. Conducerea școlilor, după Regulament, este încredințată unei epitropii, numită „*Epitropia învățăturilor publice în principatul Moldovei*“ (1).

Cea dintâiu și cea mai gravă chestiune ce se înfățișează acestei epitropii este chestiunea bugetară.

Regulamentul Organic stabilește pentru întreținerea Seminariului mai întâiu (2) suma de 30.000 lei pe an, apoi 60.000 lei (3), pe care trebuiă s'o răspunză Mitropolia și cele două Episcopii (4).

Stabilirea părții datorite de fiecare eparhie s'a făcut foarte târziu, tocmai în 1834 printr'un jurnal cu data de 31 Ianuarie, dar e sigur că existase o învoială verbală, fiindcă se dă acestei

(1) Art. 85 din «Reglement pentru casele obștești» (*Analele parlamentare*, Tom. I Partea II, pag. 120 și urm.). Sunt opt case «de faceri de bine sau de folosință obștească» și anume: a) casa milelor, b) casa copiilor aflați, c) casa spitalului din Sf. Spiridon, d) casa doftorilor, e) casa școalei publice din Sf. Ierarhi, f) casa seminariului din Socola, g) casa apelor, h) casa podurilor din Eși. Acestea sunt conduse de un «comitet chentral al caselor obștești», alcătuit din epitropiile celor opt case. După acelaș art. 85, veniturile așezămintelor de învățătură se administrează de către o epitropie «atât pentru seminariul Socolei cât și pentru deosebitele școli din capitală și din ținuturi». După art. 86 din acelaș Regulament, epitropia are «gheneralnica administrație a școalelor», «ea va numi pe profesori», va îngriji de disciplină, etc.

(2) Vezi *Analele Parlamentare*, Tom. III, Partea II, pag. 339; Idem, Tom. V, Partea II, pag. 577; Tom. VI, pag. 817; Tom. VII, pag. 759; Tom. X, pag. 555.

(3) In art. 74 Regulamentul Organic stabilește un budget statornic, compus din 21 de capitole, cu un total de 6.652.575 lei. Cap. VIII e intitulat: «Ținerea unui seminaru pentru învățatura tagmei bisericesti» *Analele Parlamentare*, Tom. I, Partea II, pagina 96.

(4) «Ajutorul din partea Mitropoliei și Episcopiiilor Romanului și a Hușului. A-seastă sumă va sluji spre ținerea seminariului Socolei și se va alătura către celelalte venituri a școalelor publice, carele și aceste asemenea se află supt privigherea unei epitropii deosebite.» *Analele Parlamentare*, Tom. I, partea II, pag. 99.

hotăriri o putere retroactivă (de la 1832). Se vede din corespondența urmată că au fost discuțiuni multe și aprinse; cele mai mari dificultăți le făcea Episcopul de Roman Meletie. Pentru aplanarea neînțelegerilor s'a făcut recurs la Domnitor (1).

Aceste sume nu se răspundeau însă la timp și din această pricină școala întâmpină greutăți (2). Epitropia Seminariului se adresează către comitetul central al caselor obștești și acesta intervine la 10 August 1833 către „Ocârmuitorul Sfat“ (3), spunându-i că nu s'a dat Seminariului venitul nici pe anul trecut nici pe cel curent și roagă „să binevoiască a închipui cele de cuviință spre a putea epitropia să-și primească suma deplin hotărîită prin Regulament“ (4).

Aceste greutăți financiare continuă mai mulți ani. Mitropolitul Veniamin, ca adevărat protector al școlii înființate de dânsul, caută toate mijloacele ca să-i vie în ajutor. Ii dăruiește două schituri: Duca și Rafail, din venitul cărora să se mărească venitul Seminariului; dar nici acesta nu e de ajuns. Atunci intervine la Domnitor în 1840 și 1841, spunând că Mitropolia nu poate da mai mult și nevoile școlii cresc mereu (5). Domnitorul trimite intervenirea aceasta la Obșteasca Adunare, care o ia în discuție și răspunde Domnitorului la 8 Martie 1841. Răspunsul acesta (6) propune pe deoparte regularea chestiunii financiare, pe de alta, exprimă un deziderat în privința hirotonisirii preoților. Pentru prima chestiune, se cere ca Episcopiile de Roman și de Huși să dea mai mult „vremelnicește pe cât va fi trebuință“ și anume

(1) Vezi anexele No. 9, 10 și 11.

(2) Astfel în anul 1834 vedem că egumenul Socolei se plânge către Directorul Mitropoliei că din suma de 60.000 nu i s'a trimis de cât 15.000. (Erbiceanu, *Istoria Seminariului Veniamin*, pag. 58, după acta 19 de la Mitropolia Moldovei).

(3) Consiliul miniștrilor, compus din marele Logofăt (min. de interne), Visternicul (min. de finanțe) și marele Postelnic (min. de externe). Art. 133 din Regulament *Analele Parlamentare*. Tom. I, partea II, pag. 153.

(4) Anexa No. 12.

(5) Intervenția din 1840 în anexa No. 13; cea din 1841 e publicată în *Analele Parlamentare*, Tom. X, pag. 668. Are data de 16 Februarie 1841. Domnitorul pune următoarea rezoluție: «Sfatul nostru împărtaşind Adunării această netăgăduită neînchipuire, se va socoti chipul cel mai potrivit spre întâmpinarea ei».

(6) Vezi-l întreg în anexa No. 14. Vezi și *Analele Parlamentare*. Tom. X, pag. 669;— Erbiceanu, *Ist. Sem. din Socola*, pag. 60.

cea de Roman să dea 40.000 de lei pe an, cea de Huși 30.000, rămânând ca Mitropolia să dea numai 25.000 de lei.

În privința hirotonisirii preoților, Adunarea zice: „pentru a putea câștiga tagma preuțească stima aceea pe care ea în adevăr o vrednicește, *pe viitorime să nu poată a se hirotonisi preuți aice în principat din alte osebite fețe decât numai din aceia câți, trecând cursul învățăturilor în mănăstirea Socola*, vor fi cu deplină știință a dogmelor și totdeodată împodobiți de un bun moral“.

Acelaș principiu îl găsim și în textul Regulamentului. Acolo se zice că este „*cu înadins oprit*“ să se hirotonisească aceia cari nu vor fi absolvenți ai Seminariului. Rezultatul a fost însă că prescripțiunile Regulamentului au rămas pe hârtie și măsura de tranziție prevăzută de ultimul alineat al art. 415 devine regulă generală. Acolo se spune că, până vor eși absolvenții Seminariului, să se ocupe locurile de preoți și cu cei lipsiți de titluri. În realitate nu s'a mai gândit nimeni să aștepte pe acei absolvenți și s'au preoțit oameni ignoranți, astfel că însuș Mitropolitul, după 9 ani de la punerea în aplicare a Regulamentului cere Adunării să ia măsuri pentru *viitorime*. Aci este partea tristă, căci Seminariul nu putea da absolvenți de ajuns și Adunarea e silită să vorbească și ea de o măsură tranzitorie: „până la vreme când vor eși din seminarie asemenea bărbați cu care să poată a se îndestulă o așa trebuință, se va îndeplini lipsa de preoți cu luare de preoți ce sunt de prisos la osebite locuri“.

Domnitorul întărește adresa Adunării, hotărînd „să se continuească primirea cererilor de a se hirotonisi preoți din nou“ (1).

b). Numele Seminariului.

Regularea situațiunii materiale a Seminariului putem zice că a fost ultimul act important făcut de Veniamin, înainte de a părăsi scaunul Mitropoliei.

Retragerea lui s'a întâmplat la finele lui Ianuarie 1842 (2).

Cu doi ani înainte de aceasta, prin scrisoarea de la 1 Ianuarie 1840, Domnitorul hotărăște să se dea Seminariului de la Socola

(1) *Analele Parlamentare*, Tom. X, pag. 670, No. 28.

(2) Vezi biografia.

VENIAMIN KOSTAKI

Mitropolitul Moldovei și Sucevei.

1803-1842.

Veniamin Kostaki

Portretul lui Veniamin — cum se găsește la Seminarium — și semnătura lui
din 1842. (Veniamin proin Moldavia).

numele de *Veniamin* (1). În această scrisoare Mihail Sturza arată că dorește a răsplăti ostenele de aproape o jumătate de veac, ale lui Veniamin, care a îmbunătățit starea materială și morală a Bisericii. Cu aceasta, Domnitorul îi trimite și trei medalii, destinate una s'o păstreze Mitropolitul, alta s'o depună în temelia catedralei celei nouă, alta s'o depună în biblioteca Seminarului.

Două din aceste medalii au fost trimise Epitropiei Seminarului în 1844 ca să le păstreze în bibliotecă; dar, din nenorocire, s'au pierdut (2).

c) Administrația Seminarului.

Să vedem acum cum a mers Seminarul în perioada de care ne ocupăm. Să cercetăm în primul rând conducerea acestei instituțiuni.

În 1834 se numește un mirean ca rector al Seminarului, *Damaschin Bojinca*, cunoscut prin scrierile sale juridice, om cu o înaltă pozițiune socială, care ocupă funcțiunea de jurisconsult al țării. În acest timp el nu predă nici un curs, ci aveă numai direcțiunea generală și a studiilor. Internatul urmă a fi condus tot de către egumenul mănăstirii (3).

Sub conducerea lui merge școala aproape cinci ani, până în 1839, când se dă iarăși unui cleric conducerea ei, numindu-se *Arhimandritul Vladimir Suhopan* (4).

d). Profesorii și cursurile.

Corpul didactic se compuneă din câțiva profesori vechi și din câțiva veniți în urmă.

Întâlnim și acum pe *paharnicul Enache*, care funcționează de

(1) Vezi-o întreagă în anexa No. 15.

(2) Mitropolitul (atunci *fost* Mitropolit) le trimite cu o scrisoare, oferind și 30 de exemplare din lucrarea lui: *Piatra Scandelei*. Originalul acestei scrisori se află în arhiva Seminarului. S'a reprodus și de C. Erbiceanu în *Istoria Seminarului din Socola* pagina. 130.

(3) Erbiceanu, *Ist. Sem. Veniamin*, pag. 58: «Bojinca venia Dumnicile și în sârbători de a observa mersul școlii, cum și în alte zile când cerea trebuința... de asemenea purtă corespondența cu epitropia».

(4) Erbiceanu, *Ist. Sem. Veniamin*, pag. 59. Despre epoca în care a condus Bojinca Seminarul zice G. Costăchescu în studiul citat: «Sub diligența direcțiunii d-lui Dam. Bojinca (Seminarul) se dotează cu un curs mai complet atât în respectul obiectelor gimnaziale cât și teologice.» (*Biser. Ort. Rom.* IV, pag. 672).

la întemeierea școlii, pe *Economul Constantin Teodorescu*, care se reîntoarce la școală în 1834; apoi pe *Lupu David* și *Andrei Teodorescu*, numiți în 1834, cum și pe *Olărescu, Dr. Velini* și *Ieromanahul Veniamin Popescu*, numiți în 1839. Se pare că a funcționat câtvă timp ca profesor de latină un doctor în medicină *Igreț* (1).

Arhimandritul Suhopan aduce și el un număr de profesori noi, mai toți din Bucovina. Astfel sunt: *Procopovici* (2), *Mandișevski* (3) și *Nasiovici* (4).

Cursurile ce se predau în acest timp erau: teologia, filozofia, exegeza și limba latină (5).

e). Elevii.

Nu avem date destul de sigure despre numărul elevilor cari frecventau Seminariul. Cele ce aflăm în dosarele școlii sunt curioase, căci ne dau pentru unii ani un număr așa de mic de înscrieri, încât trebuie să credem că școala eră aproape despopulată. Astfel, de unde în 1834 ni se arată 59 de înscrieri, în anii următori înscrierile scad la 19, 11, 6, ba în 1841 la *un singur* elev. Zic că aceste date sunt curioase, fiindcă în anul școlar următor acestuia cu un singur înscris, vedem că la examen se prezintă 70 de elevi și în clasa I în special 27.

D-l Erbiceanu (6) vorbește de o condică disciplinară ce ar fi găsit-o, privitoare la anii 1834—1842; într'insa sunt notați 108 elevi, dar nu ni se spune pe câți ani școlari se repartizează acest număr (7).

(1) Pe acesta îl aflăm numai la: Erbiceanu, *Ist. Sem. Veniamin*, pag. 59. Nu am putut afla date exacte despre timpul cât a servit. Pentru ceilalți, datele sunt controlate de pe izvoarele ce se vor vedea notate în tabloul alfabetic al profesorilor în anexa specială.

(2) Citat numai de: Erbiceanu, *Ist. Sem. Veniamin*, pag. 60.

(3) Ast-fel e citat numele de: Erbiceanu, *Ist. Sem. Veniamin*, pag. 60. În dosarele Seminariului l-am aflat scris *Mandășevski*.

(4) Așa e scris numele la: Erbiceanu *op. cit.* în dosarele Seminariului aflăm scris: *Nosievici*.

(5) Erbiceanu, *op. cit.* pag. 59—60.

(6) Erbiceanu, *op. cit.* pag. 64—65.

(7) La pag. 65 *op. cit.* spune că în 1841 numărul elevilor a scăzut de la 75—80 la 50

§ 3. Viața Seminariului dela retragerea lui Veniamin până la reforma din 1848.

a) Situația generală și administrația.

După demisiunea lui Veniamin, schimbări mari se petrec în situația generală și în specie în administrația Seminariului.

Epitropia învățăturilor publice alcătuește în 1842 un regulament, de vreme ce „epitropia s'a încredințat de neapărată nevoie a se aduce în a ei (a seminariei) organizație oare-care reforme țintitoare a produce în epohă hotărîită rezultatul cel dorit“ (1).

Nu am putut află textul acestui regulament, nici în *Manualul administrativ*, nici în dosarele Seminariului; poate să fie instrucțiunile privitoare la îndatoririle rectorului (2).

Se vede că tocmai fiindcă se impuneau obligațiuni, rectorul de atunci, Archimandritul Suhopan, le găsește nepotrivite și declară că nu voește să le aplice. Această atitudine nu poate fi îngăduită de Epitropie, care ia îndată măsuri radicale și face apoi raport către Sfatul Administrativ (3). Aci se spune că rectorul „au și fost dat a sa demisioane,“ căutând „a vădi pe față a sa nesupunere.“ El „nu răspunde la întrebările și chemările Epitropiei, nici vra să dee raport despre examenul cel din urmă“; dar ce e mai grav este faptul că „au înfruntat atât Sf. Sa cât și casnicii săi pe comitetul care a doua oară au mers la seminarie spre a luă măsurile de punerea în lucrare acelu reglament.“ De aceea „desleagă pe Sf. Sa Arch. Suhopan din sarcina de rector și de profesor.“ Odată cu dânsul sunt înlocuiți și profesorii *Mandișevschi*, *Nosievici*, *Mălinescu* și *Andrei Teodorescu*. În locul lor se numesc: *Constantin Facaș* pentru catihisie, *Lăzărescu* pentru gramatică, geografie și istorie, *Ion Maior* pentru logică și retorică, *Leon Filipescu* pentru aritmetică și științele naturale.

Rector nu se numește nimeni, așteptându-se sosirea lui Fila-

(1) Vezi anexa No. 16.

(2) Erbiceanu, *op. cit.* pag. 67 și urm.

(3) Se găsește întreg în anexa No. 17.

ret Scriban, care se află la studii în Rusia și trebuia să se întoarcă în curând.

Cu retragerea lui Veniamin, fiind vacant scaunul mitropolitan, supravegherea Seminarului urmă să o aibă epitropia învățăturilor publice. Domnitorul Mihail Sturza însă, socotind că trebuie să se ocupe cineva de aproape de mersul acestei importante instituțiuni de cultură, are idea de a încredința epitropia specială a Seminarului vărului său Alexandru Sturza, cunoscut prin scrierile lui teologice.

Acest Alexandru Sturza, trecut de mic cu tatăl său în Rusia (1), a studiat în Germania și a intrat în diplomația rusească. A ocupat funcțiuni înalte, până pe la 1830 când s'a retras la moșiile sale din Basarabia (2). Dela dânsul au rămas multe scrieri în diferite limbi. Una din ele a fost tradusă în românește de către Eufrosin Poteca (3); altele de către Filaret și Neofit Scriban (4).

Domnitorul printr'o scrisoare către sfatul administrativ din 1 Iunie 1843 (5), spune că s'a folosit de prezența în țară a lui Sturza pentru a se înțelege cu el „asupra organizației învățăturilor Seminarului de Socola“ și că însuși Domnitorul împreună cu vărul său s'au însărcinat cu epitropia acestei școli până la instalarea noului Mitropolit. După alegerea Mitropolitului, acesta va fi de drept epitrop împreună cu o persoană delegată de Alexandru Sturza.

Bătrânul scriitor și diplomat răspunde la 15 Iunie printr'o scri-

(1) După încheierea păcii din 1792.

(2) Erbiceanu, *Ist. Sem. Veniamin*, pag. 81. Vezi și notele biografice din Ms. 515 dela Academie, reproduse în Anexa No. 21.

(3) «Enhirid adecă mănêlnic al pravoslavnicului Hristian, scris grecește de Alexandru D. Sturzea, tipărit în Petrupoli și dat sfintei biserici a lui Hs., iar acum «tâlmăcit rumânește din userdia Dumnealui Alexandru Filipescului, eforul școalelor «Valahiei. Pentru folosul sufletesc al Rumânilor. In București 1832.»

(4) Filaret Scriban a tradus: «Învățături religioase, morale și istorice alcătuite în «limba franțeză de E. S. tainicul Consilier de Stat Alexandru Sturza. Traduse în românește 1844. Iași» — «Epistolii sau scrisori despre datoriile sfințitei diregătorii preu-«țăști alcătuită de Alexandru de Sturza și tâlmăcită în cea românească. Tom. I—II. 1843 «Iași.» Neofit Scriban a tradus: «Duplul paralel sau Biserica în fața papității și a reformei veacului XVI de Alexandru Sturza, tradus și publicat. Iași 1851».

(5) Vezi anexa No. 18 Copie de pe decretul dat generalului Alexandru Sturza se află într'un ms. în Bibl. Academiei (nenumerotat, intitulat: «Reglementul Seminariei Veniamine»). Tot acolo ordinul către Direcția Seminarului, din Iunie 23 anul 1843.

soare în limba franceză, mulțumind pentru onoarea ce i s'a făcut, declarând că aceasta corespunde dorinței sincere și convingerilor intime ale sufletului său. A servi trebuințele Bisericii Ortodoxe și ale țării sale de naștere, i se pare o faptă căreia voește să-i închine ultimii ani ai vieții. Plecând din Moldova, delegă în locu-i pe Vornicul Al. Balș.

Domnitorul aprobă recomandațiunea și o aduce la cunoștința rectoratului Seminariului (1).

Conducerea efectivă a școlii reveniă, natural, acestui rectorat. Am văzut că, după depărtarea lui Suhopan, nu s'a numit o altă persoană, ci s'a așteptat întoarcerea lui Scriban din Rusia.

Arhimandritul Filaret Scriban este una din figurile mari ale Bisericii române. După terminarea studiilor în țară, el se duse în Rusia și la Kiev și luă titlul de doctor în teologie. El a scris și a tipărit multe opere și a condus Seminariul aproape 20 de ani (2).

Luând direcția școlii în 1842 (3) Scriban pune în aplicare instrucțiunile stabilite de Epitropia învățăturilor publice. După acestea (4) rectorul este „șeful administrației din lăuntru“; el corespunde cu Epitropia, observă îndeplinirea programei și modul cum profesorii își fac datoria; controlează întreținerea elevilor și aprobă cheltuelile economului; propune Epitropiei măsurile necesare pentru progresul școlii.

Intre primele lucrări ale lui Scriban, este intervenirea către Epitropie și către Mitropolie ca să nu se mai preoțească persoane cari nu au titluri potrivite (5). Această chestiune este însă prea importantă ca să se rezolve după asemenea interveniri; ea e în legătură cu deprinderile nenorocite ce se practicau de vre-un secol în țările române sub influența nefastă a călugărilor greci.

În teorie, se fac totdeauna declarațiuni că dispoziția Regulamentului Organic trebuie să se respecte; dar în practică condu-

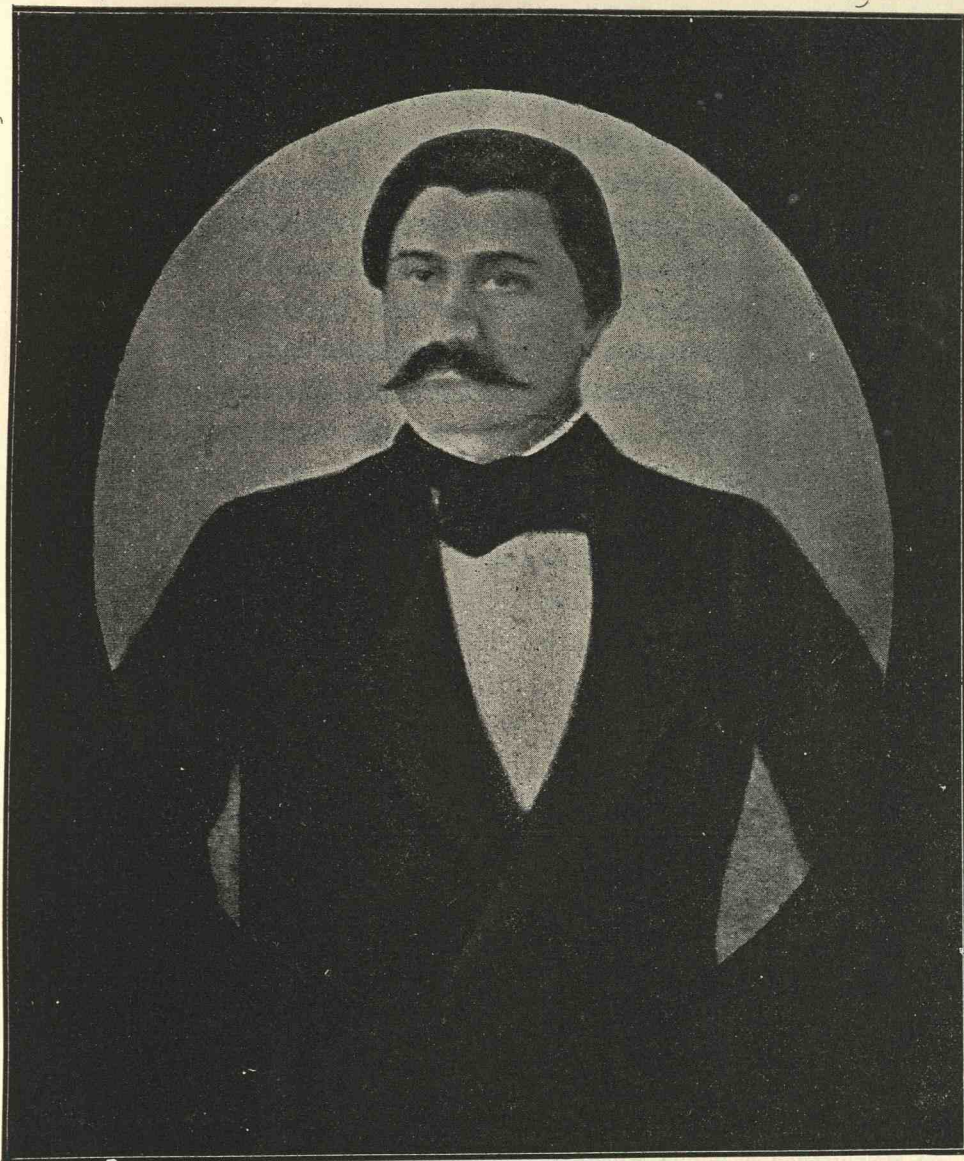
(1) Scrisoarea lui Sturza în original într'un dosar dela Archiva din Iași, de unde s'a reprodus în anexa No. 19.

(2) Vezi biografia lui în anexa care cuprinde biografia tuturor profesorilor.

(3) Erbiceanu, *Ist. Sem. Veniamin*, pag. 59.

(4) Erbiceanu, *op. cit.* pag. 67 și urm.

(5) Erbiceanu, *op. cit.* pag. 72.

VORNICUL ALEXANDRU BALȘ
fost Epitrop al Seminarului „Veniamin“ între anii 1843—1845.

cătorii bisericii aleargă la mijloace lăaturalnice pentru ca să în-lătore această înțeleaptă obligație. De aceea vedem că la 13 Februarie 1843 se înființează cursul de *candidați*, adică o școală nouă cu studii inferioare și cu timp de studiu foarte redus, care în mod fatal făcea să scadă numărul elevilor și importanța Seminarului (1). O parte din candidați aveau să fie interni, alții externi. Această dispoziție eră contrară textului Regulamentului Organic, care cerea ca *toți* să fie interni; eră contrară și principiilor ce trebuiesc ținute în seamă la pregătirea viitorilor preoți. Având nevoie de o educație specială, aceștia cată să fie cât mai mult timp sub supravegherea educatorilor lor. Din înființarea externatului au rezultat o mare parte din neajunsurile ce întâmpinăm mai târziu în mersul seminariilor. Trebuie, din nenorocire, să însemnăm încă un pas în această direcție făcut mai departe de conducătorii Bisericii. Candidații aceștia câți urmau în Seminaru, fie și externi, tot erau supraveghiați și examenele lor erau, necesar, mai serioase. Se înființează însă în 1845 *candidații de districte* pregătiți de așa numiții *catiheți* (2). Vom vedea mai departe cum se făceau cursurile de aceștia și ce progrese se realizau în școlile ținutale.

Rectorul eră ajutat în conducerea Seminarului de un inspector. În 1844, retrăgându-se Isaia Teodorescu, se numește Melchisedec, care cu un an mai înainte se făcuse monah odată cu Ieremia Dârțu (3).

b). Profesorii și studiile.

Corpul didactic pe care-l găsește Scriban este cel numit de Epitropie odată cu înlocuirea lui Suhopan (4). El cuprinde mai mult

(1) Erbiceanu, *Istoria Sem. Veniamin*, pag. 72—73.

(2) Erbiceanu, *op. cit.* pag. 73—74.

(3) Melchisedec se numia Mihail Ștefănescu; Ieremia se chema Ion Dârțu. (Erbiceanu, *op. cit.*, pag. 74).

(4) Erbiceanu, *op. cit.*, pag. 61. Ca completare, iată lista exactă oficială a personalului Seminarului la April 1843:

Proestosul mănăstirii: *Filaret Scriban*; Duhovnic și liturghisitor: *Ieroshimonahul Antonie*; Al doilea liturghisitor: *Ieromonahul Veniamin*, *Ierodiaconul Ilarie Vârnav*; Psalt: *Lupu Ion*; Paraclisiarh: *Constantin Popovici*; Rector al Seminariei și profesor de teologie: *Arhim. Filaret Scriban*; Profesor de medicină populară și

elemente laice, pentru că nu se găseau destui clerici instruiți ca să poată ocupa catedrele. Într'un manuscris din biblioteca episcopului Melchisedec (1) se află o importantă așteptare despre aceștia. Se consideră că prefacerea a fost o „lovitură“ pentru școală și „o reformă cu totul streină de Seminarie atât în ramul științific, cât și în cel economic.“ El crede că cei înlocuiți erau profesori buni, iar cei numiți din nou, adică Ion Maiorescu, Leon Filipescu și Dimitrie Lăzărescu erau nepotriți pentru o școală clericală; ba despre Maiorescu zice: „om foarte slobod și cu idei necuviincioase nu numai pentru un profesor de Seminarium, dar și pentru oricare mădulari(u) al unei societăți temeinice“ și adaugă și nota că „fusesse depărtat din postul său de profesor ce-l ocupase în „Valahia“ (2). O însemnare hazlie aflăm despre Filipescu, zicând că nu putea suferi toaca, „ba încă într'o dimineață au eșit plin „de mânie asupra paraclisierului, batjocorindu-l pentru ce-i strică „somnul cu toaca!“

Autorul manuscrisului apreciază în mod cu totul defavorabil și cursurile făcute de acești profesori. „Prelecțiile erau cu totul „lumești, ba încă și spre desfăimarea Bisericii... și așa ucenicii „plini de idei necreștinești și ademniți de pildele învățătorilor „lor, nu eră mult ca să ajungă a nu se teme nici de Dumnezeu, „nici de oameni a se rușina“ (3).

Nu avem alte date pentru a controla aprecierile acestea; dar le primim sub beneficiu de inventariu, venind de la o persoană

medic al institutului: *Dr. Costache Vârnav*; Profesor de retorică și istorie: *Ion Maior*; Prof. de logică, sintaxis și gheografie: *Dimitrie Lăzărescu*; Prof. de matematică aplicată, agricultură și istoria naturală: *Leon Filipescu*; Prof. de catihis, istoria sfântă și istoria bisericească: *Constantin Facaș*; Prof. de tipic și de cântări: *Lupu Ion*. (Dosarul din Arhiva Seminariumului Veniamin intitulat: „Acta științelor orânduite în Seminarie pe anii de 1843—47“ pag. 13).

(1) Reproducem din acest ms. însemnat cu No. 515 la Academie, principalele pasagii privitoare la mersul Seminariumului, în anexa No. 20.

(2) Faptul eră exact. În urma unui articol publicat de Maiorescu, pe atunci profesor la Craiova, în „Foie pentru minte din Brașov“ în 1838, este depărtat din funcțiune. Vezi actele relative la această chestiune în Urechia, *Istoria școalelor*, vol. II, pag. 65 și urm. În această afacere însă nu e niciodată vorba de imoralitate. De altfel, Maiorescu a reintrat peste puțin în corpul didactic și ajuns a ocupa loc de frunte între conducătorii învățământului din Țara-Românească.

(3) Ms. 515, pag. 6—7.

care se arată pe față dușman al învățământului laic și acuză pe Asachi de nepatriotism. Constatăm apoi că toți acești trei profesori, îndată ce Scriban a luat conducerea instituțiunii, au fost înlocuiți, așa că n'au funcționat decât un an.

„În fruntea acestei răzvrătiri—zice autorul manuscrisului—fu „rânduit cuviosia sa Arhimandritul Filaret Scriban, igumen al „mănăstirii Socola, cu titlul de rector al Seminariei și profesor de „teologie, care abiă se zăria printre agronomie, mehanică, al- „gebră, inginerie, medicină și alte științi lumești neziditoare pen- „nimă, și fără vreo lecție de filosofie sau cunoștința vreunei „limbi ca măcar în urmă să se poată tinerii desmetici prin ce- „tirea vreunor cărți mântuitoare“ (1).

Scriban, în adevăr, a căutat să înlătore această „răzvrătire“, pe de o parte modificând programa prin introducerea câtor-va cursuri teologice, pe de alta înlocuind pe cea mai mare parte din profesori.

Pentru a se da temeiul acestei reorganizări se alcătuește în 1843 un Regulament foarte amănunțit în care se cuprinde și programa. (2) El începe cu o scurtă expunere de motive: „Semina- „ria din Mon. Socola *nerăspunzând până acum la așteptarea „bisericii și a guvernului național*, reorganizația acestui așeză- „mânt bisericesc au ajuns a fi de neapărat pentru viitorimea re- „ligioasă și morală a Moldaviei.“ Urmează apoi câteva „prințipii „ghenerale“, în care se spune că scopul învățământului semina- rial este de a produce preoți de mir și de a pregăti elementele clerului superior. Se vor primi între 80 și 120 de „clirici“, preferindu-se fiii de preoți, de diaconi și de dascăli. Învățământul va fi împărțit în două secții. Până se vor înființa seminariile de grad inferior la cele două eparhii, vor fi amândouă secțiile la So- cola. Seminariul depinde de Mitropolie, iar supravegherea o are Epitropia compusă din Domnitor, Mitropolit și Ministrul averilor bisericești și al învățăturilor. Conducerea efectivă o are un co-

(1) Ms. 515, pag. 7.

(2) El se află în copie la Academie într'un ms. fără număr, intitulat: «Reglemen- tul Seminariei Veniamine», care începe cu decretul pentru numirea lui Alex. Sturza ca Epitrop. Reproducem principalele pasagii din acest Regulament în anexa No. 22

mitet compus din: rector, inspector, econom și secretar (unul din profesori).

Partea I a Regulamentului se ocupă cu regulile primirii și depărării clericilor, cu disciplina, cu programa și cu regulile pentru examene. Partea II se ocupă cu economia și comptabilitatea și cu îndatoririle personalului: comitetul, rectorul, inspectorul, economul, secretarul, profesorii.

Astfel, pentru anul școlar 1843—44 Seminariul se înfățișează cu totul schimbat (1).

Este însă cam neclară situațiunea ce s'a creat acum, căci în Regulamentul ce se găsește în ms. dela Academie vedem că în cursul inferior sunt 4 clase, iar în cel superior 3; pe când în dosarele dela Seminarium, vedem o clasă *pregătitoare* și apoi 5 clase regulate (2).

În acestea se predau, pe lângă studiile de mai înainte, și următoarele materii teologice: Tâlcuirea Evangheliei și a Apostolului, Ecclesiastica, Scripturistica, Omiletica, Mărturisirea ortodoxă și legile canonice, despre a cărora lipsă din programă avem dreptul a ne miră. Totdeodată, se introduc două limbi streine; dar ne întrebăm dacă vre-un absolvent, cu latina și cu greaca învățată acolo, a putut să-și desăvârșească mai târziu cunoștințele teologice după textele scrise în una din aceste limbi (3).

Cu asemenea măsuri, Epitropia Seminariului crede că are drept a scrie într'un raport dela 20 Decembrie 1844 către secretariatul de Stat: „Epitropia cu vie mulțumire poate încredința că reor-

(1) Erbiceanu, *op. cit.*, pag. 75.

(2) Vezi programele din anexele No. 23 și 24.

(3) Despre modul de predare, citim într'un dosar din timp: «Științele bisericești și teologicești să prelucrează în limba românească de către rectorul Seminariei. Clericii țin rândul la biserică câte cincisprezece pe săptămână. Științele se paradosesc câte 5 ceasuri pe zi: trei dimineața și 2 după amiază, iar duminicile și sărbătorile clericilor cei mai înaintați sunt îndatoriți a face cuvinte în biserică Seminariei pentru deprindere la propovăduire. Din științele sus însemnate acelea care dupre noua reorganizație a Seminariei s'au introdus sunt următoarele: Tâlcuirea Evangheliei și a Apostolului, Ecclesiastica, Scripturistica, Omiletica, limbele latină și elină, mărturisirea ortodoxă, legile canonice.» (Dosarul din arhiva Seminariului intitulat: «*Acta științelor orânduite în Seminarie*» 1843—1847).

„ganizația dată Seminariei în anul trecut făgăduiește mulțumitoare „rezultate pentru viitorul acestui institut“ (1).

O modificare în corpul profesoral se face chiar pentru anul școlar 1843—44, înlăturându-se din cei vechi și introducându-se *Ieromonahul Isaia Teodorescu* (2) pentru științele „catihizatoare“ și pentru limba latină; *Const. Facaș* pentru istoria sfântă, aritmetică și catihis; *Dr. A. Velini* pentru științele istorico-filosofice; *Dr. C. Vârnav* pentru medicină. De asemenea se iau dintre elevii ultimei clase doi: *Constantin Buțureanu* și *Mihail Ștefănescu*, primul pentru citirea evangheliei, celălalt pentru gramatică și istorie (3). Lipsește însă profesorul de limba greacă (4).

În anul următor 1844—45 se completează acest corp didactic cu *Arhimandritul Ghermano Vida* pentru limba greacă și latină și *C. Grigoriu* pentru istorie (5).

O inovațiune importantă se face în anul școlar următor: se adaugă un nou curs de muzică vocală, „după noua sistemă europeană,“ pe lângă cel predat de Clucerul Lupu David și se încredințează lui *Alexandru Petrino* (6).

Despre cărțile de pe cari se predau materiile de către acești profesori nu avem știință; e foarte probabil că cele mai multe cursuri se dictau (7). O interesantă listă de asemenea manuscrise aflăm într'un catalog al bibliotecii răposatului Episcop Melchisedec. Acestea sunt din timpul când eră el școlar, dar e sigur că

(1) Dosarul din Arhiva Sem. Veniamin: «*Acta științelor orînduite în Seminarie* pe anii 1843—47», pag. 38.

(2) Despre aceasta Creangă a scris nuvela întitulată «*Popa Duhu*,» în care îl prezintă ca pe un om cu totul original.

(3) Ambii deveniți călugări: Ieronim Buțureanu și Melchisedec Ștefănescu.

(4) Decretul dela 17 Iunie 1843, în ms, fără număr dela Academie citat mai nainte.

(5) Dosarul din arhiva Seminarului întitulat: «*Acta științelor orînduite în Seminarie*, pe 1843—47» pag. 16 și urm.

(6) Dos. No. 2 din Arhiva Sem. Veniamin «*Acta amploiaților Seminariei de la organizația ei din 1851*,» pag. 12.

(7) O listă de cărți din 14 Oct. 1842 găsim în dosarul No. 4 din Arhiva Seminarului «*Acta bibliotecii 1842—47*» pag. 1, dar ea este incompletă, fiindcă pentru unele nu se spune numele autorului: «*Noul Testament* (Ediția ?), *Istoria naturală de D. Stamatie*, *Ist. Sfintă de Mad. Asaki*, *Aritmetici de D. Asaki*, *Economii rurale* (?), *Geografia prințipatelor* (?), *Caligrafii* (?), *Teologia pastorală*.

tot după asemenea manuscrise s'au urmat lecțiile și mai târziu mai ales că cei mai mulți dintre profesori au rămas aceiași (1).

Orele de curs erau trei de dimineață și două după amiază. De două ori pe săptămână eră tot după prânzul rezervat tipicului și cântărilor, iar odată eră pentru recreațiune (2).

c) Elevii.

Elevii Seminariului sunt, în această epocă, de două categorii: 1) elevi propriu-ziși ai școlii, numiți în toate actele timpului „clirici”; 2) *candidații* la preoție, veniți pentru un scurt timp în Seminarium spre a se pregăti și a trece examen. Elevii regulați urmau cinci ani; candidații numai un an, în clasa pregătitoare. Numărul candidaților e în genere mai mare decât al elevilor din oricare clasă, ba uneori decât al elevilor din două și trei clase, adunați la un loc. În 1843 sunt 40 de candidați față de 80 clirici în toate celelalte clase (3); iar în anul următor găsim 80 de candidați și 80 de clirici.

(1) Ms. No. 527 din biblioteca Academiei intitulat: «*Registru de cărțile aflătoare în biblioteca protosinghelului Melchisedec, Socola 1855.*» § VIII e intitulat: *Felurile manuscrise*; a) *lecțiile pe care am învățat în Seminarie*. Iată lista acestor cursuri: «Istoria universală până la căderea imperiei Romanilor de Maiorescu, 1842;— Psihologia tradusă de P. Suhopan după a lui Verner 1839;— Logica tradusă de D. Murgu (probabil Murgu Eftimie) și paradosită de Andrei Teodorescu, 1837; Istoria sfântă prelucrată de Economul Constantin (?); Geografia prelucrată de A. Teodorescu;— Arheologia biblică tradusă de pe a lui Iahn de P. Sohopan;— Tipicul prelucrat de Economul Constantin;— Ritorică prelucrată de D. Veniamin Popescu;— Carte de fizică tradusă de dr. A. Velini și Istoria naturală tradusă de D. Dimitrie Stoica;— Teologia morală tradusă de pe cea a lui Stapf parte de D. Bojinca parte de P. Sohopan;— Filosofia morală tradusă de dr. A. Velini;— Elemente de Aritmetică de A. Teodorescu;— Istoria bisericească prelucrată de Economul Constantin de pe a lui Meletie;— Lecții de filosofia naturii (?);— Istoria filosofiei tradusă de A. Velini;— Teologia dogmatică după originalul adus de la Blaj paradosită de Economul Constantin.» Tot aci sunt notate lucrările personale ale lui Melchisedec, unele întrebuițate de dânsul ca text didactic în timpul când eră profesor, precum: «Curs începătoriu de ritorică tradusă din franțuzește când am paradosit ritorica;— Introducere în cărțile sf. Scripturi a vechiului și noului Așezământ;— Dritul canonic;— Ermineutica (tradusă de pe una latină tipărită la Petersburg);— Istoria universală cu un manual de pashalie;— Introducere în teologie (adunată de mine din mai multe);— O parte din istoria Moldovei, lucrată când am paradosit la 1846;— Teologia pastorală.»

(2) Vezi orariile 1843—44 și pe 44—45 în anexele No. 26 și 27.

(3) Dosarul «*Acta științelor orânduite în Seminarie 1843—47*» din archiva Seminariumului din Iași, pag. 16.

În genere statistica elevilor e foarte greu de făcut, aş putea zice că mare parte din date sunt aproximative, pentrucă nu se făcea de către cancelaria şcolii o asemenea statistică. Ne servim numai de cataloagele celor două examene: de iarnă şi de vară. N'avem însă un catalog general al clasei cu notele la toţi profesorii, ci numai cataloagele speciale ale profesorilor şi aci întâlnim adesea nepotriviri ce nu putem explică: pentru aceeaşi clasă un profesor are un număr mai mare de elevi, altul mai mic (1).

Altă împrejurare care face aşă de grea lucrarea statistică este lipsa unei norme de înscriere: se primesc elevi în toată vremea, chiar prin luna lui Martie (2).

d) Bibliotecă.

Înainte de a încheia expunerea stării Seminarului în această epocă, să spunem un cuvânt despre bibliotecă.

D-l Erbiceanu zice că în 1834 există la Socola o bibliotecă însemnată (3) şi notează că detaliile despre cărţile ce se citeau şi despre suma ce se da pentru cumpărare de cărţi le-a luat dintr'o condică. Nu am dat peste acea condică, fiindcă o păstrează d-sa şi nu se mai află în arhiva Seminarului; deci nu putem afirmă nimic. Este însă lucru sigur că după 1842—poate chiar dela acest an sau dela 1840—există o asemenea bibliotecă, pentrucă Veniamin când trimite cărţile sale în 1842 şi medaliile, zice să se păstreze în bibliotecă, şi pentrucă relativ la 1842 găsim o listă de cărţi ce s'au cumpărat la 14 Octombrie pentru bibliotecă (4) şi în fine pentrucă găsim dovezi în acelaşi dosar că elevii luau cărţi din bibliotecă şi... nu le înapoiau (5). Avem însă un alt act care dovedeşte — deocamdată — că anul 1840 sau 1842 se poate considera ca anul în care s'a pus începutul bibliotecii. E vorba de

(1) Să se vază în Anexe situaţia elevilor pentru toţi anii.

(2) Exemple destule în Dosarul din arhiva Seminarului din Iaşi: «*Acta primirii clericilor Seminariei pe anul 1843*».

(3) Erbiceanu, *Ist. Sem. Veniamin*, pag. 63.

(4) Dos. No. 4 din arhiva Seminarului intitulat: «*Acta bibliotecii Seminariei 1842—47*», pag. 1 şi urm.

(5) Idem, pag. 15 (partea II).

ARHIEREUL FILARET SCRIBAN
(1811—1873)

fost rector al Seminariului „Veniamin“ dela 1842 până la 1860.

o adresă a Epitropiei învățăturilor publice din 15 Oct. 1842 către sfatul administrativ în care spune că ea „au aflat de cuviință „a se informa acolo o bibliotecă de cărți bisericești și alte folo- „sitoare cunoștințe“. Cu acea ocazie se decide a se luă unele cărți și manuscrise dela Mitropolie, cari ar fi folositoare pentru biblioteca Seminariului, și a se trece la Socola. Pentru alegerea lor se numește o comisiune compusă din Gheorghe Asachi, Arhimandritul Filaret și Spătarul Florescu (1). Chestiunea nu se termină nici în anul următor, căci la 16 Septembrie 1843 se vorbește încă despre lucrările acestei comisiuni (2).

După toate acestea, nu știm întru cât se poate afirmă existența unei importante biblioteci în 1834.

§ 4. Reforma din 1848 și urmările ei.

a). Anaforaua Mitropolitului din 1847.

Dacă Veniamin a rămas toată viața amicul și protectorul seminariului întemeiat de dânsul, urmașul lui, Mitropolitul Meletie (3) se arată ca un neprieten, dacă nu am putea zice chiar mai mult. Nu voim a cerceta motivele cari îl făceau să se poarte astfel; nu ne putem însă opri de a ne mira de atitudinea Domnitorului, care prețuia Seminariul nu numai ca o școală de preoție, dar ca un centru cultural al Moldovei, ca un locaș al muzelor, cum se exprimă în scrisoarea către Veniamin. El, care se simțise fericit de a numi epitrop pe scriitorul teolog ortodox Alexandru Sturza, să consimță a aproba un așezământ care să coboare nivelul studiilor din Seminarium până la adevărata anihilare! D. Erbiceanu (4) crede că situația politică impunea lui Mihail Sturza să aprobe planurile lui Meletie ca astfel să-l aibă în partea sa.

Oricum să fie, noi vedem că în 1847 Februarie 2 Mitropolitul

(1) Dos. lit. G. din Arhiva Sucursală din Iași No. 177 pag. 45.

(2) Dos. No. 4 din arhiva Seminariului Veniamin «*Acta bibliotecii Seminariei 1842—47*», pag. 1 (partea II) No. 159.

(3) Mitropolit între 1844—1848.

(4) Erbiceanu, *Ist. Sem. Veniamin*, pag. 87.

adreasează o anaforă către Domnitor (1), arătând greutățile ce se întâmpină pentru împlinirea numărului de preoți necesar popoarelor și propunându-i „să se orânduiască paradosearea întregului „curs în două deosebite locuri și anume: științele trepteluite în „patru ani ce se cuprinde la secția I (2) să se paradosească *pentru preuții de mir* în Seminaria Socolei și pentru *tagma monahicească* în monastirea Neamțul, iar științele trepteluite în trei „ani ce se cuprinde la secția II (3) să se paradosească numai în „monastirea Neamțul, *unde clericii din Seminaria Socolii câți ar dori a se înzestră cu cunoștinți mai înalte . . . toți aceștia datori să fie a urmă în școala monastirii Neamțului* cursul Teologiei.“ În privința bugetului acestei școli, Mitropolitul propune a se lua partea cuvenită din bugetul Seminariului dela Socola, despre care observăm că în actele oficiale nu-i se mai zice „Veniamin.“

Domnitorul pune următoarea rezoluție: „Se încuviințează în „șteleptele măsuri cuprinse în această anaforă.“

Aceste măsuri *înțelepte* constau deci în ruperea în două a cursului seminarial: cursul inferior cu patru ani, cursul superior cu trei. Lovitura dată Seminariului „Veniamin“ este foarte dureroasă și nemeritată. Acuzația că nu produce destui absolvenți eră nedreaptă, fiindcă pricina imputinării elevilor eră împrejurarea că se admisesse în cler persoane fără pregătire suficientă, așa numiții candidați.

Se vede de aci dorința Mitropolitului ca nivelul preoților de mir să scadă, rezervând învățăturile teologice mai înalte pentru călugări (4).

(1) *Manualul Administrativ al Moldovei* . . . vol. II pag. 355.

(2) Vezi anexa No. 32.

(3) Aceiași anexă.

(4) Această fundațiune a școlii teologicești superioare dela Neamțu se întărește prin hrisovul domnesc din 28 Maiu 1855 No. 3.016, publicat în *Manualul Administrativ al Moldovei*, vol. II, pag. 418 și urm. Prin acest hrisov se deosibesc două grade de învățătură: gradul I cu patru clase, corespunzător cursului primar; gradul II cu opt clase, corespunzător cursului secundar inferior și superior. La acestea se adaugă o «facultate teologică» cu patru clase. Intregul așezământ are a purtă numele de «Seminaria Sântelor mânăstiri Neamțul și Secul». Curând încep neînțelegeri între profesori, cari se manifestă în mod sgomotos în 1859—60, fiind amestecați și elevi în aceste neînțelegeri. În 1862 școala s'a închis, cum ne comunică actualul superior Narcès Crețulescu, fost elev al acelu Seminariu.

b) Reglementul din 1848.

La 23 Ianuarie 1848 se întărește Reglementul proiectat de Meletie, cu oare-cari modificări (1).

Capitolul I se ocupă de „reorganizația Seminariei din Mănăstirea Socolei.“ Observăm încă odată că dispăre din titlu numele fondatorului, măcar că același Domnitor fusese nașul școlii acesteia.

Seminariul stă sub puterea Mitropoliei și a epitropiei rânduite de Domn. El se conduce de un „comitet îngrijitoriu al învățăturilor preoțești,“ compus din director și din profesori (2).

El are îndoit scop: să pregătească preoți de mir și „clirosul monahicesc.“ Pentru primul scop va servi secția I a învățăturilor ce se vor urmări la Socola în patru ani; pentru al doilea, secția II a învățăturilor ce se vor urmări în altă parte . . . „cât pentru locul înființării se vor chibzui de către epitropie unde ar „găsi mai potrivit (3).“

Cursul inferior al Seminarului cuprinde următoarele materii: *catehisul, istoria Bisericii, vechiul și noul Testament, gramatica română, istoria pe scurt, aritmetica, geografia, tipicul, retorica pe scurt, datoriile preoților, limba grecească apla.* Toate aceste obiecte se vor împărți pe 4 ani și se vor predă de 4 profesori (4).

Cursul superior e tot de patru ani și cuprinde unele materii ale celui inferior dezvoltate, pe lângă care se adaugă *filozofia teologia dogmatică, morală și pastorală, logica și limba rusească* (5).

Numărul elevilor se reduce la 80 pentru cursul inferior, recrutați din fii de preoți, diaconi și dascăli bisericești în vârstă de 16—25 de ani, având certificatul unei școli bisericești ținutale, unei școli primare (6) sau chiar unei școli private (7).

(1) Anexa No. 33.

(2) În 1848 Epitropia era: Mitropolitul și Beldiman. Comitetul era: Filaret, Andreiu Teodorescu, C. Fațaș, Lupu Ion, C. Buțureanu, (*Dos. Sem. Veniamin* No. 44).

(3) § 14.

(4) § 7.

(5) § 11.

(6) Pe atunci școlile primare se numiau *normale*.

(7) § 24.

Elevii primiți vor avea un stagiul de încercare de șase luni, după care vor putea fi eliminați (1).

Directorul se va ocupa numai cu conducerea morală, rămânând ca partea materială să o aibă sameșul și economul (2).

Profesorii se numesc de epitropie și sunt pe viață. Pentru cursul inferior pot să fie și mireni, iar directorul și profesorii cursului superior trebuie să fie călugări (3).

Pentru completarea educației clericale, va fi un catihet și un duhovnic (4).

Elevii trebuie să aibă purtarea foarte cuviincioasă și să fie silitori, căci altfel îi așteaptă un lung șir de pedepse, din care bătaia este exclusă, dar figurează „postul mai îndelung (5).“

c) Administrația.

Administrația Seminariului a fost foarte sdruncinată în acest timp, pentru că însuși rectorul Scriban a fost în mare neînțelegere pe deoparte cu unii din colegii săi, pe de alta cu Mitropolitul.

E greu a ne face o convingere deplină dacă a avut vreo vină rectorul ori a fost numai persecuțiunea lui Meletie. După două isvoare ce avem la îndemână, scrierea d-lui Erbiceanu (6) și manuscrisul fără nume din Biblioteca Academiei (7), rezultă că rectorul era absolut nevinovat. După câteva acte însă ce aflăm în dosare, se vede că și rectorul făcea pe față opozițiune măsurilor ce luă Mitropolitul și chiar persoana chiriarhului nu era cruțată de atacuri violente.

Să examinăm această afacere mai de aproape.

La 16 Ianuarie 1847 profesorul Constantin Buțureanu se plânge Mitropolitului că l-a dat afară rectorul Filaret Scriban, socotindu-l vinovat că a îndemnat pe clirici să reclame Mitropoliei. Buțureanu acuză pe Scriban că a chemat pe clirici și i-a obligat să retracteze

(1) § 28.

(2) Regulamentul citat: Anexa a) art. I; anexa b) art. III, V, IV.

(3) Acelaș Regulament: Anexa c) art. X, XII, XIII.

(4) Acelaș Regulament: Anexa c) art. XXI, XXIII.

(5) Regulamentul citat (anexa c.) art. I, XXIV, XXIX.

(6) Erbiceanu, *Ist. Sem. Veniamin*, pag. 88.

(7) Ms. No. 515.

cele spuse despre el; apoi că în toate ocaziile Scriban critică administrația și guvernul țării, începând chiar cu Domnul și cu Mitropolitul (1); îl acuză asemenea că încarcă socotelile casei.

În acelaș timp se primește la Mitropolie o jalbă a trei clirici că rectorul nu le dă atestaturi, precum și un raport al rectorului că unii din clirici ar fi uneltind comploturi, ar fi vrând a da foc școlii și că ar fi în relațiuni cu misionari catolici.

În urma acestora, se institue o comisiune de anchetă compusă din Mitropolitul Moldovei Meletie, Episcopii eparhioți (2) și Arhimandritul Deodorit, egumenul mănăstirii Râșca.

Comisiunea cercetează toate aceste împrejurări și ajunge la încheierea (3) că arătările rectorului nu sunt exacte și chiar dacă ar fi în adevăr nedisciplină între școlari și în corpul profesoral, aceasta ar veni de acolo că rectorul nu se ocupă în deajuns cu sarcina sa ca să previe asemenea urmări, pe cari nici nu le-a comunicat la vreme Epitropiei (4).

Se face apoi și anafora către Domnitor (5) propunându-se înlocuirea lui Filaret prin Bojincă sau Petru Câmpeanu, mai ales că în anul ce trecuse rectorul însuș ceruse a fi descărcat de funcțiunea aceasta (6).

Cu toate acestea Filaret rămâne la locul său; dar nici neorânduile nu se sfârșesc. Între profesori sunt partide; între elevi sunt partide; de aci neconținute plângeri și scandaluri (7).

(1) Despre Domn zice că este «un disbrăcătoriu a supușilor»; despre Mitropolit că e «jefuitoriu a clirosului» și că «Dracu lăcuește în barba P. S. Voastre». (Dosarul No. 939 din arhiva Mitropoliei Moldovei intitulat: „Acta comisiilor urmate la seminaria din Mănăstirea Socola în anii 1847—1853—1859“, pag. 1).

(2) Veniamin Roset al Romanului și Sofronie Miclescu al Hușilor.

(3) 10 Februar 1847.

(4) Anexa No. 29 (greșit 30, pg. 56*)

(5) Cu data de 12 Februar 1847. (Dos. No. 939 din Arhiva Mitropoliei Moldovei, intitulat: „Acta Comisiilor urmate la Seminaria din Mon. Socola“. 1847—1859, pag. 9).

(6) Anexa No. 28.

(7) Profesorul Constantin Grigoriu se plânge Epitropiei că unii din colegii săi ar fi pus pe elevi să-i facă întrebări ca să-l prindă în cuvinte și apoi să-l declare depozant contra Mitropolitului. El mai susține că jalbele elevilor erau făcute de profesorii Albotescu și Buțureanu; în fine afirmă că elevii ar fi declarat că petițiile li s'au dat gata scrise și ei numai le-au semnat. 14 April 1847 (Dos No. 939 din arhiva

Zadarnice sunt măsurile luate de rector, zadarnice sunt rapoartele către Epitropia seminariului (1). Erà natural ca Mitropolitul să nu-i dea nici un sprijin, de vreme ce voià să-l înlătore.

Nereușind într'acest chip, Meletie face altă încercare.

Bazat pe noul Regulament, după 6 zile de la data întăririi domnești, îi și face cunoscut că, ne mai fiind în programă cursul ce-l predă Scriban, rămâne liber pe 1 Februarie 1848 (2). Se pare însă că și Scriban aveà oarecare trecere, fiindcă la 7 Februarie îl vedem iar numit director și peste puțin i se dă și o materie de predat (3). Autorul ms. 515 explică aceasta prin intervenirea generalului Sturza, episcopul Seminariului, care tocmai venise în Moldova pentru oarecari afaceri.

d) Profesorii și cursurile.

Reducându-se clasele și studiile din Seminarium, s'a îpușinat, negreșit, și numărul profesorilor. Deși regulamentul zice că vor fi numai patru, găsim funcționând șase profesori: *Arhim. Filaret Scriban, Arhimandritul Gherman Vida, Protrosinghelul Neofit Scriban, Ieromonahul Isaia Teodorescu, Serdarul Alexandru Petrino* și așa numitul în acte *Preotul sau Iereul Gavriil Scriban* (4). În anul 1848—49 Seminarium are numai trei clase, iar din anul următor se fac patru (5).

Se țineau examene de două ori pe an. Cele de iarnă, în Fe-

Mitrop. Mold. intitulat: «*Acta comisiilor... 1847—1849*», pag. 11. Pe de altă parte elevii se plâng că au fost «desbrăcați pân la cămașe, schingiuiți cu aspre bătăi și «siliți prin îndoite aspre mijloace de a da contra iscălitură». (Acelaș dosar, pag. 14).

(1) Vezi anexa No. 30 (pag. 58*).

(2) «Prin așezământul înalt întărit la 23 a curgătoarei luni, statornicindu-se obiceiurile de învățatură ce au a se împărtăși în Seminarium Socolei și într'acele științi. lipsind cu totul clasul de teologie la care erai profesor, Epitropia îneunoștiințează pe Cuvioșia ta că de la 1 Februarie ești slobod de zisa îndatorire.» Erbiceanu, *op. cit.* pag. 90.

(3) Erbiceanu, *op. cit.* pag. 91.

(4) Dos. No. 45 al Seminariumului «Veniamin»: «*Acta examenelor clericilor din Seminarium centrală din anul 1848—51.*» pag. 54 și urm.

(5) Dos. No. 45 al Sem. «Veniamin»: «*Acta examenelor clericilor din anul 1848—51.*» pag. 54.

bruarie sau Martie; cele de vară în Iunie sau Iulie (1). Ele purtau titlul pompos de „examene directoriale,” pentru că nota se dădea de profesorul respectiv și de director (2).

Fie-care profesor trebuia să prezente o arătare analitică a materiei percurse. După acestea directorul făcea uneori un rezumat (3).

e) Elevii.

Elevii Seminariului erau în cea mai mare parte interni, dar aflăm și externi. Numărul lor era mult redus, după noua legiuire. E greu să avem date sigure, pentru că diferitele cataloage diferă în privința numărului școlarilor. În 1848—49 sunt 78 sau 79 școlari (4), dar la examenul de iarnă listele ne dau numai 67 (5). Aceiaș nesiguranță e și pentru anii următori. Atât putem spune că numărul lor nu atinge 80 nici nu scade sub 60 (6).

Regimul internatului pare a fi foarte sever. Elevii se scoală la 4 dimineața și, afară de orele de clasă și de pregătirea lecțiilor, se ocupă cu rugăciuni și cântări bisericești (7).

Aprecierea răspunsurilor elevilor se făcea cu litere și cu cifre, în total cinci (8).

f) Candidații și școlile din districte.

În afară de elevii regulați ai Seminariului, întâlnim în acte și *candidați*. Aceștia învățau parte în chiar localul Seminariului într-o clasă pregătitoare, parte în districte la așa numiții *catiheți*. Toate aceste școli bisericești erau într-o câțva sub dependența consiliului școlar din Socola, de aceea vedem în dosarele Semi-

(1) În 1848—49 exam. de iarnă dela 3 Martie până la 11 Martie; examenul de vară se face de la 4 la 9 Iulie. În 1849—50 examenul de iarnă între 16—27 Februarie. În 1850—51 între 5—15 Februarie. Exam. de vară pentru 1850—51 între 14—25 Iunie. (Dos. No. 45 al Seminariului «*Acta examenelor . . . din anul 1848—51*» *passim*.)

(2) Acelaș, dosar *passim*.

(3) Acelaș dosar pag. 50.

(4) Dos. No. 45 al Sem. «Veniamin»: «*Acta examenelor clericilor din Seminaria centrală din anul 1848—51*» pag. 52, 54.

(5) Cl. I 29, cl. II 27, cl. III 11. Dos. 45 pag. 15.

(6) Vezi anexa cu tabloul statistic.

(7) Vezi orariul elevilor pe 1848 Anexa No. 35.

(8) e = foarte bine (eminentă); 1 = bun; 2 = mijloc; 3 = slab; 0 = absență; (Dos. No. 45 «*Acta examenelor clericilor 1848—51*, pag. 59)

nariului liste regulate de elevii aflați într'însele. Vedem de asemenea cereri de posturi și demisiuni (1).

Inițierea acestor școli ținutale își găsește originea în vechiul obicei de a se hirotonisi preoți candidați cari învățau numai un mic catihis și se supuneau la un examen special, obicei care a făcut să se ocupe locurile dela biserici cu preoți lipsiți de instrucțiune și a împiedicat ca Seminariul din Socola să dea roadele pe cari le așteptă toată lumea. Văzându-se cât de nepregătiți sunt asemenea candidați, s'a hotărît să treacă examenul nu înaintea Arhiepiscopului care eră să-i hirotonisească, ci la Seminariul Socolii. Pentru pregătirea la aceste examene, s'a crezut că va fi folositor să se înființeze școli începătoare bisericești prin districte, conduse de preoți absolvenți ai seminariului „Veniamin“. Aceasta s'a realizat în 1845, când s'a făcut cu mare pompă un examen public al *catihetilor* — viitorii profesori — și au fost trimiși prin țară, însoțiți de mari speranțe ale unora dintre conducătorii bisericii. (2) Aceste speranțe au fost cu desăvârșire înșelate.

În 1849 găsim și școli de candidați, afară de cea dela Socola (3). Numărul celor ce urmează într'însele este destul de important: în acest an se urcă la 265 (4); în 1850 se urcă la 290 (5). Mai curios este faptul că numărul candidaților crește în cursul anului; ceea ce arată că se primiau fără nici o normă (6).

(1) Dos. Sem. «Veniamin» No. 2 intitulat «*Acta amplexiunilor dela reorganizația ei din 1851.*»

(2) Vezi anexa No. 25.

(3) Relativ la acești candidați din Socola, aflăm următoarea mențiune: «Școala aceasta se ține în Socola, afară de celelalte patru clasuri, a cărora școlari în număr de 80 sunt interni, iar aceștia 21 însămnăți mai sus sunt externi. (Dos. Sem. Veniamin No. 45: «*Acta examenilor clericilor*» 1848—51),

(4) Iată cum se împărțiau pe școli: Huși 31; Vaslui 34; Piatra 11; Fălțiceni 20; Botoșani 27; Mihăileni 7; Roman 44; Bacău 17; Bârlad 27; Tecuciu 26; Iași 21. (Dos. Sem. Veniamin, No. 45: «*Acta examenilor pe 1848—51.*»)

(5) Pe școli: Iași 16; Huși 32; Vaslui 37; Botoșani 25; Mihăileni 16; Fălțiceni 18; Piatra 31; Roman 37; Bacău 18; Focșani 2; Tecuciu 31; Bârlad 27. (Dos. Sem. Veniamin No. 45: «*Acta examenilor pe 1848—51.*»)

(6) Tot pentru același an 1850, în același dosar găsim o listă care pare a fi cea dela finele anului, unde numărul candidaților e mult mai mare: Iași 30; Huși 62; Vaslui 42; Botoșani 38; Mihăileni 21; Fălțiceni 36; Roman 53; Bacău 26; Piatra 19; Focșani... Tecuciu 28; Bârlad 18. La finele anului 1851 găsim în Iași la Socola 40

Grămădirea aceasta se explică prin înlesnirea ce aveau de a deveni preoți. După ce treceau învățăturile cu catihetul, luau certificat și se prezentau la un examen sumar în Seminariul dela Socola și erau gata (1).

Ce fel de cursuri făceau acești catiheți nu prea putem ști (2). Vedem că unii dintr'înșii au ajuns mai târziu profesori la Socola, alții s'au făcut chiar episcopi. Avem un prețios isvor pentru școlile de candidați: este povestirea lui Creangă.

„Galbeni, stupi, oi, cai, boi și alte bagateluri de alde acestea, „prefăcute în parale, trebuiau să ducă dascălii poelon catihetului „dela fabrica de popi din Fălticeni; și apoi lasă-te în conta sfin- „ției sale, că te scoate poponeț ca din cutie... Pentru mine însă „numai două merțe de orz a dat tata cui se cuvine, de am fost „primit în Folticeni, căci școala eră numai de mătuială; boii să „iasă... Catihetul, care făcea ziua noapte și noaptea zi, jucând „stos, rar venia pe la școală. Noi dacă vedeam așa, ne duceam „și mai rar; dar nebunii știu că făceam de ajuns... Și apoi carte „se învăță acolo, nu glumă: unii cântau la psaltichie, colea, cu „ifos, până ce răgușiau ca măgarii; alții, dintr'o răsuflare, spu- „neau cu ochii închiși cele șapte taine din catihisul cel mare... „Unii dondăniau ca nebunii până-i apucă amețea; alții o duceau „numai într'un muget, cetind până le pieria vederea; la unii le „umblau buzele par'că erau cuprinși de pedepsie; cei mai mulți „umblau besmetici și stăteau pe gânduri, văzând cum își pierd „vremea și numai oftau din greu... Și turbare de cap și frântură „de limbă ca la acești nefericiți dascăli, nu s'a mai dat a vedea; „cumplit meșteșug de tâmpenie, Doamne ferește!“ (3)

de candidați; Huși 68; Vasluiu 47; Botoșani 61; Dorohoi 49; Fălticeni 41; Tecuciu 41; Roman 55; Bacău 24; Focșani 40; Bârlad 39; Piatra 68. (Dos. Sem. Veniamin No. 45, 1848—51: «*Acta examenilor clericilor*»).

(1) Iată lista catiheților în 1850: *Iași*: Ieromonahul Ieremia; *Huși*: Icon. N. Roiu; *Vasluiu*: Sachel. Const. Focșa; *Botoșani*: Icon. Ion Bobulescu; *Mihăileni*: Iereul Arghirie Antimescu; *Folticeni*: Iereul Vasilie Arhipescu; *Piatra*: Iăreul Dimitrie Focșa; *Roman*: Icon. Dim. Matcaș; *Bacău*: Sachel. Ion Halunga; *Focșani*: Iereul I. Miloș; *Tecuciu*: Icon. Gheorghe Dimitriu; *Bârlad*: Icon. Nicol. Păun. (Dos. No. 45 al Sem. Veniamin. «*Acta ecsamenelor clericilor 1848—51*»).

(2) La Iași candidații aveau și un prof. special de muzică: Sandovici. (Dos. 45 Sem. Veniamin).

(3) Scrierile lui I. Creangă. Iași 1892, vol. II, pag. 81—84.

Această povestire colorată a marelui nostru prozator se poate întări printr'un act oficial, declarația ministrului învățăturilor publice că din aceste școli elevii eșiau fără a avea măcar elementele scrisului și cititului (1).

Candidații urmau nouă luni la catiheți și după ce dădeau examen acolo, căpătau un certificat cu care se înfățișau la Mitropolie, care-i trimetea la Socola (2). Pe petițiile lor sau pe adresele Mitropoliei, rectorul scria formula: „Pă temeiu acestui adres „și a raportului catihetului ținutului se va luà numitul candidat „în cercetare și aflându-se vrednic, se va slobozi după formă“ (3).

Examinarea se făcea de rector, de inspectorul Seminariului și de un profesor (4). Aceste examene se țineau de obicei în Februarie în mai multe serii (5). Cei ce reușiau primiau un atestat care le da dreptul a primi hirotonisirea și în acelaș timp se făcea adresă de recomandație la Mitropolie (6). Școlile candidaților s'au desființat în 1864.

§ 5. Reforma din 1851.

a) Analiza legiurii din 1851.

După anul 1848 schimbări mari se petrec în amândouă principatele române. Convențiunea dela Balta-Liman, proclamă că Regulamentul Organic va rămânea în vigoare (7), dar admite a se face oarecari modificări cerute de nevoile timpului (8).

Seminariul trebuia să aștepte și el o schimbare în bine din aceste împrejurări nouă, pentru că pe tronul Moldovei se urcă un Domnitor înzestrat cu dorința de a ridică țara sa și protector

(1) Anexa No. 42 pag. 77*

(2) Dos. Sem. «Veniamin» No. 36: «*Lista ecsamenilor candidaților pe anul 1847*», pag. 22.

(3) Dos. Sem. «Veniamin» No. 36, intitulat: «*Lista ecsamenilor candidaților pe anul 1847*», pag. 50.

(4) Acelaș dosar, pag. 58.

(5) În 1847 găsim trei serii: una de 15, alta de 27, alta de 5 candidați. (Dos. Sem. Veniamin, No. 36. «*Lista ecsamenilor candidaților pe 1847*», pag. 15).

(6) Vezi în anexa No. 31 un model de atestat și de recomandațiune.

(7) Art. 2.

(8) Art. 2 și urm.

hotărit al tuturor manifestărilor pe tărâmul cultural, iar cărja arhipăstorească o ia în mână Mitropolitul Sofronie Miclescu (1).

Acum Filaret Scriban prinde mai mult curaj și stăruie ca organizația întărită în 1848 să se înlăture. Multe proiecte se fac în acest sens, din cari aflăm câteva în dosarele Seminariului (2) până când, în sfârșit, se decretează reforma seminariului sub titlul: „*Legiuire pentru organizarea învățăturilor bisericești în Moldova votată de divanul obștesc și întărită prin ofisele domnești din 7 Iulie 1851 supt No. 50 și supt No. 19 către divanul obștesc*“ (3).

Această legiuire se arată pornită din o dorință de a îmbunătăți starea morală a clerului și stabilește (4) că nimeni nu se va putea preoți, de nu va avea atestat de studii teologice. Aci se vede cât de greu se realizează progresul. În 1832 acelaș deziderat se găsește în Regulamentul Organic și după aproape 20 de ani tot deziderat pentru viitor rămâne ceea ce eră la început decretat ca absolut obligatoriu.

Învățăturile bisericești au trei grade: *a)* școli bisericești ținutale cu doi ani de curs; *b)* secția primă a seminariului pentru „clirosul mai de jos“ cu patru ani de curs; *c)* secția a doua pentru „clirosul mai înalt“ cu patru ani de curs (5).

Școlile ținutale sunt în realitate școli primare.

Secția primă se înființează la Socola, la eparhia Romanului și la a Hușilor.

Secția a doua, numai la Socola (6).

Școala din mănăstirea Socola va fi organizată călugărește și

(1) A păstorit Miclescu de la 1851 până la 1860.

(2) «Proiect pentru organizația clirosului Moldovei în deobște disvălit din prințipiile și duhul Reglementului Organic și altor așezămături a fărîi». (Dos. No. 1 din Sem. Veniamin intitulat: «Acta Rectorului Seminariei ce cuprinde proiectații de reorganizarea ei și alte lucrări atingătoare de ea pe 1851—1860» pag. 1 și urm.). «Proiect de pravilă pentru organizația învățăturilor clirosului în Moldova» semnat de Sofronie Mitropolit Moldovei și Filaret Rectorul. (Tot acolo pag. 18 și urm.)

(3) Anexa No. 37. Originalul acestei legiuiri se găsește în dosarul Archivei sucur-sale din Iași Lit. G No. 177. »*Dela peripiscei pentru Seminaria Socolei*» pag. 73 și urm.

(4) § 1.

(5) § 1, 3.

(6) § 2.

din averea mănăstirii se vor face construcțiunile necesare, iar de nu se vor ajunge, va da guvernul din Cassa Centrală (1).

Conducerea generală a seminariilor se dă unei epitropii compuse din Mitropolit și Episcopi și din ministrul averilor bisericesti. Ca ajutor ea va avea un comitet duhovnicesc, compus din rectorul, inspectorul, catihetul, iconomul și secretarul Seminarului Central. Acest comitet va conduce efectiv Seminarul și din punct de vedere moral și din punct de vedere material. Fie-care Seminarium va avea un deosebit rector. Elevii se vor primi în vârstă de 15 la 25 ani (2).

Numărul elevilor interni este mărginit pentru Socola la 100, din cari 25 în cursul superior; pentru seminarium Romanului la 70; pentru al Hușilor la 40 (3).

Obiectele de studiu în școlile ținutele de doi ani sunt, pe lângă cetire, scrisoare și aritmetică, catihismul și istoria sfântă, tâlcuirea rinduelilor bisericesti și cântările.

Cursul inferior, pe lângă gramatică, aritmetică, geografie și istorie, cuprinde două limbi, greacă și rusească (aceasta facultativă) și apoi materii religioase: istoria bisericească, retorica, dogmatica, pastorala și muzica cu tipicul.

Cursul superior desvoltă istoria bisericească, retorica, istoria universală, introduce alte două limbi, latina și franceza; apoi materii filozofice: logica, psihologia, istoria filozofiei, în fine științe teologice înalte: arheologia biblică, ermeneutica, scripturistica, eclesiastica, teologia fundamentală, teologia morală, teologia polemică și dreptul canonic (4).

b) Administrația.

După punerea în aplicare a legiurii lui Grigorie Ghica, Arhimandritul Filaret Scriban continuă a conduce Seminarium cu co-

(1) § 6, 7.

(2) § 8.

(3) § 11.

(4) Anexa A a legiurii.

mitetul instituit prin acea legiuire. In acelaș an se numește se-
cretar al Comitetului doctorul în filozofie comisul Anton Velini (1).

Acest comitet aveà în seama sa și administrația averii Semi-
nariului. Nu avem la îndemână semile anuale, dar vom da în re-
zumat situația anului 1852. Mănăstirea are 6 proprietăți: patru
moșii (Socola, Ezărenii, Rafaila și Bârnova) și două schituri (Duca
și Băcioaia); pe lângă venitul produs de aceste imobile, mai pri-
mește subvențiuni de la departamentul bisericesc și din darea
clerului pământesc. Din toate acestea se realizează un total de
304.350 lei.

Cheltuelile se ridică la suma de 231.560 lei. Aci se cuprinde,
pe lângă capitolul întreținerilor de imobile, lefile personalului bi-
sericesc și didactic, lefile catiheților din județe, întreținerea ele-
vilor, pensuni, etc. Un însemnat condeiu de 7.100 lei vedem în-
scris pentru bibliotecă și pentru tipărirea cărților scolare (2).

Cu privire la personalul administrativ în această vreme, vom
notă că Filaret la 12 Ianuarie 1852 e înălțat la rangul de ar-
hiereu. Cu această ocazie, primește o sumă de serisori de felici-
tare, care se păstrează în dosarele Seminariului, și din cari vom
pomeni pe a lui Gheorghe Asachi, pe a lui Costache Negruzzi,
etc. (3).

Câtva timp după aceea, își mută locuința în Iași, lăsând ca
director efectiv pe fratele său Archimandritul Neofit (4).

c). Profesorii și cursurile.

Corpul didactic al Seminariului capătă în epoca aceasta câteva
forțe nouă și așteaptă să-i vie și altele.

Chiar în 1851 *Ieromonahul Melchisedec*, care profesase câțiva

(1) La 5 Oct. 1851. (Dosarul No. 2 din Arhiva Sem. Veniamin: «*Acta amplioaiților
Seminariiei de la reorganizația ei din 1851. Anii 1851—1860*» pag. 1. Pe Velini
il vedem figurând și în comitetul din 1843. (Ms. Academie f. n. «*Regulamentul
Seminariiei Veniamine.*»)

(2) Vezi anexa No. 38.

(3) Dosar No. 1 din Arhiva Seminariului intitulat: «*Acta rectorului Seminariiei
ce cuprinde proiectații de reorganizarea ei și alte lucrări atingătoare*» passim.

(4) Dos. No. 1 al Seminariului Veniamin: «*Acta rectorului ce cuprinde proiectații
de reorganizarea ei și alte lucrări 1851—60*» pag. 244.

Melchisedec

EPISCOPUL MELCHISEDEC
(1822—1892)

fost profesor și inspector al Seminariului „Veniamin“ În anii 1843—1848 și 1851—1856.

ani înainte, se întoarce din Rusia (1), unde urmărise cursuri superioare la Kiev și-și luase titlul de magistru în teologie și litere și la 3 Noembrie este numit profesor de ermineutică, scripturistică, eclesiastică și omiletică (2). Pe lângă acestea i se dă și însărcinarea de inspector (3).

Odată cu el se numesc : *Hristofor Scriban*, (4) care făcuse de asemenea studii la Kiev, profesor de istoria bisericească, a patriei și de geografie veche și nouă (5), *Ieromanahul Isaia Vicol* duhovnic al Seminariului și profesor suplent de istorie sfântă, de gramatică și de tipic (6), diaconul *Gheorghe Sandovici* și clericul *Ion Mandinescu*, profesori timporari de psaltichie și cântări la strană (7).

Tot în toamna anului 1851, *Ieromanahul Isaia Teodorescu*, care fusese profesor opt ani până în vara aceluși an și se retrăsese, reintră în corpul didactic al Seminariului (8).

Ziceam că se așteptau și alții să vie. În adevăr, cu cheltuiala Seminariului sau a Mitropoliei (9) se trimesese în țări streine o sumă de tineri să-și completeze studiile ca să poată apoi servi școlii de unde eșise mai toți. Vasile Agapie se află la Paris, unde

(1) În Sept. se află încă la Kiev, de unde scrie lui Scriban. (Dos. No. 1 din arh. Sem. «Veniamin» intitulat: «*Acta rectorului Seminariului ce cuprinde proiectații de reorganizarea ei și alte lucrări*», 1851—60.)

(2) Vezi notița biografică în anexa specială.

(3) Salariu de 6.000 lei pe an. (Dos. No. 2 din arhiva Sem. Veniamin : «*Acta amplificațiilor Seminariei 1851—60*», pag. 7.)

(4) Călugărit în 1855, luând numele de *Teoctist* (Dosar No. 1 din arhiva Sem. Veniamin : «*Acta rectorului Seminariei ce cuprinde proiectații de reorganizarea ei*» 1851—60, pag. 238.) Și alți profesori s'au călugărit în acel timp: Filip Romanescu în 1855 cu numele de *Filoteiu*; Gheorghe Enăceanu, absolvent din 1854, se face monah în 1856 cu numele de *Ghenadie*; Icon. Ion Bobulescu în același an cu numele de *Iosif*. (Același dosar pag. 248, 253, 274.) Toți aceștia au fost mai târziu profesori ai Seminariului.

(5) Salariu de 3.000 lei pe an. (Același dosar.)

(6) Salariu de 1.200 lei. (Același dosar.)

(7) Salariu 1.200 Sandovici, 1.100 Mandinescu (Același dosar.)

(8) La 28 Noembrie. (Dos. No. 1 din arhiva Sem. «Veniamin»: «*Acta rectorului Seminariei ce cuprinde proiectații de reorganizare și alte lucrări 1851—60*», pag. 32.)

(9) Nu avem date pentru a preciza pentru fiecare bursier anume din ce fond li se dă ajutor.

studiã medicina (1). Ierodiaconul Climent, Monahul Filaret Dimitriu și Gheorghe Erbiceanu se aflau la Atena în 1857 (2); iar Ierodiaconul Damaschin și Monahul Ghenadie se aflau în 1858 în insula Halki, unde urmau cursurile vestitului Seminarium ortodox (3).

Toți aceștia, rând pe rând, au venit să mărească numărul profesorilor de la Socola și să facă să profite țara lor de luminile pe care le căpătase în alte țări mai înaintate în asemenea învățături.

d) Elevii.

Cu schimbarea organizării învățăturilor în Seminarium, numărul elevilor ar fi trebuit să crească; însă vedem că creșterea nu se arată. În 1853—54 în 7 clase d'abia aflăm un total de 114 elevi, iar numărul celor eșiți cu atestate este de 25 (4)

Aceasta se explică prin faptul că și acum se hirotonisesc preoți din persoane fără pregătire. Sunt numeroase scrisorile ce găsim în dosare relative la cazuri de acest fel.

Intr'una din ele Mitropolitul Sofronie se adresează către Rectorul Seminariumului și-i zice: „Iată trimit pe monahul Nichifor, „năcialnicul Schitului Rafail și poftesc să-l treci prin duhovnic, cească cercetare, de unde eșind vrednic, să-l și hirotonisești în „ieromonah“ (5).

(1) El terminase seminariumul în 1848 Febr. 21. În 1852 erã încă la Paris. E curios de observat că certificatul lui, după care se găsește copie în dosar, notează materii cari nu se mai predau în Seminarium: Iată lista lor: catehism; gramatică; scriere; retorică; teologia pastorală; omiletica; latina; aritmetica; muzica bisericească; istoria sfântă; geografia; logica; teologia fundamentală; I. greacă; ritualul; tipicul; istoria universală; învățământul religios (?); istoria filozofiei. [Această listă de materii seamănă mai mult cu programa din 1843, dar se deosebește fundamental de cea din 1848. Poate că el terminase mai înainte și i s'a dat numai certificatul mai târziu. Profesorii semnați sunt: Rector: Filaret; A. Teodorescu; C. Facaș; L. Jean(?); C. Buțureanu, persoane în mare parte deosebite de profesorii ce funcționau în realitate în 1848. (Dos. No. 1 din arhiva Sem. Veniamin: «Acta rectorului Seminariumului ce cuprinde proiectații de reorganizarea ei...» 1851—60, pag. 100).

(2) Acelaș dosar pag. 293, pag. 307, pag. 355.

(3) Acelaș dosar.

(4) Dos. No. 23 din arhiva Seminariumului: «Acta științelor ce se cer de către Episcopie pentru a se trimite la mai înalte locuri, 1852—55,» pag. 36, 70. Vezi și anexa specială cu situațiunea școlarilor.

(5) Dos. No. 1 din arhiva Seminariumului: «Acta rectorului... proiectații de reorganizare 1851—60» pag. 240.

Acestea se pare că nu împedicau ca numele bun al școalei să treacă în țara suroră și să vedem că Episcopia de Buzău (1) la 14 Iulie 1858 cere Rectorului (2) să-i trimită absolvenți ai Seminarului spre a-i numi profesori la Seminarului de acolo (3).

e) Biblioteca.

Biblioteca Seminarului se vede că erà bogată în acest timp, fiindcă găsim în 1854 un bibliotecar plătit (4).

f) Incercări de reformă.

Din datele ce văzurăm aci s'ar părea că situațiunea Seminarului, în urma legiurii din 1851, erà satisfăcătoare. O serie de acte ce vom examina în acest paragraf, ne fac însă să zicem că în realitate erà cu totul altfel.

În 1853, în urma conflictului diplomatic între Turcia și Rusia, aceasta din urmă nu găsește nimic mai bun spre a-și arăta supărarea pe Turcia decât să ocupe Principatele. În timpul acestei ocupațiuni Domnitorul Grigorie Ghica e nevoit să fugă din țară și lipsește din Iunie 1853 până în Octombrie 1854. În acest timp treburile țărilor sunt conduse de un comisar extraordinar, Locotenentul General de Budberg.

În această vreme de ocupație streină, vedem că situațiunea seminariilor preocupă pe oamenii guvernului.

La 23 Noembrie 1853, Departamentul averilor bisericești și al învățăturilor publice scrie Eptropiei Seminarului (5) că: „Insti-
„tutul acesta să înfățoșază acum pe neașteptate nu numai de-
„zorganizat, dar totdeodată și abătut de la așezămintele ce-l în-
„grădesc“.

Vom notă aci punctele principale cari arată această dezorga-
nisare. Seminarul n'are programă pentru studii stabilită în con-

(1) Episcop erà Filoteiu 1850—1860.

(2) Dos. No. 1 din arhiva Seminarului «*Acta rectorului . . . proecții de reorga-
nizare . . . 1851—60*» pag. 388.

(3) Seminarul din Buzău s'a fundat în 1836.

(4) Dos. No. 2 din arhiva Seminarului «*Acta ampoiaților Seminariei . . 1851—60*» pag. 20.

(5) Vezi anexa No. 1840.

formitate cu așezământul, ci se face în fiecare an un program nou în care nu se păzesc norme statornice. N'are profesori pregătiți deajuns pentru materiile ce predau. Elevii nu sunt supraveghiați și ținuți să-și treacă regulat examenele, astfel că sunt unii carii stau de zece ani în internat și d'abiã se află în clasa V. Nu se ține matriculă regulată cu numele elevilor, ci numai cataloage ale profesorilor cari nu concordă între dânsese nici în privința numărului nici în a numelor.

Epitropia cercetează toate aceste împrejurări și găsește că sunt adevărate „toate abaterile urmate din partea comitetului acei Se-
„minarii de la legiuirea organizării învățăturilor bisericești“. De aceea numește o comisiune compusă din Arhiepiscopul Vladimir Suhopan, Postelnicul Gheorghe Asachi și Căminarul Gheorghe Săulescu. Aceștia aveau să facă o anchetă serioasă la fața locului. Tot ei aveau să întocmească, împreună cu comitetul Seminariului, o programă conformă cu legiuirea din 1851. Vor cercetă de asemenea titlurile profesorilor și chipul cum au fost numiți.

Hotărîrea Epitropiei se sfârșește cu dispoziția să se ia cancelaria Seminariului la Sf. Mitropolie „ca să nu se mai prilejască „nouă necuviinți și dispoziții abătute.“

Comisiunea aceasta nu se întrunește și nu se face nimic spre îndreptarea relelor constatate la Seminarium (1).

Această stare de lucruri guvernul o aduce la cunoștința comisariatului extraordinar. La 28 Maiu 1854, sfatul miniștrilor adresează un raport „excelenței sale“ d-lui de Budberg prin care înaintează un memoriu al Ministrului de culte și instrucție publică relativ la „starea actuală a școlilor eclesiastice“ și propune numirea „unei comisiuni speciale însărcinate a discuta punctele cu-
„prinse în memoriu și a prezentă un proiect de regulament“. În acelaș raport Miniștrii vorbesc și despre „dezordinea care dom-

(1) La 11 Fevruarie 1854 Departamentul cultului scrie Epitropiei că comisia de reorganizare încă nu s'a întrunit. (Dos. No. 939 din Archiva Mitropoliei din Iași intitulat «Acta comisiilor urmate la Seminarium din Socola 1847—1859» pag. 39). Mai înainte demisionase Seulescu, și Mitropolitul hotărîse să lucreze numai ceilalți doi. (Idem pag. 40).

nește în Seminarium“ (1) Acest fapt li se făcuse cunoscut de către Ministrul respectiv la 14 Maiu 1854: „întru ceea ce privește neo-„rânduiala ce există în seminarium, subscribul se ocupă a face împreună cu P. S. Mitropolit îndreptarea putincioasă, cu toate că „după restrângerea așezământului nu poate introduce decât ceva „măsuri superficiale și provizorii“ (2).

Memoriul Ministrului de culte se ocupă în prima linie de preoții de mir „destinați să propage morala evangheliei în popor“. Acești preoți n'au, în cea mai mare parte, nici cunoștințele generale cele mai elementare nici cunoștințele speciale misiunii lor. Explicația acestui fapt o găsește ministrul în starea școalelor menite să pregătească pe acești preoți. Legiuirea din 1851 a făcut la Socola două secțiuni destinate pentru două categorii de servitori ai bisericii: secțiunea inferioară pentru preoții de mir; secțiunea superioară pentru călugări. Această deosebire este neconformă cu trebuințele societății, pentru că monahii sunt în genere destinați a sta retrași în mânăstiri, pe când preoții de mir vin în contact zilnic cu populațiunea și trebuie să aibă toată pregătirea ca să o moralizeze.

Școlile bisericesti din districte, din ai căror absolvenți se recrutează elevii seminariului de primul grad, sunt, în genere, departe de a răspunde la scopul lor. Elevii es „fără a ști nici mă-„car elementele scrisului, cititului, aritmeticii, gramaticii sau geografiei . . .“

De aci Ministrul conchide la desființarea acestor școli ținutale.

În privința Seminarium, găsește că nu se poate ocupa decât de cel dela Socola, cel dela Huși fiind d'abiă deschis, iar cel de la Roman nefiind întemeiat.

În Socola este dezordine. Lucrul a fost constatat de Ministrul anterior, care a și numit o comisiune compusă din Arhiepiscopul Vladimir Suhopan și din alți doi membri. În urma raportului acestora Ministrul Mavrogheni împreună cu Mitropolitul au făcut singuri o anchetă și, dacă au găsit câteva exagerări într'unele, au găsit

(1) Vezi raportul și memoriul în anexe No. 42.

(2) Dosar litera G. No. 177 din Archiva sucursală din Iași, intitulat: *Dela peripisecii pentru Seminarium Socolei*. pag. 100.

că în genere starea acestei instituțiuni e departe de a fi satisfăcătoare.

Și, cu drept cuvânt, citează ca dovezi despre aceasta: 1) lipsa unui regulament de disciplină; 2) lipsa unui program de studii; 3) lipsa de registre matriculare; 4) primirea și eliminarea elevilor de către comitet fără aprobarea episcopiei; 5) aplicare de pedepse corporale; 6) lipsa de profesori, ast-fel că pentru unele materii cursurile se fac de către elevi; 7) neregule în ținerea comptabilității; etc.

În asemenea situație, Ministrul crede că se impune o reformă radicală, mai ales că Seminariul nedând destui absolvenți, trebuie să se facă preoți dintre acei cari au urmat numai cursurile școlilor bisericesti de ținuturi.

Reforma trebuie să consistă din reglementarea învățământului clerului după un principiu mai rațional, din administrarea averii seminariale împreună cu toate averile eclesiastice; din supravegherea mai serioasă a învățământului clerical; din limitarea numărului preoților în sate și mai ales în orașe.

Toate acestea nu vor da rezultate satisfăcătoare pentru ridicarea stării morale a clerului român până când situația materială nu i se va asigura.

În ce privește Seminariul însă nu se putea face nimic serios, din cauză că Mitropolitul — ca episcop — nu se înțelegea cu Miniștrii despre măsurile ce trebuia să se ia. Supărat că Ministrul Cultului a făcut un regulament fără să-l întrebe, se plânge Domnitorului la 15 Februarie 1855 (1). Îndată Ministrul îi scrie rugându-l să prezideze comisia de reorganizare (2).

Cu trecerea anilor se înăspresc relațiunile între Mitropolit și

(1) «Fără înconștețere cu mine supun de dreptul sfatului proiectul de a reorganiza Seminaria; iară sfatul în necunoștință le încuviințează... Vă rog să binevoiți a porunci ca desbaterea acelu proiect să se facă sub prezedenția mea de o comisie înjghebată de: Episcopul de Huși Kir Meletie, Arhiepiscopul Filaret, Ministrul averilor bisericesti, Gheorghe Seulescu.» (Dosar No. 939 din arhiva Mitropoliei Moldovei intitulat *Acta comisiiilor..* pag. 47 și urm.)

(2) Ministrul era D. Rallet. Adresa are data de 19 Febr. 1855. Ea modifică într-o câțva compunerea comisiei, înlocuind pe Arhiepiscopul Scriban și Suhopan prin Pătr. Nifon Bălășescu, Dam. Bojincea și Trebon Laurian. (Dosar Mitrop. Moldovei intitulat: «*Acta comisiiilor rânduite la Seminaria Socolei*, pag. 46 și urm.)

Minister și în 1857 vedem o protestare foarte energică a lui Sofronie (1).

În Februarie 1859 se vorbește încă într'un jurnal al Epitropiei despre „îmbunătățiri cari în urmarea cercetărilor din 1853 dis-„văluindu-se de neapărată nevoie, s'au recomandat încă de atunci „comitetului seminariului spre punere în aplicare“ și se numește iarăși o comisiune (2) care nu se adună. La 7 Martie, Mitropolitul se plânge Ministerului ca să ia măsuri s'o întrunească (3). Nici Ministerul nu poate însă face nimic și la 20 Martie 1859 Epitropia schimbă comisiunea, numind pe Economul Dimitrie Mârzescu, prezidentul dicasteriei din Sf. Mitropolie, Dr. G. Apostoleanu, Aga Teodor Veisa și spatarul Iorgu Ganea, directorul Ministerului de Culte (4).

§ 6. Viața Seminariului dela trecerea sub Ministerul Cultelor până la legea din 1864.

a) Desființarea epitropiei.

Reforma radicală de care vorbește referatul ministerial din 1854 s'a realizat în 1859 prin desființarea epitropiei.

La 14 Sept. 1859 Secretarul cancelariei epitropiei Seminariului se plânge (5) către Ministerul de Culte că nu se interesează nimeni de mersul acestei instituțiuni și că adeseori s'a paralizat mersul lucrărilor din pricina neînțelegerilor dintre membrii epitropiei. Nu se puteau întruni—deși numai doi membri avea epitropia—; nu semnau adresele, nu luau socotelile. Bietul secretar alergă dela unul la altul și fiecare îl trimetea la celălalt. Odată se supără rău Mitropolitul și refuză de a mai lua parte la lucrările epitropiei. Din pricina acestor întâmplări, atestatele absol-

(1) Vezi anexa No. 43.

(2) Comisiune compusă din: Arhiereul Suhopan, Gheorghe Seulescu, Teodor Veisa. (Dos. Mitrop. Moldovei No. 939 intitulat: «Acta comisiilor rânduite la Seminaria Socolei», pag. 54 și urm.)

(3) Dos. Mitrop. Mold. No. 939: «Acta comisiilor rânduite la Seminaria Socolei», pag. 55.

(4) Dos. No. 939 din arhiva Mitrop. Moldovei «Acta comisiilor rânduite la Seminaria Socolei» 1847—1859, pag. 59 și urm.

(5) Anexa No. 44.

vențiilor nu se puteau liberă, conturile de cheltueli nu se verificau, afacerile proprietăților Seminariului rămâneau în suferință.

Bazat pe acest raport, Ministrul de atunci Teriachiu adresează un referat (1) către consiliu, făcându-l atent la „împrejurările „complicate în care au căzut lucrările privitoare atât pre acea „epitropie cât și pre acelelalte două seminarii episcopale și care „până acuma au adus după sine *întrerupere* și desăvârșită des-„organizare.“ Amintește apoi că epitropia învățăturilor publice care conducea din vremea lui Moruzi scolile din Moldova în genere a fost desființată de chiar Domnitorul Mihail Sturdza și ca o „curioasă contradicere“ s'a păstrat numai pentru seminarii; că legiuirea din 1851 a eșit din nevoia de a se face o reformă; în fine că însuși Mitropolitul a recunoscut că se impune o schimbare radicală. Ministrul invoacă apoi principiile Convențiunii din 1858 (2) și propune ca seminariile să fie puse sub îngrijirea Ministerului de culte, supunându-se și ele așezământului general școlar din 1851, iar pentru ridicarea stării clerului să se reorganizeze facultatea de teologie.

Consiliul aprobă propunerile, Domnitorul aprobă și el raportul ce i se face și astfel epitropia se desființează.

Rămâneă acum sarcina Ministerului să dea o nouă întocmire Seminariului. Din această pricină, nici nu se face pentru anul școlar 1859—60 nici o numire definitivă, din cauza stării „de dezorganizare“ în care se găsesc toate seminariile (3). Se încearcă însă a se aduce o îndreptare, modificându-se programa (4). Cursurile sunt tot cele din 1851, cu deosebirea că se adaogă literatura bisericească, fizica, agronomia, medicina populară și de semnul, se pune limba latină din clasa I, dar în schimb se trece

(1) Originalul acestui referat e în Dosarul lit. G. No. 177 din 1832 și urm. al Arhivei sucursale din Iași: «*Della peripiscei pentru Seminaria Socolei*». S'a publicat în: Urechia, *Istoria scoalelor*, vol. III, pag. 166, după Monitorul Oficial din 31 Octombrie 1859.

(2) Art. 15.

(3) Dos. No. 2 al Seminariului «Veniamin» intitulat: *Acta amplexiunilor Seminariei dela reorganizația ei din 1851—60*, pag. 175.

(4) V. A. Urechia, *Istoria scoalelor*, tom. III, pag. 233.

limba grecească numai dela a III-a în sus, dintre limbile moderne se lasă numai franceza (1).

Dar nu se putea așa lesne îndrepta starea Seminarului, căci prea mari erau rănile de cari suferia. Aceasta se vede în memoriul ce adresează Ministerului rectoratul în 1859 (2). Să adaogăm încă și greutățile financiare: netrimiteria regulată a banilor pentru hrana elevilor (3) și neplata la vreme a lefilor profesorilor (4).

b) Administrația.

Desființându-se epitropia, Ministerul numește un comitet care să conducă Seminarul, compus din rector, inspector și încă doi membri (5).

Pe lângă acesta, eră în ființă în Iași un *consiliu școlar*, care aveă supravegherea tuturor școlilor din oraș și din județ (6). În 1860 Filaret Scriban se retrage din Rectorat și este înlocuit cu Neofit Scriban (7) Arhiepiscop, care în 1862 ia titlul de „Episcop Edesei“ (8). În acelaș an e chemat la București, ca membru în consiliul superior de instrucțiune și atunci vedem că e suplinat de fostul rector Filaret (9). Neofit conduce școala până în 1863, când este numit membru în comisia provizorie pentru regularea averilor mănăstirești. După el urmează Arhimandritul Climent și Arhimandritul Isaia Dioclias (10).

(1) Despre modificările făcute acum, zice G. Costăchescu : «Anul 1860 face epoca în analele instrucțiunii noastre și în soarta acestui institut și în toată instrucțiunea clerului nostru. (*Biserica Ortodoxă Română*, an. IV 1877—78, pg. 674).

(2) Anexa No. 45.

(3) *Dos. Min. Culte* No. 1 N. C. XV din 1861.

(4) Plângerea lui Soroceanu din Februar 1863 că nu i s'a plătit salariul pe ultimul semestru al anului trecut. (*Dos. Min. Culte*, No. 1 N. C. XV din 1861).

(5) *Dosarul Ministerului Cultelor* No. 505 nou 1200 din 1860.

(6) La 29 Sept. 1860 acest consiliu eră compus din : V. Alexandrescu, președinte, Z. Columb, Dr. Velini, G. Ionescu Econom. (*Dos. Minist. Culte* No. 505 nou 1200 din 1860.)

(7) Erbiceanu, *Ist. Sem. Veniamin* pag. 131. În Ianuar 1860 eră încă Filaret (*Dos. Minist. Culte* din 1860 No. 505 nou 1200.)

(8) Cu această titulatură sau cu cea de «Neofit Edessis» îl aflăm în *Dosarul Min. de Culte* No. 1 N. C. XV din 1861.

(9) Acelaș dosar din 1861.

(10) Erbiceanu, *op. cit.* pag. 131, îl numește Isaia Teodorescu.

ARHIERUL NEOFIT SCRIBAN

(1808-1885)

fost Rector al Seminarului „Veniamin“ de la 1860-1863

Chestiunea cea mai importantă de care aveă să se preocupe administrația este chestiunea bugetară.

Până la secularizare, comitetul Seminariului făcea bugetul și-l supunea aprobării Ministerului și acesta îl prezentă Obșteștei Adunări. (1).

Pertru primul semestru al anului 1860 găsim un buget (2) de 66.900 lei, ceea ce ne dă pe an 133.800 lei.

Lefile profesorilor variază foarte mult, fără să putem vedeă norma, unii au 1 000 lei pe lună, alții 500, alții 400, alții și mai puțin.

Cheltuelile internatului atingeau lunar cifra de 7.330,37 (3).

Pentru medicamente, dăm ca exemplu cifra de 1.483 lei, 2 parale pentru șase luni (4).

Din bugetul școlii se încurajau și diferitele publicațiuni ale timpului. Este interesant de notat, ca exemplu pentru aceasta, faptul că în 1860 Martie 24 Direcția Seminariului cere voie Ministerului să dea suma de aproape 2.000 lei ce-i rămăsese din anul precedent pentru „Foaia de istorie și literatură“ redactată de d-l Hasdeu, însă în acelaș an luna August 19 vedem o nouă intervenire la Minister ca să încuviințeze suspendarea abonamentului la această foaie „văzând că asemenea foiță atât în raportul istoric „cât și literar s'au abătut de la cuviincioasa ei menire“ (5).

Prin proiectul de buget pentru 1862—63 se scad lefurile profesorilor de la Seminarii; de aceea directorul face o întâmpinare în numele lor la 14 Ianuarie 1863 (6).

(1) În *Analele parlamentare* găsim pentru unii ani bugetul amănunțit al seminariului. Dos. No. 44 din arhiva Seminariului intitulat «*Acta comitetului atingătoare de cheltuelile Seminariei pe anii 1860*» pag. 115.

(2) Vezi anexa No. 46.

(3) Este pentru Martie 1860, repartizată astfel: menajul 6.541 lei, 17 par; mărunte 265,30; lumânări 523,30. Total 7.330,37. (Dos. No. 44 din arhiva Seminariului Veniamin «*Acta comitetului atingătoare de cheltuelile Seminariei pe anii 1860*» pag. 110.) Ca curiozitate dăm lista de bucate de la 1 Ianuar 1860: *Dimineața*: ciorbă cu arpacaș, rasol cu carne de vacă, friptură dulce; *Seara*: pilaf de orez cu carne de porc. (Dos. No. 44 de la *Seminariu* pag. 75.)

(4) Aprilie-Sept 1860 (Dosar No. 44 din arhiva Sem. Veniamin «*Acta comitetului atingătoare de cheltuelile Seminariei*» 1860 pag. 154.

(5) *Dos. Min. de Culte* No. 505 nou 1.200 din 1860.

(6) *Dos. Min. de Culte* No. 1, N. C. XV, 1861. O asemenea plângere pentru micimea lefilor aflăm în 1860 Iunie 6. (*Dos. Min. Culte* No. 505 nou 1.200 din 1860.)

c) Profesorii.

Corpul didactic al Seminariului pentru această epocă se înfașează cu o parte din profesorii vechi și cu câteva elemente nouă, între cari *Climent Nicolau*, *Gheorghe Erbiceanu* și *Filaret Dimitriu*, cari se întorsesese din Atena (1). La începutul anului școlar 1860—61 Ieromonahul Climent demisionează (2). Iată lista corpului didactic din 1860 :

Arhiereul *Filaret Stavropoleos Scriban*, profesor de teologie dogmatică și morală; *Arhiereul Neofit Scriban*, profesor de filozofie; *Protosinchelul Iosif Bobulescu*, istorie bisericească; *Frotosinchelul Ieremia*, catihet și tipicar; *Protosinchelul Isaia Vicol*, spiritual și profesor de istoria vechiului așezământ și de geografie; *I. Mandinescu*, istorie; *Aug. Scriban*, agronomie, geometrie și fizică; *D. Stoica*, latina; *C. Teodorescu*, istorie; *Ierodiaconul Inochentie* introducere în științele teologice; *Ieromonahul Ieronim Buțureanu*, arheologia biblică și patrologia; *Ieromonahul Climent*, limba elină și dreptul canonic; *Gheorghe Erbiceanu*, gramatica și retorica; *I. Ștefănescu Flor*, cântările bisericești; *G. Costăchescu*, latina; *T. Spacovici*, muzica vocală (3).

În anii următori s'au mai introdus câteva persoane nouă în corpul didactic (4).

(1) Se întorsesese în 1859 (Dos. No. 2 din arhiva Seminariului Veniamin «*Acta amplexiilor seminariei* 1851—60» pag. 158. *Dos. din Minist. Culte* No. 505 nou 1.200 din 1860) Dimitriu plecat în 1860 cu Ghenadie Enăchescu la studii în Kiev. (*Dos. Minist. Culte* No. 1 N. C. XV din 1861).

(2) Dos. No. 2 din arhiva Sem. Veniamin. «*Acta Amplexiilor 1851—60*» pg. 224

(3) *Dos. Min. Culte* No. 505 nou 1.200 pentru 1861. Lista aceasta se deosebete de aceea din Dos. Seminariului care se află în budget. Aci sunt doi profesori cari nu figurează acolo și acolo este unu care nu figurează aci. Costăchescu este numit în 1860, după un examen de latină și română, trecut înaintea unei comisiuni, compusă din Dr. Fătu și Z. Columb. (*Dos. citat* al Ministerului) Înainte eră suplinitor, fiind încă elev.

(4) La 11 Sept. 1861 în locul lui T. Spacovici, demisionat, se numește C. Știubei profesor de muzică, fiind și pedagog. (*Dos. Min. de Culte* No. 1 N. C. XV 1861). La 3 Noembrie 1861 moare Const. Teodorescu și se numește suplinitor de istorie și statistică C. Dubău (*Acelaș dosar*). Acesta e însărcinat la 7 Martie 1862 și cu cursul de fizică și astronomie, în locul lui Chirnischi, demisionat. (*Acelaș dosar*). La 25-Februarie 1863 Vasile Pallade începe lecțiile de matematică (*Acelaș dosar*). La 31 August 1863 Filaret Dimitriu se numește profesor de teologie dogmatică și morală. (*Acelaș dosar*).

Din nenorocire, disciplina corpului didactic lasă mult de dorit. Unii lipsiau foarte des de la curs. Prof. Chirnischi lipsește odată 30 de lecțiuni fără să dea de știre. Ministerul îl trimite în judecata Consiliului școlar din Iași (1) dar acesta găsește că motivul a fost boala și nu propune nici o măsură contra lui (2). Tot asemenea și profesorul Soroceanu, despre care directorul raportează Ministerului (3). În genere, pe atunci profesorul care lipsia nu se credea obligat să lase suplinitor.

d) Elevii.

Și după desființarea Epitropiei și trecerea Seminariului sub Ministerul de Culte, această școală tot merge greu. Elevii se împrumiează, mai ales în cursul superior.

În 1860 erau 90 de elevi în Seminarium. În acest an școlar es 17 absolvenți cu patru clase și 7 cu șapte clase (4).

Poate că mulți intră numai ca să scape de serviciul militar (5).

Un număr de elevi se retrag și se înscriu în școala preparandală din Trei Erarhi (6).

În 1861 Sept. 28 se primesc șase tineri cari învățase școala bisericească din Ismail (7).

Absolvenții Seminariului se duc unii ca profesori la Seminarium din Mănăstirea Neamțului (8).

Răul cel mare eră că elevii plecau după ce terminau cursul

(1) Acest consiliu se compune în April 1861 din: I. Strat, Dr. Velini, Callinescu Dr. O. Teodori, Z. Columb, S. Barnuțiu.

(2) *Dos. Min. Culte* No. 1, N. C. XV pe 1861.

(3) 15 Ian. 1862. *Dos. Min. Culte* No. 1, N. C. XV 1861. O curioasă cerere a acestui Soroceanu către Minister aflăm la 30 Sept. 1861: cere cărți de algebră și de geometrie de G. Pop sau de altu, având nevoie. (*Dos. Min. Culte* No. 1, N. C. XV 1861).

(4) *Dos. Min. Culte* No. 505 nou 1200 pe 1860.

(5) La 10 Ian. 1861 vedem că rectorul intervine ca să nu se ia în armată un seminarist pe care-l caută șeful de «serjanți». (*Dos. Min. Culte* No. 1 N. C. XV anul 1861)

(6) La 7 Iulie 1861 vedem că se retrag elevii V. Iorga și D. Herescu. (*Același dosar*).

(7) *Același dosar*.

(8) *Același dosar*. Astfel I. Bradu și G. Teodorescu. În 1861 Noembre 8, ei sunt profesori la Neamțu.

inferior, fie pentru ca să se facă preoți, fie ca să îmbrățișeze alte cariere. De aceea direcția e nevoită să oprească certificatele unora din elevi cari îndemnau și pe colegii lor să părăsească școala (1).

La începutul anului 1862 se primesc în seminarium 16 elevi (2).

În 1861—62 es 17 absolvenți de 7 clase.

e) Facultatea de teologie.

Astfel fiind starea Seminariumului, nu servește la nimic nici înființarea facultății de teologie.

La 8 Noembrie 1859, vedem că Ministerul Cultelor și Instrucțiunii publice din Moldova însărcinează o comisiune compusă din protosinchelul Iosif Bob, dr. G. Apostoleanu și licențiatul Teodor Veisa să facă un proiect pentru reorganizarea Seminariumului și întemeierea unei facultăți de teologie (3).

Această facultate se înființează deocamdată chiar în cuprinsul Seminariumului dela Socola, având următorul corp didactic: *Episcopul Filaret Stavropoleos Scriban, Ierodiaconul Inochentie Moisiu, Ierodiaconul Ieronim Buțureanu, candidatul de legi Ion Mandinescu și candidatul de legi August Scriban* (4).

Mai târziu această facultate se mută în Iași. Aci o găsim în 1863 alături cu celelalte facultăți (juridică, filozofică, a științelor exacte), dar duce o viață foarte șubredă; are numai doi profesori și vreo 7 studenți. Ba încă profesorii erau doi vechi dușmani: Suhopan și Scriban Filaret, cari nu se puteau înțelege niciodată (5).

Această facultate se desființează în 1864 (6). Curând însă Mitropolia Moldovei intervine la Minister, în 1866, cerând apro-

(1) Așa e cu V. Codreanu, C. Davideanu și I. Gramma, cari termină cursul inferior în 1861. (*Acelaș dosar*).

(2) Pentru concursul de burse din 1863—64 se publică la 17 Aug. 1863: 17 locuri vacante (*Dos. Minist. Culte*. 1863, No. 199).

(3) Dos. No. 1 din arhiva Seminariumului «Veniamin» întitulat: »*Acta rectorului Seminariumului ce cuprinde proiectații de reorganizarea ei, 1851—60*», pag. 394.

(4) Dos. No. 2 din arhiva Seminariumului Veniamin întitulat: »*Acta amplexurilor*», 1851—60», pag. 167.

(5) *Dos. Min. Culte* No. 49 din 1863. Stipendiști în această facultate erau: C. Erbiceanu și Filoteiu Romanescu.

(6) După comunicarea actualului Rector, d-l C. Climescu, această facultate teologică a funcționat între 1860—64.

bare ca vreo câțiva profesori să facă cursuri teologice superioare. Se oferă atunci pentru aceasta: Arhimandriții Isaia Teodorescu, Climent Nicolau, Ieronim Buțureanu și Ieromanahul Ghenadie (Enăceanu). Ministerul aprobă cu următoarea rezervă: „fără ca cu aceasta să dobândească vreun drept persoanele „ce s'au însărcinat cu facerea acestor cursuri.“ Peste câteva luni Mitropolia cere înființarea unei *facultăți* teologice (1).

f) Biblioteca.

De mult folos trebuie să fi fost pentru școlarii din Seminarul biblioteca, pentru care vedem că se cheltuesc anual sume însemnate (2).

În 1861 erau în bibliotecă 3.052 de volume, cărți românești, latinești, franceze, grecești, germane, italiene și rusești (3).

Din fondul bibliotecii se tipărește lucrarea lui Melchisedec în traducerea în cărțile Sf. Scripturi.(4)“

g) Pregătirea reformei.

Zadarnice erau însă atât interesul ce depuneau conducătorii școlii și oamenii ce se aflau în fruntea afacerilor publice cât și sacrificiile ce făcea statul. Situația Seminarului era foarte critică și elevii fugiau și toată lumea care se interesă de mersul lui vede că rezultatele date în curs de mai mulți ani erau slabe, fiindcă o mare parte din elevi, chiar absolvenți ai cursului întreg, nu îmbrățișau cariera preoțească, deci toate silințele și cheltuelile făcute cu dânsii rămâneau fără scop.

(1) Prima intervenire e din 28 Octombrie 1866; a doua din 7 Decembrie 1866. (*Dosarul Ministerului Cultelor* No. 603 din 1866.) Facultatea de teologie s'a deschis mai târziu în București. Inaugurarea s'a făcut la 4 Noembrie 1884.

(2) În bugetul anului 1860 e sumă de 5.000 lei pentru cumpărare de cărți. (*Dos. Min. Culte* No. 505 nou 1200 pe 1860). În 1861 se acordă 4.337 lei. (*Dos. Min. Culte* No. 1 N. C. XV an. 1861.)

(3) Raportul rectorului către Minister din 3 Maiu 1861. În detaliu: 1831 volume românești; 294 latine; 370 franceze; 504 grecești; 63 germane; 19 italiene; 167 rusești. (*Dos. Min. Culte* No. 1 N. C. XV an. 1861.)

(4) La 30 Dec. 1860 vedem că autorul cere un număr de exemplare (*Dos. Min. Culte* No. 1 N. C. XV din 1861.)

Extragem câteva rânduri dintr'un raport al rectorului din 1861 în această privință. El spune categoric că „Seminariul Central „precum și alte Seminarii a țării sunt niște institute în care *statul cheltuește și oamenii se ostenesc fără ajungere de scop sau fără a avea țara acel folos pentru care ea cheltuește...*“

Mai departe rectorul zice că legea din 1851 — pe atunci în vigoare — se aplică foarte rău. „Pentru a putea un individ a fi hironotonisit preot de parohie... i se cere a posedă un atestat de deplinirea cursurilor seminaricești de 7 clase, iară pentru a deveni cineva igumen, arhimandrit, arhiereu, episcop și chiar Mitropolit nu se cere niciun atestat de învățătură și de merite... Se naște acum întrebarea: cum se poate ca clericii ce fac un curs de studii gimnaziale bisericești să se poată înrolă în cariera bisericească sub ascultarea unor capi cărora ei le pot fi dascăli, iară nu subordonați...“

Aceasta este, după dânsul una din pricinile pentru cari „mai toți ce absolvesc cursul învățăturilor sunt nevoiți a îmbrătoșa carieri civile“ și așa se explică cum „un *Seminariu ce există aproape de jumătate de secol nu au putut a avea rezultatul dorit când poporul are atâta necesitate de doctori sufletești.*“

Rectorul vorbește apoi de măsurile luate mai nainte de guverne și rămase fără nici un efect.

„Guvernele trecute — zice — au întrebuintat chiar silă spre a putea înduplecă pe seminaristi a se preoți; și pe lângă aceea că studiilor lor s'au dat o direcție și un spirit cu totul și esclusivamente eclesiastic, formând pe clerici așa ca să fie pătrunși de o chemare apostolică, oprindu-le de-a învăța științi lumești și chiar însăși caligrafia spre a nu putea deveni logofeți; însă ei, deși absolvind cursul erau și sunt pătrunși de înalta lor misie apostolică, totuși la îndemnurile ce li se fac de a intră în cler, răspund, că cum preotul poate fi apostol sau trimis când nu are cine a-l trimite, nu are căpetenie cu chemare apostolică ca și ei?“

Față cu această situațiune eră neapărat necesar să se facă o reformă. Multe proiecte s'au lucrat atunci; dar n'au primit aplicațiune. Vom reproduce câteva dispozițiuni din acel făcut de Ne-

ofit Scriban rectorul de atunci, și alții: „Gradurile învățăturilor „vor fi trei: primară — neapărată pentru toți dascalii de biserică; „secundară — neapărată pentru toți parohii de sate; superioară — „neapărată pentru toți funcționarii bisericești mai înalți, fie de „mir fie monahi . . . Nimeni nu va putea fi promovat în ran- „gurile bisericești fără a posedă legiuitele titluri de învățătură, „fără de merite științifice și literare și fără autorizarea Ministe- „rului Culturilor“ (1).

După unirea definitivă, Ministerul României se ocupă serios cu chestiunea acestei organizări. La 7 Sept. 1862 Consiliul de mi- niștri încheie un jurnal, prin care arată în mod amănunțit starea de lucruri, constată deosebirea între legiuirea din Moldova și cea din Muntenia și decide a reformă organizarea Seminarului (2).

Până când să se voteze legea generală a instrucțiunii, Minis- terul de culte scrie Rectoratului Seminarului din Socola la 5 lu- nie 1864 că bisericile au lipsă de preoți și că această stare se va remedia când toți absolvenții acelei școli se vor preoți. Va trebui deci să se aplice dispozițiile Regulamentului Organic, ca elevii cari refuză aceasta să fie obligați a plăti banii ce s'a chel- tuit cu întreținerea lor (3).

La 23 Iulie Rectoratul Seminarului răspunde că a pus în ve- dere seminaristilor că sunt obligați a se face preoți; dar Minis- terul găsește că măsura e prea slabă și dă ordin ca să proce- deze cu mai multă energie luând înțelegere „cu autoritățile locale „întru a face ca acel ordin să fie grabnic și strict executat“ (4).

(1) *Dosar. Minist. Culte*, No. 12 din 1862.

(2) Vezi anexa No. 47.

(3) *Dosar Minist. Culte* No. 94 din 1862.

(4) *Dos. Min. Culte* No. 94 pentru 1862—64.

III.

ISTORIA SEMINARIULUI SUB LEGEA DIN 1864.

§ 1 Legea din 1864.

Anul 1864 e un punct de căpetenie în viața noastră de stat, fiindcă de atunci datează legiuirile fundamentale cari sunt — în parte — în vigoare până azi, precum codul civil, penal, comercial (schimbat în 1887), etc. Intre legiuirile acestui an este și cea privitoare la organizarea învățământului (1).

Articolele 223—248 (secțiunea VI din capitolul III) sunt consacrate seminariilor.

Se deosebesc două grade de seminarii: cele de gradul I cu 4

(1) *Monitorul Oficial* No. 272 din 1864, 5/17 Decembrie; Lascar și Bibiri, *Colecțiunea de legi, regulamente*, etc. a Ministerului de Culte și Instrucție, vol. I 1901, pag. 20.

Tot în 1864 s'au desființat și școlile de candidați din districte. (Dosarul No. 848 din 13 Iulie 1864. *Monitorul Oficial* No. 859.) Reproducem partea principală din acest act. «Văzând raportul Ministrului Nostru secretar de stat la departamentul Învățământului public și al cultelor prin care ni se arată necuviințele ce se urma cu candidații de preoți. . .

«Considerând că școalele de candidați sunt contrarii scopului ce au așezat Seminarile . . .

«Considerând că tolerându-se asemenea școale . . . se păraseau Seminarile și se descuragiau școlarii seminariști . . .

«Am ordonat și ordonăm :

«De astăzi înainte nimeni nu va mai putea fi hirotonit preot sau diacon dacă nu va fi trecut clasele seminarelor întreținute de stat.»

clase, așezate la reședința episcopiiilor; cele de gradul II, cu 7 clase, așezate în București și în Iași (1).

Ele se află sub directa privighere a Ministerului Cultelor; iar Mitropoliții și Episcopii au dreptul a observă mersul acestor instituții și a aduce la cunoștința Ministerului orice neregularități ar observă.

Fiecare seminarium se conduce de un director, care se ocupă cu partea administrativă și „inspectează studiile și exercițiul religios“. Ei raportează direct Ministerului sau chiriarhului respectiv despre toate nevoile școlii și la finele fiecărui an face un «raport general asupra stării morale și materiale a seminariului».

Invățaturile seminariului de gradul I cuprind dezvoltarea obiectelor din clasele primare, la cari se adaugă noțiuni de fizică, chimie, istorie naturală, agronomie, horticultură și viticultură, de medicină populară și veterinară, de logică și morală filozofică, de istorie și geografie; apoi cunoștințe speciale: confesiunea ortodoxă, liturgica, istoria vechiului și noului Testament, istoria bisericească, teologia morală și pastorală; la cari se adaugă cântările și predicile.

Seminariile de gradul II au în cursul inferior aceleași obiecte ca seminariile de gradul I, iar în clasele superioare se adaugă: teologia dogmatică, dreptul canonic; algebra, geometria plană și mecanica elementară; psihologia, limba latină și cea elină; retorica.

Se primesc în cursul inferior școlari cari au terminat învățăturile primare și sunt în vârstă de 14—17 ani, preferindu-se fiii de preoți și de cultivatori săteni. Cei ce intră în seminarium se indatorează a primi, după sfârșirea claselor, funcțiunea de preot, iar în caz de refuz sunt obligați să restituie sumele ce s'au cheltuit cu dâșii pentru întreținerea în cursul studiilor. Această obligațiune i se impune și când ar părăsi școala înainte de terminarea claselor.

(1) Până la legea din 1864 numai seminarium din Iași avea curs complet. De aceea citim într'un discurs ținut de Zalomit la împărțirea premiilor la seminarium din București la 29 Iunie 1864: «Seminariului Metropolitan din București se vor mai adăoga trei clase superioare spre a deveni seminarium mare ca cel dela Socola». (*Monitorul Oficial* 1864, No 144).

Regimul seminariilor este internatul; dar — în lipsă de încăperi sau de mijloace îndestulătoare—se pot primi și externi.

Absolvenții seminariului de gradul I au drept a fi numiți preoți (1), învățători la școalele rurale, secretari la protopopii. Absolvenții seminariului de gradul II se numesc „cu preferință (2)“ : preoți la orașe, proestoși, protopopi, membri de consistorii, etc.

La finele fie-cărui an directorii comunică chiriarhilor respectivi lista absolvenților spre a-i avea în vedere la ocuparea locurilor vacante de preoți.

§ 2. Regulamentul din 1867.

Principiile puse în legea din 1864 s'au dezvoltat printr'un regulament din 1867 alcătuit din 130 de articole (3).

Iată, în scurt, economia acestuia.

Cursul se începe la 1 Septembrie prin sfințirea apei și printr'un discurs de ocazie al directorului.

Locurile de interni se dobândesc prin concurs, care se trece înaintea unei comisiuni compuse din patru profesori, numiți de director, care va fi prezident al comisiunii. Concursul va constă din probe scrise și orale, cari se vor notă cu cifre dela 1—10; se va face media tuturor notelor. Clasificarea generală a candidaților se va trimete la Minister, care va alege „pe cei cu note mai bune și mai meritanți“ spre a completa locurile vacante. Elevii admiși trebuie să se prezente spre a fi înmatriculați în termen de cel mult 15 zile.

Absolvenții interni ai seminariilor de gradul I pot trece în cele de gradul II.

Se admit în seminarii și „elevi externi nematriculați, numiți auditori benevoli“.

(1) Nu zice *la sate*.

(2) Cuvântul acesta înseamnă că și din absolvenții seminariului de gradul I pot fi numiți în funcțiunile ce se specifică pentru gradul II.

(3) Decretul domnesc din 20 Iulie 1867. *Colecțiunea de legi*. a Ministerului de Culte citată, pag. 257.

Impărțirea zilelor de lucru este următoarea:

5—5¹/₂ scularea, îmbrăcarea și rugăciunile dimineții, 5¹/₂—7¹/₂ pregătirea lecțiilor în sălile de repetiție, 7¹/₂ gustarea, în timpul căreia se citește o pagină din Sfinții părinți (1), 8—9¹/₂ prima oră de clasă, despărțită de cea următoare printr'o pauză de un sfert de oră, 11 sfârșirea orelor de dimineață, 11—12 pregătirea lecțiilor de după amiază, 12 prânzul urmat de recreațiune, 1¹/₂ pregătirea lecțiilor, 2—4 lecțiile de după amiază, 4—5 recreațiune, 5 cina, 6—7 muzica vocală și cântările bisericesti, 7—9 pregătirea lecțiilor, 9—9¹/₂ recreațiune 9¹/₂ „o lecție de pietate“, 10 culcarea.

Impărțirea zilelor de sărbători este următoarea:

5¹/₂—6¹/₂ lectură religioasă din sf. Părinți, 6¹/₂ cântările bisericesti din acea zi sau tipicul pentru cei din clasele ultime (2), mergere la biserică, unde vor cânta în cor sau la strună, gustarea, recreațiune, 11—1 pregătirea lecțiilor, 1 prânzul, recreațiune până la serviciul divin de seară, mergerea la biserică, preumblare la câmp, dacă timpul permite, 6 cina, 7 recreațiune, 7¹/₂—9 pregătirea lecțiilor, restul orelor ca în zilele de lucru.

Elevii sunt ținuti să aibă purtare bună și silință la toate cursurile. Internii, când se vor simți bolnavi, se vor duce în infirmerie spre a fi cercetați de medicul internatului. Externii cari vor face absențe nemotivate se vor pedepsi mai întâiu cu arest (3—5 ore) apoi cu eliminarea vremelnică (10—15 zile) sau definitivă.

În fiecare trimestru se va ține un concurs scris între elevi, ficărei clase la fiecare obiect și profesorul respectiv îi va clasifica după notele obținute.

Notarea se va face cu cifre de la 1—10. Notele obținute de un elev în cursul unei luni la fiecare obiect de studiu se vor aduna într'o sumă, care împărțită cu numărul obiectelor va da media generală a elevului pe acea lună. Mediile lunare adunate

(1) Aceasta e regulă pentru toate mesele. De asemenea la toate mesele se face o rugăciune înainte și alta după mâncare.

(2) IV și VII.

cu notele examenelor și concursurilor, (1) vor da nota colectivă sau anuală a elevului pentru toate obiectele de studiu ale clasei. Notele pentru muzică, cântări bisericești, caligrafie și desen se vor aduna separat.

Conduita elevilor seminariști este supusă la aceleași reguli cari se cer a se observa și de elevii altor școli, atrăgându-li-se atenția că bunele purtări sunt mai cu dinadinsul cerute unor viitori preoți (2).

Internii nu pot eși din seminarium de cât cu permisiunea directorului și se încredințează părinților ori corespondenților sau li se dă un bilet de voie care trebuie adus vizat de părinți.

Pedepsele ce se pot da seminariștilor sunt următoarele : admonițiunea în particular sau în public ; privarea de mâncare ; oprirea dela recreațiune, de la preumblare sau dela eșirea din internat ; arest pe pâne și apă ; înștiințarea părinților ; gonirea provizorie sau definitivă. Pedepsele mai grele se pronunță după încheierea consiliului școlar și în contra sentințelor acestuia părinții pot apela la consiliul superior de instrucțiune.

Elevii bolnavi se îngrijesc în internat sau se trimit acasă la părinți or la spital.

Toți elevii poartă uniformă.

Sunt două examene : unul între 2—12 Ianuarie și altul între 10—27 Iunie. Examenul la fiecare materie se trece înaintea profesorului respectiv și a unei comisiuni compuse din doi profesori ai școlii și alte două persoane streine și designate în București de Minister, în Iași de rectorul Universității. Examinarea se face prin bilete, „din care fiecare candidat va trage trei“. Examenele sunt orale, iar „în ziua din urmă se va face concurs în scris asupra fiecărui obiect“. Aceste probe „se vor examina și se vor nota de consiliul profesoral sub președința directorului“.

Impărțirea premiilor se face la 29 Iunie. În fiecare clasă sunt trei premii: I-ul se dă unui elev; al II-lea la doi elevi; III-lea la

(1) 14 note: 8 medii lunare, 2 examene, 4 concursuri în scris.

(2) Art. 57. Modestia și moderațiunea fiind niște calități cari împodobesc pe tineri mai cu seamă pe acei cari vor deveni preoți, servitori ai lui Dumnezeu și învățători ai creștinilor, seminariștii pretutindenea și în tot locul se vor purta cu bună-cuviință, fără a da prin mișcări, vorbe sau fapte ocaziune de scandaluri.

trei elevi (1). Pentru ca să poată lua premiu, un elev trebuie să aibă la purtare cel puțin nota 8 și să nu fi suferit dintre pedepsele cele mari. Nu se bucură de premii nici elevii repetenți. Când doi sau mai mulți elevi au medie egală pentru premiu, se face îndată concurs între ei la un obiect de studiu. La finele anului se dă fiecărui elev promovat un „act de promoțiune“. Nota de promoțiune este „7 sau 6“ și pentru studii și pentru purtare.

Vacanțele seminariului sunt: vacanța cea mare (2), cea dela Crăciun (3) și cea dela Paști (4), la cari se adaugă un număr mare de sărbători (5).

Seminariile serbează ziua de 30 Ianuarie ca ziua patronului școlii.

§ 3. Programa din 1865.

Pe lângă lege și regulament, o școală are nevoie de programă. Această necesitate recunoscută, s'a alcătuit o programă în 1865 (6) după multe debateri în consiliul permanent (7).

Ea este redactată pe scurt și cuprinde 14 diviziuni:

I. Studiile religioase: cl. I istoria vechiului Testament; cl. II istoria noului Testament și istoria Bisericii până la Constantin; cl. III dogmele și misterele, explicarea evangeliilor; cl. IV morala, explicarea evangeliilor și epistolelor; cl. V teologia dogmatică; cl. VI teologia morală; cl. VII teologia pastorală, liturgica.

II. Limba română și latină (8): gramatica latină în comparație cu cea română, prosodia și metrica, traduceri din autori (9).

(1) Dispoziția aceasta s'a modificat în 1875 și în 1883, reducându-se numărul premiaților.

(2) 1 Iulie — 31 August.

(3) 24 Decembrie — 2 Ianuarie.

(4) 15 zile.

(5) 16 sărbători religioase și sărbătorile naționale.

(6) Colecțiunea de legi, regul. etc. a Ministerului pag. 903. Acolo este eroare de dată fiind pus anul 1864.

(7) Avizul consiliului permanent dela 25 Iulie 1865 (*Dosarul Ministerului Cultelor* No. 8 din 1865).

(8) Dela cl. I până la VII.

(9) *Epitomae historiae sacrae, De viris illustribus, Nepos, Caesar, Sallustius, Quintus Curtius, Plinius, Novum Testamentum, Lactantius, Cicero, Titus Livius, Ovidius Hieronymus, Vergilius, Augustinus, Tacitus, Horatius.*

III. Limba elină (1): gramatica și studiul dialectelor, traduceri din autori (2).

IV. Istoria și geografia: cl. I Romanii până la imperiu; cl. II imperiul roman și cel bizantin; cl. III istoria Românilor, toate acestea însoțite de geografia respectivă; cl. IV geografia și statistica Europei, a Asiei și a Africei, împreună cu istoria statelor actuale; cl. V istoria antică; cl. VI istoria Romanilor, și din a evului mediu și istoria bisericească respectivă; cl. VII istoria modernă cu istoria bisericească respectivă.

V. Arheologia biblică: cl. V antichitățile ebraice; cl. VI introducere în sf. Scriptură; cl. VII ermineutica, patrologia.

VI. Elocința bisericească: cl. V regulile retorice și exerciții practice; cl. VI urmare; cl. VII retorică, cu ajutorul logicei și filozofiei.

VII. Filozofia: cl. VI psihologia empirică și logica; VII filozofia morală și teodicea.

VIII. Științele matematice: cl. I aritmetica practică, geometria elementară; cl. II aritmetica raționată și geometria elementară; cl. III aritmetica raționată, algebra, geometria plană; cl. IV algebra, geometria plană și în spațiu.

IX. Științele naturale: cl. I cosmografia elementară, geografia matematică; cl. II zoologia, botanica; cl. III mineralogia, fizica; cl. IV fizica; cl. V fizica; cl. VI chimia organică și anorganică cl. VII agronomia și veterinăria.

X Medicina populară (cl. V, VI VII).

XI Limba franceză: cl. I—VI, gramatica, traduceri. Autori: La Fontaine, Télémaque, Racine, Bossuet.

XII Muzica vocală (cl. I—VII).

XIII Muzica bisericească (cl. I—VII).

XIV Caligrafia și desemnul (I—II, III—IV).

Această programă se înfățișază cu oarecari deosebiri față de cea indicată prin lege. Ea introduce în cursul inferior al seminariilor limba franceză și cea latină, pe cari nu le vedem în lege.

(1) Dela cl. IV până la VII.

(2) Evangeliile, Epistolele sf. Paul, Cyropedia lui Xenophon, Sf. Ioan Crisostom, Demostene, Erodot, Omer.

Introduce și în cursul superior limba franceză, precum și de-semnul și caligrafia în cursul inferior (1).

§ 4. Viața Seminariului «Veniamin» între anii 1864—1872.

În perioada 1864—1893, adică dela o lege până la altă lege a seminarilor, deosebim o primă epocă de la 1864 până la modificarea simfioare a programei în 1872.

Vom studiă deci această epocă.

a) Administrațiunea.

După lege, atât administrațiunea interioară a seminariilor cât și direcțiunea studiilor sunt încredințate unui director (2). Așa e și la Seminariul „Veniamin“.

Directorul eră ajutat pentru afacerile materiale ale internatului de un econom, iar pentru disciplină de mai mulți pedagogi. Se vede însă că Ministerul a observat oarecare neîngrijire în mer-sul școlii și socotind că directorul ar fi prea încărcat cu lucrări, a decis a-i da un ajutor pentru partea materială a conducerii internatului, instituindu-se în 1867 un *provizor* (3).

Această măsură a supărat pe directorul de atunci, Arhiman-dritul Climent, care a protestat și n'a voit să primească pe noul numit a se amestecă în trebile școlii. Provizorul cere o soluție grabnică de la Minister, dar lucrurile tarăgănesc câteva luni. O lungă și foarte ciudată corespondență se găsește în dosare în această privință (4). Rectorul întreabă mai întâiu: ce atribuțiuni va avea provizorul? I se răspunde să citească legea, dar direc-torul replică, cu drept cuvânt, că a citit și n'a găsit nimic. A-

(1) Vezi anexa No. 50 motivarea acestor schimbări în avisul Consiliului Perma-nent dela 21 Iulie 1865

(2) În vorbirea curentă și chiar în actele oficiale găsim termenul de rector care în lege nu figurează, dar s'a păstrat oarecum prin tradiție din perioada anterioară,

(3) Cel întâiu provizor numit la 1 Aprilie 1867 este I. Ghidionescu, fost în urmă funcționar în Ministerul de Culte (*Dosar. Ministerului Cultelor* No. 66 din 1867).

(4) *Dosarul Ministerului de Culte* No. 66 din 1867. Cf. și *Dosarul Mitropoliei Mol-dovei* No. 2 204 vol. I, pag. 163.

tunci Ministrul îi arată că atribuțiunile provizorului de la seminiariu sunt ca ale celui de la Gimnaziu (1).

Directorul Climent crede că această situațiune l-ar umili și înțrebă dacă e posibil ca un director de seminiariu să fie în situația unui director de liceu și fiindcă Ministerul pune la dosar întâmpinarea, el scrie la 24 Iunie 1867 că „se va considera liber de orice responsabilitate față de scopul special al Seminiariului“.

Tot atunci se ivește un conflict de atribuțiuni între provizor și econom (2), conflict foarte îndreptățit, pentru că în cursul anului școlar trecut se hotărîse ca economul, care va fi și secretar, să conducă „afacerile economice sau materiale“ ale școalei și să corespundă *direct* cu autoritățile competente. Această măsură se luase de Ministrul I. Strat, după chiar propunerea rectorului de atunci Ieronim, care o face spre ușurarea rectorului, „care rămâne să se ocupe cu moralitatea și intelectualitatea elevilor“ (3).

Neînțelegerile continuă până în iarna acestui an. Consiliul permanent stabilește oare cari norme, dând directorului „direcțiunea superioară a seminiariului“, dând provizorului „administrațiunea morală și materială a internatului sub privigherea directorului“, iar economul „va face cheltuelile și le va justifica“ și va fi „subordonat provizorului“. Ministrul admite această părere numai în mod trecător, hotărînd ca prin budgetul anului următor să suprima postul de provizor (4). Suprimarea se face pe 1 Iunie 1868.

(1) Articolul 155 din legea de la 1864 zice despre internatele liceelor: «Fie care internat va avea un provizor. Art. 156: Provizorul va avea administrarea morală și economică a internatului». Art. 154 zice însă: Un internat se va institui, *sub direcțiunea directorului liceului* pe lângă fiecare liceu.

(2) Consiliul Permanent (A. T. Laurian, Marcovici, I. Zalomit, A. Florian, A. Marin) opinează la 21 Sept. 1867: «Economul Seminiariului, până când însărcinările acestuia și ale provizorului se vor regulă prin dispozițiuni speciale, va face cheltuelile Seminiariului, le va justifica și va ține comptabilitatea conform și instrucțiunilor anterioare date Economului de către Minister.» (*Dosar Minist. de Culte* No. 66 din 1867).

(3) Procesul verbal al Rectorului are data de 3 Dec. 1866. Ordinul Ministerului are No. 11.991 din 1866: «în scop de a lăsa timp liber Directorului a se ocupa de administrațiunea morală și intelectuală a elevilor..... ca să fiți scutit de afacerile materiale și de cancelarie.» (*Dosarul Minist. de Culte* No. 66 din 1867).

(4) Procesul verbal al consiliului e din 18 Noembrie 1867. La 27 Noembrie se comunică Dir. Sem. că «provizorul va sta în funcțiune pentru regularea tuturor socotelilor anului curent.» (*Dosarul Minist. de Culte* No. 66 din 1867).

Situațiunea aceasta erà dăunătoare pentru bunul mers al școlii, precum erà deunătoare și deasa schimbare a directorilor în acești ani (1). În adevăr între 1864 și 1872 găsim directori pe: Climent Nicolau (1863—64), Isaia Teodorescu (1864—65) (2), Climent Nicolau (1865—66) (3), Ieronim Buțureanu (1866—67) (4), Climent Nicolau (1867—69) (5), Ieronim Buțureanu (1869) (6), Arhimandritul Ieremia Dârțu locoțiitor (1869—70). Arhimandritul Ieremia Dârțu titular (1870—72) (7), Nichifor Iiiescu (1872—76) (8).

Dar nu e numai faptul că persoanele se schimbă, sunt încă împrejurările nenorocite în cari se fac aceste schimbări. Isaia Teodorescu demisionează, fiindcă nu se poate înțelege cu profesorii și nu e bine privit de Minister (9). Climent e destituit în urma unei adrese a Locotenentului de Mitropolit (10); iar mai târziu când acelaș Climent, devenit din nou director, e obligat de către Mi-

(1) În anul 1869 rectorul universității Ștef. Micle face anchetă la seminarium în urma unui conflict între director și econom și la 4 Aug. 1869 trimete raportul său opinând ca economul să locuească de atunci înainte în internat (ce fel de administrație putea să facă, locuind afară?!); iar fostul director Climent să fie transferat la altă școală (*Dosarul Ministerului de Culte* No. 20 din 1869).

(2) Isaia Teodorescu e numit director la 20 Aprilie 1864 în locul lui Climent, care erà director din Decembrie 1863 (*Dos. Mitropoliei Moldovei* No. 2.204, vol. I, pag. 1, 10 și 11).

(3) La 21 Februarie 1865 e instalat director Climent Nicolau în locul lui Teodorescu demisionat la 12 Ianuarie 1865. (*Dos. Mitrop. Moldovei* No. 2.204, vol. I, pag. 67 și 75). Pe la finele anului 1865 Climent prezintă demisia, dar Mitrop. îl recomandă tot pe el. (*Dos. Mitrop. Mold.* No. 2.204, vol. I, pag. 105).

(4) La 18 Februarie 1866 Climent e destituit și înlocuit cu Ieronim Buțureanu. (*Dos. Mitropoliei Moldovei* No. 2.204, vol. I, pag. 125).

(5) Buțureanu demisionează la 7 Ianuarie 1867. Climent e numit provizoriu, apoi definitiv în Aprilie 1867. (*Dos. Mitrop. Mold.* No. 2.204, vol. I, pag. 157, 161. *Dos. Minist. Culte* No. 16 din 1867).

(6) Climent demisionează la 26 Maiu 1869 și se recomandă în locu-i Policarp de la Huși, pe care Ministerul nu-l primește. Până la rezolvirea acestei neînțelegeri ține locul mai întâiu Ieronim o lună și apoi Arhim. Ieremia Dârțu (*Dos. Mitrop. Moldovei* No. 2.204, vol. I, pag. 255, 272 și 294).

(7) În Martie 1870 Dârțu e numit director titular și stă până la 24 Oct. 1872, când demisionează. (*Dos. Mitrop. Mold.* No. 2.204, vol. I, pag. 368 și 563).

(8) La 4 Decembrie 1872 e numit Nichifor Iiiescu director, în urma recomandăției Mitropolitului (*Dos. Mitrop. Mold.* No. 2.204, vol. I, pag. 573 și 581).

(9) *Dos. Mitrop. Moldovei* No. 2.204, vol. I, pag. 4, 28 și 65.

(10) Vezi anexa No. 49.

nister să demisioneze în 1869, acelaș Mitropolit se pune în conflict cu Ministerul și cere revocarea măsurii luate (1).

Pedagogi se numesc și dintre absolvenții de seminarium și din elevii ultimei clase (2).

b). Profesorii.

Punându-se în aplicare legea din 1864, rămân la Seminarium „Veniamin“ profesorii din anii trecuți, făcându-se mici schimbări de materii spre a se conforma nouelor dispozițiuni ale Ministerului (3).

Puțin profesori noi se introduc în anii aceștia în corpul didactic al seminariumului (4).

(1) *Dosarul Mitropoliei Moldovei* No. 2.204, vol. I, pag. 202, Cf. și pag. 145. La pag. 267 este protestarea Mitropolitului către Minister. La pag. 318 este o adresă de protestare a Mitropolitului către Kogălniceanu, deputat al Iașilor și ministru de interne în cabinetul lui Dim. Ghica 16 Neombrie 1868.

(2) La 15 Noemvrie 67 vedem că se numesc: Atanasiu Nicolae, Apostolescu Ion, Groapă Vasile, Șoldănescu Gh., Pontescu Vasile, Negură Ion. (*Dos. Minist. Culte* No. 66 din 1867). La 29 Dec. șef pedagog Silvestru Bălanescu, devenit apoi episcopul Silvestru de Huși. (*Dos. Minist. Culte* No. 20 din 1868). La 3 Decembrie 68 șef pedagog I. Negre. (*Dos. Min. Culte* No. 20 din 1868). La 3 Febr. 1869 se numesc pedagogi: D. Cercez, (fost profesor la liceul din Galați, deputat), T. Iliescu, G. Filipescu. (*Dos. Minis. Culte* No. 20 din 69). La 5 Iulie 69 din nou șef pedagog, I. Negre (azi profesor la liceul din Piatra, deputat) (*Dos. Minis. Culte* No. 20 din 1869). In Ian. 1870 șef pedagog V. Groapă. (*Dos. Minis. Culte* No. 20 din 1870). La 5 Oct. 1871 pedagogi: A. Vitu (fost profesor la fac. de științe), I. Gheorghiu, V. Știubeiu Moise Pacu (prof. la liceul Galați), Avram Gh., Leonescu V.

(3) Pe ziua de 1 Septemvrie 1864, în conformitate cu noul budget de la 1 Iulie se dau numiri din nou tuturor profesorilor. Corpul didactic al Seminariumului „Veniamin“ era următorul:

Arh. Ieremia, religie, I—IV; *G. Costăchescu*, română, latină, I—II; *Sc. Voiace* română, latină, III—IV; *V. Pallade*, matematica I—IV; *N. Giurgeanu*, istorie, geografia I—IV; *Corn. Dubău*, șt. naturale, I—IV; *Brisdou*, caligrafia, desemnul, I—IV; *Hacquard*, franceza, I—VII; *Arh. Isaia Teodorescu* teologia dogmatică, morală, pastorală, V—VII; *V. Proca*, româna, latină, V—VII; *G. Erbiceanu*, elena, IV—VII; *I. Mandinescu*, istoria universală și bisericească, V—VII; *Arh. Ieronim Buțureanu*, arheologia biblică, ermeneutica, introducere în sacra scriptură, V—VII; *Aug. Scriban*, elocvența bisericească, V—VII; *B. Chirnischi*, filozofie, V—VII; *G. Drăghici*, fizica și chimia, agronomia, V—VII; *Dr. Basserou*, med. pop. și med. al internatului (*Monitorul Oficial* 1864, No. 230).

(4) La 28 Febr. 67 se numește suplinitor de caligrafie și desemn în locul lui Brisedu, Constandin Machedon. La 28 Martie plecând V. Pallade, se numește suplinitor D. Stroian. (*Dos. Minist. Culte* No. 16 din 1867. *Dos. Mitrop. Mold.* No. 2.204 vol. I, pag. 191, 194).

De la început se pune însă în discuție care să fie modul de recrutare al profesorilor de seminarium (1). În 1865 se ia hotărârea ca să se urmeze după aceleași norme ca pentru profesorii de gimnazii și licee (2). În anii următori vedem că se și publică concurs pentru catedra de matematică, pe care o ocupase Vasile Pallade, trecut la altă școală din Iași.

Arhiepiscopul Ieremia Dârțu Gălățeanu

fost Director al Seminarului „Veniamin” dela 1869 până la 1872.

Regretabil este faptul că aceleași neînțelegeri ce am văzut în personalul administrativ al școlii, se văd și în relațiile dintre profesori și direcțiune.

(1) La 19 Iulie 1864 se plânge directorul Isaia Teodorescu Mitropoliei că profesorii sunt profani și că «împreună cu obiectele predau și spiritul profan». (*Dos. Mitr. Mold.* No. 2.204, vol. I, pag. 31).

(2) Prescript-verbal al Consiliului permanent, aprobat de Ministru, la 10 Decembrie 1865... «Seminariile cele mici se asimilează cu gimnaziile, iar clasele superioare... cu cele corespunzătoare ale liceelor... numirea dar a profesorilor să se facă conform art. 364—83 din lege.» Membri erau D. Vioreanu, Bacaloglu, I. C. Massim. (*Dos. Minist. Culte* No. 505 din 1865). Mitropolitul cere ca în aceste juriuri să se numească totdeauna și Rectorul Seminarului (*Dos. Mitrop. Mold.* 2.204, vol. I, pag. 213).

Astfel doctorul Bassero nu voește să vie în fiecă zi la Seminarium să vadă elevii bolnavi și, numai după ce Ministerul îl obligă, se decide a-și îndeplini datoria (1).

Alți profesori lipsesc cu lunile de la școală (2).

La începutul anului 1869 o ceartă vie izbucnește între director și o parte din profesori. Directorul se plânge Ministerului că i se surpă autoritatea și se dă admonițiune profesorilor Giurgeanu, Proca și Buțureanu. Profesorii pedepsiți protestează și Ministrul Crețescu, contra avizului Consiliului Permanent, numește o comisiune de anchetă compusă din cinci profesori desemnați de rectorul universității (3). Ancheta se sfârșește prin înlocuirea directorului Climent cu Archimandritul Ieremia (4).

Afară de aceasta, nu toate cursurile se țineau în mod regulat și cu profesori anume. Prin budgetul dela 1 Ianuarie 1866 se desființează catedra de filozofie și se unește acest curs cu cel de elocuență bisericească. Profesorul de filozofie rămâne în disponibilitate, cu toată intervenirea ce face consiliul școlar al seminariumului (5).

În anul școlar 1864—65 nu a fost profesor de limba franceză (6).

Studiile muzicale se fac în mod așa de nesatisfăcător încât elevii nu pot să cânte cu ocazia sărbătorilor Crăciunului. (7). Aflând aceasta, Ministerul invită comitetul muzical din Iași (8) să cerceteze studiile ce se fac în seminarii și să raporteze. Se pare că

(1) Rector eră Ieronim. Prescriptul Cons. Perm. de la 31 Dec. 1866. (*Dos. Min. Cult.* 66 din 1867).

(2) În 1865 directorul raportează că profesorul de caligrafie și cel de franceză au lipsit unul 2 luni, altul 1 lună fără a face cunoscut Direcției motivul. (*Dosarul Min. Culte* No. 505 din 1865).

(3) La 28 Febr. 69 se plânge directorul Climent. La 4 Martie se dă pedeapsa. La 12 Aprilie se numește comisia. (*Dos. Min. Culte* No. 20 din 1869).

(4) *Dos. Min. Culte* No. 20 din 1869. Cf și protestarea directorului Climent în *Dos. Muz. Mold.* No. 2.204 vol. I pag. 264.

(5) *Dos. Minist Cult.* No. 542 din 1865.

(6) *Dos. Minist Cult.* No. 505 din 1865.

(7) Raportul directorului Arhimandritul Isaia Teodorescu către Minister. (*Dos. Minist Cult.* No. 505 din 1865)

(8) Comitetul muzical al Conservatorului din Iași, instituit conf. art. 9 din Regulamentul Conservatoarelor dela 10 Octombrie. 1864.

comitetul muzical n'a găsit o stare de lucruri atât de rea cum o socotiă directorul, dar a opinat să se adopte „sistemul din Mitropolie“ pentru a se stabili „uniformitate în metodele din toate școlile de muzică vocală“ (1).

În conformitate cu programa se lucrează orariile, pe cari le aflăm destul de bine făcute: în ora III de dimineață figurează până la cl. V numai desemnul și muzica și cam tot astfel în ora II după amiază (2).

c) Elevii.

Elevii Seminarului „Veniamin“ sunt, conform legii, parte interni, parte externi. Toți internii sunt bursieri, iar cei mai săraci primesc ajutoare însemnate: li se dau cărți și haine. (3).

Numărul cel mare îl formează bursierii interni; externi sunt puțini. Numărul total al elevilor variază în acești ani, între 170-180; iar absolvenți es cam 10 pe an (4).

În fiecare an se ține în Septembrie concurs de bursă (5), primindu-se un număr destul de mare de bursieri, ba uneori și supra-numerari.

(1) (*Dos. Minist Cult. No. 505 din 1865.*) Mai târziu în 1869, directorul Climent iarăși se plânge de starea rea a învățământului cântărilor bisericești, atribuind aceasta programei din 1865, care dase «cântărilor și tipicului numai trei ore pe săptămână pentru toate clasele inferioare». (*Dos. Mitrop Moldovei, No. 2.204, vol. I, pg. 265.*)

(2) Vezi anexa No. 51.

(3) În 1865—66 vedem 5.400 lei vechi (*Dos. Minist Cult. No. 505 din 1865*); tot atât în 1866—67, se îmbracă în acest an 30 de elevi (*Dos. Minist Cult. No. 66 din 1867*; Cf. și *Dos. Minist Cult. No. 20 din 1869*). În anul 1868 se dau 6.882 lei pentru îmbrăcăminte (*Dos. Minist Cult. 20 din 1869*).

(4) *Dos. Minist. Culte No. 8 din 1865*; *Dos. Minist. Culte No. 20 din 1869*.

(5) Pentru 1867—68 se admit 60 de bursieri. (*Dos. Minist. Culte 151 din 1867*). Pentru 1868—69 se admit 42 bursieri. Comisia compusă din: Arhim. Climent, Arh. Irimia, Filipescu Dubău, G. Drăghici, A. Scriban. (*Dos. Minist. Culte 207 din 1868*). Pentru 1869—70 se primesc 36, din cari 19 prin concurs în cl. I, iar ceilalți în cursul superior trimeși dela seminariile inferioare din Huși, Roman, Ismail. Comisia Arhi. Irimia, A. Scriban, G. Erbiceanu, Filipescu Dubău, G. Costăchescu. (*Dosar. Minist. Culte 207 din 1869*). Pentru 1870—71 se primesc 21 bursieri prin concurs și 15 din externii cu note bune. Comisia: Arh. Irimia Dârțu, G. Erbiceanu, N. Giur-

Se va părea de sigur curios de ce, în urma atâtor înlesniri și cu puțină severitate din partea profesorilor (1) es așa de puțini absolvenți când se primesc de trei ori atâți bursieri în prima clasă. Pricina este că mulți școlari părăsiau Seminariul înainte de a ajunge în clasele superioare (2), măcar că perspectivă de a ocupa locuri de preoți aveau cu prisosință (3).

Lucrul a fost observat încă din 1865 și semnalat Ministerului de către profesorii seminariului (4). Consiliul permanent (5) explică lucrul prin împrejurarea că guvernul nu a dat posturi mai mari absolvenților cursului superior de seminarii decât absolvenților cursului inferior. Legea din 1864 zicea că cei ce vor termina cursul superior vor fi numiți preoți *la orașe*, iar cei ce vor termina cursul inferior vor fi numiți *preoți*. Din cauză că nu se specifică unde vor fi numiți cei cu gradul I, se vede că se numiau de aceștia și la orașe și atunci elevii nu aveau nici un interes să treacă în cursul superior (6).

Se vede că considerațiunea aceasta face pe Minister să fie foarte indulgent și să primească înapoi ca bursieri pe aceia cari, luând notă nesuficientă, își pierduse bursa și se promovase prin corigență ca externi (7).

geanu, G. Costăchescu, altul nedescifrabil (*Dos. Minist. Culte*, No. 207 din 1870). Pentru 1871—72 se primesc 38 bursieri (*Dos. Minist. Culte*, No. 207 din 1871). Pentru 1872—73 se primesc 24 bursieri. (*Dos. Minist. Culte* No. 207 din 1872).

(1) Ca dovadă de această lipsă de severitate e faptul că la 6 Iunie 1864 Ministrul de Culte scrie Directorului să observe ca bursierii să obțină note bune, căci altfel vor fi eliminați (*Dos. Mitrop. Moldovei* No. 2.204 din 1864 și urm., vol. I, pag. 24), ceea ce ne dă dreptul a crede că se păstrau bursieri și cei cari nu învățau bine.

(2) *Dosarul Mitropoliei Moldovei*, No 2.204, vol. I, pag. 26.

(3) Vezi anexa 55 și 71 despre lipsa de preoți.

(4) Prescriptul-verbal al conferinței profesorilor este în *Dosarul Mitropoliei Moldovei* No. 2.204, vol. I, pag. 100 și urm. Are data de 10 Octombrie 1865.

(5) Compus din: Vioreanu, Turnescu, Bacaloglu. Ședința de la 11 Noembrie 1865.

(6) Cons. Perm. zice: «...întru cât dispozițiunile art. 245 vor rămâne neaplicate și elevilor absolvenți ai seminariilor mari, nu li se vor propune decât pozițiunile prevăzute prin alin. întâiu al art. citat, este mai mult decât evident că elevii din cursul inferior nu vor avea nici o atracțiune specială pentru continuarea și îndeplinirea studiilor lor; fără numai amoea de învățatură, care mai arare ori se întâmpină la elevi în anii cei dintâi ai studiilor lor....» (*Dos. Min. Culte* No. 8 din 1865).

(7) În 1866 Dec. 8, se reprimesc 32 de elevi cari pierduse bursa. (*Dos. Min. Culte* No. 66 din 1867).

În anul 1868 se stabilește uniforma internilor (1).

Zadarnică eră însă toată solitudinea autorității centrale față de elevii acestui seminaru din toate punctele de vedere, căci lipsa de disciplină împiedică progresul învățăturilor, la care aveă drept toată lumea să se aștepte. Pricina o găsim de sigur în lipsa de disciplină ce domniă în corpul didactic și în personalul administrativ al școlii.

Am văzut în ce raporturi stă directorul cu profesorii, în ce raporturi stă cu provizorul și cu economul. Vom mai cită un exemplu tipic de anarhie, care ne va explica îndeajuns lipsa de disciplină a școlarilor. În vara anului 1869 economul refuză să țină în internat 12 bursieri cari nu aveau unde să se ducă în vacanță. A trebuit ca directorul să se plângă Ministerului, să se ceară avisul Consiliului Permanent, pentru ca bieții băeți să nu fie aruncați în stradă și pentru ca economul să fie silit a-și face datoria (2).

În asemenea stare de lucruri, se întâmplă o revoltă a bursierilor în luna lui Maiu 1869. Turburarea e așa de mare încât pentru expulsarea celor 5—6 eliminați de consiliu, e nevoie să se ceară intervenirea poliției. Cu acest prilej vedem că e destituit șeful pedagog și e înlocuit chiar și directorul Arh. Climent. Se vede că relele tratări de cari se plâneau școlarii erau adevărate, pentru că se micșorează pedeapsa celor eliminați, reprimindu-i la 1 Septembrie 69 (3).

Examenele se țineau în cele două epoce fixate de lege, de către doi profesori pentru fie-care materie (4) și mai totdeauna Mitropolitul trimetea delegați, cari asistau de regulă, dar nu făceau rapoarte sau le făceau în mod foarte sumar și fără nici un fel de observație temeinică (5). Rare sunt rapoartele cari precizează

(1) Vezi anexa No. 54.

(2) *Dos. Min. Culte* No. 20 din 1869. Vezi în privința acestor neajunsuri din pricină că economul se socotiă liber de orice datorie de ascultare față de director, raportul directorului la finele anului școlar 1868—69. Anexa No. 55.

(3) *Dos. Min. Culte* No. 20 din 1869. Să notăm că acest arhimandrit este acela care mai târziu a atentat la viața Mitropolitului Moldovei Calinic Miclescu. Despre această revoltă și în *Dosar Minis. Culte*. No. 207 din 1869.

(4) *Dos. Mitrop. Mold.* 2204, vol. I, pg. 333.

(5) Iată delegații pe cari îi găsim în dosare: Arhiereii Suhopan și Dioclias (vara 1867—68); Protoiereul orașului Iași și îngrijitorul bisericii Dancu (vara 1868—69);

anume fapte. Astfel Arhiereul Iosif Bobulescu (1) se plânge că „Seminariul este cu totul abătut de la menirea sa... mai ales „în ce privește orânduiala din lăuntru bisericii. Adică cântările „și tipicul, cari sunt mai de tot neglijate“ (2).

Despre progresul ce ar fi făcut elevii în ținerea predicilor nu vedem nimic prin aceste raporturi, măcar că încă din 1864 se luase hotărâre ca elevii să ție cuvântări în biserica Seminarului (3).

d). Biblioteca.

Biblioteca Seminarului Veniamin a avut în anii aceștia îngrijirea deosebită a Ministerului, care a dat sume destule de însemnate (4). Se vede însă că o mare neglijență a domnit în administrația școlii, fiindcă puține cărți au rămas azi din multele ce trebuie să se fi cumpărat în curs de vreo cincizeci de ani, afară de cărțile ce se trimeteau de autori sau de Minister (5).

În anul 1864 se începe o cercetare serioasă asupra situației bibliotecii de către o comisiune alcătuită din directorul Isaia Teodorescu și din profesorii Gheorghe Drăghici și Vasile Pallade.

Iosif Sevastias și Econ. G. Ionescu (iarna 1869—70); aceiași împreună cu Buțureanu (vara 1869—70); Arhiereul Iosif Sevastias Bobulescu (iarna și vara 1870—71); Arhiereii Filaret Stavropoleos Scriban și Iosif Sevastias (iarna 71—72); Filaret singur (vara 1871—72); Arhiereii Vladimir Irinupoleos Suhopan, Filaret Scriban, D. Stoica (iarna 1872—73); Econ. G. Ionescu, Dr. A. Fătu și D. Stoica (vara 1872—73) (*Dos. Mitrop. Moldovei* No. 2204 vol. I pg. 197, 252, 331, 336, 15, 439, 459, 511, 537, 585).

(1) Deleat la examenul de iarnă din 1869—70. (*Dos. Mitrop. Mold.* No. 2204 vol. I, pg. 229).

(2) Raportul se află în *Dos. Mitrop. Mold.* No. 2204 vol. I pg. 239. Iată rezoluția Mitropolitului: «Și din motivul acestui raport se va atrage atențiunea rectorului asupra cântărilor bisericesti, regulelor și tipicului Bisericii. Punându-i în vedere ca elevii să nu părăsească proclia de toate zilele a bisericii fiind aceasta o mare înlesnire la deprinderea regulelor ecleziastice. Tot odată va anunța și elevilor că «nu vor putea fi primiți la hirotonie dacă nu vor posedă aceste cunoștințe și la examinarea cărora se vor supune la Mitropolie. Protoiereilor să se facă cunoscut în acest sens pentru acei tineri care se află prin județele lor.»

(3) *Dos. Mitrop. Moldovi*, No. 2204, vol. I, pg. 57.

(4) În 1864 se dă 2.535 lei (*Dos. Min. Culte* 438 din 1864) Idem în 1865.

(5) La 10 Ian. 65 se trimit 25 exemplare «Calendarul bunului cultivator.» (*Dos. Min. Culte* 438 din 1865).

Această comisiune constată (1) că „suma lăsată bibliotecii „de către repausatul Archim. Gherman Vida în valoare de 300 „galbeni, s'a întrebuițat în tipărirea mai multor manuale sco- „lastice clericale și anume: Teologia Dogmatică, Teologia morală, „Istoria Sfintă, Ermineutica și Introducerea în sf. Scriptură“

Exemplarele rămase nevândute din aceste cărți reprezintă suma de 14.523 lei. Directorul Archim. Isaia depune comisiei 3.109 lei, care ar reprezenta suma primită de la predecesorul său și suma încasată din cărțile ce a vândut însuși.

Comisia, cercetând compturile, constată însă o lipsă de 9.908 lei și 20 parale (2). Directorul scuză această lipsă prin împrejurarea că predecesorul său nu i-a dat în seamă biblioteca (3).

Lucrările comisiunii merg încă foarte greu din cauza neînțelegerilor între Arhimandritul Isaia Teodorescu și profesorul Pallade (4).

Biblioteca se găsește în cea mai mare neregulă (5), cărțile sunt rău ținute, multe lipsesc din inventariu. Se pot număra 3.673 volume, însă acestea cu duplicate, triplicate, etc.; astfel că în realitate nu sunt decât 899 opere în 2.809 volume (6).

Comisiunea se ocupă amănunțit și cu chestia fondului lăsat de Arhimandritul Ghermano Vida prin testamentul său din 1853.

Ea arată (7) că s'a vărsat de la Epitropie în Cassa Seminarului numai suma de 300 galbeni, care formă fondul legatului, iar dobânda de 50 galbeni nu s'a încasat. Dela început chiar s'a tipărit din acești bani câteva cărți lăsate de Vida. Din exemplarele acestor lucrări s'au vândut o bună parte, dar aci socoteala nu este limpede.

(1) Proces-verbal în dosarul *Minist. Culte* No. 438 din 1864.

(2) Proces-verbal aflat în dosarul *Minist Cultelor*, No. 438, din 1864.

(3) Comisia zice despre acest argument: «această scuză comisiunea o socotește numai într'atât valabilă întru cât se va putea constata că chiar dela intrarea d-sale în rectorat, Părintele Rector ar fi notificat Onor. Minister că predecesorul său a refuzat de a-i da pe seamă zestrea institutului.» (*Dos. Min. Culte* 438 din 1864)

(4) *Dos. Min Cultelor* No. 438 din 1864; *dos. Min. Cultelor* No. 505 din 1865 (acuzăția lui Pallade că Isaia a luat bani pentru sine).

(5) Anexa No. 52.

(6) *Dos. Min. Culte* No. 505, din 1865.

(7) Anexa No. 53.

Din acest fond a fost vorba să se tipărească o lucrare de antropologie și medicină populară a doctorului Bassero, dar nu știm sigur dacă s'a și tipărit (1). Știm însă pozitiv că în 1871 s'a tipărit din acest fond sintaxa elenă-latină a lui Gheorghe Erbicenu (2).

e). Serbări școlare.

În anul 1869 vedem că s'a serbat cu solemnitate ziua patroului școlii la 2 Februarie. Pentru anii anteriori aflăm numai o mențiune despre o serbare din 1868, dar fără nici un rezumat (3).

În 1869, după un serviciu divin în capela institutului la 9^{1/2} dimineața, s'a ținut la 11^{1/2} în sala seminariului o alocuțiune a Directorului și o cuvântare a unui profesor. Serbarea s'a sfârșit cu imnuri executate de corul școlii și cu un prânz, probabil numai al profesorilor (4).

f) Localul.

Localul Seminariului se vede că nu se află în stare mulțumitoare. Se cheltuesc anual sume însemnate pentru reparații (5); dar acestea se fac târziu și de aceea cursurile nu pot începe regulat în Septembrie; de aceea se plâng profesorii (6), se plânge directorul (7).

În 1861 fusese vorba să se cumpere casele cu via lui Petru

(1) La 15 Sept. 1867 dr. Bassero cere să i se tipărească lucrarea din fondul Vida Consiliul Permanent cere și el a i se da lămuriri despre acest fond. (*Dosarul Minist. Cultelor* No. 66 din 1867).

(2) *Dosarul Minist. Cultelor* No. 20, Diviziunea școlilor din 1870 și No 20 din 1871. Condiția eră să se dea autorului numai 100 exemplare.

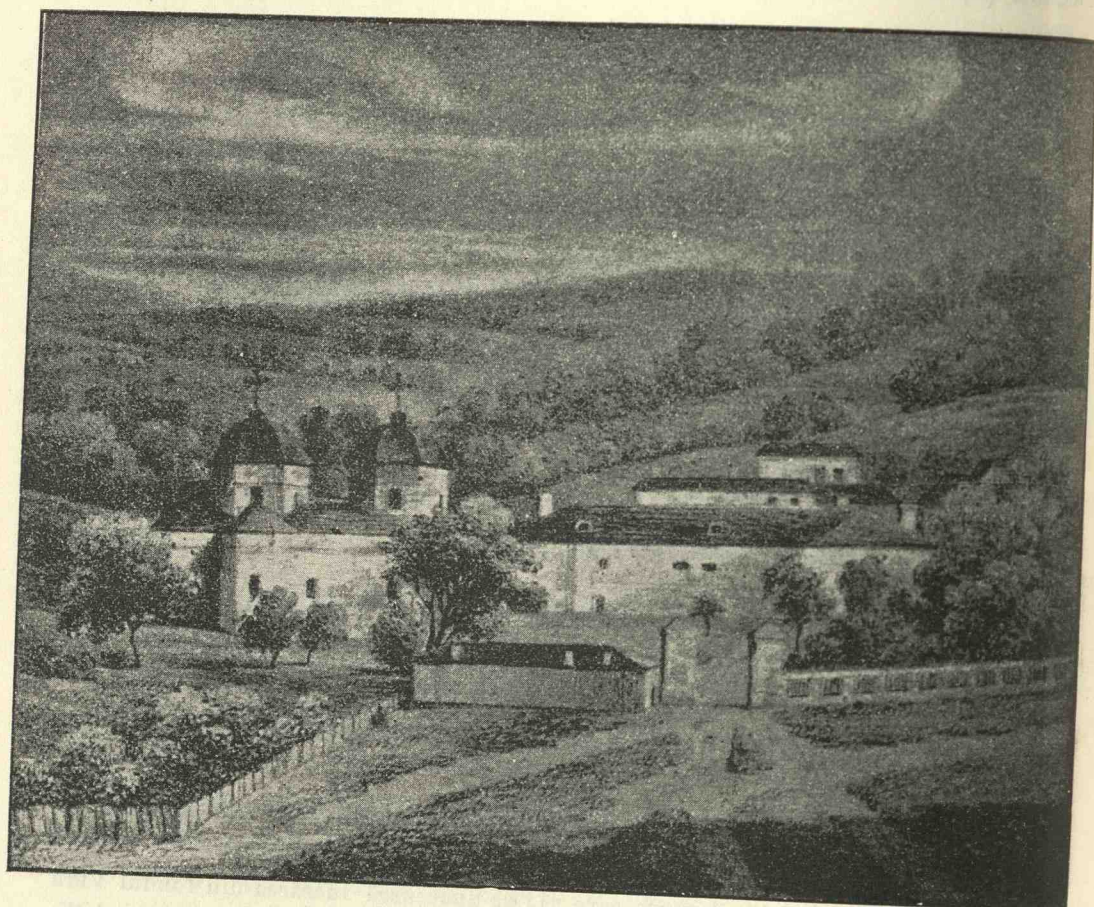
(3) *Dosarul Minist. Cultelor* No. 20 din 1869.

(4) *Dosarul Minist. Cultelor* No. 20 din 1869. S'a delegat din partea Mitropoliei Arhidiaconul Mitropoliei. (*Dosarul Mitrop. Mold.* No. 2.204, vol. I, pag. 233).

(5) În 1867 vedem că se adjudecă lucrarea cu 16.840 lei (*Dos. Minist. Cultelor* No. 107 din 1867).

(6) *Dos. Minist. Cultelor* No. 8 și 276 din 1865.

(7) August 1865. *Dos. Mitropoliei Moldovei* No. 2.204 vol. I, pag. 107. Cf. și Raportul de finele anului școlar 1869—70. Anexa No. 57 și cel de pe 70—71. Anexa No. 60. Se repetă plângerea și în raportul pe 1871—72.

Vederea Seminarului de la Socola
(După o stampă din colecțiunea Academiei Române)

Mavrogheni de lângă Seminarium, dar nu s'a ajuns la nici o înțelegere (1) și școala a rămas tot în localul vechiu. Chiar delegații numiți de Mitropolie la examene constată această stare deplorabilă a localului (2).

Iată o scurtă descriere a localului dela Socola, datorită bunăvoinței d-lui D. G. Boroianu, profesor la facultatea de teologie :

1. Intrarea se făcea prin șoseaua Socolei, unde și azi se vede. Urme de poartă erau; iar la dreapta intrării eră o căsuță, în care câte odată se află un servitor. De cele mai multe ori nu se află nimeni. Casa eră într'o stare foarte rea.

Drumul mergea până la un loc pe unde se făcea intrarea la corpul clădirilor în partea stângă; el însă continuă până la via d-rului Ciurea, acum decedat.

Dela drumul, care duce spre clădirile școalei, eră un ceair mare, având cam la mijloc o fântână. Partea de jos a ceairului serviă câte odată la pășunatul vitelor; partea de sus uneori eră cultivată pentru școală.

2. La intrarea spre clădiri eră un loc de poartă. La stânga intrării aceștia erau niște case cam ruinate în care stăteau servitori de ai școalei.

3. Dela intrarea aceasta o cărare ducea spre clasele cursului inferior și dormitoare; tot pe aci se mergea și la biserică, care există și azi. O altă cărare duce în dreapta, la corpul cellalt al clădirii și unde se aflau: clasele cursului superior, cancelaria profesorilor, locuințele preoților bisericii, locuința șefului pedagog, a directorului; spre capătul din fund al clădirii aceștia eră sufrageria elevilor, a personalului administrativ și bucătăria.

4. Dela intrarea spre clădiri, la mijloc între clădirea din stânga și cea din dreapta eră un drum, care eșia la alte case unde locuiau iarăși servitori, apoi economul când eră civil, iar câte odată și vreun preot care urmă cursul superior.

5. In partea din vale a localului, spre șoseaua Socolei, eră cimitirul chiar lângă biserică, apoi grădină cu pomi, iar partea cea mai de jos loc de cul-

(1) *Dos. Minist. Cultelor*, No. 1 N. C. XV din 1861.

(2) «Starea materială a devenit deplorabilă. Nutrimentul elevilor și servițiurile de masă le am observat că se află într'o stare destul de proastă și de lipsă. Apartamentele unele expuse ruinării, altele ruinate cu totul.» (Raportul semnat de Icon. G. Ionescu și Icon. C. Buțureanu, 24 Iulie 1869. — *Dos. Mitrop. Moldovei* No. 2.204 vol. I, pag. 296). Cf. și adresa Mitropolitului din 21 Ianuarie 1869: «inspectând acest institut, am văzut o desăvârșită mizerie... Incăperile, îngrăditurile, mobilier, curățenia, toate acestea decăzute. (Acelaș dosar pag. 275. Cf. și pag. 291). Cf. și Raportul delegaților dela 23 Aug. 1870 (Acelaș dos. pag. 416).

tivat. Câte odată eră cultivat acest loc, de cele mai multe ori nu. Rare ori grădina eră deschisă elevilor, căci se temeau să nu strice fructele.

6. In partea de sus a locului și în dosul clădirii de acî eră iarăși o grădină. Și acî rar școlarii puteau fi învoiți să învețe. Tot acî eră o prisacă a unui călugăr Vichentie, preot al bisericii!

g) Chestiunea fermei.

O importantă chestiune ce ni se prezentă chiar la începutul acestei epoce este a fermei model ce trebuia să se înființeze pe lângă Seminarium.

Ministerul de Interne și de Agricultură scrie celui de Culte că ar fi bine să se înființeze pe lângă fie-care seminarium o fermă model pentru cultura cea mică. Ministerul de Culte intervine la cel de Finanțe ca să se lase în jurul fie-cărui Seminarium o întindere de 10 pogoane spre acest scop. Înțelegerea se face repede cu Ministerul de Finanțe; iar cel de Agricultură se grăbește a da tot concursul său trimițând inspectori de agricultură la fața locului ca să studieze împrejurările, promițând a da și personalul tehnic necesar.

Pentru început, Ministerul Cultelor decide a se face ferme numai pe lângă Seminarium din Iași și pe lângă cel din București. Pentru acest scop se cere un credit extraordinar de 55.600 lei. (1)

Rezultatele acestor încercări au fost însă departe de speranțele inițiatorilor, căci chiar în 1867 vedem că nu s'a adus nimic la îndeplinire și Ministerul de Culte cere celui de Finanțe să impună arendașilor statului a lăsa pe seama Seminariumilor un număr de pogoane — la Socola 12 — pentru a se face ferma-model (2).

§. 5. Viața seminariumului între 1872—1893.

A doua epocă în perioada dintre legea din 1864 și legea din 1893 este aceea care începe prin reforma programei în 1872.

a). Reforma programei.

Prin budgetul anului 1872—73 se aduc multe schimbări în organizarea seminariumilor, înlăturându-se unele catedre și înființân-

(1) Vezi anexa No. 48 în care se cuprind toate actele pomenite acî.

(2) *Dos. Minist. Cultelor* No. 226 din 1867.

du-se altele. Ministrul de atunci, Generalul Tell, a socotit că unele științe prea lumești, prea practice nu au ce căută în programa seminariilor, cari trebuie să dea tinerilor o cultură mai idealistă; de aceea a scos agronomia, fizica, chimia, mare parte din matematică. Apoi, se vede, fiindcă oamenii bisericii noastre ortodoxe răsăritene nu au ce să învețe din publicațiile în limbile moderne occidentale — vorbite de popoare catolice sau protestante — a scos și limbile moderne din programul seminariilor. Aceste modificări le putea face, fără a atinge principiile stabilite în legea din 1864 (1).

Până acum în cursul inferior se învăța: religiunea, limba română și latină, matematica, istoria și geografia, științele naturale, caligrafia și desemnul, *franceza, limba elină*.

După reforma din 1872 se învață: religiunea, limba latină și română, istoria și geografia, științele fizico-naturale, *morală, medicina populară*, caligrafia și desemnul, *muzica bisericească*.

Se scoate deci *franceza* (2) și *elina* și se pune în loc *morală, medicina populară și muzica bisericească*.

În cursul superior, după vechia organizațiune eră: *franceza, teologia dogmatică cu morală și pastorală, limba latină și româna, limba elină, istoria, arheologia biblică cu ermineutica, elocuența bisericească, filozofia, fizico-chimice cu agronomia, medicina populară*.

După programa din 1872: limba latină, limba elină, psihologia cu *logica* și morală, istoria, *exegetica* și *patrologia*, teologia dogmatică, morală și pastorală, *muzica vocală*.

S'a scos deci din vechia programă: *franceza, arheologia biblică, elocuența bisericească, fizico-chimicele cu agronomia, medi-*

(1) În anul 1870 fusese vorba să se modifice programa, Ministerul ceruse la 15 Iulie 1870 părerea Mitropoliților, Mitropolia Moldovei însărcinase pe Arhim. Suhopan să facă un proiect, dar lucrul a rămas fără nici o urmare, din pricina deselor schimbări ale Miniștrilor de Instrucție în acel timp. (*Dosar. Mitrop. Mold.*, No. 2.204, vol. I, pg. 409.)

(2) Elevii învățau uneori în particular această limbă. În 1874 găsim profesorul G. Drăghici predând acest curs unei grupe de elevi din seminarium. (*Dosar. Mitrop. Mold.* No. 2.204, vol. I, 799). Un asemenea caz găsim în 1891. (*Dosar. Minist. Culte* No. 20 din 1891).

cina populară și s'a pus în loc: *exegetica* și *patrologia, muzica vocală*.

Ocuparea catedrelor din nou înființate și regularea drepturilor profesorilor cari funcționase până la finele anului școlar 1871—72 la catedrele desființate formează obiectul unui aviz special al Consiliului Permanent și unei rezoluțiuni a Ministrului (1). Apoi, în urma unui raport la Domn (2), se dă decretul care stabilește toate aceste modificări.

Reforma aceasta a programei a fost rău primită de către profesori. D. C. Erbiceanu, în scrierea sa des citată în acest studiu, zice: „Seminariul Veniamin a progresat până la 1873 când Ministrul de Culte Generalul Tell *au lovit de moarte* învățământul „religios în toată țara, desființând catedre, întrunind mai multe „științi pe capul unui profesor, înmulțind în mod neauzit orele „de lecții până la 21 pe săptămână“... (3).

Și mai departe: „Pentru ce să se excludă din Seminarium limbile moderne până când noi n'avem încă o literatură clasică, „de unde să se poată perfecționa, după ce es din școală, în viața „pastorală, preoții noștri? Pentru ce să se arunce din Seminarium „științele matematice, fizice și chimice și să se lase numai niște „noțiuni și acestea în mod ridicol puse în clasele inferioare, unde „nu se pot înțelege pe deplin?“ (4).

Mitropolitul se plânge Ministerului de Culte, apoi Prezidentului Consiliului de Miniștri și în urmă Camerei, dar fără rezultat (5).

Raporturile între Mitropolit și Minister nu erau prea bune nici înainte; de aceea, când Ministrul Tell la 5 Noembrie 1871 cere avizul Mitropolitului în privința unor modificări ce ar fi voit să aducă în organizarea seminariilor, acesta răspunde că o asemenea reformă ar fi mai potrivit s'o facă episcopii, decât un laic, care e mai puțin apt și are mai puține cunoștințe de nevoile Bisericii (6).

(1) Anexa No. 62.

(2) Anexa No. 63.

(3) Erbiceanu *Istoria Sem. Veniamin*, pg. 115.

(4) Idem *op. cit.* pag. 117.

(5) *Dos. Mitrop. Moldovei* No. 2.204 vol. I, fila 495, 560. Vezi și anexele No. 58 și 59

(6) *Dos. Mitrop. Mold.* No. 2204, vol. I, pg. 506.

b) Situațiunea generală. Administrațiunea.

În anul 1872, când se face reforma programei, aflăm ca director pe Arhimandritul Ieremia Dârțu. La finele acestui an îi ia locul Nichifor Iliescu (1).

Noul director găsește școala într'o stare foarte rea. În raportul ce adresează Ministerului la finele anului școlar 1872—73 (2) se plânge de o sumă de neajunsuri. Cursurile s'au început târziu, din cauză că reparațiile s'au făcut în Septembrie. Progresul din punct de vedere didactic e foarte slab, din pricină că unii profesori au prea multe materii și în clasele inferioare numărul elevilor e peste măsură de mare. Disciplina lasă mult de dorit, din pricină că s'au desființat pedagogii supraveghetori. Starea materială este tot așa, fiindcă localul este în ruină și are nevoie de mari reparațiuni și fiindcă suma alocată de budget pentru întreținerea elevilor e mică și nesuficientă față de scumpetea obiectelor de hrană.

Cam aceleași plângeri găsim și în raportul adresat la finele anului următor (73—74) către Mitropolit (3). De notat, în partea didactică, este stăruința ce pune de a se introduce studiul limbii și literaturii române.

Arhimandritul Nichifor Iliescu Sprânceană conduce Seminariul până la 24 Aprilie 1876, când încetează din viață. (4) În locul său e numit, după recomandațiunea Mitropolitului Iosif Naniescu, Arhimandritul Ieronim Buțureanu. (5) Acesta nu stă nici un an, căci în 1877 Martie 15 vedem că, tot după recomandațiunea Mitropolitului, se numește director Arhimandritul Filoteiu Romanescu (6).

(1) *Dos. Min. Cultelor* No. 20 din 1893.

(2) Vezi anexa No. 67. Cf. și anexa 66.

(3) Anexa No. 68.

(4) *Dos. Mitrop. Mold.* 2.204 vol II, 107.

(5) *Dos. Minist. de Culte* No. 233 din 1876. Cf. și *Dos. Mitrop. Mold.* No. 2.204. E numit pe 1 Iunie. (pag. 141) când i se dă și postul de superior al mănăstirii (pag. 121).

(6) Buțureanu demisionează la 2 Martie 1877 din postul de director și din profesorat. (*Dos. Minist. Culte.* No. 83 din 1877). Numirea lui Filoteiu: *Dos. Minist. Culte* No. 233 din 1877 Cf. și *Dos. Mitrop. Mold.* No. 2.204 vol II pag. 230, 233, 237.)

La finele acestui an școlar vizitează școala Arhiereul Suhopan, delegat al Mitropolitului, și face un raport în care arată că elevii externi nu învață și lipsesc mult de la cursuri, fiindcă n'au unde sta. Gazdele lor sunt pe la cârciumari și pe la vieri. Propune deci ca ori să fie primiți toți interni ori să se mute Seminarul în oraș ori la Sf. Sava ori la Golia. Deși Consiliul permanent găsește că această propunere e bună, dar nefiind libere localurile acestea, Ministrul nu o poate aproba (1).

Se vede însă că nu eră numai chestia localului care făcea să meargă rău învățăturile în Seminarul, eră lipsa de o conducere energetică și pricepută. Așa rezultă dintr'o lungă adresă a Ministerului către director la 27 Ianuarie 1882 (2). În primul rând, se observă, cu drept cuvânt, că un director care cere și obține un concediu *de un an* nu se mai poate ocupa cu mersul școlii. (3) Se vorbește apoi de starea localului. „Adevărul e că, deși localul „este vechiu, însă prin o bună îngrijire s'ar putea ține într'un „mod mult mai satisfăcător. De bine, de rău, în marginea fondurilor bugetare, se fac pe fie-care an reparațiuni de întreținere, așa că numai o culpabilă neîngrijire a putut lăsa ca școala „acea importantă, în care se formează slujitorii altarului Bisericii „țării, să ajungă cum a ajuns“. Și adresa sfârșește în acest mod semnificativ: „Sunt nevoit dar să v'arăt că trebuie să vă ocupați cu dinadinsul de îndatoririle ce aveți, evitând cu desăvârșire d'a mai lipsi de la post și dându-vă toate ostenele d'a „ridică institutul din reaua stare în care se găsește. Reclam aceasta „de la S. V. cu încredere că voi fi ascultat, căci la din potrivă voi „fi silit a mă adresa la altă persoană cu mai multă tragere de „inimă spre a lua direcțiunea seminarului“.

Și după primirea acestei adrese, directorul nu demisionează;

(1) *Dos. Minist. Culte* No. 20 din 1877. Anexa No. 72.

(2) *Dos. Minist. Cultelor* No. 20 din 1882.

(3) «Deși neregulat—zice adresa—concediul de un an de zile ce v'a fost acordat prin oficiu No. 622 din 20 Ianuarie anul expirat (atunci era ministru V. Conta) în urma unei cereri cu totul nejustificată, am crezut totuși, spre a nu reveni asupra lucrării predecesorului meu, să nu vă revoc concediul». (Acum eră V. A. Urechă). Cf. și *Dos. Mitrop. Mold.* No. 2.204 vol II pag. 450 (concediul lui Filoteiu. L-a înlocuit d-r Agapi).

iar starea școlii nu se îmbunătățește. Aceasta o constată raportul inspectorului general de atunci Sp. Haret de la 26 Martie 1884 (1).

Nu rămâne decât să se încerce schimbarea persoanei conducătoare. Se numește deci la 26 August 1884 director arhimandritul Teoctist Scriban (2).

Nici alegerea aceasta nu e fericită, pentru că, după un an și

Arhimandritul Nichifor Iliescu Sprânceană
Fost director al Seminarului „Veniamin” dela 1872 până la 1876

două luni, directorul Scriban — în urma unei anchete făcute de inspectorul general Gr. Tocilescu (3),—este înlocuit la 2 Decembrie 1885 cu Păr. Varlaam Răileanu (4).

c) Profesorii.

La începutul anului școlar 1872—73 corpul profesoral al Seminarului eră astfel alcătuit (5):

-
- (1) Vezi anexa No. 78.
 (2) *Dos. Min. Cultelor* No. 20 din 1884. *Dosarul Mitrop. Moldovei* No. 2.204 vo. I, pag. 598, 603, 604, 608; vol. II, 630. Vezi anexa No. 80.
 (3) *Dos. Min. Cultelor* No. 20 din 1885.
 (4) Același dosar, Cf. și *Dos. Mitrop. Moldovei* No. 2.204 vol. III pag. 1.
 (5) *Dos. Minist. Cultelor* No. 105 din 1872.

Cursul inferior: August Scriban (1), G. Costăchescu (2), N. Giurgeanu (3), O. Albineț (4), G. Drăghici (5). Erau vacante patru catedre (6). Cursul superior: Vasile Proca (7), G. Erbiceanu (8), V. Chirnischi (9), P. Rășcanu (10), Arhim. Hieronim Buțureanu (11), C. Erbiceanu (12) și P. Sfeșiescu (13).

Prima grijă a Ministerului eră să afle profesori pentru catedrele vacante. După ce medicul orașului Iași refuză a face cursul de medicină populară, se lasă suplinitor dr. Brânză până la concurs (14).

Tot așa greutăți se ivesc și pentru celelalte materii. Incercările de a se da aceste lecțiuni celorlalți profesori nu reușesc. Directorul raportează: „făcând întrebare d-lor profesori pentru o „cuparea acestor catedre mi-au răspuns că, fiind îngreunați cu „lecțiunile ce fiecare au actualmente, nu pot suplini o altă catedră“ (15) și materiile la cari lipsiau profesori erau tocmai cele de științe religioase.

Lucrul nu e încă regulat la 22 Noembrie, căci vedem la această dată un aviz al Consiliului Permanent — aprobat de Ministru — ca „directorul să recomande persoane competente până la concurs“ (16).

(1) Istoria vechiului și noului Testament, Istoria bisericească, Confesiunea ortodoxă.

(2) Limba latină și română, Stilistica, Elemente de retorică bisericească și pronunțare de predici.

(3) Elemente de istoria generală și în specie istoria română cu geografia respectivă

(4) Științele matematice.

(5) Științele fizico-naturale și agricultura.

(6) Anume: a) Morala creștină, Pastorală și Liturgica; b) Medicina populară și Igiena; c) Caligrafia și desemnul liniar; d) Muzica bisericească.

(7) Limba latină.

(8) Limba elină, mai ales dialectul Alexandrin.

(9) Psihologia, Logica, Morala filozofică și Retorica, mai ales cea bisericească.

(10) Istoria universală și bisericească.

(11) Introducțiune în vechiul și noul Testament, Exegetica și Patrologia.

(12) Teologia dogmatică, morală și pastorală, Dreptul canonic al Bisericii Ortodoxe

(13) Muzica vocală și armonii privitoare la cor.

(14) Avizul Cons. Perm. dela 20 Noembrie 1872. Membri erau: Al. Orescu, Aron Florian, Zalomit, A. Marin, D. Petrescu. (*Dos. Min. Cultelor* No. 105 din 1872).

(15) *Dos. Minist. Cultelor* No. 105 din 1872.

(16) *Dos. Minist. Cultelor* No. 105 din 1872.

Tot cu aceiași dată găsim un aviz care regulează împărțirea orelor care se făcuse nepotrivit pentru unele materii, se acordase numai 6 ore pe săptămână unei catedre de religione din cursul inferior. La întâmpinarea directorului (1) se fac 12: 6 pentru morală creștină și 6 pentru liturgică și pastorală (2).

După ce se încropește, mai bine sau mai rău, corpul didactic pentru acel an 1872—73 (3) se publică concurs pentru ocuparea catedrelor vacante.

Concursul are să se țină la 4 Ianuarie 1873 la universitățile din Iași și București pentru catedrele de morală creștină, pastorală și liturgică, vacante la seminariile din Vâlcea, Argeș, Buzău, București, Ismail, Huși, Roman și Iași. Juriul examinator pentru Iași se compune din: Arhim. Nichifor Iliescu Directorul, Arhim. Ieronim Buțureanu și C. Erbiceanu (4).

Greutatea de a găsi profesori se explică în parte și prin reducerea lefilor. De aceea vedem că profesorii cursului inferior se plâng Ministerului că nu le ajunge salariul și se roagă a li se mări (5).

Totuși se țin câteva concursuri cari dau rezultat. La 31 Maiu 1873 se ține concurs pentru catedra de muzică bisericească și reușește Grigore Gheorghiu care și este numit (6). Trebuie să no-

(1) *Dos. Minist. Cultelor* No. 105 din 1872.

(2) Avizul Cons. Permanent No. 3.888 din 20 Neembrie aprobat de Ministru la 22 Neembrie. (*Dos. Minist. Cultelor* No. 105 din 1872).

(3) La 24 Neembrie încep cursurile suplitorii aleși de Director: G. Erbiceanu, patrologie, ermeneutică și introducere, din cursul superior; C. Erbiceanu morală, pastorală și liturgică, din cursul inferior; P. Sfeșescu istoria vechiului și noului Testament, istoria bisericească și confesiunea ortodoxă, din cursul inferior. (*Dosar. Minist. Cultelor* No. 105 din 1872, raportul directorului).

(4) *Dos. Minist. Cultelor* No. 105 din 1872.

(5) Vezi anexa No. 64. Găsim încă o asemenea plângere a profesorului G. Erbiceanu care se rapoartă la art 387 din legea de la 1864 prin care se prevede a se îndoi salariul profesorilor cu 12 ani de serviciu. Ministerul răspunde (*Dosarul* No. 20 din 1873) că lefile se fixează prin budget și deci nefiind cererea aceasta prevăzută în budgetul anului curent, nu se poate satisface cererea. Dispozițiunea acelu articol nu s'a aplicat niciodată pentru nici un profesor, fiindcă ar fi fost prea mare sarcina pentru budget. Pentru a se îmbunătăți însă întru câțva situațiunea materială a profesorilor, s'a înființat *gradația* prin legea dela 1 April 1883.

(6) Comisia compusă pin G. Erbiceanu, D. Suceveanu (înlocuit cu Ștef. Păltineanu) și D. Dima. Concurenții: Gorgone Costăchescu, Grigore Gheorghiu, I. S. Andrieșanu

tăm aci că această materie devine obligatorie tocmai la începutul anului școlar 76—77, căci până aci eră facultativă, lucru absolut de neînțeles (1). La 26 Sept. 1876 se termină concursul pentru catedra de igienă și reușește dr. Ratu, care e numit (2).

La 21 Septembrie 1876 se ține concurs pentru catedra de științe religioase și se numește Filoteiu Romanescu. (3).

Prin aceste concursuri corpul profesoral al Seminarului se întregeste. Câteva retrageri și morți avem de semnalat în epoca de care ne ocupăm. La 2 Martie 1877 Ieronim Buțureanu se retrage și catedra sa de istorie o suplinește C. Erbiceanu (4).

În 1885 demisionează Filoteiu și se numește în locu-i Ierodiaconul Varlaam Răileanu (5), care se întorsese de la studii din străinătate, după ce se călugărise în 1880 (6). În Ianuarie 1892 încetează din viață August Scriban (7).

Din nenorocire mai avem de semnalat și câteva pete negre din viața acestei școli.

Găsim în acest timp profesori cari își neglijează îndatoririle, lipsind de la cursuri din pricina altor ocupațiuni, cum este V. Chirnischi, profesor de filozofie și funcționar la direcțiunea telegrafelor (8).

Nec. Cicerone, C. Nestor. Gheorghiu a reușit cu media 9. (*Dosarul Minist. Cultelor* No. 20 din 1873). Catedra a fost suplinită dela 19 Ian. 1873 până la concurs de Ierodiaconul Gorgone Costăchescu (acelaș dosar).

(1) *Dosarul Mitrop. Mold.*, 2204, vol. II, pag. 189.

(2) Comisiunea: Dr. Severin, president, dr. G. Atanasescu și dr. I. Felix. Căndați: Dr. S. Georgescu, dr. Agapi, dr. Ratu. (*Dosarul Minist. Cultelor* No. 83 din 1876) Acesta eră al doilea concurs, căci se mai ținuse unu la 5 Iulie 1875, fără rezultat. Comisia era compusă atunci de decanul Facultății de medicină, dr. Felix și dr. Protici. Comisia nu recomandă pe nici unul din cei doi căndați; se numește atunci suplinitor dr. S. Georgescu. Mai nainte suplinise dr. Ratu.

(3) Comisia compusă din: Arhiepiscopul Vladimir Suhopan, Arhiepiscopul Ieronim Buțureanu, C. Erbiceanu. Căndați: Arhiepiscopul Filoteiu Romanescu, Ierodiaconul Gorgone Costăchescu, Diaconul M. Movilescu, Diaconul C. Constantinescu, I. Cotea (*Dos. Min. Cultelor* No. 83 din 1876). Noul profesor Filoteiu, se prezintă la post la 22 Noembrie 1876. (*Dos. Minist. de Culte* No. 20 din 1876)

(4) *Dos. Min. Cultelor* No. 83 din 1877.

(5) *Dos. Minist. Cultelor* No. 2 din 1877.

(6) În 1880 eră șef pedagog cu numele de Constantin Răileanu. (*Dos. Min. Cultelor* No. 20 din 1880)

(7) *Dos. Min. de Culte* No. 20 din 1892.

(8) Scrisoarea semnată de I. Socoleanu, în *Dos. Minist. Culte* No. 20 din 1872.

Găsim profesori cari dau note fără nici un fel de criteriu serios; cum este iarăși Chirnischi. (1) Găsim alții cari lipsesc dela cursuri fără a-și trimite suplinitori (2) și adesea directorul e prea indulgent în scuzarea absențelor în cât Ministerul se vede nevoit să-i atragă atențiunea (3).

Găsim încă profesori acuzați de a fi speculat notele și ancheta ce se face îi găsește vinovați. Două casuri — numai două din ferire — întâlnim de acest fel: al d-rului Răteu și al lui Octav Albineț.

La 21 Octombrie 1881 profesorul dr. Răteu demisionează. Ministerul, aflând că această demisiune s'a produs din pricina unui conflict ce a avut cu directorul, delegă pe inspectorul C. D. Dimitrescu să facă cercetarea (4).

Acesta constată că conflictul de care vorbiă dr. Răteu eră numai un pretext ca să-și poată motivă demisiunea, pe când în realitate el eră vinovat de fapte necorecte. Luându-se hotărîrea ca elevii cari au obținut note nesatisfăcătoare la examenul de Iunie să rămână repetenți, s'a îngăduit să treacă un examen de corigență în Septembrie numai acelor cari vor fi dovedit că în Iunie sau în cursul anului au fost bolnavi. Pentru a dovedi aceasta ei trebuia să producă un certificat medical. Pentru acest scoprecurseră la doi profesori ai seminariului dr. Răteu și dr. Agapi.

„Amândouă acești domni eliberă—zice raportul inspectorului— „fără multe scrupule certificatele cerute de școlari. In arhiva seminariului există un număr *însemnat* de astfel de certificate. O „singură deosebire a existat. In timp ce d. dr. Agapi a eliberat „*gratuit* certificatele cerute de școlari, d. dr. Răteu a pus o *taxă* „care a variat, după cât se pare, dela 8 fr. până la 4 și 5, după „puterile școlarului, fapt pe care îl mărturisește însuși d-sa“.

Școlarii declarau mai mult. Unii, având a trece examenul de

(1) El e avertizat în 1888 Sept. 12, pentru-că a notat fără băgare de seamă probele scrise, dând pentru probe de forță egală trei note diferite. (*Dos. Minis. Cultelor* No. 20 din 1888).

(2) Cum e dr. Agapi în 1886 (*Dos. Min. Culte* No 20 din 1886).

(3) *Dos. Minist. de Culte* No. 20 din 1888.

(4) *Dos. Ministerului Cultelor* No. 20 1881.

corigență și la materia doctorului Ratecu, îi dădeau o sumă pentru a obține o notă satisfăcătoare.

„Comunicând d-lui profesor Ratecu—zice mai departe raportul—„cele mărturisite de școlari contra d-sale, d-lui s'a mărginit în „a declară că în adevăr pentru eliberarea de certificate medicale „a luat bani de la școlari, dar pentru note *nu* . . . și nu poate „consideră tot acest lucru, decât ca o intrigă din partea rectorului seminariului contra sa. Părintele rector Romanescu a negat „pe deplin—față fiind și d. Ratecu—orice neînțelegeri mai vii între d-sa și d-nii profesori în genere. Consiliul școlar al seminariului a susținut cele exprimate de părintele rector în astă privință, declarându-mi toți că nu au nici o știință despre raporturi mai încordate ce ar fi putut există între d-l profesor Ratecu și părintele Romanescu, că din contră aveau toate motivele pentru a considera ca bune acele relațiuni“.

Concluziunea acestui raport este următoarea:

„In fața faptelor arătate mai sus, subsemnatul crede necesar, „dacă și d-voastră, d-le Ministru, veți fi de părere, a se trimite „pe d-l profesor Ratecu înaintea comisiunii profesionale de judecată, prevăzută la art. . . . din legea instrucțiunii publice“ (1).

In urma acestei cercetări, Consiliul Permanent opină a se primi demisiunea d-lui dr. Ratecu și a se trimite afacerea la parchet (2).

Cu tot acest raport, cu tot acest aviz, găsim în 1883 pe Ratecu figurând ca profesor și în congediu ca bolnav de paralizie și suplinitor de dr. Samfirescu (3). Il găsim figurând și în 1884 (4).

Al doilea caz, este al profesorului Albineț. Acesta în Iunie 1883 a fost numit membru în comisiunea de bacalaureat. Acuzat că a comunicat unui candidat subiectul ce avea să-l întrebe la oral, e dat în judecată și osândit la suspensiune pe timp de 18 luni.

(1) *Dos. Ministerului Cultelor* No. 20 1882.

(2) Avizul Consiliului No. 544 din 20 Martie 1882 semnat de Haret și Davila. (*Dosarul Ministerului de Cultelor* No. 20 din 1882).

(3) Numit la 7 Februarie 1883. La 25 Martie încă în congediu (*Dos. Minist. de Culte* No. 20 din 1883).

(4) La 15 Februarie 1884 propune ca suplinitorul d-r Samfirescu să fie înlocuit cu d-r Bejan. Se aprobă. (*Dos. Minist. de Culte* No. 20 din 1884).

Locul lui a fost ținut de G. Lascăr, prof. la Gimnaziul Alexandru cel Bun, azi director al Liceului Internat din Iași.

Deși faptele de cari s'a făcut vinovat prof. Albinet nu s'au petrecut în Seminarium, fiind însă vorba de un membru al corpului didactic al acestei școli, trebuia să se menționeze acest fapt în analele Seminariumului, fără a intra în detalii (1).

Vom notă că d'abiă în 1886 se dă atenție deosebită predicilor fiind obligați școlarii să ție cuvântări în biserici (2)

Tipicul de asemenea lăsa de dorit, fiindcă vedem că în 1876 Mitropolitul dă ordin să nu se libereze niciun certificat de absolvire până când candidații nu vor fi examinați de o comisiune ad-hoc (3).

Cărți didactice speciale pentru Seminarium nu sunt ; profesorii recomandă cărți ce se întrebunțează în alte școli secundare. De aci uneori protestări din partea Mitropolitului că se întrebunțează cărți periculoase (4).

d). Elevii.

Frecventarea elevilor merge scăzând în această epocă (5). De la 286 de școlari în 1872—73 scade la 196 în 1882—83, la 136 în 1885—86. Numărul cel mare este în cursul inferior pe când în clasele superioare este redus într'o proporțiune uimitoare (6).

Deși condițiunile de trecere dintr'o clasă în alta (7) sunt destul de ușoare, totuși e foarte mic numărul celor cari se promovează

(1) *Dos. Minist. de Culte* No. 20 din 1884. Comisiunea de judecată eră compusă din : St. Emilian, I. M. Melik, G. Bejan, A. Xenopol, L. Cosmovici. Albinet își reiă cursul la Seminarium la 1 Decembre 1885. (*Dos. Minist. de Culte*, No. 20 din 1886).

(2) Anexa No. 81.

(3) *Dos. Minist. Cultelor*, No. 20 din 1876.

(4) „Pe fiecare zi constatăm că necredința, ateismul și materialismul bestial ridică „capul fățiș contra bisericii.“ Adresa Mitropolitului Moldovei din 4 Octombrie 1890 în privința cărții de psihologie de I. Găvănescu, recomandată de prof. Chirnischi care a și fost înlocuită prin Psihologia d. I. Popescu. (*Dos. Minist. de Culte* No. 20 din 1890).

(5) Să se vază anexa specială care cuprinde statistica elevilor.

(6) Să se vază în special statistica anilor 1872—73 73—74, 74—75, 81—82 ca exemplu pentru aceasta.

(7) Media de trecere la fiecare obiect eră 4. In 1886 vedem că direcțiunea Seminariumului cere să se ridice. Ministerul decide a modifică regulamentul. (*Dosar. Minist. Culte* No 20 din 1886.)

corigență și la materia doctorului Rateu, îi dădeau o sumă pentru a obține o notă satisfăcătoare.

„Comunicând d-lui profesor Rateu—zice mai departe raportul—„cele mărturisite de școlari contra d-sale, d-lui s'a mărginit în „a declară că în adevăr pentru eliberarea de certificate medicale „a luat bani de la școlari, dar pentru note *nu* . . . și nu poate „considera tot acest lucru, decât ca o intrigă din partea rectorului seminariului contra sa. Părintele rector Romanescu a negat „pe deplin—față fiind și d. Rateu—orice neînțelegeri mai vii între d-sa și d-nii profesori în genere. Consiliul școlar al seminariului a susținut cele exprimate de părintele rector în astă privință, declarându-mi toți că nu au nici o știință despre raporturi mai încordate ce ar fi putut exista între d-l profesor Rateu „și părintele Romanescu, că din contră aveau toate motivele pentru a considera ca bune acele relațiuni“.

Concluziunea acestui raport este următoarea:

„In fața faptelor arătate mai sus, subsemnatul crede necesar, „dacă și d-voastră, d-le Ministru, veți fi de părere, a se trimite „pe d-l profesor Rateu înaintea comisiunii profesionale de judecată, prevăzută la art. . . . din legea instrucțiunii publice“ (1).

In urma acestei cercetări, Consiliul Permanent opină a se primi demisiunea d-lui dr. Rateu și a se trimite afacerea la parchet (2).

Cu tot acest raport, cu tot acest aviz, găsim în 1883 pe Rateu figurând ca profesor și în concediu ca bolnav de paralizie și suplinat de dr. Samfirescu (3). Il găsim figurând și în 1884 (4).

Al doilea caz, este al profesorului Albineț. Acesta în Iunie 1883 a fost numit membru în comisiunea de bacalaureat. Acuzat că a comunicat unui candidat subiectul ce avea să-l întrebe la oral, e dat în judecată și osândit la suspensiune pe timp de 18 luni.

(1) *Dos. Ministerului Cultelor* No. 20 1882.

(2) Avizul Consiliului No. 544 din 20 Martie 1882 semnat de Haret și Davila. (*Dosarul Ministerului de Cultelor* No. 20 din 1882).

(3) Numit la 7 Februarie 1883. La 25 Martie încă în concediu (*Dos. Minist. de Culte* No. 20 din 1883).

(4) La 15 Februarie 1884 propune ca suplinitorul d-r Samfirescu să fie înlocuit cu d-r Bejan. Se aprobă. (*Dos. Minist. de Culte* No. 20 din 1884).

Locul lui a fost ținut de G. Lascăr, prof. la Gimnaziul Alexandru cel Bun, azi director al Liceului Internat din Iași.

Deși faptele de cari s'a făcut vinovat prof. Albiuț nu s'au petrecut în Seminarium, fiind însă vorba de un membru al corpului didactic al acestei școli, trebuiă să se menționeze acest fapt în analele Seminariumului, fără a intra în detalii. (1).

Vom notă că d'abiă în 1886 se dă atenție deosebită predicilor fiind obligați școlarii să ție cuvântări în biserici (2)

Tipicul de asemenea lăsă de dorit, fiindcă vedem că în 1876 Mitropolitul dă ordin să nu se libereze niciun certificat de absolvire până când candidații nu vor fi examinați de o comisiune ad-hoc (3).

Cărți didactice speciale pentru Seminarium nu sunt ; profesorii recomandă cărți ce se întrebuițează în alte școli secundare. De aci uneori protestări din partea Mitropolitului că se întrebuițează cărți periculoase (4).

d). Elevii.

Frecventarea elevilor merge scăzând în această epocă (5). De la 286 de școlari în 1872—73 scade la 196 în 1882—83, la 136 în 1885—86. Numărul cel mare este în cursul inferior pe când în clasele superioare este redus într'o proporțiune uimitoare (6).

Deși condițiunile de trecere dintr'o clasă în alta (7) sunt destul de ușoare, totuși e foarte mic numărul celor cari se promovează

(1) *Dos. Minist. de Culte* No. 20 din 1884. Comisiunea de judecată eră compusă din : St. Emilian, I. M. Melik, G. Bejan, A. Xenopol, L. Cosmovici. Albiuț își reia cursul la Seminarium la 1 Decembre 1885. (*Dos. Minist. de Culte*, No. 20 din 1886).

(2) Anexa No. 81.

(3) *Dos. Minist. Cultelor*, No. 20 din 1876.

(4) „Pe fiecare zi constatăm că necredința, ateismul și materialismul bestial ridică „capul fățiș contra bisericii.“ Adresa Mitropolitului Moldovei din 4 Octombrie 1890 în privitynța cărții de psihologie de I. Găvănescu, recomandată de prof. Chirnischi care a și fost înlocuită prin Psihologia d. I. Popescu. (*Dos. Minist. de Culte* No. 20 din 1890).

(5) Să se vază anexa specială care cuprinde statistica elevilor.

(6) Să se vază în special statistica anilor 1872—73 73—74, 74—75, 81—82 ca exemplu pentru aceasta.

(7) Media de trecere la fiecare obiect eră 4. In 1886 vedem că direcțiunea Seminariumului cere să se ridice. Ministerul decide a modifică regulamentul. (*Dosar. Minist Culte* No 20 din 1886.)

de-a dreptul fără corigență. În 1879—80 din 236 prezenți la examen, se promovează în Iunie 112 și rămân corigenți 108.

De aceea este mic numărul absolvenților. În 1872—73 es 4 absolvenți cu 7 clase. În 1874—75 es 6 cu 7 clase; în 1876—77 numai 4. În 1885—86 es 17 absolvenți cu 7 clase.

La începutul epocii de care ne ocupăm, elevii seminariului erau interni și externi.

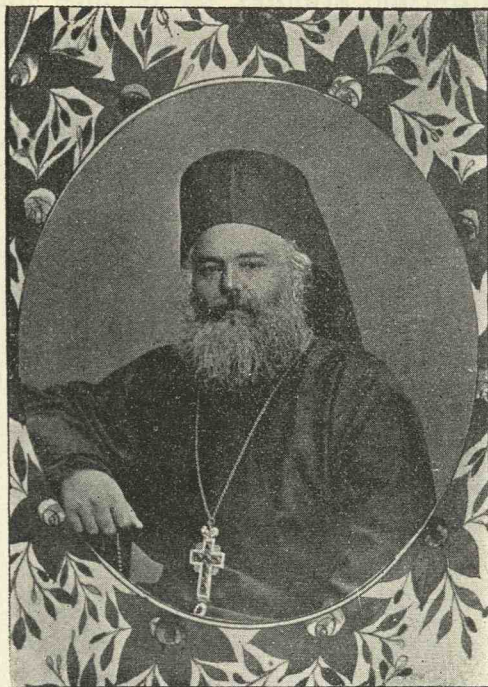
Internii erau la început numai bursieri. În fiecare an, în Septembrie, se ținea concurs pentru bursele vacante. Numărul bursierilor admiși în fiecare an variă foarte mult: de la 49 s'a corborit la 14 și chiar la 5 (1).

Tocmai târziu, la sfârșitul acestei perioade încep a se primi și solvenți. Cei dintâi solvenți îi întâlnim în 1891 (2).

(1) În anul școlar 1873—74 se primesc 25 bursieri, deși erau 34 burse vacante. Comisiunea prezidată de Director, se compunea din: P. Rășcanu, G. Erbiceanu, A. Scriban, V. Proca, (*Dos. Min. de Culte*, No. 207 din 1873). În 1874—75 se primesc 49 bursieri. Comisiunea: P. Sfetiescu, P. Rășcanu, G. Erbiceanu, A. Scriban (*Dos. Min. Culte*, No. 207 din 1874). În 1875—76 se admit numai 5 bursieri din 109 aspiranți (*Dos. Min. Culte*, No. 207 din 1875). În 1878—79 se admit 22 bursieri. Comisiunea prezidată de Directorul Romanescu: A. Scriban, P. Rășcanu, Dr. Agapi, G. Erbiceanu. (*Dos. Min. Culte* No. 113 din 1878). În 1879—80 se admit 30 bursieri. Comisiunea: Romanescu, A. Scriban, Drg. Demetrescu, Dr. Agapi, G. Erbiceanu. (*Dos. Min. Culte*, No. 113 din 1879). În 1880—84 se primesc 13 bursieri. Comisiunea: Romanescu, G. Erbiceanu, Dr. Agapi, A. Scriban, Drg. Demetrescu, (*Dos. Min. Culte*, No. 113 din 1880). În 1881—82 se admit 26 bursieri. Comisiunea: Romanescu, A. Scriban, Sfetiescu, Drg. Demetrescu, Dr. Agapi. (*Dos. Min. Culte*, No. 113 din 1881). În 1882—83 se admit 25 bursieri. Aceeași comisiune ca în anul trecut. (*Dos. Min. Culte*, No. 113 din 1882). În 1883—84 se admit 16 bursieri. Comisiunea: Romanescu, Drg. Demetrescu, N. Giurgeanu, O. Albineț, A. Scriban, Dr. Agapi. (*Dos. Min. Culte* No. 113 din 1883). În 1884—85 se admit 14 bursieri. Comisiunea: President Arh. Teoctist Scriban, A. Scriban, G. Lascar, G. Costăchescu. (*Dos. Min. Culte*, No. 113 din 1884). În 1885—86 se primesc 14 bursieri din absolvenții seminariilor inferioare și 4 din nou. Comisiunea: T. Scriban, G. Costăchescu, G. Erbiceanu, V. Chirnischi, V. Răileanu. (*Dos. Min. Culte*, No. 113 din 1885). În 1886—87 se primesc 19 bursieri, Comisiunea: Varlaam Răileanu, prezident, C. Erbiceanu, V. Chirnischi, O. Albineț, Dr. Agapi. (*Dos. Min. Culte*, No. 113 din 1886). În 1887—88 se primesc 15 bursieri. Comisiunea: Răileanu, G. Erbiceanu, G. Aramă P. Rășcanu, A. Scriban, O. Albineț. (*Dos. Min. Culte*, No. 113 din 1887). În 1889—90 se admit 7 bursieri. Comisiunea: Răileanu, G. Erbiceanu, A. Scriban, G. Aramă, T. Nicolau. (*Dos. Min. Culte*, No. 113 din 1889). În 1890—91 se admit 9 bursieri. (*Dos. Min. Culte*, No. 113 din 1891). În 1892—93 se admit 17 bursieri. Comisiunea: V. Răileanu G. Erbi, ceanu, G. Costăchescu, V. Popescu, Dr. C. Chiricescu, Pr. D. Iordăchescu. (*Dos. Min. Culte* No. 113 din 1892).

(2) În 1891 cu ocazia concursului de burse pentru 1891—92 se primesc și 9 solvenți. În Octombrie acelaș an se mărește numărul solvenților, transformându-se o magazie în sala de mâncare. (*Dos. Min. de Culte* No. 20 din 1891).

Se vede că pricina pentru care așa de greu s'au hotărît autoritățile școlare să primească solvenți, erà tradițiunea ca elevii Seminariului să fie întreținuți de stat. Erà însă un alt punct tot stabilit de tradițiune și care de mult erà înlăturat și trebuia acum să fie restabilit : erà chestiunea externilor.

Arhimandritul Filofeiu Romanescu

Fost director al Seminariului „Veniamin” de la 1877 până la 1884.

În adevăr, după vechile tradiții ale Seminariului, toți școlarii trebuia să locuiască în internat. Acesta este și rostul așezării afară din oraș. Această tradiție și acest rost s'au uitat și o sumă de tineri veniau să urmeze lecțiunile în Seminar, iar locuința și-o aveau prin casele ce se puteau găsi acolo în dealul Socolei, în cele mai rele condițiuni de igienă și de moralitate. Neajunsurile acestei stări de lucruri s'au observat și s'au semnalat de multe ori; însă tocmai în 1881 vedem că se ia hotărîrea de a nu se mai primi externi (1).

Erà greu a se aplicà această măsură salutară deodată, căci nu-

(1) *Dos. Min. Culte* No. 120 din 1881.

mărul externilor eră foarte mare în comparație cu al internilor. Directorul de atunci Romanescu arată că din 225 elevi numai 30 sunt interni (1). Toți externii ar trebui să părăsească școala la începutul anului 1881—82. „Unde se vor duce acești elevi—zice „directorul—și ce vor face nu se știe, totul ce vă pot asigura „este că-și vor întrerupe studiile, iar părinții lor vor fi dezolați „și nemângâiați. Îndepărtarea externilor din școală va face ca „anul acesta Seminariul să nu fie frecventat decât de 56 elevi. „In caz când Camera legiuitoare ar fi dispusă a acorda suma ce „d-voastră ați aveă bunavoință a alocă prin budget pentru în- „treținerea unui număr mai mare de interni, prin îndepărtarea „externilor de pe acum, nu s'ar aveă atuncea de unde să se re- „cruteze pentru internat elevii meritoși și așa tot anul am aveă „56 elevi ce sunt astăzi interni (2).

Negreșit că eră o bună parte de dreptate în obiecțiunile aduse de director: suprimarea externilor nu se puteă face decât treptat. Aceasta a și fost procedarea Ministerului.

Cu începutul anului 1884—85 nu se mai primesc externi. Se tolerează cei din cl. II și din cele următoare până la terminarea studiilor (3). Greșala a fost însă că s'au mai admis din nou externi și în anii următori (4). E drept că s'a mărginit acesta la diaconi și preoți căsătoriți, dar ori-cum principiul eră călcat (5).

Disciplina în această epocă pare că a mers mai bine decât înainte de 1872, pentru că găsim în dosare mai puține pedepse și

(1) Raportul către Minister (*Dos. Min. Culte*, No. 20 din 1881).

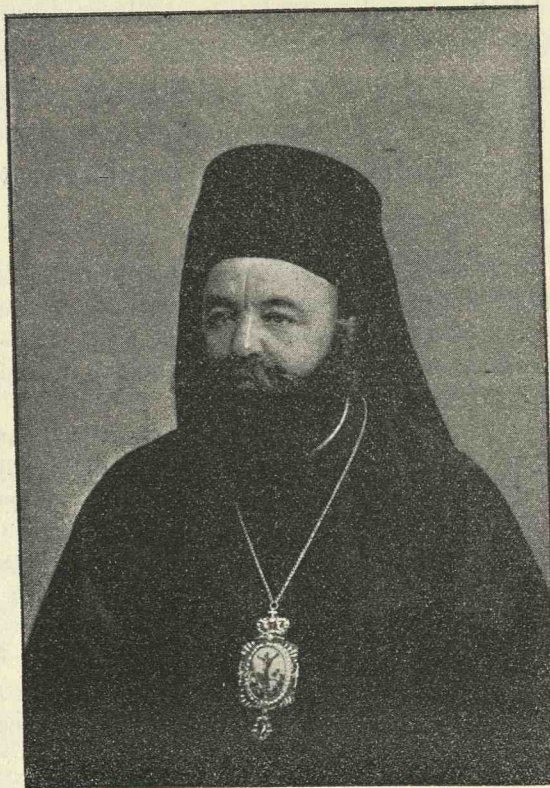
(2) Directorul mai adaugă o considerație de altă natură: „Cea-ce face, Domnule Ministru, pe subsemnatul a insistă pe lângă d-voastră și a vă rugă să binevoiți a reveni „asupra acestei dizpozițiuni, este că cu această măsură s'ar da o bună ocaziune unora „din d-nii profesori de-a exploata această măsură și de a face diferite critici poate chiar „grosiere la adresa guvernului și a bărbaților binevoitori, iar pe lângă aceasta ați pune „pe subsemnatul în frista pozițiune de a recurge la ajutorul puterii administrative pentru „a liniști agitațiunile ce siguramente se vor provoca printre elevi de către rău voitori.“

(3) *Min. Cultelor* No. 20 din 1884.

(4) Astfel, câțiva se primesc în 1886—87, în 1887—1888 eră un singur extern. *Dosar Minist. Culte* No. 20 din 1888) vre-o 5 găsim în anul școlar 92—93 (*Dos Minist. Culte* No. 20 din 1892).

(5) În 1888 se primesc câțiva. (*Dos. Min. de Culte*, No. 20 din 1888) Asemenea 9 în 1890—91 (*Dos. Minist. Culte* No. 20 din 1890).

scandalurile elevilor se reduc foarte mult. Aflăm câteva eliminări (1), iar în 1892 o revoltă Eliminându-se de direcție un elev din cl. VII, toți colegii lui refuză de a mai intra la cursuri la 21 Octomvrie 1892. Inspectorul general Vârgolici pedepsește întreaga clasă cu eliminarea pe trei luni, apoi fiindcă nu voiau să plece

Arhimandritul Varlaam Răileanu.

Fost director al Seeminariului „Veniamin” dela 1885 până la 1899.

din internat, cu eliminare pe 6 luni. În urmă însă, văzând căința lor, constatând mai ales că administrația nu și-a făcut datoria pe deplin și a lăsat ca lucrurile să ia proporții grave, le reduce pedeapsa, primindu-i în internat la 10 Decembrie (2).

(1) *Dos. Min. Culte* No. 20 din 1873. Idem No. 20 din 1877. *Mitrop. Mold.* No. 2204 vol. I, 807, 707, 716; idem vol. II, 311; vol. III, 95. Cf. și *Dosar Minist. Culte* No. 26 din 1886.

(2) Iată ce zice, între altele, inspectorul general în raportul său :

„În urma acestora, în aceeași zi, 23 Octombrie, am convocat, seara la 8 ore, prin Părintele Director, pe toți profesorii școlii, în conferință, sub președenția mea, pentru a

mărul externilor eră foarte mare în comparație cu al internilor. Directorul de atunci Romanescu arată că din 225 elevi numai 30 sunt interni (1). Toți externii ar trebui să părăsească școala la începutul anului 1881—82. „Unde se vor duce acești elevi—zice „directorul—și ce vor face nu se știe, totul ce vă pot asigura „este că-și vor întrerupe studiile, iar părinții lor vor fi dezolați „și nemângâiați. Îndepărtarea externilor din școală va face ca „anul acesta Seminariul să nu fie frecventat decât de 56 elevi. „In caz când Camera legiuitoare ar fi dispusă a acorda suma ce „d-voastră ați aveà bunavoință a alocà prin budget pentru în- „treținerea unui număr mai mare de interni, prin îndepărtarea „externilor de pe acum, nu s'ar aveà atuncea de unde să se re- „cruzeze pentru internat elevii meritoși și așa tot anul am aveà „56 elevi ce sunt astăzi interni (2).

Negreșit că eră o bună parte de dreptate în obiecțiunile aduse de director: suprimarea externilor nu se puteà face decât treptat. Aceasta a și fost procedarea Ministerului.

Cu începutul anului 1884—85 nu se mai primesc externi. Se tolerează cei din el. II și din cele următoare până la terminarea studiilor (3). Greșala a fost însă că s'au mai admis din nou externi și în anii următori (4). E drept că s'a mărginit acesta la diaconi și preoți căsătoriți, dar ori-cum principiul eră călcat (5).

Disciplina în această epocă pare că a mers mai bine decât înainte de 1872, pentru că găsim în dosare mai puține pedepse și

(1) Raportul către Minister (*Dos. Min. Culte*, No. 20 din 1881).

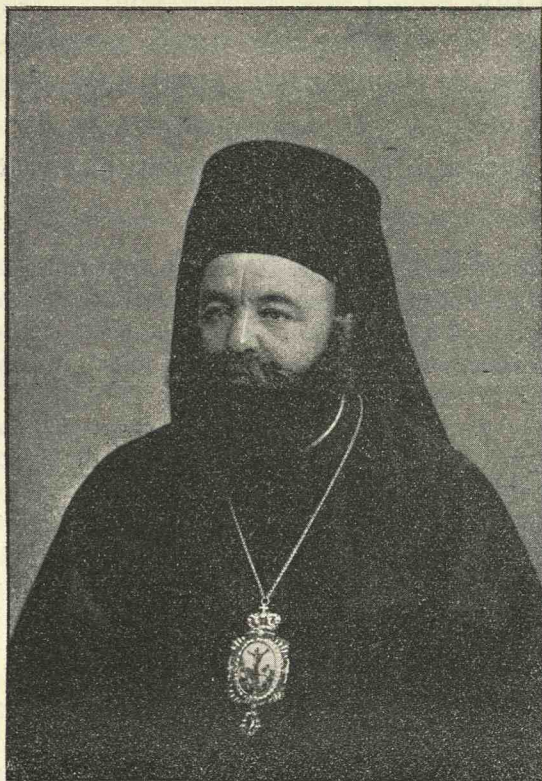
(2) Directorul mai adaugă o considerație de altă natură: „Cea-ce face, Domnule Ministru, pe subsemnatul a insistà pe lângă d-voastră și a vă rugà să binevoiți a reveni „asupra acestei dispozițiuni, este că cu această măsură s'ar da o bună ocaziune unora „din d-nii profesori de-a exploata această măsură și de a face diferite critici poate chiar „grosiere la adresa guvernului și a bărbaților binevoitori, iar pe lângă aceasta ați pune „pe subsemnatul în trista pozițiune de a recurge la ajutorul puterii administrative pentru „a liniști agitațiunile ce siguramente se vor provoca printre elevi de către rău voitori.“

(3) *Min. Cultelor* No. 20 din 1884.

(4) Astfel, câțiva se primesc în 1886—87, în 1887—1888 eră un singur extern. *Dosar Minist. Culte* No. 20 din 1888) vre-o 5 găsim în anul școlar 92—93 (*Dos Minist. Culte* No. 20 din 1892).

(5) În 1888 se primesc câțiva. (*Dos. Min. de Culte*, No. 20 din 1888) Asemenea 9 în 1890—91 (*Dos. Minist. Culte* No. 20 din 1890).

scandalurile elevilor se reduc foarte mult. Aflăm câteva elimi-
nări (1), iar în 1892 o revoltă Eliminându-se de direcție un elev
din cl. VII, toți colegii lui refuză de a mai intra la cursuri la 21
Octomvrie 1892. Inspectorul general Vârgolici pedepsește întreaga
clasă cu eliminarea pe trei luni, apoi fiindcă nu voiau să plece

Arhimandritul Varlaam Răileanu.

Fost director al Seeminariului „Veniamin” dela 1885 până la 1899.

din internat, cu eliminare pe 6 luni. În urmă însă, văzând că-
ința lor, constatând mai ales că administrația nu și-a făcut da-
toria pe deplin și a lăsat ca lucrurile să ia proporții grave, le
reduce pedeapsa, primindu-i în internat la 10 Decembrie (2).

(1) *Dos. Min. Culte* No. 20 din 1873. Idem No. 20 din 1877. *Mitrop. Mold.* No. 2204
vol. I, 807, 707, 716; idem vol. II, 311; vol. III, 95. Cf. și *Dosar Minist. Culte* No. 26
din 1886.

(2) Iată ce zice, între altele, inspectorul general în raportul său :

„În urma acestora, în aceeași zi, 23 Octombrie, am convocat, seara la 8 ore, prin Pă-
rintele Director, pe toți profesorii școlii, în conferință, sub președenția mea, pentru a

Examele se urmează după normele din trecut, cu comisiune de doi profesori și cu delegați ai Mitropoliei (1). Și acum aflăm rapoarte cu afirmări banale și superficiale (2), dar cei mai mulți dintre delegați nu scriu nimic despre îndeplinirea misiunii lor. Sunt și rapoarte mai substanțiale, cum este al Arhiepiscopului Suhopan din 1877 (3).

Cursul superior dă și acum absolvenți puțini, pentru că chiriarii hirotonisau pe seminariștii absolvenți ai gradului I. De aceea Ministerul intervine ca să se caute a se da locurile la cei ce au terminat gradul II și numai când toți absolvenții de această

„le exprimă părerea de rău că din cauza pe de o parte a lipsei de înțelegere între Domnia „lor, iar pe de altă parte, a neglijenței personalului administrativ, lucrurile luase proporții excepțional de grave, atrăgând elevilor o prea aspră poartă, dar neevitabilă pedeapsă „de vreme ce ei nesocotiseră ordinul dat de mine, lor direct, de a merge la lecțiunile „profesorilor.

„Tot în această conferință, întrebând pe director asupra purtării din trecut a elevului „care fusese de la început provocatorul turburării, și cerând registrul disciplinar al școlii „mi se răspunde că acest registru, fiind lăsat din neglijență de un pedagog pe masă, a „fost luat și îndosiat de elevii îndepărtați. A rămas însă în mine convingerea că acest „registru nu există de loc, împrejurare care, adausă pe lângă cele relatate mai sus, face „neapărată schimbarea totală a administrației.“ (*Dos. Minist. de Culte* No 20 din 1892).

(1) Cităm ca delegați pe Preot. G. Ionescu, 1873—74 sem. I; Arhiepiscopul Ieremia Dârțu și Dr. Giurgescu, 1873—74 sem. II; Arch. Ieremia și D. Stoica, 1874—75 sem. I; Econ. G. Ionescu 1874—75 sem. II; Arhiepiscopul Ieremia Gălățeanu 1875—76 sem. I, sem. II, 1876—77 sem. I; Econ. D. Poenaru, 1876—77 sem II (înlocuit cu Arhiepiscopul Suhopan); Econ. I. Poenaru, 1877—78 sem. II; Arch. Ieremia Gălățeanu, 1878—79 sem. I, sem. II; Arch. Iosif Botoșăneanu Bobulescu, 1879—80 sem. I, sem. II; Arch. Ieremia Gălățeanu 1880—81, sem. I, 1881—82 sem I; Ieremia Gălățeanu și Teoctist Scriban, 1881—82 sem II; Teoctist Scriban și Dim. Stoica, 1882—83 sem. II; Teoctist Scriban 1883—84 sem. I; Teoctist Scriban și Stoica 1883—84 sem II; Ieremia Gălățeanu și Valerian Râmnicăneanu, 1884—85 sem. I, sem. II, 1885—86 sem. I; Arhiepiscopul Ieremia Gălățeanu și Dositeiu Botoșăneanu și D. Stoica 1887—88 sem. II; Valerian Râmnicăneanu și Dositeiu Botoșăneanu, 1888—89 sem. II; Ieremia Gălățeanu 1889—90 sem. II (*Dosarul Mitropoliei Moldovii* No. 2.204 vol. I pag. 711, 763; vol. II pag. 1, 48, 80, 125, 217, 264, 271, 333, 358, 363, 389, 392, 416, 440, 475, 494, 528, 559, 572; vol. III pag. 6, 17, 59, 142, 156, 216.)

(2) Iată un exemplu :

„Obiectele se pare că pe cât s'a putut s'ar fi urmat după programuri iar răspunsurile „clericilor au fost precum se obișnuiește pretutindenea potrivit cu capacitatea, silința, după „putință, poate și voința și îndămânări fiind unii mai capabili și silitori, alții mai puțin „capabili, alții infirmi, alții poate mai comozi și alții, mai ales din esteri, împedecați poate „și de lipsa mijloacelor.“ (23 Iunie 1873, *Dos. Mitrop. Mold.* No. 2.204 vol. I, pag. 658.)

(3) Anexa No. 72

categorie ar refuză în scris, atunci să se ia din ceilalți. Cei ce ar refuză ar fi obligați de Minister a restitui banii, cum se scrie în lege (1).

a) Biblioteca.

Biblioteca Seminariului, care-și avea fondul ei constituit de Vida, primește acum câteva daruri, unele destul de importante.

În 1872 Arhiepiscopul Iosif Bobulescu, fost profesor, dăruiește Seminariului un însemnat număr de exemplare din scrierile lui Filaret Scriban în valoare de 2.450 de lei, ca să se vândă și din produs să se dea pentru „imprimarea numai acelor cărți eclesiastice cari vor obține înalta autorizare a Mitropolitului Moldovei „și a Ministerului ca carte demnă de a fi întrebuințată în Seminar“ (2).

Cu ocaziunea primirii acestui dar, Direcțiunea comunică Ministerului și situația fondului Vida.

Cărțile tipărite din acest fond au fost: *Teologia dogmatică* de Melehisedec, *Teologia morală* de Filaret Scriban, *Istoria sfântă a noului Așezământ* de Filaret Scriban, apoi *Ermineutica* de Filaret Scriban și *Introducere în sfintele Cărți* de Melchisedec.

Cu acestea s'au cheltuit 300 galbeni lăsați de Vida în 1854.

Din vânzarea unui număr de exemplare din ele s'a putut aduna suma necesară ca să se tipărească *Sintaxa* lui G. Erbiceanu.

În 1872 situația fondului era următoarea:

19.940 lei vechi (valoarea cărților din depozit)

1.935,20 parale (numerar).

962, — . . . (chitanțe).

Total . 22.837,20 cursul de Iași (3).

În 1883 vedem că din acest fond se află în numerar suma de 1.914,36 lei noi (4).

(1) Anexa No. 71.

(2) Cărțile dăruite erau 700 exemplare din *Istoria bisericească română*, 900 din *Istoria vechiului Testament*, 100 din *Istoria bisericească generală* (Dos. Minist. Cultelor No. 158 din 1872).

(3) Raportul e din 19 Noembrie 1872 (Dos. Min. Cultelor, No. 20 din 1873).

(4) Dos. Minist. Cultelor No. 20 din 1884.

Ar fi putut să fie în adevăr înfloritoare această situațiune, dacă s'ar fi administrat bine fondul. Din nenorocire, vedem că a fost o neglijență culpabilă. E destul să notăm că profesorul G. Costăchescu ține la sine suma de 503 galbeni și nu dă socoteală 20 de ani (1). În 1882 găsim că Ministerul îl somează să dea socotelile și-i acordă un termen de 10 zile (2); nu aflăm însă scris dacă le-a și dat în adevăr.

Asemenea neregularități fac pe Minister să cerceteze din nou gestiunea (3) și să numească o comisiune care să se ocupe cu regularea ei. Cu această ocaziune, în 1884, Episcopul Melchisedec propune ca administrațiunea fondului să se dea Directorului și consiliului școlar, iar banii încasați să se depună la Casa de Depuneri (4).

Biblioteca își mărește numărul volumelor prin alte două donații. Arhiepiscopul Filaret Stravropoleos Scriban, fostul director, murind în 1884, lasă prin testament Seminariului un număr de 488 de volume felurite (5).

Un alt fost director, Arhimandritul Nichifor Iliescu, moare în 1877 la mănăstirea Secu. Ministerul scrie consiliului mănăstirii să trimită Seminariului „Veniamin“ cărțile rămase de la dânsul (6). Trece foarte mult timp până să se termine cu inventariul și să

(1) *Dos. Minist. Cultelor* No. 20 din 1879. *Dos. Mitrop. Mold.* No. 2.204, vol. II, pag. 647.

(2) *Dos. Minist. Cultelor* No. 20 din 1882.

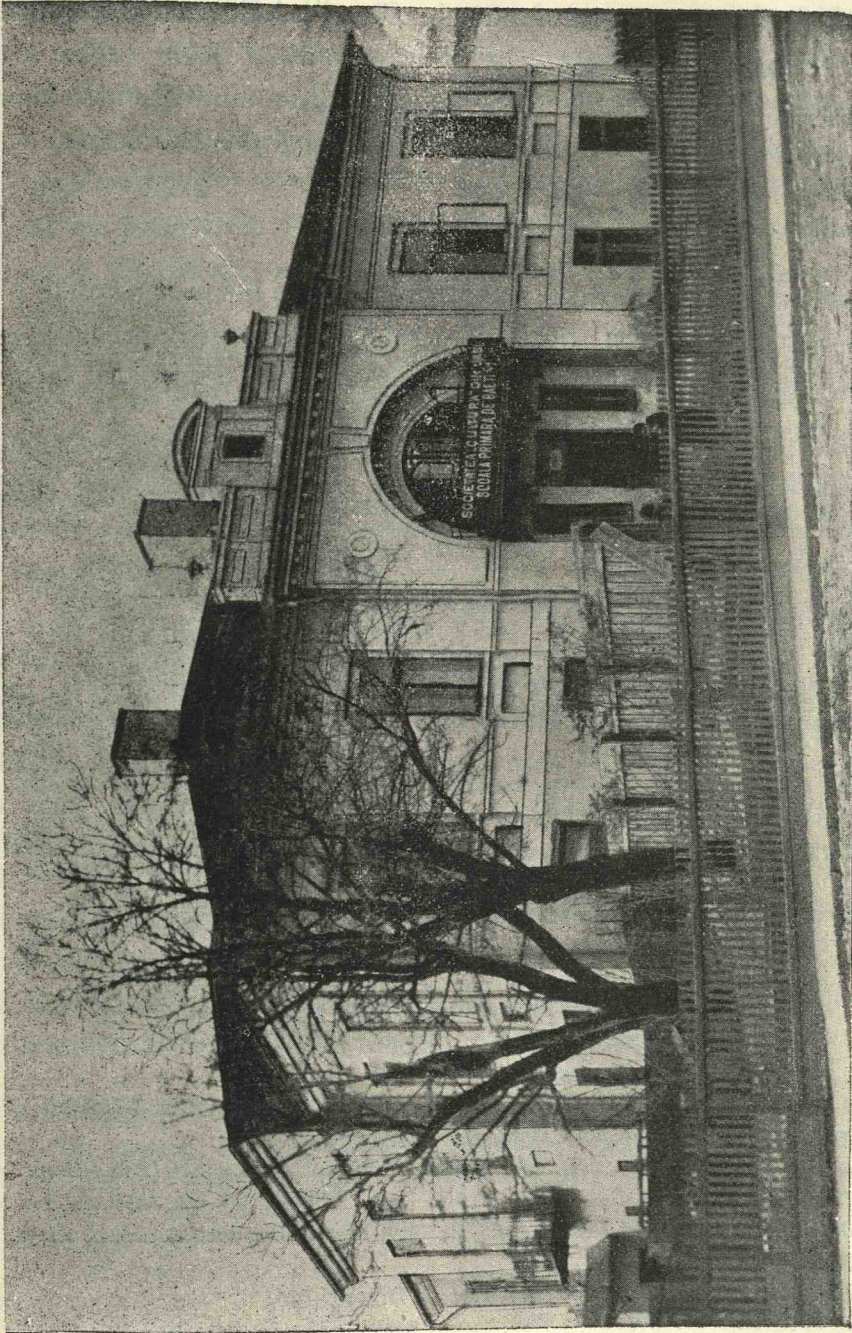
(3) Din Darea de seamă a consiliului școlar:

„Repausatul Arhimandrit Gherman Vida fost profesor al seminariului, prin Testamentul său din 1853 Octomvrie 14 lasă Bibliotecii seminariului suma de (300) trei sute galbeni cu destinațiune de a se tipări cărțile scolastice a seminariei. Aceasta se constată din acta No. 51, fila 2, unde se află testamentul său original iscălit de repausatul, și de alți profesori de atunci ai seminariului. Cu aceasta sumă de 300 galbeni sau tipărit „a) Theologia Dogmatică la 1855. de Protosinghelul Melchisedec actualul Episcop de Roman, b) Istoria Sfințită de Arh. Filaret Scriban 1855, c) Theologia Morală de Arh. Filaret Scriban tot la 1855 d) Sfințita Emnineotică de Arh. Filaret Scriban la 1856 și e) Introducerea în sf. Cărți de Arh. Melchisedec la 1860, cărți din care și astăzi un însemnat număr se află depuse spre vânzare în Biblioteca Seminariului (Dos. Minist. Cultelor No. 20 din 1884).

(4) Anexa No. 77. *Dos. Mitrop. Mold.* 2204 vol. II, 643.

(5) Adică: 49 cărți românești în 86 volume, 48 franțuzești în 190 volume, 78 rusești în 130 volume, 47 grecești în 65 volume, 11 latinești în 13 volume, 2 germane în 2 volume, 2 ebraice în 2 volume. (*Dos. Minist. Cult.* No. 158 din 1874).

(6) *Dos. Minist. Cult.* No. 233 din 1877.

Casa Șuțu din strada Seulescu în care a fost instalat Seminarul „Veniamin” înainte de a se muta în localul actual

se învingă inerția călugărilor. Peste trei ani, în 1879, vedem că ele se află tot acolo (1). De-abia în 1881 se aduc la Seminarium (2); ele erau, după inventariul făcut de Consiliul Economic al Mănăstirii, în număr de 379 cărți în 1822 volume (3).

Din budgetul statului se dau acum puține sume pentru cumpărare de cărți. Aflăm numai în 1872 suma de 197 lei (4).

f) Serbări școlare.

Ca serbări școlare, afară de sfințirea apei la începutul anului (5), găsim — dar nu pentru toți anii — referințe despre serbarea patronului, une-ori la 30 Ianuarie, alte-ori la 2 Februarie la care trimitea câte-odată Mitropolia un delegat (6).

După ce se oficiă serviciul religios, directorul rostiă câteva cuvinte și apoi se țineă — nu avem date pentru toate serbările acestea — o cuvântare de către un profesor.

În 1873 vorbește Gheorghe Erbiceanu despre *Viața și scrierile sf. Vasile cel Mare* (7); în 1877 Gheorghe Costăchescu face *istoria Seminariumului „Veniamin“* (8); în 1886 Constantin Erbiceanu expune viața și activitatea literară și științifică a *Arhiereului Neofit Scriban* (9); în 1887 ține cuvântare Gheorghe Erbiceanu (10); în 1891 prof. Drg. Demetrescu tractează despre *Iustin, filozoful și martirul* (11); în 1892 iarăși Gheorghe Erbiceanu ia ca subiect: *Biserica și Școala, Școala și Biserica* (12);

(1) *Dos. Minist. Cult.* No. 113 din 1879.

(2) *Dos. Minist. Cult.* No. 20 din 1881 și *Dos. Minist. Cult.* No. 20 din 1885.

(3) *Dos. Minist. Cult.* No. 158 din 1878.

(4) *Dos. Minist. Cult.* No. 158 din 1873.

(5) Cu o deosebită solemnitate s'a făcut o ceremonie de acest fel la 2 Ianuarie, 1886 când s'a instalat seminariumul în noul local din orașul Iași.

(6) La serbarea din Ianuarie 1874 delegă pe Directorul Mitropoliei. (*Dos. Mitrop. Moldovei* No. 2204 vol. I, f. 722). La serbarea din Febr. 1880 se delegă Arhiereul Ieremia Gălățeanul (*Dos. Mitrop. Mold.*) 2204 vol. II, 399). Idem, 401, dare de seamă despre această serbare.

(7) Publicat în *Biserica Ortodoxă Română*, A. II, pag. 526.

(8) Publicat în *Biserica Ortodoxă Română*, An. IV 1877—78, pag. 665.

(9) *Dos. Minist. Cultelor* No. 20 din 1886. *Dos. Mitrop. Mold.* No. 2204, vol. III, 72.

(10) *Dos. Mitrop. Mold.* 2204, III, 137.

(11) Publicat în *Bis. Ortod. Rom.*, an. XVII 1894, pag. 66, 81, 962.

(12) Publicată în *Bis. Ortod. Rom.*, an. XV, 906.

g Localul.

Localul dela Socola, unde se află seminariul dela întemeiere, este ruinat chiar la începutul acestei epoci (1872) și reparațiile ce se fac anual nu pot să-l aducă în stare mai bună, (1) ei sunt mai mult o cauză de întârzierea începerii cursurilor (2).

Lipsa unei îngrădiri contribuiă de asemenea la reaua stare a lui (3). Intr'un asemenea local boalele sunt totdeauna foarte periculoase și nu e de mirare să vedem închizându-se școala pentru cazuri de epidemie (4).

Acum ajunsese imposibilă rămânerea aci a Seminariului. După aproape zece ani de plângeri continue, după constatări oficiale repetate, se ia hotărîre ca școala să se mute. Nici nu se putea altfel, căci „zidurile sunt desbrăcate de tincuială, pereții negri, sobele vechi și ruinate, pardoseala țândărită și spartă, acoperă-mântul stricat și putred, comoditățile năruite, catedrele și băncile stricate... Lăsându-l tot în astă stare... este *absolut imposibil* să se înceapă clasele anul viitor scolastic și cu atât mai puțin să se locuiască pe iarnă în ele“. Așa zice un raport de fine de an al Directorului (5).

Mutarea fiind decisă, se prezentă greaua chestiune a noului local. A fost mai întâiu vorba, în 1881, să se treacă Seminariul în mănăstirea Neamțului, unde mai fusese asemenea școală. Ministerul comunică idea aceasta Mitropolitului Moldovei. (6) Mitropolitul răspunde (7) că nu se unește cu această părere și dorește ca să rămână lângă Iași sau chiar în oraș și indică Mănăstirea Golia și mănăstirea Frumoasa pentru acest scop.

(1) Cf. plângerea Mitropolitului în Aug. 1884 (*Dosarul Mitropoliei Moldovei*, No. 2204, vol. I, 782). Raportul Directorului către Mitropolit la 7 April 1875, în care spune că „Seminariul se află în o complectă ruină“. (*Dosarul Mitropoliei Moldovei*, No. 2204, vol. II pag. 30 cf. și vol. II, pag. 342.)

(2) *Dosarul Ministerului Cultelor*, No. 20 din 1884, No. 20 din 1887.

(3) În 1872 Direcția cere din nou a se îngrădi curtea (*Dosarul Ministerului Cultelor* No. 20 din 1872.)

(4) *Dosarul Mitropoliei Moldovei*, 2204 vol. II, pag. 4. *Dosarul Ministerului Cultelor* No. 20 din 1875.

(5) Raport pe 1874—75. Anexa No. 68.

(6) Anexa No. 73.

(7) La 15 Iulie 1881 (*Dosarul Mitropoliei Moldovei*, 2204 vol. II, 465).

Acest răspuns are darul a convinge pe Ministrul de atunci, care îi comunică (1) peste câteva zile că a renunțat la primul proiect și s'a decis a zidi un local nou tot la Socola. Deciziunea aceasta însă nu s'a pus în practică și școala a rămas acolo unde se zicea în 1874 că nu se va mai putea începe un nou an școlar. A rămas până în 1885, deși în fiecare an aflăm propuneri și proiecte de mutare (2).

În fine în cursul anului școlar 1885—1886 seminariul se mută în Iași, luându-se cu chirie casele Tausig (3); apoi trece în casa Suțu pe strada Seulescu.

Aci însă nu putea să rămână mult timp. De aceea Mitropolitul Moldovei intervine pe lângă Minister să cumpere un local propriu (4) și propune casele fostului Domnitor Sturza, lucru care s'a și realizat mai târziu. În Septembrie 1889 Ministerul numește o comisie care să aleagă local propriu pentru seminarium (5). În Maiu 1890 arhitectul Mandrea a fost însărcinat să se ocupe cu cestiunea restaurării acestui palat (6). În 1893, în sfârșit, se instalează școala în localul de azi, restaurat, precum se vede în gravurile și planurile ce se alătură.

h). Propuneri și proiecte de reformă.

Situațiunea seminariilor se vede că lasă de dorit și preocupă pe multă lume. O sumă de soluțiuni se propuneau (7).

Eră vorba pe la 1872—73 ca să treacă toate seminariile sub conducerea directă a chiriarhilor (8).

(1) La 29 Iulie 1881 (*Dosarul Mitropoliei Moldovei*, 2204, vol II, 470).

(2) Cf. *Dosarul Mitropoliei Moldovei*, 2204 vol. II, 594, 595.

(3) *Revista Teologică* An. III No. 39 pag. 312.

(4) *Dosar. Minist. Culte* No. 20 din 1886.

(5) Adresa primită la Mitropolie la 28 Septembrie 1889. Comisia compusă din: Mitropolit, Pr. Possa, I. Ventura, D. Rosetti, Alex. Mavrocordat, Colonel Langa, Sc. Pastia, D. A. Sturza (demisionând, a fost înlocuit cu Gh. Urechiă, profesor în Iași) Colonel Alcaz-Nic. Racoviță, (*Dos. Mitrop. Mold.* 2.204, vol. III, 143. Cf. și adresa către Minister din 8 Aug. 1889 în *Dosar. Mitrop. Mold.* No. 2.204, vol. III, 177).

(6) La 7 Maiu 1890 *Dos. Mitrop. Mold.* 2.204, vol. III, 212).

(7) În 1869 Ministerul cere avisul Mitropoliților pentru chestiunea reformei seminariilor. (*Dosar. Mitrop. Mold.* 2.204, vol. I, pg. 209).

(8) Un avis caracteristic al Consiliului dat în Februarie 1873 :

„Conform legii pentru organizațiunea bisericească, Seminari le având a trece sub im

Arhimandritul Nichifor Iliescu, care erà director al Seminariului Veniamin în acest an, considerà principiul ca și admis și se crede autorizat să facă un raport către Mitropolie, în care zice: „*Revenind seminariile sub legitima și naturala lor inspecțiune și dependentă a, P. S. V. și a P. S. Episcopi și având a face spre acest scop o lege specială. . . etc.*“

Apoi înșiră un număr de propuneri pe cari le crede utile pentru bunul mers al învățământului seminarial (1).

Idea aceasta nu s'a realizat atunci; iarăși o vedem apărând în 1875. La 1 Decembrie acest an Consiliul de Miniștri, aprobă un proiect de lege pentru Seminarii tot în sensul acesta și cere Domtorului să-l trimită în desbaterea Corpurilor legiuitoare (2).

Acest proiect n'a luat ființă.

Aceeaș soartă a avut-o și un alt proiect aprobat de Consiliul Miniștrilor la 12 Maiu 1882, după propunerea Sf. Sinod din ședința dela 25 Decembrie 1881 (3).

Totuși o reformă erà necesară, fiindcă școala mergeă din ce în ce mai slab. Cu toate asigurările despre „progresul“ ei, ce aflăm în rapoartele pe 1868—69, 69—70, 70—71, vedem că îndată ce directorul se schimbă, el constată că „*acest institut e departe și străin de spiritul și scopul menirei sale, lipsit de fundamentul și de condițiunile carile singure numai îl pot pune în stare a se desvoltă, prosperă și produce Bisericii preoți și păstori demni a conduce și moraliză societatea*“ (4).

Unii din capii Bisericii credeau că dacă ar trece seminariile sub directa conducere a sinodului toate relele s'ar îndreptă, mai ales dacă profesorii s'ar recrută în mod exclusiv dintre călugări sau

„*diata administrațiune a chiriarhilor, rămâne ca toate necesitățile atât morale cât și materiale ale acestor institute au a se luă în considerațiune în sinodul ce se va convocă.*“

(ss) *Aron Florian, Zalomit, Al. Marin. Dim. Petrescu*

Ministrul Tell pune însă următoarea rezoluțiune, 1877 Febr. 17: „*Legea instrucțiunii și a comptabilităței nu permite a se încuviință propunerile din acel raport*“. (ss) *Tell* (Dos. Minist. Cultelor No. 20 din 1873.)

(1) Vezi acest raport în Anexa. 65.

(2) Anexa No. 70.

(3) Dos. Minist. Cultelor No. 131 din 1882.

(4) Anexa No. 66

cel puțin dintre clerici. De aceea Mitropolitul Moldovei Calinic și apoi Iosif, se plâneau că profesorii laici introduc în seminarii teorii istorice periculoase (1) și propuneau ca la concursuri, între un seminarist și un laic, să se prefere totdeauna seminaristul ca profesor (2).

N'a fost acesta însă punctul de vedere admis nici de toți ierarhii nici de diversele guverne ce s'au succedat și s'au ocupat cu chestiunea.

(1) *Dos. Mitrop. Moldovei* No. 2.204 vol. I, pag. 217.

(2) *Dos. Mitrop. Moldovei* No. 2.204 vol. I, pag. 527.

IV.

ISTORIA SEMINARIULUI „VENIAMIN“ SUB LEGEA DIN 1893.

§ 1 Legea din 1893

Legea asupra clerului mirean din 1893 cuprinde un capitol despre seminarii (art. 19—27 cap. III).

În primul rând această nouă lege împutinează seminariile, lăsând numai patru: două cu trei clase inferioare la Roman și la Curtea-de-Argheș; două cu cinci clase superioare la Iași și la București.

Învățăturile ce se predau în seminarii sunt, pe lângă limba română, cele două limbi clasice, elena și latina, o limbă modernă (germană sau franceză); apoi studii de cultură generală (istorie, geografie, matematică, științe fizico-naturale, igienă, filozofie), studii speciale (istoria sacră, istoria bisericească, confesiunea ortodoxă, teologia dogmatică, morală și pastorală, dreptul canonic, omiletica, liturgica, exegeza și patrologia), cunoștințe necesare preotului de la țară (agronomie, horticultură și viticultură, medicină populară și veterinară), în fine dexterități (muzica vocală și cea bisericească, desemnul, lucrul manual, gimnastica). Pe lângă acestea se adaugă și pedagogia, ba chiar se alipește pe lângă seminariul superior o școală primară de aplicație.

Elevii seminariilor se recrutează pentru cursul inferior, din absolvenții ai claselor primare; pentru clasele superioare din absolvenți ai cursului inferior, iar în lipsă de candidați, și din absolvenți de gimnaziu.

Absolvenții seminariilor nu se pot prezenta la bacalaureat de cât după ce vor fi restituit suma ce s'a cheltuit cu întreținerea lor. Directorul seminariului trebuie să fie cleric.

§ 2 Regulamentele din 1893.

Legea din 1893 a fost completată prin două regulamente: unul dezvoltând principiile legii (1); altul ocupându-se cu ordinea și disciplina interioară a seminariilor (2).

Regimul seminariilor este internatul (bursieri și solvenți).

Corpul didactic al cursului inferior se compune din 11 persoane (3); al celui superior din 18 persoane (4). Dintre cele două limbi străine prevăzute de lege, regulamentul alege limba germană.

După terminarea clasei VIII se trece un examen de absolvire compus din trei probe scrise (5) și din cinci probe orale (6). Candidații căzuți pot concura încă odată în anul următor.

Concursul de admitere în seminarium se ține numai pentru clasa I și pentru IV. Pentru cl. I se cere vârsta de 12—13 ani; pentru cl. IV de 15—16. Acest concurs constă din probe scrise (7) și din probe orale. Când locurile nu se completează cu bursieri, se primesc solvenți. Taxa acestora e 300 lei (cl. I—III) și 400 (IV—VIII).

Regulamentul Interior prevede că „fiecare seminarium stă sub înalta privilegere și oblađuire a episcopului respectiv și a Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice“. Conducerea efectivă e

(1) *Monitorul Oficial*, No. 162 din 19 Oct. 1893. *Colecțiunea legilor Ministerului* vol. I 1901 pag. 531.

(2) *Monitorul Oficial* No. 162 din 19 Oct. 1893. *Colecțiunea legilor Minist.* vol. I 1901 pag. 535.

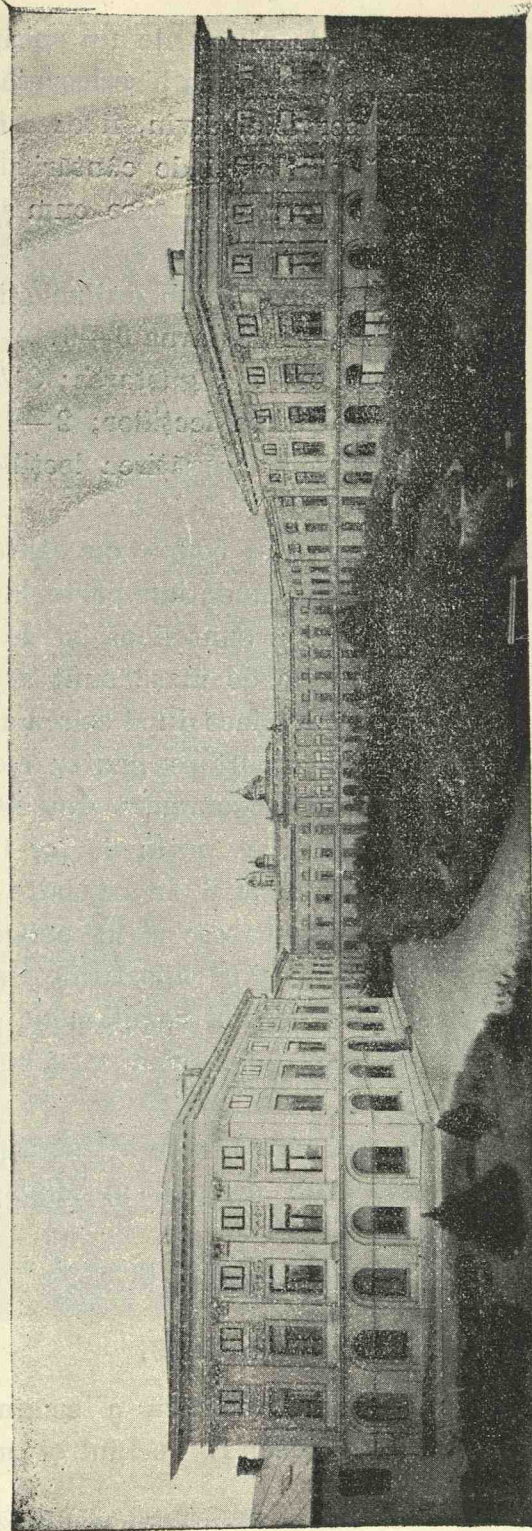
(3) Română, latină, germană, matematica, istoria și geografia, fizico-naturale, științe religioase, caligrafie și desen, muzică bisericească, muzică vocală, gimnastică.

(4) Elină, latină, română, germană, matematică, fizico-chimice și agronomie, istorie și geografie, igienă și medicină populară cu anatomie și fiziologie, filozofie și pedagogie, desen și caligrafie, muzică bisericească, muzică vocală, gimnastică, lucru manual, trei profesori pentru studiile religioase.

(5) Versiune din elenă, compoziție română, temă în germană.

(6) Literatură, materii religioase, germană, elină, predică.

(7) Două pentru cl. I și trei pentru cl. IV.

Actualul local al Seminarului „Veniamin.”

încredințată Directorului, care este ajutat de un spiritual. Acest spiritual se ocupă în special de pregătirea bisericească a elevilor: îi duce la biserică, le explică serviciul divin, îi exercită la practica tipicului, observă ca ei să aibă cărți de cântări și altele asemenea necesare preotului. Spiritualul este oare cum și șeful vechetorilor de ordine.

Gospodăria e condusă de un econom, sub ordinele directorului.

Impărțirea zilelor de lucru : 5—5 $\frac{1}{2}$ (iarna 6—6 $\frac{1}{2}$) scularea și îmbrăcarea; 5 $\frac{1}{2}$ pregătirea lecțiilor; 7 $\frac{1}{2}$ gustarea; 8 $\frac{1}{2}$ lecțiile de dimineață ; 12 prânzul; 1 $\frac{1}{2}$ pregătirea lecțiilor; 2—4 lecțiile de după amiază; 6 $\frac{1}{2}$ cina; recreație și pregătirea lecțiilor; 10 culcare (iarna 9 $\frac{1}{2}$).

Zilele de sărbătoare : până la 8 se ocupă cu cântări și citiri bisericești; la 8 se duc la biserică, unde iau parte la slujbă, citind încă și la strană; după amiază sunt liberi și de obicei es în preumblare afară din oraș. Orele de masă sunt aceleași ca în zilele de lucru, numai că gustarea se face după eșirea din biserică.

Regulamentul prevede regule de purtare pentru elevi în timpul lecțiilor, aceleași ca în vechiul regulament din 1864.

Media generală de promovare e cel puțin 6, iar în parte la obiectele religioase și la limba română 6, la celelalte materii 5.

Aceleași principii ca la 1864 se găsesc și în articolele privitoare la purtarea elevilor în genere și la raporturile dintre dâșii.

Dintre pedepsele prevăzute de vechiul regulament se înlătură lipsirea de mâncare, iar arestul pe pâne și apă se înlocuește cu carcera cel mult timp de 4 ore.

Este un singur examen anual, ce se trece înaintea profesorilor respectivi, la care poate asista un delegat al Ministerului sau al Chiriarhiei.

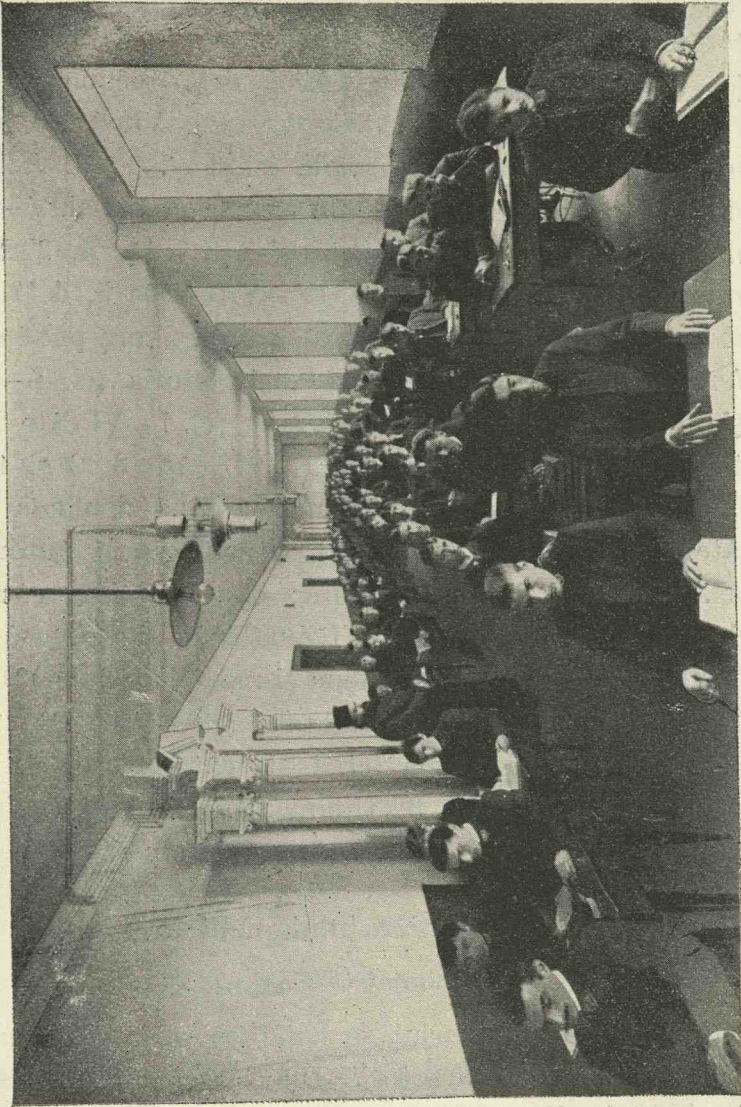
Pentru premiare se cere media generală 8.

§ 3. Pograma din 1893.

Aceasta e cea dintâiu programă analitică a seminariilor (1).

Ea cuprinde: A. *Materii religioase*: 1. Vechiul și noul Testa-

(1) *Monitorul Oficial* No. 168 din 26 Octombrie 1893.—*Colecțiunea legilor Ministerului de Culte*, vol. I, 1901 pag. 1115.

O sală de studiu din actualul local al Seminarului „Veniamin”.

- (1) Pentru lista roșie a orașelor și satelor în care s-a deschis învățământul în anul 1864-65, vezi: Anuarul Statistic al Imperiului Austriac, 1865, pag. 10-11.
- (2) Grădinița, școala primară, școala secundară, școala de băieți, școala de fete, școala de învățământ superior, școala de învățământ profesional, școala de învățământ tehnic, școala de învățământ artistic, școala de învățământ științific, școala de învățământ agricol, școala de învățământ medical, școala de învățământ militar, școala de învățământ naval, școala de învățământ maritim, școala de învățământ aerian, școala de învățământ naval, școala de învățământ maritim, școala de învățământ aerian.
- (3) Grădinița, școala primară, școala secundară, școala de băieți, școala de fete, școala de învățământ superior, școala de învățământ profesional, școala de învățământ tehnic, școala de învățământ artistic, școala de învățământ științific, școala de învățământ agricol, școala de învățământ medical, școala de învățământ militar, școala de învățământ naval, școala de învățământ maritim, școala de învățământ aerian, școala de învățământ naval, școala de învățământ maritim, școala de învățământ aerian.

ment (cl. I, II și III câte 2 ore pe săptămână); 2. Introducere în vechiul și în noul Testament (clasa V și VI, câte 2 ore pe săptămână); 3. Istoria bisericească (cl. V 1 oră, cl. VI 1½ oră, cl. VII 2 ore pe săptămână); 4. Teologia dogmatică (cl. VI 2 ore); 5. Morala creștină (cl. VII 2½ ore); 6. Dreptul bisericesc (cl. VII 2 ore); 7. Pastorală (cl. VIII 1 oră); 8. Liturgica (cl. VIII 1 oră); 9. Omiiletica (cl. VII 1 oră). B. *Științe filozofice*: 1. Psihologia (cl. V 1 oră); 2. Logica (cl. VI 1 oră); 3. Pedagogia (cl. VII 2 ore). C. *Limba maternă*: 1. Gramatica și ortografia (cl. I—IV); 2. Citire și deprinderi stilistice (cl. II—IV); 3. Literatura română cl. V—VIII) (1). D. *Limbile clasice*: 1. Latina (cl. I—VIII, câte 4, 3, 2, și 1 oră pe săptămână); (2) 2. Elina (cl. IV—VIII câte 5, 4, 3 ore) (3). E. *Limba germană*: (Cl. I—VIII, câte 4, 3, 2 ore pe săptămână). F. *Materii pentru cultura generală*: 1. Istoria (cl. I—VII, câte 1 oră și 2 pe săptămână); 2. Geografia (cl. I—VI câte 2 și 1 oră pe săptămână); 3. Matematica (cl. I—VI, câte 3, 2 și 1 oră pe săptămână); 4. Științele fizico-naturale (cl. I zoologia și botanica, câte 2 ore pe săptămână; cl. II zoologia și botanica câte 2 ore; cl. III geografia, câte 1 oră; cl. IV fizica, câte 2 ore; cl. V chimia, câte 1½ oră; cl. VI anatomia și fiziologia, câte 1 oră; cl. VIII agronomia 2 ore, igiena și medicina, 2 ore). G. *Dexterități*: 1. Muzica bisericească orientală. (cl. II—VIII, câte 2 ore pe săptămână); 2. Muzica vocală (cl. I—II câte 3 ore, cl. III—VII câte 2 ore, cl. VIII 1 oră); 3. Gimnastica; 4. Caligrafia și dessemnul (cl. I—IV, cl. V—VII); 5. Lucrul manual.

§. 4. Viața Seminariului până la 1900.

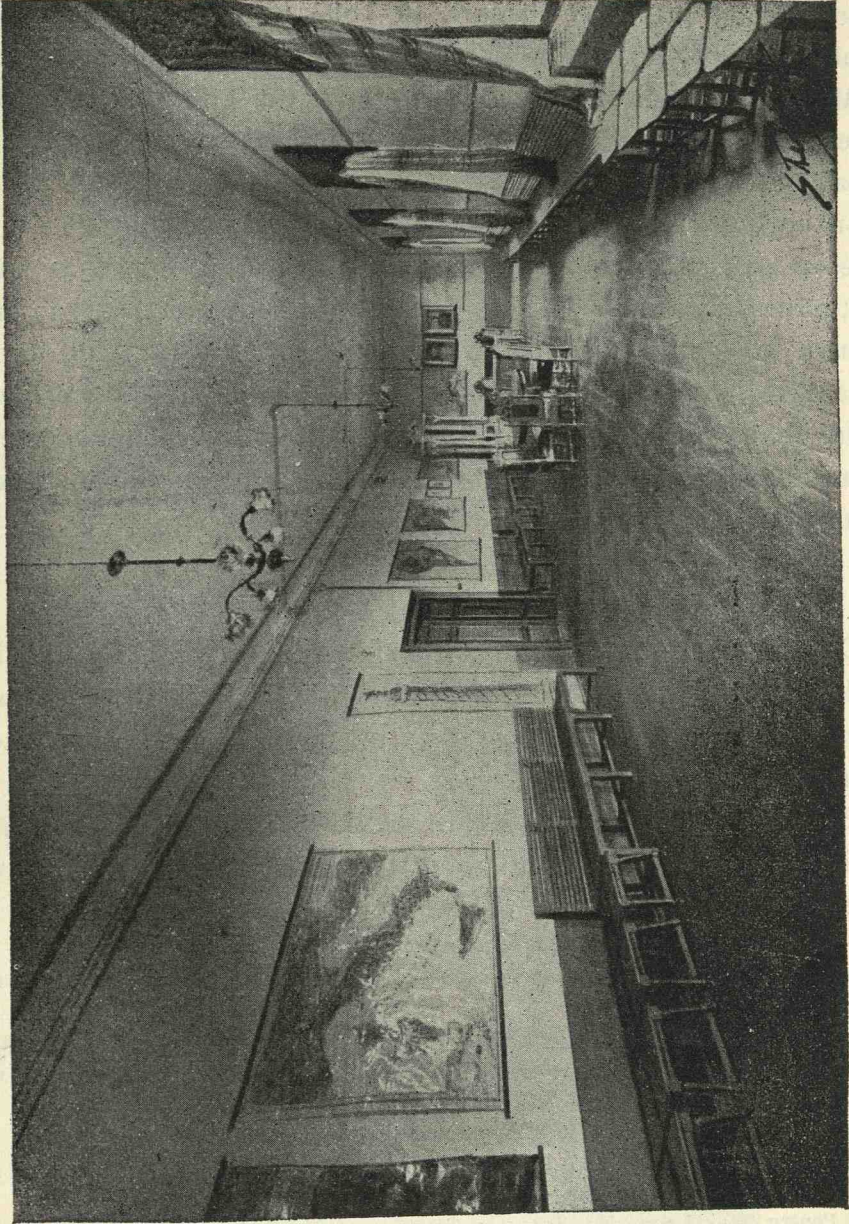
a) Administrațiunea.

În această epocă Seminariul se conduce mai bine, mai ales că nu se mai schimbă des directorii. După Varlaam Răileanu, care moare în 1899 ia direcțiunea Păr. Savin, actualul director.

(1) Pentru limba română 4 ore pe săptămână în cl. I, câte 3 ore în cl. II—IV, câte 2 ore în cl. V—VI, câte una în cl. VII—VIII.

(2) Gramatica, prosodia, istoria literaturii; Autori: Nepos, Caesar, Cicero, Livius, Ovidius, Lactantius, Seneca, Tertulianus, Virgilius, Ambrosius, Augustinus.

(3) Gramatică, prosodie, istoria literaturii; Autorii: Esop, Lucian, Noul Testament, Sf. Crisostom, Xenophon, Sf. Vasile. Demostene, Omer, Euripide, Sinesiu, Sf. Grigorie, ș. a.

Sala de serbări din actualul local al Seminarului „Veniamin“.

b) Profesorii și cursurile.

Se observă că nici în această epocă nu se completează toate catedrele cu profesori titulari. În 1894 din 15 profesori sunt 6 suplinitori, iar în 1897—98 din 17 profesori sunt 7 suplinitori (1).

Muzicii i se dă o deosebită importanță și, pe lângă muzica bisericească, se cultivă și cea patriotică și elevii pregătesc frumoase coruri (2).

În corpul didactic se introduce câteva elemente nouă: C. Chiricescu pentru introducerea în Sf. scriptură, exegetică și patrologie, adus dela Seminariul din Huși (3) la 1 Martie 1892; T. Crivăț, pentru matematică și fizică, venind la catedră în 1895, după ce fusese în concediu ocupat în administrațiunea Ministerului (4).

În genere profesorii își fac datoria. Disciplina corpului este bine menținută, așa că în interval de 7 ani nu găsim nici o pedeapsă și nici un raport nefavorabil.

c) Elevii.

După legea și regulamentul în vigoare în acest timp, elevii sunt toți interni: unii bursieri, alții solvenți. În fiecare an se instituie o comisiune (5). Une ori se trec ca bursieri cei mai meritoși și săraci dintre solvenți. (6)

Pe lângă vacanțele celorlalte școli secundare, se suspendă cursurile în prima săptămână a postului mare, pentru ca elevii să meargă zilnic la biserică (7).

(1) Creșterea numărului profesorilor cu doi, se explică prin adăugarea lucrului manual și agronomiei.

(2) Pentru anul 1892—93 vedem următoarele bucăți: Trăiască regele! Deșteaptă-te Române! Imnul de serbare al școalelor de Podoleanu. Imn școlar. Fiii României. Drapelul școlii. (*Dos. Min. Cultelor*, No. 253 din 1893).

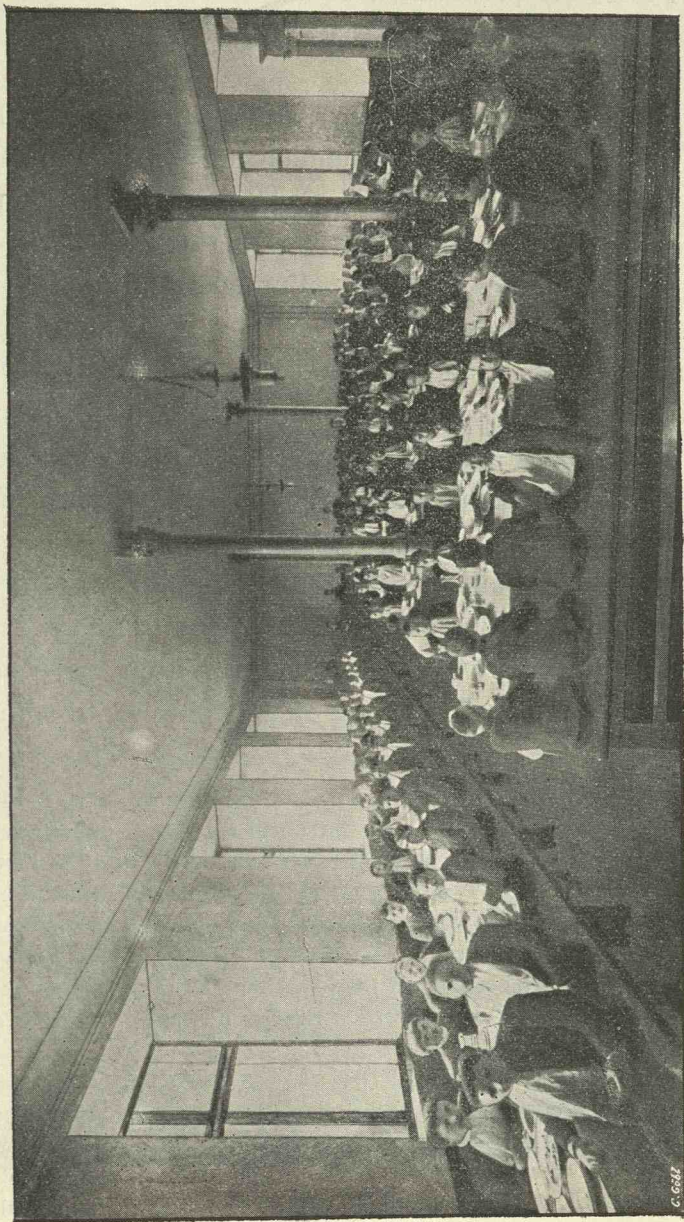
(3) Azi prof. la Facultatea de Teologie. (*Dos. Min. Culte* No. 165 din 1893).

(4) *Dos. Min. Culte*, No. 165 din 1895. Intors la 24 Oct. 1895. Fusese directorul învățământului secundar în Minister.

(5) Pentru 96—97 comisia: Cireș, Gr. Gheorghiu, D. Iordăchescu. Se admit 4 bursieri (*Dosar. Minist. Culte*, No. 281 din 1895).

(6) În 1895—96 se admit 10 de aceștia. (*Dosar. Minist. Culte*, No. 281 din 1895).

(7) În fiecare an se vede intervenirea Mitropolitului Moldovei la epoca respectivă și aprobarea Ministerului. (*Dosarele Min. Culte*, No. 165 din 1894, No. 165 din 1895; No. 165 din 1896).

Sala de mâncare din actualul local al Seminarului.

După noul Regulament, cei ce termină Seminariul nu iau diploma până nu trec un examen special de absolvire în fața unei comisiuni dintre profesorii școlii, prezidată de un profesor universitar (1). Acești prezidenți, înaintând rezultatele examenului, face uneori observațiuni privitoare la starea generală a școlii și propuneri de îmbunătățire (2).

Seminariștii au drept (3) a se prezentă la examenele de capacitate alături cu absolvenții școalelor normale de învățători și a se înscrie pe tabloul de capacitate la locul ce li se cuvine.

Disciplina este, de sigur, mult îmbunătățită. Negreșit că mici pedepse se dau, dar cazurile de eliminare sunt rare (4).

Elevii săraci se ajută cu cărți ca și în trecut (5).

Uniforma elevilor se schimbă de două ori în acest timp.

„In 1895 — ne comunică P. C. Păr. Nazarie, directorul Seminariului din București — Sf. Sinod a făcut un regulament pentru costumul clerului mirean în care a prevăzut un costum și pentru studenții în teologie și pentru elevii Seminariști. La internatul teologic s'a purtat acest costum cât timp Ministerul a dat bani; în urmă nu s'a mai purtat. La Seminariul Central s'a confecționat cu banii Ministerului un rând de costume, care se îmbracă la sărbători naționale și la hramul Mitropoliei, încolo elevii nu

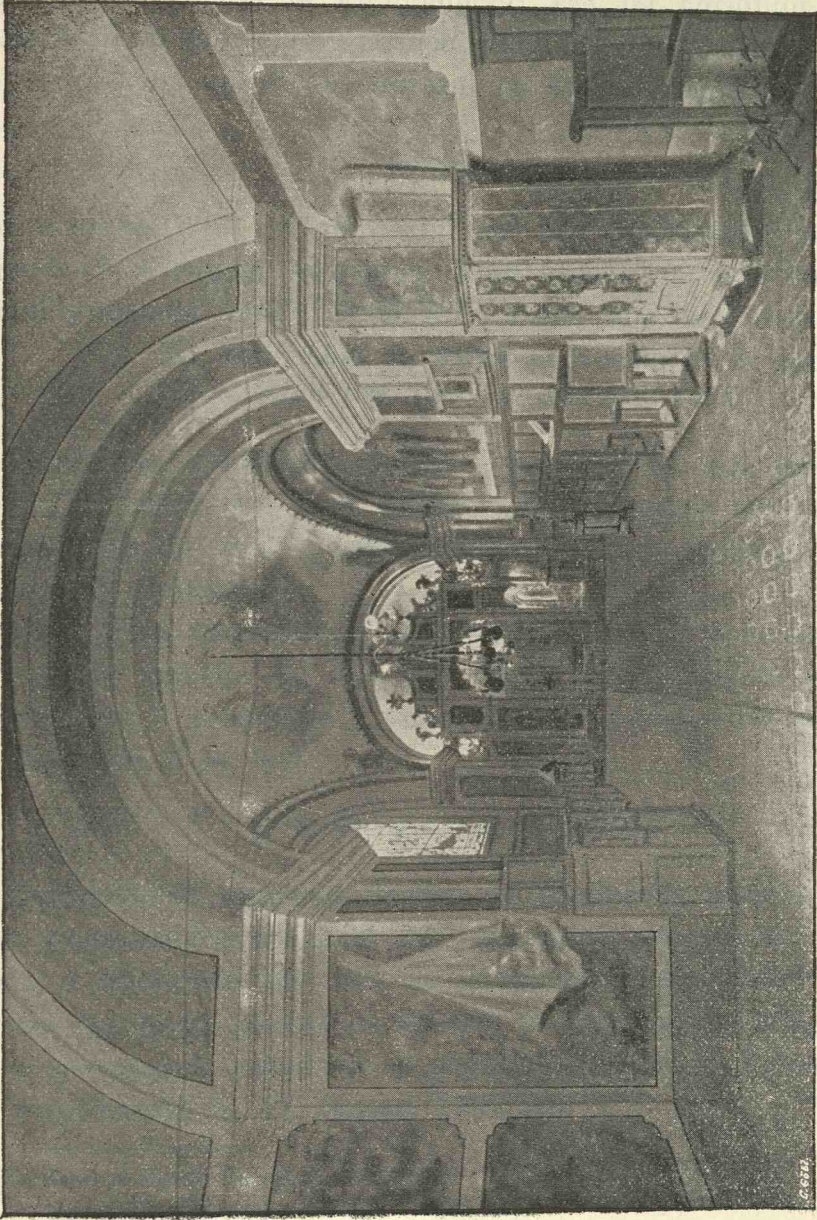
(1) Comisia din 1895: Prez: C. Erbiceanu, membrii: Răileanu, Cireș, O. Erbiceanu. Teza la Română: „Importanța Mitropolitului Dosofteiu în Biserica și literatura română.“ Reușesc 9 candidați (*Dosar Minister Culte* No. 165 din 1895). In 1896 Comisia: C. Erbiceanu, Răileanu, Cireș, Murnu. Teza la română: „Rolul bisericii române în istoria națională. A se arată influența ei asupra dezvoltării culturale și întru cât a contribuit această instituțiune la păstrarea naționalității.“ Au reușit 19 candidați. (*Dos. Minist. Culte*, No. 165 din 1896). In 1896—97 prezident: Arhiepiscopul Atanasie Craioveanu. Se prezentă 33 candidați și reușesc toți. In 1898 e prezidată de Badea Cireșeanu (*Dosar Minis. Culte* No. 12019 din 1898).

(2) Din raportul cu ocazia examenului din 1896—97: „La limba germană elevii sunt puțin aplicați. . . La predică. . . lipsă de unitate în expunerea subiectelor, întrebuintarea de numeroase cuvinte străine de limba bisericească, argumentare superficială se vede mai la toți elevii.“ Cu această ocaziune, profesorul de limba română din comisiune V. Cireș, propune ca elevii să facă exerciții de vorbire în public în tot cursul anului spre a se deprinde. (*Dosar. Minister Culte*, Mapa 32, vol. I, fasc. 5447, din 1897.)

(3) *Dosarul* din 27 Martie 1899. *Colecțiunea legilor*, etc. vol. I, pg. 789.

(4) *Dosar Minist. Culte*, No. 21.758 din 1899.

(5) In 1897—98 se dau 4.040 lei pentru a se cumpără cărți. (*Dosar. Minist Culte*, Mapa 77, vol. III, fasc. VIII, direcția II).

Capela din actualul local al Seminarului «Veniamin»

purtau uniformă. Uniforma actuală s'a introdus treptat și cu multă greutate, mai ales că pe timpul când s'a introdus actualul costum, uniforma nu erà reglementată în școalele secundare. Costumul actual este: o haină scurtă, cu insemne de fir la guler, pantaloni, o șapcă neagră cu insemne de fir de aur.

f) Localul.

Localul Seminariului erà rău întreținut. În 1896 găsim o constatare de acest fel făcută de o comisiune medicală (1) numită înadins spre a se aflà cauza ivirii febrei tifoide. Ministerul invită direcțiunea să ia măsuri energice de îndreptare (2).

(1) Dr. Bogdan, Pușcariu și Rojniță.

(2) „La caz când s'ar constată — zice ordinul Ministerului — că Seminariul continuă a fi ținut în starea de murdărie arătată de comisiune, Ministerul va fi nevoit a recurge la alte mijloace pentru îndepărtarea răului.“ *Dosar. Minist. Culte* No. 165 din 1896).

V

MODIFICARILE DIN 1900--1902.

§ 1. Legea din 1900 și cea din 1901.

În 1900 se modifică articolele 19, 21 și 24 din legea dela 1893 (1), fără a se atinge punctele fundamentale ale vechii organizări; se dă însă putere Ministerului de a desființa cu totul seminariile inferioare.

Acest drept se stabilește definitiv în 1901 prin noua modificare a aceluiași articole din lege (2). Acum se hotărăște că cursul seminarial va fi numai de 7 ani și că vor fi numai două seminarii : în București și în Iași.

§. 2. Programa din 1902.

Reducându-se numărul claselor de seminariu, trebuie să se refacă programa. Pentru acest scop, Ministerul numește la 20 August 1901 o comisiune (3) care să pregătească un proiect de programă (4). Acest proiect se discută în consiliul general, în consiliul permanent, luându-se și avizul Facultății de Teologie, apoi se sancționează la 17 August 1902 (5).

(1) Lascar și Bibiri, *Colecțiune de legi* etc. . . vol. I, 1901, pag. 114.

(2) Legea din 9 Iulie 1901. Lascar și Bibiri, *Colecțiune de legi*, etc., vol. II 1904, pag. 2.

(3) Sub prezidența P. S. Arhiereu Pimeșteanu (actual Episcop al Dunării de jos) compusă din : Pr. C. Nazarie, directorul Seminarului din București, Pr. P. Savin, directorul Seminarului din Iași, P. Garboviceanu și M. Popescu, profesori la Seminarul din București.

(4) *Dosarul Minist. Cult.*, Dir. II din 1901, No. 143.

(5) *Monitorul Oficial* de la 1 Sept. 1902. Lascar și Bibiri, *Colecțiune de legi*, etc. vol. II 1904, pag. 355.

Locul de frunte îl ocupă materiile de învățământ religios: istoria vechiului și noului Așezământ (1); evangheliile duminicale (2); catechismul Bisericii Ortodoxe (3); introducere în vechiul testament (4); introducere în noul Testament (5); omiletica și exerciții de predici (6); arheologia biblică (7); istoria bisericească (8); morala creștină (9); dreptul bisericesc (10); pastorala (11); liturgica cu practică în capelă (12).

Vin apoi cunoștințele de cultură generală: psihologia și logica (13); limba româna (14); limba germană (15); istoria (16); geografia (17); matematica (18); științele fizico-naturale (19);

Pentru cultura clasică necesară acelorora cari s'ar destina studiilor teologice superioare, sunt: limba latină (20) și limba elină (21).

Fiindcă legea dă drept absolvenților să devină învățători, s'a introdus în programă: pedagogia (22), didactica (23) și istoria pedagogiei cu studiul legislațiunii școlare din țara noastră (24).

Pentru trebuințele speciale ale viitorilor preoți rurali sunt:

-
- (1) 2 ore pe săptămână în cl. I, 2 în cl. II.
 - (2) 2 ore pe săptămână în cl. III.
 - (3) 2 ore în cl. IV.
 - (4) 2 ore în cl. V.
 - (5) 2 ore în cl. VI.
 - (6) 2 ore în cl. VI și VII.
 - (7) 1 oră în cl. V.
 - (8) 3 ore în cl. V, 1 oră în cl. VI, 1 oră în cl. VII, aceasta din urmă pentru Biserica Română.
 - (9) 2 ore în cl. VII.
 - (10) 2 ore în cl. VII.
 - (11) 1 oră în cl. VII.
 - (12) 2 ore în cl. VII.
 - (13) 1 oră în cl. V, 1 oră în cl. VII.
 - (14) Câte 3 ore în cl. I și II, câte 2 în cl. III, IV și V, câte 1 oră în cl. VI și VII.
 - (15) Câte 3 ore în cl. I, II, III, IV, câte 2 în cl. V, VI, VII.
 - (16) Câte 2 ore în cl. II, III, IV, V, VII, 1 oră în cl. VI.
 - (17) Câte 2 ore în cl. I, II, IV, 1 oră în cl. III.
 - (18) 3 ore în cl. I, câte 2 în cl. II, III, IV, câte 1 în cl. V și VI.
 - (19) Câte 2 ore în cl. I, II, III, IV, 1 oră în cl. V.
 - (20) Câte 5 ore în cl. II, III, IV, V, câte 2 ore în cl. VI și VII.
 - (21) Câte 3 ore în cl. III, IV, V, VI, 2 ore în cl. VII.
 - (22) 1 oră în clasa VI.
 - (23) 2 ore în clasa VII.
 - (24) 1 oră în clasa VII.

agricultura (1) și igiena, medicina și farmacia populară, având ca studiu auxiliar anatomia și fiziologia umană (2).

Ca dexterități sunt : muzica vocală (3) și bisericească (4), lucrul manual (5), caligrafia și desemnul (6), gimnastica (7).

Această programă cuprinde mai pentru toate materiile instrucțiuni metodice foarte prețioase pentru profesori. În acestea se insistă cu deosebire asupra menirii preotului, cerând ca profesorii să aibă totdeauna în vedere scopul acesta, care e fundamentul învățământului seminarial și stabilind anume ore de practică, atât pentru ierurgiile bisericești cât și pentru predici

§ 3. Regulamentele din 1901.

Experiența făcută cu regulamentele din 1893 au obligat pe Minister să le aducă oarecari modificări în 1901.

Noul Regulament pentru aplicarea legii (8) prevede acelaș regim de internat cu bursieri și solvenți și accentuează odată mai mult că supranumerari nu se primesc. Menține școala de aplicație de pe lângă seminarii, în vederea dreptului ce au absolvenții de a ocupa și locuri de învățător.

Rămân și acum aceleași norme pentru admitere în școală, adică concursul atât pentru bursieri cât și pentru solvenți, cu mici deosebiri de detaliu. Așa, limita de vârstă se schimbă: pentru clasa I între 12 și 15 ani, pentru clasa IV între 15 și 18; epoca concursului se trece în August, pentru ca elevii ce n'ar reuși să aibă timp a se prezentă la examenele de admitere în licee, cari se țin în primele zile din Septembrie; concursul nu se ține numai în localul seminariilor, ci în mai multe centre, pentru ca să nu

(1) 1 oră în clasa VI, 2 în clasa VII.

(2) Câte 1 oră în clasa V, VI, VII.

(3) Câte 2 ore în clasa I și II, câte 1 oră în clasa IV, V, VI, VII.

(4) Câte 2 ore în clasa I, II, III, IV, V, câte 1 oră în clasa VI și VII.

(5) Impletituri de paie, de papură, de nuiete, cartonagiu. Câte 2 ore în clasa I și II câte 1 oră în clasa III, IV, V, VI și VII.

(6) 3 ore în clasa I, câte 2 ore în clasa II și III, 2 ore în clasa IV, 1 oră în clasa V

(7) Câte 1 oră în toate clasele.

(8) La 14 Decemvrie 1901 s'a modificat Regulamentul pentru aplicarea legii seminariilor. (Lascar și Bibiri, *Colecțiune de legi etc.* vol. II 1904, pg. 135).

se grămădească prea mulți candidați într'un loc și să se întârzie astfel prea mult lucrările.

Se modifică de asemenea taxa solvenților, punându-se 400 lei pentru toate clasele.

O mică schimbare încearcă și examenul de absolvire: Una din probele scrise va avea nu subiect istoric ca mai înainte, ci subiect religios. De asemenea la probele orale se înlocuește autorul elin prevăzut în 1893 cu un autor latin.

În celelalte chestiuni se introduc numai schimbări de detaliu.

Regulamentul interior (1) suferă în 1901 tot modificări de detaliu, pe cari experiența le indică.

Profesorii sunt obligați sub pedeapsa de a li se oprî din salariu, să ia parte la conferințe. Se stipulează că directorul și spiritulalul trebuie să fie clerici hirotoniți, având cel puțin titlul de licențiat. Veghetorii de ordine poartă acum numele de pedagogi și li se cere ca condițiune neapărată să aibă cultură teologică, ceea ce nu eră prevăzut în Regulamentul anterior. De asemenea se iau măsuri mai severe pentru a se păstra buna orânduială și disciplina între școlari.

Se schimbă și epoca examenelor: au să se ție de acum între 1 și 18 Iunie pentru primele șase clase, iar elevii clasei VII vor depune examen între 25 Aprilie și 5 Maiu, ca să se poată prezenta la examenul de diplomă.

O importantă modificare este desființarea premiilor.

§ 4. Viața seminariului în acești ani.

Priu decizia dela 20 August 1901 se hotărăște ca elevii cari s'au promovat la Iunie în clasele II, III, IV la Seminariile din Curtea-de-Argheș și din Râmnicul Vălcii să treacă la Seminariul din București, iar cei de la Seminariul din Roman să treacă la cel din Iași (2).

Desființându-se clasa VIII, se fixează pentru clasa VII în anul școlar 901—902 o programă de tranzițiune Școlarii, urmând a-

(1) Tot la 14 Decembre 1901 (Lascar și Bibiri, *Colecțiune*, II 1904, pg. 139).

(2) No. 43.215 din 20 August 901. Dir. II, Dosar, No. 143.

ceste cursuri, vor fi admiși la examenul de absolvire și vor dobândi diploma cuvenită.

Cei cari s'au promovat în clasa VIII la finele anului 1900—1901 s'au reunit într'o singură clasă la București și au urmat deasemenea o anumită programă de tranzițiune, sfârșind cursurile în Decembrie 1902. Ei au trecut apoi în Ianuarie 1902 examenul de absolvire și au obținut diploma (1).

În localul Seminariului se adăpostește societatea „Viitorul“ sub prezența profesorului Boroianu (2).

La începutul anului 1901—1902 vin aici elevii desființatului Seminaru din Roman (3).

(1) No. 43.215 din 20 August 1901. Dosar No. 143, Direcția II.

(2) *Dosar Minist. Culte*, No. 50 din 1900.

(3) *Dosar Minist. Culte*, No. 50 din 1901.

VI

ULTIMELE MASURI CU PRIVIRE LA SEMINARIIL.

a) Modificările Regulamentelor în 1904.

Prin decretul regal de la 7 Maiu 1904 s'au adus câteva mici modificări regulamentelor seminariilor (1).

Acum nu se mai primesc elevi decât în clasa I, adică se socotește că educațiunea în vederea misiunii lor trebuie să fie mai completă și într'un timp mai îndelungat.

Se schimbă epoca concursului de bursă fixându-se între 20 și 28 August.

Comisiunea pentru examenul de absolvire se compune acum din patru membri luați dintre profesorii seminariului sub prezența unui profesor al facultății de teologie. Aceeaș comisiune cercetează și lucrările scrise, face și examenul oral. Probele sunt acum în număr de cinci: o compunere în limba română, o versiune din limba elină, o temă în limba germană și două disertațiuni vorbite, una cu subiect religios, alta cu subiect profan.

O schimbare importantă este suprimarea examenelor de fine de an, pentru a pune de acord modalitatea promovării elevilor în seminarii cu promovarea în școlile secundare ale statului. Acum promovarea se face după notele obținute în cursul anului, fiind cinci bimestre în loc de patru și cursurile merg astfel până la 15 Iunie. Se mai păstrează două examene la două materii „alese „de Minister pentru fie-care seminarium și pentru fie-care clasă în

(1) *Monitorul Oficial* No. 40 din 23 Maiu 1904. Lascar și Bibiri, *Colecțiune de legi*, etc. Vol. II, 1904, pag. 929 și 933.

„parte. Examenul va fi numai oral. Intrebările vor fi de natură „a face apel mai mult la judecata decât la memoria școlarului“. Corigența nu se admite nici acum, nici repetirea clasei I.

b) Chestiunea cărților didactice.

Am văzut că, în primele timpuri ale funcționării Seminarului, cea mai multe cursuri se predau după manuscrise (1). Profesorii încep să-și tipărească cursurile (2), mai ales după ce dispune școala de fondul lăsat de Vida.

Informațiunile în privința manualelor didactice sunt însă foarte sărace. Liste de cărți nu s'au păstrat regulat, nici chiar în anii din urmă, ast-fel că nu a fost cu puțință a se urmări această importantă problemă din epocă în epocă.

Găsim date precise numai în două epoce. Intr'un dosar care cuprinde acte dintre 1852 și 1855 aflăm o listă de manuscrise și de tipărituri (3), cele mai multe de profesorii școlii: Filaret și Neofit Scriban, Melchisedec, Histofor Scriban, Andrei Teodorescu, etc.

A doua e o încheiere a Consiliului Permanent din 1862 (4), în care se găsesc multe din vechile cărți de la 1852—53 și cărți de studiu cari se întrebuițau și în alte școli secundare.

Chestiunea aceasta a cărților didactice pentru seminarii a preocupat însă de mult administrațiunea centrală a școlilor, pentru că, fiind programe speciale, trebuia și cărți speciale, și aci eră greutatea.

Numărul din ce în ce mai mărginit al școlarilor nu da aceeaș puțință de a se face cărți pentru seminarii ca pentru alte școli secundare. De aceea mai totdeauna profesorii s'au servit de cărți aprobate sau introduse în licee și gimnazii. Acestea au neajunsul că nu sunt în tocmai în conformitate cu programa seminarii-

(1) La lista ce am dat mai nainte să se adauge: Retorica din 1838 scrisă de G. Vrabie (Ms. Acad. No. 1.606.) Cursul de istorie Păr. Costache în 1836 se află scris de Melchisedec. (Ms. Acad. No. 526) Alte cursuri de la Socola se găsesc la Academie Mss No. 73, 74, 432, 520, 519, 554.

(2) *Aritmetică* de Andr. Teodorescu Iași 1830. Academia No. 4.143.

(3) Dosar No. 32 din arhiva Sem. „Veniamin:“ *Acta științelor ce se cer de către Epitropie* pg. 53.

(4) Dosar No. 94 din arhiva *Ministerului de Culte* 1862, Dir. II.

lor; dar tot serviau până la un punct, cu observările și modificările făcute de profesori. Mai greu erà cu cărțile speciale. Acestea nu se găseau decât în vechi edițiuni, multe rămase în urmă față cu cercetările nouă sau cu cerințele pedagogice, și autorii având multe exemplare din cele vechi, nu se puteau decide firește—a lucra edițiuni nouă.

De aceea Ministerul, prin deciziunea dela 3 Martie 1903, a luat chestiunea pe seama Casei Școalelor (1). Administrațiunea acestei binefăcătoare instituțiuni a destinat o sumă din care să se plătească autorii și să se tipărească manualele și apoi, cu timpul, din vânzarea cărților să se scoată cheltuelile. S'a început, cum și trebuia, cu cărțile speciale. Un număr de de 8 profesori dela Facultatea de teologie și dela seminarii (2) au fost însărcinați a lucra: *Teologia, dogmatică, Teologia morală, Liturgica, Introducere în vechiul Testament, Arheologia biblică, Introducere în noul Testament, Istoria bisericească universală, Istoria bisericii române, Explicarea evangheliilor duminicale, Pastorală, Dreptul bisericesc, Catechismul ortodox, Omiletica* (3).

Aceste manuscrise aveau a fi văzute și aprobate de sf. Sinod, care a numit o comisie ca să le cerceteze și să facă raport (4); iar pentru calitățile pedagogice și de limbă s'a dat însărcinare altui profesor (5).

Aceste cărți s'au lucrat cu toată îngrijirea și au fost gata în Septembrie 1903. Astfel, pentru anul școlar 1903 — 1904 ele au început a fi utilizate de școlari (6).

(1) No. 4.140 Dosarul Casei Școalelor fasc. VIII mapa VI din 1903.

(2) C. Chiricescu, I. Cornoiu, Drag. Demetrescu dela Facultate; Pr. Ștef. Călinescu, V. Oiaga, Pr. Sim. Popescu, Pr. I. Gotcu, G. Aramă. In locul d-lui Drg. Demetrescu, care a demisionat, s'a numit d. D. G. Boroianu. S'a adaos și d. I. Mihăleescu, doctor în filozofie.

(3) Decizia din 7 Iulie C. S. No. 13.210 (Dosar citat).

(4) Compusă din P. P. S. S. Episcopi de Argeș, de Râmnic și de Dunărea-de-Jos. (Adresa Sf. Sinod No. 90 la C. Ș. No. 9.041 din 16 Maiu 1903, Dosar citat).

(5) D-1 M. Dragomirescu, docent și conferențiar la Facultatea de litere și filozofie. . . (Acelaș dosar).

(6) No. 17.496 C. Ș. dosar citat.

I N C H E I E R E

1. Și acum, după acest lung drum, după desfășurarea vieții Seminarului „Veniamin“ în timp de o sută de ani, să căutăm a cuprinde cu o privire întregul trecut al școlii de care ne ocupăm.

Intemeiat în Septembrie 1803, seminarul „Veniamin“ de astăzi erà o școală modestă, cu doi sau trei profesori, cari predau toate materiile de învățământ.

Se numia „școală de catihisic“ și erà destinat a primi numai fii de preoți sau de alți servitori ai bisericii. Privigherea asupra-i o avea Mitropolitul ; iar conducerea efectivă, egumenul Mănăstirii Socola, în chiliile căreia s'au așezat mai întâiu școlarii.

În anul următor întemeierii s'a și început clădirea unui local propriu. După câte se mai pot ști acum, localul se compunea, afară de chiliile călugărești, din două corpuri de clădire, de o parte și de alta a bisericii. Unul din aceste corpuri a ars în 1827 și a rămas în stare de ruină până în cele din urmă timpuri, după cum ne spuneà un fost elev al școlii, d-l C. Erbiceanu.

Modestul început allui Veniamin a avut să îndure, chiar peste câțiva ani dela întemeierea lui, o grea lovitură prin coborîrea din scaun a fundatorului în 1808. Reîntors în 1812, părintele școlii a căutat să-i îmbunătățească programa și corpul didactic. Se vede însă că roadele nu erau mulțumitoare nici așa, căci în 1820 Asachi, care erà conducătorul școlilor din Moldova, e rugat să se ocupe și cu reorganizarea Seminarului. El aduce câțiva profesori de peste munți, dar nenorocirile din 1821 fac să se zădărnicească această încercare, ba poate să se închiză de tot școala, fiindcă nu găsim mai nicio urmă de pe atunci.

Redeschisă pe la 1824 ori chiar mai târziu, ea se află de sigur în activitate în timpul ocupațiunii rusești și în timpul alcătuirii Regulamentului Organic.

2. Regulamentul Organic consacră școala de catihisie a lui Veniamin ca „Seminarium“, din care se vor recruta în mod exclusiv preoții din țară. Epitropia seminariului o are Mitropolitul, care și asociase cu câțiva ani mai înainte pe Mihail Sturdza, devenit Domnitor al Moldovei; iar întreținerea se face prin contribuțiunea celor trei chiriarhi din Moldova: Mitropolitul, Episcopul de Huși și cel de Roman.

Administrațiunea și direcțiunea se schimbă de câteva ori în timpul păstoriei lui Veniamin, fiind când un mirean — *Damaschin Bojinca* —, când un călugăr — *Arhimandritul Suhopan*. Corpul didactic se schimbă de asemenea, pentru că fiecare director aduce cu sine alți profesori și înlătură pe cei vechi. Toate acestea făceau ca școala să nu progreseze.

3. După retragerea lui Veniamin, după ce Domnitorul consacrase meritele acestuia, dând numele lui Seminariului, schimbările sunt și mai dese și mai puțin producătoare de roade, pentru că nu numai profesorii, dar însuș temeiul organizării școlii se schimbă de mai multe ori.

Plecând epitropul principal și rămânând singur Domnitorul (1), supravegherea Seminariului revine celor cari conduceau celelalte școli din țară. Persoana care avea în mână sa această conducere era Gheorghe Asachi. Epitropia învățăturilor publice vrea să aducă oarecare reformă în Seminarium, dar rectorul se opune și Domnitorul e nevoit să-l înlocuiască.

Dar nu numai Suhopan pleacă acum dela Socola, ci mai mulți profesori aduși de el. Corpul didactic cel nou e ales de către Asachi și cuprinde puține elemente clericale. În fruntea școlii se numește în 1842 Călugărul Filaret Scriban, care se întoarce din Rusia cu titluri înalte de studii teologice. Văzând însă importanța deosebită ce trebuie să aibă o asemenea școală, Domnitorul alcă-

(1) Mitropolia Moldovei rămâne neocupată dela 1842 până la 1844.

tuește o epitropie separată, numind epitrop pe vărul său Alexandru Sturdza, cunoscut autor de scrieri teologice, care trăia în Rusia.

Acesta dă delegațiune lui Alexandru Balș, care în 1844, când vine Meletie Mitropolit începe a se ocupa deaproape de instituțiunea lui Veniamin.

Cu noua epitropie și noua direcțiune iarăși se schimbă corpul didactic. În 1843 se alcătuește un nou regulament, deosebindu-se cursul inferior cu 4 ani, cel superior cu 3 ani.

4. Această împărțire se întărește prin noul regulament propus de Meletie în 1848, cu deosebire că se lovește direct Seminarul din Socola, unde se decide a rămâne numai cursul inferior, iar cel superior să treacă în altă parte, adică în Mănăstirea Neamțului. Micșorat astfel, Seminarul din Socola (cărui nici nu i se mai zice acum cu numele marelui prelat) nu are nici liniștea necesară unei bune funcționări, căci dosarele din acel timp sunt pline de certe între profesori, de acuzațiuni ale elevilor contra rectorului, de anchete și de judecăți ale unor comisii speciale. Numărul școlarilor scade atât din aceste împrejurări, cât și din aceea că în 1845 se înființează școlile ținutale de candidați, acele „fabrici de popi“, cum le-a numit nemuritorul Creangă și cum s'a constatat prin acte oficiale. Catiheții, adică profesorii acestor școli ținutale, dădeau certificate cu cari tinerii se puteau prezenta, după o scurtă trecere pe la Socola, la Mitropolit sau la Episcopi și se făceau preoți. Eră deci natural ca puțini să se mai ducă să învețe carte, fie și numai patru ani, la Socola.

5. Reforma din 1851 este o satisfacțiune dată vechiului seminaru de la Socola, căci se menține acî și cursul superior și se îmbogățește programa. Pare că aceste dese schimbări erau ecoul unei lupte între clerul de mir și clerul călugăresc, căci acesta voia să rezerve numai pentru sine învățăturile teologice superioare. Incercarea unei părți dintre călugări—cari urmăreau aceasta—n'a reușit, pentru că locuitorii mănăstirilor erau în acest timp puțin dispuși să-și bată capul cu studiul, dovadă că seminarul întemeiat la mănăstirea Neamțului a avut o viață efemeră și prea puțin demnă de atențiune, dovadă că, în desvoltarea noastră culturală

ulterioară, tocmai târziu s'a cerut pentru însărcinările rezervate călugărilor oarecari titluri mai înalte de studii.

Mai fericit prin situația creată de legiuirea din 1851, Seminarul dela Socola a numărat între profesori pe cei mai distinși dintre aceia cari s'au îndeletnicit la noi cu cercetările teologice, precum Melchisedec, Filaret și Neofit Scriban, ș. a.; dar rezultatele ce a dat n'au fost cele ce așteptă țara dela dânsul, și aceasta —cred—atât din pricină că guvernul nu i-a dat totdeauna atențiunea cuvenită, cât mai ales din pricină că chiriarii urmau a preoți—sub numele ademenitor de *măsură tranzitorie*—tineri cari nu urmau decât așa numitele „școli“ de candidați din județe, sau chiar fără acestea. Să mai adăogăm lipsa de ordine și de bună regulă în administrațiunea școlii, cum dovedesc constatările oficiale, în cari se află în adevăr lucruri uimitoare.

6. O schimbare se impunea, măcar că experiența făcută cu atâtea schimbări de până acum eră de natură să descurajeze pe oricine. Ceeace se plănuia prin 1854 s'a realizat în 1859, căci s'a desființat epitropia specială a seminariilor și s'a dat supravegherea lor tot Ministerului Instrucțiunii Publice.

Până la facerea unei legi generale pentru școli, s'au mai introdus oarecari modificări în programa și în organizarea seminariilor, însă într'un spirit puțin potrivit, căci și numele se schimbase și nu i se mai zicea: „seminariul“ dela Socola, ci „gimnaziul clerical“ dela Socola.

7. Legea din 1864 găsește în ființă câte un seminarium pe lângă fiecare eparhie și supune unor norme statornice funcționarea acestora. Sunt șase seminarii inferioare cu câte 4 clase (Râmnicul-Vâlci, Curtea-de-Argeș, Buzău, Ismail, Roman, Huși) și două superioare cu câte 7 clase (București și Iași).

Școala dela Socola este dar acum un seminarium superior, cu o programă care cuprinde și cunoștințe generale, pentru ca preotul să fie un om instruit, și cunoștințe speciale indispensabile misiunii lui în societate.

Pentru că articolul care arată drepturile absolvenților celor 2 grade, nu este îndeajuns de precis, s'au hirotonit de către chiriarii ca preoți de orașe absolvenți numai ai cursului inferior,

deși spiritul legii este ca numai la sate să fie numiți cei cu 4 clase. Acest lucru a contribuit la stagnațiunea studiilor în seminariul dela Socola, căci nu voim a îmbrățișa toate celelalte școli-similare, dar putem spune că acelaș lucru s'a petrecut peste tot. Cercetând statistica acestui seminarium, vedem în curs de zeci de ani că es din școală cu certificat de 4 clase un număr extraordinar de mare față cu numărul celor cari sfârșesc cursul superior. Se petrece acum ceea ce se petrecea când existau școlile de candidați. Cine să învețe 7 ani, când are aceleași drepturi învățând numai 4? Acest lucru e constatat în multe acte oficiale.

Mai este însă un fapt și mai ciudat: din puținii absolvenți ai cursului superior nu se fac preoți decât o parte, ceilalți trec la alte studii, devin profesori de licee, medici, ingineri, avocați, etc. Aceasta din pricină că nu s'a aplicat strict legea din 1864 care obligă pe absolvenții de seminarii ce nu se fac preoți, să restituie cheltuelile făcute cu întreținerea lor.

8. Modificarea de programă făcută în 1872 prin scoaterea câtorva cursuri teologice și a limbii streine moderne ce se învăța încă înainte de 1864, contribue numai la scăderea nivelului studiilor.

9. Dar ceea ce ni se înfățișează ca un lucru absolut trist, este starea de neregulă și de anarhie care domiește mulți ani în acest institut. În opt ani (1864—1872) opt schimbări de directori, unele în împrejurări grave; certuri între profesori și direcție; lipsă de punctualitate în îndeplinirea datoriilor; introducerea externatului, o adevărată plagă a seminariilor; așezarea școlii la Socola de parte de privirea autorităților; un local într'o stare mizerabilă, care, prin neîngrijire, se ruinează din an în an; un profesor care atentează la viața Mitropolitului; iată petele negre din acest trecut al vechiului institut de cultură, pe care un fost profesor de acolo l-a numit „Sorbona Românilor“.

Din fericire, ne grăbim a constată că, încet-încet, dispar din aceste pete. Măsuri mai energice se iau de administrația centrală în contra profesorilor sau directorilor cari lipsesc dela datoriile lor; externatul se desființează; în fine se părăsește vechiul local. Pe lângă aceasta, atât conducătorii Bisericii cât și oamenii de școală, încep a se interesă de aproape de acest institut.

10. După legea din 1893 se reduce numărul seminariilor, desființându-se o parte din cele inferioare, iar după cea din 1901 rămân numai două: Seminariul Central din București și Seminariul „Veniamin“ din Iași.

„Cele două seminarii actuale, împreună cu seminariul *Nifon* sunt suficiente pentru a răspunde trebuințelor, zice d-l Ministru Haret în raportul său către M. S. Regele (1). Se calculează că un număr de 4.000 de preoți va fi de ajuns. Pentru umplerea golurilor ce se vor produce printre acei 4.000 de preoți, trei seminarii cari ar da câte 50 sau chiar 40 de absolvenți pe an, vor fi de ajuns. În orice caz, necesitatea măririi seminariilor actuale sau a înființării unui seminariu nou, nu se prezintă decât ca o eventualitate foarte depărtată în viitor. . . din contră, numărul absolvenților pe cari îi dau seminariile actuale este mai mare decât cel necesar“.

11. Acum, după o sută de ani, cu mare solemnitate se va sărbători pomenirea începutului acestei școli și a aceluia care a luptat pentru a se înființa.

A fost dat ca în zilele M. S. Regelui Carol să se desăvârșească germenul de la 1803 și să vedem „școala de catihisie“ de atunci devenită un mare institut cu o bogată programă, cu profesori mulți și aleși, cu un local vrednic de însemnătatea și menirea seminarului. Ca și alte ramuri ale învățământului public, învățământul din seminariile teologice a încercat importante și mari îmbunătățiri, bucurându-se totdeauna de solitudinea bărbaților cari au avut conducerea școlilor și mai ales deșteptând interesul deosebit al Aceluia care prin îndemnul Său, prin exemplul Său, a fost sprijinitorul sau promotorul ideilor mari și al reformelor cari au schimbat țara în acești aproape 40 de ani și au clădit România Modernă.

SFARȘIT.

(1) Pg. 255.

ANEXE

ANEXA No. 1.

Hrisovul general al școalelor dat de Domnitorul Alexandru
Const. Moruzi. 24 Maiu 1803.

(EXTRAS)

(Publicat în *Uricariul* de Th. Codrescu. Vol. III, Iași 1853, pag. 22).

.....
Hotărăm și rănduim :

1. Pe lângă școala ce este în Iași, încă alte patru școale de limba elinească și Moldovinească, adecă la târgul Focșanii i Bărlad i Galații și Chișinău...

2. Intărim celelalte două școale tot cu acele învățături a Episcopiiilor Romanului și Huși, pe care școale leam fost orânduit domnia me încă dintru cea dintăi domnie a noastră...

3. In fieștecare din școalile aceste, după cum pe pământeni, asemine și pe cei streinți ucenicți priimim...

4. Orânduim venit pentru plata dascalilor și pentru trebuințele ucenicilor... de la preuți și diaconți... de la fiește care câte patru lei noi și câte opt parale de leu...

5. Pe lângă arătatul venit, mai adăogând domnia mea încă una mie optă sute lei pe tot anul...

6. Patruzeci și cincți scutelnicți să aibă școala...

7. Toți banii școalelor... să aibă ai strănge sameșul școalei...

8. După cum școalei din Iași așa și școalelor de pe la târgurile de pe afară să se rănduească de cătră domnie boeri și neguțitori epitropi...

9. Lefile dascalilor școalilor de pe la Episcopii... să le plătească iubitorii de Dumnezeu Episcopți de la sine, iar lefele ce vor fi la școala din Iași să aibă Preaosfința Sa Părintele Mitropolitul împreună cu d-lor boeri epitropi ale orândui...

10. Trii mi cinci sute lei tot din venitul școalei orânduim ca să se de pe tot anul la patruzeci de ucenicți săracți din cei ce șed la școala Iașului...

11. Ucenicii aceştii mai mult de cât şasă ani să nu aibă voe să şadă şi să se hrănească la şcoală...

12. Preaosfinţia sa părintele Mitropolitul i D-lor boerii Epitropii la sfârşitul a fieşte-cărie luni adunându-se la şcoală să cerceteze foarte cu amăruntul ale dascalilor silinţe... Asemine cercetare la fieşte care şasă luni să se facă şi pentru ucenicii de mai sus pomeniţi...

13. Cum şi pe la celelalte şcoale tot pe la vadelile aratate să cerceteze epitropii pe dascăli i pe ucenicii...

14. Ştiinţa ce deplină a fiecărie învăţăturii, se naşte din necontenite silinţe, iar din silinţa ce se face rânduri rânduri se face uitare, pentru aceea nu este voe a învăţa cu contenire de cât numai Duminicile i alte praznice împărăteşti şi în vremea arşiţilor...

15. Atât plata dascalilor, cheltueala ucenicilor, cum şi alte cheltuele să se facă prin iscăliturile D-lorsale boerii epitropii...

16. Preaosfinţia Sa Părintele Mitropolitul împreună cu D-lor boerii epitropii de două ori pe an luând sama venitului şi cheltuelii şcoalelor, încheind semile şi iscăliturile să le arate domniei...

17. Toţi dascălii şi ucenicii de prin arătatele şcoale să fie apăraţi de bir...

18. Câţi din ucenicii înputernicinduse la învăţătură vor vre să iasă din şcoală, să aibă a lua încredinţare de la dascăli pentru învăţătura lor...

19. Doftorii obşteşte sântu îndatoriţi să caute pe ucenicii, iar doftoriiile cu cercetarea boerilor epitropii din venitul şcoalelor să se plătească...

20. Bibliotecariul nu este volnic a scoate din şcoală vre-o carte din bibliotecă fără şidula epitropilor şi fără sinet de la acel ce va lua carte...

ANEXA No. 2.

Hotărîrea domnească pentru mutarea călugăriţelor din mănăstirea Socola. 26 Iulie 1803.

(Transerisă de d-l G. Ionescu, şeful Arhivei Sucursale din Iaşi, de pe o copie trecută în condica Lit. K
fila 46 No. 370.)

Cinstit credincioş boerii Domniei Mele, d-lui Alexandru Iancolev biv vel vornic, i d-lui Grigori Ghica biv vel spatâr, sănătate; precum pentru alte bune orândueli folositoare obştiei Domniei Mele părinteşte priveghind şi puind la cale după cum s'au găsit mai cu cuvinţe; asemine luând aminte şi pentru rânduiala maicelor călugăriţe ce sînt petrecătoare unele la mănăstirea Varaticului, altele la Socola şi altele la Prapa Doamna, Paraschiva(?); s'au găsit cu cale de către preosfinţia

sa părintele mitropolit, i de către toți de obștie d-lor veliții boeri pă-mânteni ca toate acele maice ce nu încape la mănăstirile arătate mai sus să se mute în mănăstirea Agapia, și părinții călugări de acolo să se mute la mănăstirea Socola și la alte mănăstiri unde îi va rându-i preosfinția sa părintele mitropolit, cum pre larg să cuprindă toată punere la cale prin anaforaua preosfinției sale părintele mitropolit, a d-sale veliților boeri ci este din anul acesta Iuli 10, care s'au întărit de către Domnia Me; și fiindcă asupra acestei madele, preosfinția sa părintele mitropolit, și v'au cerut a fi epitropi, Domnia Me vă orânduim și vă porocim să luați asupra această purtare de grijă, și epitropie urmând la toate întocma după cum prin aceeași anafora să cuprindă, puind și d-voastră toată căzuta silință spre sporirea veniturilor mănăstirii.

1803, Iulie 26.

Procit. Vel Logofăt.

ANEXA No. 3.

Hrisovul Domnitorului Moruzi pentru întemeierea Seminariului. 1 Septembrie 1803.

(Transcrisă de d-l G. Ionescu, șeful Arhivei Sucursale din Iași, de pe o copie din condica lit. K, fila 70 No. 370. Se găsește publicat și în *Uricariul* lui Th. Codrescu VII, 131).

*Noi Alexandru Constantin Moruz Voevod cu mila lui Dumnezeu
Domn Țării Moldaviei.*

De obște tuturor celor căroră li se cuvine a ști, înștiințare se face cu acest al nostru domnesc hrisov, că după ce cu mila sfântului Dumnezeu, am domnit acum al doilea rând, întru aceasta de Dumnezeu păzită și bine credincioasă țară a Moldovei, hotărît fiind de râvna ce avem către patria aceasta, ca să ne călătorim pe drumul buneii oblăduiri cercetatăm toate lucrurile ce sunt aducătoare de folos, de cinste și buna viețuire și întemeierea obștiei, și precum au fost cu putință s'au pus la cale și s'au hotărît prin osebite hrisoave, Domniei Mele, care s'au dat la locurile ce trebuința și buna orânduială au cerut și între toate altele luat-am Domnia Mea aminte și pentru Soborul de maicele călugăriți ce se află petrecătoare la Varatec, unde fiind adunate mult număr de maice petrece în lipsă mai de toate cele trebuincioase, cât și maicele ce eră petrecătoare la mănăstirea Socola, care fiind aicea aproape de oraș, nu eră cu cuviință, precum și soborul maicelor ce eră petrecătoare în mănăstirea Prepodoamna (?) Paraschiva, aici în oraș, care se hrăneă de pe la creștini, cu cerere de milostenie prin târg lucrul cu totul nesuferit tagmei călugărești și fiind trebuință a se pune și aceasta la buna orânduială cu statornica așezare,

din porunca Măriei Mele, adunându-se la sfânta mitropolie toți de obște d-lor boerii divanului Domniei Mele și împreună cu preosfinția sa părintele mitropolitul țării au făcut cercetare asupra pricinei acesteia, au aflat: întâiu ca întru aceasta de Dumnezeu păzită creștinească țară, cei mai dinainte luminați domni și în urmă moștenitorii lor, dela care și alții îndemnându-se au zidit sfintele locașuri pentru petrecerea acelor ce cu dinadinsu vor cercă mântuirea sufletului și pentru alte faceri de bine, nu numai pentru partea bărbătească ci și pentru partea femească, însă în ziua de astăzi luându-se aminte se vede că pentru partea bărbătească, ca unii ce și mintea le-au fost mai lesnitoare a petrecerii, despre cele trebuincioase a vieții, din zestrele ce au acele sfinte dumnezești locașuri în cari se află petrecând, iar în locașurile ce petrec călugărițele în vremea de acum, acolo unde s'ar căde a fi ele mai ajutate, fiind partea cea mai slabă, ca să nu sufere aceste peste măsură lipse de hrană și îmbrăcăminte, ele se află cu totul în proastă stare, încât nevoea silindu-le umblă pe la Târguri și prin țară cerșind ajutor, lucrul cu totul de scandal și însuși lor, pricină de sminteală și împedicare, și acestora care din multe pricini s'ar îndemnă la o singuratică petrecere, pentru mântuirea sufletului (zicând dela starea boerească și de rând celelalte stări), care or din neputința părinților, pentrucă născându-se la unii mai cu gloată, și nedându-le mâna nu numai a le căsători pe toate, ce nici cu hrana și îmbrăcăminte a le cuprinde, or că unele se nasc c'o natură grozavă, altele betegindu-se de vre-o patimă de boală și nu sunt vrednice a se căsători, pe altele însuși râvna îndemnându-le a petrece întru această skimă nu sunt locuri cari să poată îmbrățișa neputințele unora ca acestora, pentru că mănăstirea Pătrăuții ce se zidise și se înzestrase pentru acest fel de petrecere, s'au cuprins în Bucovina și la Schitul Varatecul din ținutul Neamțului, unde nu de mulți ani s'au adunat un sobor de călugărițe cu cuviincioasă rânduială a petrecerei alcătuită deapurarea pomenitul Arhimandritul Paisie Starițul, nu numai că câte s'au adunat până acum nu se pot cuprinde cu cele trebuincioase, și aflându-se în lipsă, au început a fi silite să iasă și dintr'acele a cere ajutor, dar încă a se mai adună acolo, nu eră cu puțință, neavând schitul niscaiva moșii ca să poată cuprinde hrana și îmbrăcăminte lor, și iarăși a fi închis un drum a acestor fel de călători ce caută mântuirea sufletului este împotriva legei. Al doilea ca din multe nestatornicii ce s'au întâmplat în pământul acesta, nu s'au putut așeză școale cu întemeeri pentru învățatura acelor ce s'au hirotonisit preoți, ci numai pecăt au putut au învățat câte oareșce, și pre puțin și trebuința silind așa fără a fi iscusiți de învățatură s'a hirotonisit preoți încât cei mai mulți neștiind dogmele Legei nu sunt deajuns nici pentru dânșii, nici pentru povățuirea norodului celui prost, care se află petrecător întocmai ca și dobitoacele. Al treilea pentru aceste pricini s'au socotit întracestaș chip: adică ca să se facă schimb cu mănăstirea Agapia dela ținutul

Neamțului în care se află puțini călugări petrecători, și este alături de schitul Varatec, să iasă acei părinți călugări de acolo rânduindu-se pe la alte mănăstiri, și acea mănăstire cu toate moșiile, acareturile robii și dobitoacele ei să se dea maicelor călugăriți dela Varatec, unde să se mute și cu petrecerea fiind o mănăstire în laturi și să aibă și pe schitul Varatec sub ascultarea lor, făcându-se tot o casă, cum și maicele călugărițe ce se află la mănăstirea Socola, încă să se mute tot acolo la Agapia, așașderea să se mute și maicele ce se află aicea în prepodobna Paraschiva, rămânând numai vre-o 3, 4 din cele mai bătrâne, dându-li-se această biserică metoh, care în vreme ce vor avea trebuință vreunele să nu umble căutând gazdă, ci să tragă la metoh, și acolo la Agapia, alcătuindu-se un sobor după cuviincioasa rânduială cu iscusință, preoții ce se vor așeză de către preosfinția sa părintele mitropolit, atât la petrecerea vieții cât și la adunarea rodurilor acestora pentru hrana și îmbrăcămintea lor

Iar la Mănăstirea Socola ce este aici aproape de Eși, să se așeze o școală cu dascali moldovenești care să fie pentru învățătura ficiilor de preoți, diaconi, care la vremea lor numai dintr'aceia să se hirotonească preoți și toate veniturile acestei mănăstiri să fie pentru plata dascălilor și a altor trebuințose a școlii și pentru preoții ce vor sluji la această biserică, și cu acest chip se poate cuprinde și trebuința ei cere pentru această tagmă a calugărițelor, cu bună ocrotirea lor, cât și învățătura ficiilor de preoți care la vreme hirotonisindu-se, cu iscusința învățătorei se poate aduce și pe norodul cel prost la cunoștința adevărului.

Care anafora însumi Domnia Me cercetând-o cu ce mai adâncă luare aminte și găsind-o cu cale și cu bunul folos și statorniciei acestor arătate mai sus, sau întărit cu a noastră Domnească iscălitură și peccetie, atâta numai ca egumenul dela mănăstirea Agapia, deacum înainte să vie să petreacă la mănăstirea Socola, unde să se așeze și școala cu dascali procopsiți în limba moldovenească ca să fie pentru învățătura ficiilor de preoți învățându-se desăvârșit dogmele Legei încât se cuvine spre iscusința unui preot, după cum și prin osebită anafora a iubitorilor de Dumnezeu Episcopi și a Dumilorsale veliților boeri se arată, ca preoții ce se vor hirotonisi, să fie numai din ficiori de preoți și diaconi, mazili, ruptași, ficiori de dascali, ca și sfintele slujbe a bisericilor să se împodobească și să poată aduce și pe norodul cel prost spre adevărata cunoștința legii, cum se cuvine a lăuda pre Inaltul Dumnezeu întemeindu-se între ei dogmele buneii credinți și veniturile acestei mănăstiri Socola vor fi pentru trebuința școlii, fiind egumenul cu purtare de grijă spre deșteptarea dascălilor și spre îndemnarea ucenicilor, după povățuirea ce va avea dela Preosfinția Sa Părintele Mitropolitul, iar ceilalți călugări ce vor mai fi în mănăstirea Agapia să-i rânduiască Părintele Mitropolitul pe la alte mănăstiri a Sfintei Mitropolii cu odihna căzută a petrecerei rămășiței vieții lor, despre

cele trebuincioase a hranei și a îmbrăcăminte, cum mai pre larg se cuprinde la aceeaș anafora ci este din anul acesta Iulie 17. După care hotărîm Domnia Mea ca nestrămutat întocmai să se urmeze și să se păzească, iară maicele călugărițe după ce se vor așeza acolo la mănăstirea Agapia, cum s'au arătat mai sus, să aibă a petrece podvigul călugăresc, la toate întocmai, precum de către Preosfinția Sa Părintele Mitropolitul, li s'au dat ponturi în scris cu iscălitura Preosfinției Sale și întărite cu pecetia sfintei Mitropolii, și maicele să nu fie volnice a eși din mănăstire și a umblă prin țară, fără știrea și fără scrisorea Staritei și acolo la mănăstirea Agapiei să se așeze un dascăl bătrân procopsit la învățătură care să învețe pe maice carte grecească și elinească și după ce vreunile din maice vor câștiga procopseala limbei grecești și elinești, atunci vor rămâne acele dascale în mănăstire de vor învăța pe celelalte, și spre ajutorul plăței dascalului rânduind Domnia Mea ca să se dea câte 25 lei pe toată luna dela episcopii obștești din venitul școalei gospod de aicea din Ieși.

Maicele călugărițe ce vor fi petrecatoare la Agapia și la Varatec, să fie cu silință a lucră lucrul de mână adică: cusuturi, hramuri chiliuri și cusuturi de veșminte arherești și alte iscusite lucruri care acele sunt pentru cinstea și folosul lor și pentru podoaba patriei, și nici odată să nu se facă călugărițe fără de știrea părintelui Mitropolitul și a iubitorilor de Dumnezeu Episcopi, așașderea și orice fete de boeri, de mazili de neguțitori și de totă starea vor merge la aceste mănăstiri pentru învățătura cărței sau a lucrului mânelor, să nu fie silite a se călugări, fără numai după ce vor veni la legiuita vârstă prin știrea Părintelui Mitropolit, după dogmele bisericesti se vor călugări sau vor eși slobode să meargă pe la casele lor fără de nici o oprire, cum și la mănăstirea Socola pentru mai bună deschidere a ucenicilor Preosfinția Sa Mitropolitul să orânduiască dascali cu depline științe să talmăcească cărți bisericesti ca citind ucenicii să se învețe științele și dogmele bunei credinți, având acolo și dascal psalt cu deplină știință să învețe și psaltica (psaltichia?) ca când vor eși să fie împodobiți și cu știință de cântările bisericesti, deosebit facem Domnia Mea milă cu soborul acestor maice călugărițe dela aceste două mănăstiri Agapia și Varatecul ca la slujbele rusumaturi a visteriei să aibă a scuti drepte bucatele lor adică toate oile de goștină și toți stupii, sfinii de desetină cum și tot vinul ce va eși din drepte viile acestor două mănăstiri, să fie scutit de vădrărit, pe toate aceste fiind drepte a acestor mănăstiri, nici un ban nimărui să nu dee. Așașderea să aibă a-și găsi 25 liudi oameni streini care să nu fi avut nici un amestec de bir în visterie ca să le fie pentru slujba mănăstirei la cele ce vor avea trebuință care hotărînd Domnia Mea să fie scutiți de tot birul visteriei de ajutorință și de toate alte întâmplătoare dări ce vor fi pe alți locuitori și pentru ca să se urmeze și să se păzească întocmai și nestrămutat toate aceste mai sus arătate în veci, s'au dat numitelor mănăstiri acest al nostru

domnesc hrisev întărit cu a noastră Domnească iscălitură și pecetie și spre aciasta este credința a însumi Domniei Mele, Noi Alexandru Constandin Moruz V.V.d. și credința a prea iubiți fiilor Domniei Mele Constandin V.V.da, Dimitrie V.V.da și Neculai V.V.da, și credința a 3 arhieriei Preosfinția Sa Părintele Mitropolitul Moldovei, Kir Veniamin, iubitorii de Dumnezeu Episcopi di pi la scaune Sf. Sa Gherasim episcopul Romanului, Sf. Sa Chir Meletie episcopul Hușilor și credința a cinstiți și credincioși boerilor divanului Măriei Mele Dumnealor Constantin Balș, vel logofăt de țara de jos, Mihai Sturza vel logofăt de țara de sus, Vasile Costache vel vornic de țara de jos, Constantin Balș vel vornic de țara de jos, Constantin Palade vel vornic de țara de sus, Lupu Balș vel vornic de țara de sus, Manolache Dimache vel vornic al obștiei, Iordache Roset vel visternic, Dimitrie Manu vel postelnic, Răducan Roset hatman parcalab Sucevei, Constantin Sturza vel vornic de aprozi, Alecu Balș vel aga, Alexandru Mavrocordat vel camaraș, Neculai Balș vel spatar, Vasile Roset vel ban, Dimitrie Ghica vel comis, și credința a tutulor boerilor Divanului Domniei Mele, a mari și a mici; Scrisu-sau hrisevul acesta la scaunul Domniei Mele în orașul Eși întru al doilea Domnie a Noastră la Moldavia în anul întâi, alcătuit fiind de credincios boierul Nostru Șerban Botescu, biv vel, sluger logofăt de taină în anii dela mântuitorul Hristos. — 1803, Septemvrie 1.

Noi, Alexandru Constandin Moruz Voevoda.

L. P.
gospod.

Constantin Balș, vel logofăt procitos
Ioan Balș, vel logofăt procitelnok.

ANEXA No. 4.

Hrisevul Domnitorului Moruzi. Octombrie 1804.

(După T. Codrescu, *Uricariul*, Partea III. Iași 1853, pag. 37, publicat și de C. Erbiceanu, *Istoricul Seminariului Veniamin din Mănăstirea Socola*. Iași 1885. pag. 30; V. A. Urechia, *Istoria Scoalelor*, București. Tom. I. 1892, pag. 95).

Dacă cea mai mică vătămare a sănătății face pe om a nu-i plăcea nici bunătățile trupului, nici ale norocirei, cu cât mai ales cea mai mică vătămare întru cele duhovnicești aduce cea mai mare bătae a cugelui la cei ce sunt binecredincioși Domni și ocârmuitori noroadelor. Intre alte domnești și părintești a Domniei mele privigheri pentru îndestularea bunei viețuiri a supușilor, nu am trecut cu vederea și așezarea din nou a școalei dela mănăstirea Socola, care acum s'a alcătuit spre învățătura, îndreptarea și desăvârșita catihisie acelor cari se vor învrednici prin bisericile canoane a se hotări să primească darul

cinului preoției; cari mai înainte lipsiți fiind de această trebuitoare la dânșii învățătură și știință, eră văzută greșire întru cele duhovnicești și socotită vătămare, după însuși arătarea Preasfințitului duhovnicescului nostru Părinte Mitropolitul țării.

Spre aceasta dar pentru ca să poată avè și cele trebuincioase a petrecerii vieții, cu toată îndestularea și mulțămirea, acei cari vor fi învredniciți a primì acel dar și mai înainte vor fi orânduți spre catihisie învățaturii la această școală dela numita mânăstire Socola, iată binevoind Domnia Me, prin acest al nostru domnesc hrisov, rânduim pe lângă celelalte venituri a numitei mânăstiri să se dee din domneasca noastră visterie câte două mii cinci sute lei pe tot anul, luându-se câte o a patra parte pe tot cifertul precum în întăritura anaforalei de obște a birului pe larg se arată. Și hotărîm epitropia cea desăvârșit la Preosfințitul alesul de Dumnezeu, duhovnicul nostru părinte Kirio Kir Veniamin, Mitropolit Moldaviei, pe care nu numai îl îndatorim ca să primească banii aceștia nestrămutat pe tot cifertul din Domneasca noastră visterie; dar osebit să se îngrijască cu neapărată datorie și cu râvnă osârdnică pentru buna învățătură și cu deplină știință a catihisiei întru cele bisericesti a numiților aleși și rânduți către aceasta cât și pentru ale viețuirii lor trebuincioasă ca petrecând cu îndestulare în vremea învățaturii și eșind destoinici darului, să nu înceteze pururea a rugă pe dătătorul binelui, Milostivul Dumnezeu, pentru această țară și pentru cei ce locuiesc într'însa.

Acestea rânduindu-se și hotărîndu-se, s'au dat și domnescul nostru hrisovul acesta, întărit cu a noastră domnească iscălitură și pecete, cu credința prea iubiților noștri fii, luminatelor Beizadele

Constantin Vv.,

Dimitrie Vv. și

Nicolai Vv.

și mărturia Preasfințitului Mitropolit al Moldaviei Kirio Kir Veniamin și a iubitorilor de Dumnezeu

Kir Gherasim Episcop, Romanului, Kir Meletie Episcop Hușului și a cinstiți și credincioși boerilor Divanului Domniei mele, dumnealor Costachi Ghica vel logofăt de țara de jos, Iancu Razul vel logofăt de țara de sus, Nicolai Balș, vel vornic de țara de jos, Gavriil Conachi vel vornic de țara de sus, Dimitrie Sturza, vel vornic de țara de sus, Dimitrie Ghica, vel vornic al Obștiei, Lucachi Arghirovulo, vel postelnic, Alexandru Mavrocordat, hatman, Nicolai biv vel postelnic, epistat Cămărei, Iordachi Roset, vel visternic, Alexandru Balș, vel agă, Grigore Ghica, vel vornic de aprozi, Dimitrie Bogdan, biv vel spătariu, epistat comisiei, Nicolai Balș, vel spătariu, Vasile Roset, vel ban, Nicolai Dimachi, vel caminar și a tuturor boerilor Domniei mele mari și mici.

Poftim frățește Domnia mea și pe alți luminați Domni, cari în urma noastră vor primì din pronia cerească ocârmuirea acestei de Dumnezeu păzite țări cu creștinesc cuget pentru a Domniilor sale slavă și veci-

nică pomenire să adăogă și să să întărească această milă ca în veci nestrămutată să se păzească.

S'au scris la anii dela Hristos 1804 întru a doua domnie a Moldaviei, la anul al treilea, în luna lui Octomvrie întru al nostru domnesc scaun în Iași.

Noi Alexandru Constantin Moruz Vv.

ANEXA No. 5.

**Porunca domnească pentru a se ajută construirea
clădirii dela Socola. 1805 Ianuarie 20. Anaforaua Mitropolitului
Veniamin cerând acest ajutor. 11 Ianuarie 1805.**

(Transerisă de d. G. Ionescu, șeful Arhivei sucursale din Iași, de pe o copie din condica de Anaforale pe 1803, 1804 și 1805, lit. K. fila 109, cu No. 325).

S'au cetit înaintia noastră anaforaua aceasta și fiindcă după înștiințarea Preosfinției sale părintelui Mitropolitului, binaoa dela Socola ce se zidește din nou ca să fie școală, nu se poate săvârși cu toate cele trebuincioasă, numai cu ajutorul de bani ce s'au făcut până acum ci mai este trebuință de o sumă până se va isprăvi, care cu venitul numitei mânăstiri nu să împlinește;— drept aceea s'au găsit cu cale de către Domnia Me aflare, Preosfinției Sale părintelui Mitropolit, și hotărîm, ca toți preoții și Diaconii țării să mai deie ajutoriu, însă numai câte treizeci parale noă de fiștecare nume. Poroncim dumitale vel vist ca să se facă înștiințări către Ispravnicii ținutului, cum că este înștiințare Domniei Mele.

1805 Ghenar 20.

(Locul Pecetei)

Procit. Vel Logofăt.

Prea Înălțate Doamne!

Asupra facerei binalei dela mânăstirea Socola ce din nou să alcătuește ca să fie școală pentru învățătura fiilor de preoți; după ce dintâiu socotială cu tahmin ce s'au făcut pentru suma banilor câți vor fi trebuitori spre a se isprăvi acest lucru, cu mila Înălțimei Tale și cu ceea ce au dat toate mânăstirile și Preoții și Diaconii țării, adunându-să suma aceea, și începându-să lucrul, s'au făcut socotială că după câte mai sunt trebuitoare de a să mai face până a să isprăvi cu toate cele trebuincioase, nu să poate întâmpină numai cu suma acè de bani ce să socotisă că vor fi îndestui, ci mai trebuiește încă o sumă bunișoară; pentru care fiind-că atât din venitul mânăstirei Socolei ce are pe an, nu se poate face acè sumă, întrând la alte cheltueli următoare în lăuntru și pe afară, cum și Mitropolia nu este în stare de

a putè răspunde suma aceia; de să va găsi și de către Înălțimea Ta cu cale, Eu socotesc ca toți Preoții și Diaconii țării să mai de câte un leu de tot numele ajutor pentru această facere și nădăjduesc că cu acest ajutor se va săvârși lucrul cu toate cele trebuincioasă, iar hotărîrea ce desăvârșit, rămâne la înaltă înțelepciune Înălțimei Tale.

1805 Ghenar 11.

A Înălțimei Tale către Dumnezeu Smerit rugătoriu
Veniamin Mitropolit Moldovei.

ANEXA No. 6.

Hrisovul lui Moruzi, pentru mărirea venitului Seminariului. 3 August 1806.

(Publicat de Th. Codrescu în *Uricariul* vol. III, ed I pag. 40).

Cugetul părintesc cela ce dintru început au deschis răvna Domniei Mele spre a pune în lucrare și în buna alcătuire folosința învățăturilor obștiei în pământul acesta, prin așezarea școalelor ce s'a făcut pe la unele din târgurile de pe afară și aice în oraș. Acelaș cuget ne-a îndemnat a socoti numai puțin cuviincioasă și învățăturile cele duhovnicești acelor ce se aduc în slujbele cele sfinte, prin învrednicirea cinului preuțesc, și pentru aceasta ca pentru cea ce este și spre proslăvirea lui Dumnezeu și spre cinstea patriei am pus în lucrare de s'a făcut școală din nou în mănăstirea Socola, orânduinduse și dascăli după cuviință și făcândușă și venit încât s'a putut spre agiutoriu întemeerii și statorniciei ei, după cum prin osăbitele hrisoave a domniei mele ce s'a dat mai înainte să arată. Ce dar socotind domniea me și bine voind spre a se aduce școala aceasta în cea mai bună stare, pentru ca și rodirea învățăturelor ei să fie pururea în bună sporire, după rugăminte ce niau făcut prin jalobă pre cuvioșia sa Kir Sofronie Arhimandrit sfintei Mitropolii și Igumenul mănăstirii Socola, ca să se mai agiutoreze numita mănăstire cu oarecare miluire, N'am trecut cu viderea, ce prin hrisovul acesta a domniei mele, hotărâm ca peste alte mile ce are, să mai aibă numita mănăstire și această miluire, adecă la vremea slujbei vădrăritului să aibă a scuti tot vinul ce va face din șeseprezece pogoane vie, ce va ave numita mănăstire Socola, în podgoria ținutului Iașii de vădrărit, cum și tot vinul ce va eși de dejmă din viile ce sânt pe moșiile mănăstirii Socola și Ezărenii, iarăș să fie scutit de vădrărit, nimăruî nici un ban să nu deie, nici să se supere de cătră slujbașii vădrari întru nimica. Deci poruncim domnia me slujbașilor vădrari dela ținutul Iașului, văzind hrisovul acesta a domniei mele, să aveți a urma întocma, preum mai sus se arată. Pofitim dar domnia me și pe alți frați luminați

domni, pe cari Sfântul Dumnezeu îi va orândui în urma noastră la domnia aceştii țări, să nu strice această miluire, ce mai vărtos să întărească pentru a domniilor sale vecinică pomenire. Scrisus-au hrisovul acesta la scaunul domniei mele în orasul Iașii, întru a doua domnie a noastră la Moldavia, în anul al patrulea.

La anul 1806, August 3.

Noi Alexandru Constantin Moruză V.V.

(L. P.)

ANEXA No. 7.

Dispozițiile Regulamentului Organic despre Seminariu. 1832.

(Regulamentul Organic a Prințipatului Moldaviei. Eșii 1837. Cap. IX, pg. 9.—*Analele Parlamentare*, vol. I, partea II, pg. 219).

Art. 415. Este cu înadins oprit de a să mai priimi în tagma preoțească alți candidați de cât numai pe acii ce ar fi deplinit regulat curs a învățăturilor theologhicești în Seminariul Socolii, unde vor lăcui, să vor hrăni, să vor încălzi, lumina și să vor îmbrăca până la număr de doă sute clericici, care după cercetarea după publicul eexamen ar cîștiga atestaturile cuviincioasă din partea Epitropiei învățăturilor publice și a rectoriului Seminariului.

Tinerii să vor priimi în acel Seminarium la vîrstă de cincisprăzece ani, dând înscris părinții lor și ei însuși: că după ce vor sosi la vîrstă de doăzeci și cincî ani dacă numai din ră voință nu ar priimi a întra în tagma bisericească, atuncea să plătească la Seminarium toată cheltuiala făcută cu ținerea și învățătura lui și în acest chip să fie slobod de îndatorirea sa a să preoți, iară de nu va plăti, anume să hotărăște pentru unul ca acela a nu fi priimit nici întro slujbă politicească și militărească.

Insă până la formarisire de acești candidați în Seminarium, acei mai vrednici dintre preoți asupranumeranți, de acum vor deplini locurile ce ar fi lipsite de parohii, iară de îndată ce acei din Seminarium să vor formarisi, aceștia vor fi protimisiți.

ANEXA No. 8.

Actul de angajament al unui Seminarist. 15 Decembrie 1833.

(Dosarul din arhiva Seminariului „Veniamin“ intitulat: „Acta clericilor priimiți în anii 1833—35 și cari au eșit din Seminarie“.)

In urmare Organicescului Reglement Cinstita Epitropie a Seminarului de la Socola spre împlinirea sfintei sale îndatoriri cerând că

după alegerea ce va face comisia rânduită din partea sa, candidatul ce să va găsi destoinic, și care cu a lui priimire va voi a intra șoler în seminarium de la Socola, să dea un Act formal în cuprindere: că după săvârșirea învățăturilor din aicea (?) șoala dacă nu va priimi a intra în tagma bisericească, atunce să îndatorește a plăti la Seminarium toată cheltuiala făcută cu ținerea și învățătura lui, și în acest chip să fie slobod de îndatorirea sa de a se preoți.

Jos iscălitul numit fiind candidat de cătră* comisia rânduită, prin acest act, mă îndatoresc cinstitei epitropiei: că săvârșind rânduitele învățături din acest seminar, în vârstă de 25 de ani aflândumă, voi intra în tagma bisericească, iară dacă numai din rea voință a mea nu aș voi a priimi aceasta, atunce să fiu dator a plăti la seminarium toată cheltuiala făcută cu ținerea și învățătura mea, fiind după aceea slobod de acea îndatorire. Iară din înpotrivă neplătind, apoi să nu fiu priimit nici la o slujbă politicească sau militară. Și cum că voi fi întocma următoriu după cum mai sus mă îndatoresc, laū încredințat însuși părintele mieu cu a sa iscălitură, rugând și pe Cinstită Judecătorie a acestui ținut de laū întărit.

Botoșani 833, Dechem. 15.

(Urmează semnătura).

ANEXA No. 9.

Incheierea chiriarhilor țării pentru budgetul Seminarului. 31 Ianuarie 1834.

(După dosarul No. 19 din 1834 din arhiva Mitropoliei Moldovei intitulat: „Della atingătoarii pentru banii 60.000 lei ce să dau agiutoriu seminariei din Socola“. Transcris și de C. Erbiceanu în *Istoria Seminarului Veniamin*, pag. 57. L-am reprodus din nou, pentrucă acolo sunt câteva cuvinte sărite și fiindcă d-l Erbiceanu pune data de 1832).

Astăzi adunândune aice la Mitropolie spre a să face închipuire și analoghie banilor 60.000 lei ce după Reglement să cuvine a să da la seminaria din Socola atât din partea Mitropoliei cât și episcopiiilor de Roman și Huși și făcându-se analoghie pe suma celor besearicești din tustrele episcopiiile după dreaptă analoghie ce sau făcut, vine a să răspunde pe tot anul din partea Mitropoliei 25 adecă douazăci și cincii mii, din partea episcopiei Romanului 23 douazăci și trei mii și din partea episcopiei Hușului 12 douăsprăzace mii lei, și împlinindusă suma de șasăzăci mii lei să vor răspunde regulat pe flește care an de la 1 Ghenar anul 1832 în mâna rânduitului de Preaosfințitul Mitropolit aice în mitropolie. Spre care sfârșit sau făcut acest jurnal.

Veniamin Mitropolit Moldaviei

Sofronie Episcop Hușului.

ANEXA No. 10.

Adresa Episcopului Meletie al Romanului în privința sumelor ce trebuiau vărsate de fie-care eparhie pentru întreținerea Seminarului. 28 Septembrie 1834.

(După Dos. No. 19 din arhiva Mitropoliei Moldovei din 1834 intitulat: „Della atingătoarii . . .“ etc., ca la anexa precedentă).

Preaosfințite stăpâne!

Cinstită scrisoarea prea osfinției voastre din a curgătoarei lună supt No. 399 cu plecăciune priimind la 26 am înțales cele cuprinse pentru banii ce sau analoghisit a da această episcopie pentru seminariul și că vau făcut cunoscut Măria Sa ce iam vorovit la purcederea me. De care eu și preosfinției voastre am arătat și de aceea nu am răspuns pe scrisoarea cea dintâi supt No. 336 așteptând să văd prefacerea acei dintâi analoghii. după făgăduința Mării sale și de vreme ce acum ni să face cunoscut analoghie ce sau hotărît a o răspunde și fără a să vede din partea me vre o îngreure sau înprotivire a mă îngrozi de odată cu acel fel de cuvinte de atac foarte adânc mam mâhnit că nu am gândit de o așa pornire să o aud la vârsta bătrânețelor mele pentru că aceea sar potrivi numai unui mofluz. Iar pentru vadeoa ce să pune atât de scurtă pân la sfârșitul acestei curgătoarei lună la o așa sumă mare, vă rog să socotiți de pot ai găti îndată fără a mai îngreue casa cu noă împrumutare. când nici vadeoa câștiurile a moșiile încă nu au sosit, nici a străngerii venitului eparhiei, binevoiți să fiu păsuit pân la sfârșitul lunii Octomvrie. Acum însă pe lângă 7.500 lei ce iam dat când eram la Eși trimit încă 12.500 lei spre împlinire de 20.000 lei atîta am putut a mă înlesni acum, de a căroră primire binevoiți a mă împărtăși cu cinstit răspuns.

Roman
1834
Săpt. 28.

A preosfinției voastre
plecată slugă
Meletie Episcop Romanului

[scris de altă mână]

lei	
4.761	în 138 olandejă câte 34 lei 20 parale unu
6.672	în 417 irmilicî câte 16 lei
992	în 124 poluri irmilicî câte 8 lei
6	în pol carboavă
<u>12.431</u>	pe această sumă sau dat și adeverință

1834 Sept. 30 zile.

ANEXA No. 11.

Scrisoarea Mitropolitului Veniamin către
Episcopul Romanului în privința analoghiei ce trebuia să dea
fiecare eparhie pentru întreținerea Seminariului.
1 Octombrie 1834.

(După acelaș dosar din arhiva Mitropoliei ca și anexa precedentă.)

1834 Octombrie 1. No. 437.

La Episcopia de Roman.

Răspunzătoare scrisoare frației tale din 28 a trecutei luni Septv. asupra cărții noastre supt No. 399 sau priimit de către noi la 30 tot aceleași (!) împreună cu trimișii bani douăsprăzăci mii patrusute trei-zăci și unu lei, cuveniți seminariului Socolii, pentru care să întovără-șești și adeverință și cât pentru paraponul ce ai simțit cu măhnicione din numerarisita scrisoare urmează așa că după ce prea înălțatul Domn, neaș făcut cunoscute a frației tale cereri asupra analoghiei plății banilor, însuși noi am prifăcuto din nou ace analoghie socotindute înstrâmbătățit, pe cari aducânduo la cunoștința măriei sale au încuviințato, dar totodată având mărie sa drept praveț că sămenariul să afla lipsit de iconomiceasca cheltuială au adaos a poronci ca potrivit cu urmata analoghie să scriem atât frației tale cât și frăției sale Kir Sofronie Episcop Hușului spre adunarea banilor la casa Seminariului pentru a nu duce lipsă, hotărînd că urmând întâzriere, atunce va fi silință a să opri din câștîurile moșilor episcopiiilor. Deci noi în urmare acestor rostiri am și pășit cu lucrare și dar frăția ta depărtează acel parapon căci noi de aice am adus ușurința cu scădere din suma banilor din analoghia apoi nice trebuește a adăogi banat, ci mai vârtos macar o puțină mulțămire și așa rămânem a frăției tale în Hristos frate

V. M. M.

ANEXA No. 12.

Adresa Comitetului Caselor obștești către
Ocârmuitorul Sfat pentru împlinirea sumelor de cari are nevoie
Seminariul. 10 August 1833.

(Dosarul lit. G. No. 177 din 1832 al Arhivei sucursale din Iași intitulat : „Dela peripiseei pentru Seminaria Socolei“ pag. 1.)

Comitetul chentral a casălor obștești.

No. 105. 1833 August 10.

Cătră ocârmuitoriul Sfat.

Epitropia Săminariului Socolii prin docladul cătră acest comitet au arătat că spre aducerea întru împlinirea a îndatoririlor însărcinate

asupra ei prin organicescul regulament întâmpină neputință din pricină că venitul acel hotărît prin reglement nu sau dat până acum nici pre anul trecut nici pe acest următoriu și că prin adresul cinstitei logofeții din lăuntru din 3 mart. a anului trecut cu No. 1836 i s'au însămnat că prin [hu]smetul acestui an sar fi hotărît a să da sămenariului numai 30.000 lei din 60.000 lei cuprinși prin reglement Comitetul după îndatoririle sale să adrisarisește la Sfat făcînd cunoscut că această epitropie să găsește sălită de a urma cheltuelile neapărate spre a săvârși îndatoririle însărcinate ei prin organicescul reglement și tot odată îl roagă ca să binevoiască a închipui cele de cuviință spre a putea epitropia să-și primească suma deplin hotărîtă prin reglement de 60.000 lei fără de care va fi lucrare ei aproape cu totul neîndeplinită.

(Semnați) Veniamin, Iordachi Roset Vist., Constantin (?) Serdar.

(Rezoluție) Aug. 25. Vistieria prin doclad va face cunoscut sfatului atît de suma aceasta dela cine are să se adune și de obiectul la care acești bani trebuie a să în-trebuința și de este în ființă acest obiect (semnați) *Alexandru Log., Vel. Log., N. Șușu.*

ANEXA No. 13.

Intervențiunea Mitropolitului Veniamin către Domnitor spre a se micșorà quotaparte a Mitropoliei pentru întreținerea Seminarului. 18 Iulie 1842.

(Dosar lit. G. No. 177 din 1832 și urm. al Arhivei sucursale din Iași: „Della peripisei pentru seminaria Socolei“ pagina 24)

Prea Înălțate Doamne!

Seminaria Veniamină din Monastirea Socola care iaste înființată pentru cinstea și slava Patriei slujăști de opotrivă trebuinților a tustreli eparhiile, iar țineria ei au urmat și urmiază mai mult de la Mitropolie, pentru că osăbit de 25.000 lei ce să dau pe fișticari an după hotărîre, vâzîndusă ne îndemănaria ce are întru întâmpinaria cheltuelilor, iam mai dat două schituri cu venit de 12.500 lei cari dinpreună cu suma mai sus arătată cuprinde 37.500 lei, iar de la amândouă episcopii Romanu și Hușu să dau numai 35.000 lei.

Acum însă fiindcă cu adăogiria profesorilor și a studenților Seminaria a venit în lipsă și nu agiunge nicidecum venitul ce ari astăz, supun înălțimei Voastre a me socotință ca precum Mitropoliia de sine îndatorîndusă au adăogit peste suma hotărîtă încă câte 12.500 lei pe tot anul, de asămine să să îndatoriască și pe episcopii a adăogi câte 10.000 lei peste ceia ce dau, căci după analogiia veniturilor (care mai deopotrivă cu aceli regulati a Mitropoliei) și a micșorării cheltuelilor nu le poate aduce nici o greotate sporînd acești câte zăci mii lei.

Pentru că Mitropolia osăbit de suma ce dă la Seminarie și osăbit de grelile cheltueli și nevoi ce are cari sînt bine cunoscute Înălțimei Voastre, mai dă și la Casa Cutiei Milelor câte 36.000 lei pe tot anul.

Aceste împregiurări cu smerenie supuindule Înălțimei Voastre, rog să binevoiți a încuviința și totodată a porunci aducerea întru împlinire de la începutul curgătorului an căci în alt chip urmează a conțeni sistima seminariei.

No. 847 1840 Iulie 18.

Al Înălțimei Voastre smerit
și către Dumnezeu rugătoriu
Veniamin Mitropolitul Moldaviei.

ANEXA No. 14.

Adresa obșteștei Adunări către Domnitorul Mihail Sturza cu privire la situația Seminarului și a preoților. 8 Martie 1841.

(Dosar lit. G. No. 177 din 1832 și urm. al Arhivei sucursale din Iași: „Dela peripiseei pentru Seminară Socolei“ pag. 6 și urm.—*Analele parlamentare* vol. X, pag. 668).

Prea Înălțate Doamne,

O anafora către Înălțimea Voastră, din partea preosfințitului Mitropolit din 16 a trecutei luni februarie supt No. 186 în temeul înaltei voastre rezoluții însămnată pe dânsa, împărtășindusă aceștii obștești obicînuite adunări sau văzut (rupt) [mij]locire ce prent'rînsa face preosfinție sa a să pune la cale adăogire venitul seminariei Veniamină din monastire Socola macar cu o somă de treizeci cinci mii lei spre a să pute întâmpina neapăratele ei cheltueli arătându preosfinție sa că casa mitropoliei osăbit de douzăci și cinci mii lei ci dă la această seminarie în socoteala a șasă zăci mii lei legiuiți ei după reglement pe fiește care an saū mai hărăzit și dou schituri numite Rafail și duca de la care seminarie pe tot anul să folosăște încă câte cu douăsprăzăci mii lei și încă și la casa cutiei milelor câte treizăci și șasă mii lei pe fiește care an după care asămine jărtfire ci face această casă a Mitropoliei nu este în putință în privire și a osăbite nevoi de care ea să gășăște încungîurată a mai face încă vre un daos la venitul seminariei. Adunare dar potrivit cu înalta voastră rezoluție au stătut a socoti pentru chipul ce ar fi mai potrivit spre întâmpinare (rupt) [ne]închipuirei în care pomenita seminarie să gășăște și dupe tratație ce aū făcut asupra acestui predmet, ca luând aminte pe de o parte co[vâr]șitoare sumă care di către mitropolie să hărăzăște la această seminarie și osăbit la cutia milelor, iar pe de altă parte acele cu deosăbire împovorîtoare cheltueli ce ari mitropolia

au cunoscut că adaosul acel neapărat pentru acoperire cheltuelilor seminariei pe fiește care an nu poate a să închipui de cât de la episcopii roman și huși pentru care saū și făcut încheere ca pe viitorime socotindusă de la începutul anului curgătoriu vremelnicește pre cât va fi trebuință să să dei la pomenita seminarie de către episcopia roman câte patruzăci miș lei și de cătră episcopia hușii câte treizăci miș lei pe fiește care an înțelegândusă cuprins în aceste sume și agiutoriu ce mai denainte urmează a da la dânsa aceste episcopii în care această împregiurare la tratație și însuși preosfințitul episcop de roman care sau aflat față au arătat că are de nu puțină bucurie a să face asămine jărtfire de vremi ce este pentru un folos obștesc.

Tot în acest prilej preosfințitul mitropolit îndemnat de duhovniceasca răvnă slovesnoi aū propus adunării că pentru a pute căștiga tagma preuțească stima aceia pe care e (ea) în adevăr o vrednicește socotița preosfinției sale este ca pe viitorime să nu poată a să hirononisi preuți aice în prințipat den alte osăbite fețe de cât numai din aceia căți trecându cursul învățăturilor în seminarie din Monastire Socola vor fi cu deplină știință a dogmelor duhovnicești și totodată împodobii de un bun moral, fiindcă către un asămine țal pe care buna cuviință îl cere au și privit preosfinție sa încă de la început când aū așăzat ace seminarie iar până la vreme când vor eși din seminarie asămine bărbați cu care să poată a să îndestula o așa trebuință proprietarii satelor cu bisărici unde ar fi lipsă de preuți să se adresarisească cătră preosfinție sa saū cătră unul din preosfinții episcopii de roman și de huși precum acele sate dupre a lor poziție sar afla de eparhie mitropoliei saū de acele a vreuneia din episcopii pentru ca preosfinție sa sau preosfinții episcopii să pue la cale a să îndeplini lipsa de preuți la acele sate cu luare de preuții ce sânt de prisos piste trebuință la osăbite locuri și o așa propunere a preosfințitulu mitropolit adunare cunoscându a fi foarte dreaptă și bine încuviințată aū înbunătățito cu unire a tuturor glasurilor.

Această adunare dar cu căzutul respect roagă pe înălțimea voastră să binevoiți a întări spre punere în lucrare atât încheerea ce ea aū făcut atingătoare de adăogire venitulu seminariei din mănăstire Socola cât și măsura propusă de către preosfințitul mitropolit și îmbunătățită de cătră dânsa în cât privește pe tagma preuțasca dupre cele mai sus însămnate, iar ce (cea) desăvîrșit hotărîre rămîne la înalta voastră înțelepciune a înălțimii Voastre smeriți cătră Dumnezeu rugători

(Semnați:) Veniamin Mitropolit Moldaviei, Meletie Episcop Romanului și plecate slugi: Stefan Catargiu (vornic), Iancu Cantacuzin (vornic), Gheorghe Sturza vornic, T. Balș vornic, Alecu Aslan hatman, Ioan Cuza postelnic, Dimitrie Bran postelnic, N. Greceanu agă, Gheorghî Racoviță agă, Vasili Veisa postelnic, Grigori Krupenski, aga Ior-

dachi Vârnav, Grigorie Carp (spătar), Grigori Codreanu spătar, Iorgu Razu (comis), Mihalachi Holban spătar, Mihalachi Gherghel căminar, Neculai Bontăș paharnic.

No. 30—1841 Mart 8 zile.

(Rezoluție domnească :) să întărește această anafora spre întocmai urmare și să va împărtăși Preosfinția sa să conținăscă priimirea cererilor a să horotonisi preoți din nou, iar pentru adaosul cuvenit seminariei să va face cunoscut episcopilor spre a să număra regulat la acea casă. In 13 Mart 1841.

ANEXA No. 15.

Scrisoarea Domnitorului Mihail Sturdza către Mitropolitul Veniamin prin care îl înștiințează că a hotărît ca Seminarul din Socola să poarte numele lui. — 1 Ianuarie 1840.

(Dos. Lit. G. No. 177, din 1832 și urm. al Arhivei Sucursale din Iași: „Della peripiscei pentru Seminarul Socolei“ pag. 7.)

*Preaosfințite arhiepiscopie al Sucevii și Mitropolitul al Moldaviei
i cavaler D. Veniamin Costachi.*

Prețuind lucrările ce ați săvârșit și ostenele ce aproape de jumătate veci ați jărtvit întru lucrul păstoriei sufletești în care diastimă n'ați pregetat a aduce pe turma cuvântătoare încredințată vouă de Marele Arhieru, cătră pășunea cea mântuitoare a învățătorei lui Is. Hs. totodată sârguinduvă a îmbunătăți starea materială i morală a Bisericeii și a clerului iubitei patrii noastre, prin înformarea preoților vrednici de a învăța poporul la altarul Domnului și luând aminte că seminarul Socolei ați înființat nu numai ca un așăzământ de învățăturile teologhice, dară și ca un azil al Muzeii și al literaturii românești, făcânduvă duple apostolul nouă pildă bună, drept aceasta, spre a să încunoaște viitorimeii faptele Voastre, ca să lumineze tuturor spre îndemn și ca văzândule să laude pre părintele cel din ceruri, am socotit de drept și cuviincios ca această seminarie să poarte de acum numele prea sfinției tale ca a fundatorului ei, numinduse «Seminarul Veniamină.»

La această împregiurare vă trimitem și trei medalii ale noastre, din carele una veți depune în temelia catedralei celei nouă, iară alta în biblioteca seminariei spre aducerea aminte și a împreună lucrării noastre.

Binevoii a priimi rostirea sentimentelor noastre de sevas ce avem cătră venerabila voastră persoană a părintelui nostru sufletesc.

1840 Ghenarie 1.

ANEXA No. 16

Raportul Epitropiei către Sfatul administrativ prin care înaintează un Regulament al seminariilor. 12 Maiu 1842

(Dos. lit. G. din Arhiva Statului din Iași intitulat „Della peripiscei pentru Seminaria Socolei.“ pg. 26.)

Cătră Cinst. Svat administrativ.

Epitropia învățăturilor publice în Principatul Moldovei No. 168 Maiu 12 1842.

Pe temeul ofisului domnesc din 28 Febr. No. 15 a anului curgătoriu și potrivit cu înțelesul Reglem. Organic 415, întrunindusă Seminaria Veniamină cu ramul învățăturilor publice urmează a să îngriji epitropia de toate măsurile privitoare cătră îmbunătățirea morală și materială aceluși așezemint. După cercetarea stărei de față acii seminarii epitropia s'aū încredințat de neapărată nevoie, a să aduce în a ei organizație oare care reforme țintitoare a produce în epochă hotărîită rezultatul cel dorit, de la care derază binele moral și material al poporenilor. Drept aceea, pe temeul atributurilor însușite cinst. Svat în nefința Prea Înălțatului Domn, Epitropia cu cinste alaturează reglementul spețial acii Seminarii precum și biudgetul cheltuelilor pe anul 1842, poftindul să binevoiască al cerceta și aī da cuvenita aprobație. (Semnat) N. Suțu.

Secretar *Calimah.*

(Rezoluție:) Maiu 14. Regulamentul alăturat încuviințat de svat să se împărtășască epitropiei scoalelor spre punere în lucrare. *Const. Canta, N. Suțu, Catargi, F. Balș.*

ANEXA No. 17

Raportul Epitropiei Seminariului către Sfatul administrativ prin care propune înlocuirea rectorului Suhopan și a mai multor profesori. 9 August 1842

(Dosar lit. G. din Arhiva sucursală din Iași intitulat „Della peripiscei etc“ pg. 34).

Cătră Cinst. Sfatul Administrativ în lipsa Prea Înălțatului Domn.

Epitropia învațaturilor publice în principatul Moldovei No. 372 luna Avgust 9 zile 1842.

Indată ce Reglementul spețial din nou alcătuit pentru Seminaria Veniamină aū priimit de la Cinst. Sfat legiuita întărire, Epitropia aū luat măsurile cuvenite spre al pune în lucrare, pentru care laū și împărtășit sf. Sale rectorului acei seminarii cu hotărîire a se întroduce după examine de la 1 Iulie. Dar reforma neapărat cerută și dupre legi întărită nu saū încuviințat de rectorul carele la acel prilej aū și fost dat a sa demisioane, socotindusă prin aceasta nu numai de datorica cătră Epitropie ce încă în dreptate a vădi pe față a sa nesupunire

în urmarea celor poruncite sau în disfacerea însărcinării sale, căci nu numai că nu răspunde la întrebările și chemările Epitropiei, nici vra să dea raport despre ecsamenul cel din urmă, ce încă prin urmări necuviincioasă aū înfruntat atât Sf-sa cum și casnicii săi pe comitetul carele a doua oară aū mers în 29 Iulie la seminarie spre a lua măsurile atingătoare de punirea în lucrare aceluī reglement macar de la 1 Avgust. Apoi pentru că chiar în timpul rectoratului Sf. Sale totul seminariei un răspuns la scopul sfințitei sale meniri și că Sf. Sa cel întâi au dat dovezi de nesupunire, Epitropia neputând pāvățui (?) cu asemenea pīdicăi acel așezămīnt plătindūi leafă până la 1 Avgust disleagă pe sf. sa arh. Suhopan din sarcina de rector și de profesor a seminariei. De asemenea tot pentru acele cuvinte sloboade din slujbă pe dlor Mandișevschi, Nosievici, Mălinescu și Andrei, care saū fost ales de Sf. Sa rectorul și de epitropia de mai înainte saū fost întărit în post cu leafă în cursul slujbei lor fără altă îndatorire din partea acei epitropii.

Apoi neapărat fiind în locul acestora a rândui la seminarie alt personal, Epitropia aū ales și aū numit pe următorii:

Pe clericul Constantin Făcaș pentru catihisie, istoria biblică și istoria bisericească, pe d. Lăzărescu pentru gramatica românească, geografia generală și în spețial a prințipaturilor, istoria universală și a patriei, pe d. Ioan Maior pentru loghică, ritorică și facerea cuvintelor, pe d. Leon Filipescu pentru aritmetică, istoria naturală, iconomia rurală, veterinăria, construcții, iar la post de rector și profesor de teologie să așteaptă neîntârziată venirea a precuvioșiei sale Iromonahului Scriban, elev Academiei, carele îndeplinind la Academia Kiovului învățăturile teologhice cu laudă saū cinstit de vrednicia de doctorat.

Aceste măsuri poftind pe cinst. sfat a lua în băgare de seamă să binevoiască a le da convenita întărire.

N. Suțu, Gr. Ghica Hatm.

(Rezoluție:) Să încuviințează pentru care să va face convenita lucrare *Vel. Log., N. Suțu, Catargi.*

ANEXA No. 18.

Decretul Domnitorului Sturdza pentru numirea lui Alexandru Sturdza ca epitrop al Seminariului. 1 Iunie 1843.

(Dos. lit. G. din Arhiva Sucursală din Iași intitulat „Della peripiscei, etc.“).

Cu mila lui Dumnezeu Noī Mihail Grigorie Sturza V.V.d Domn țarei Moldovei.

Ocârmuitorului sfat a Domniei mele

Statornica noastră cugetare către orice obiect atingătoriū de îmbunătățirile obștești povățuindu-ne a ne folosi de prilejul înfățoșerii în

patria noastră a prea iubitului nostru văr ecselenției sale adevăratului sfetnic de stat Alexandru Sturza a cărui înțelepciune și luminată educație întemeiată pe prințipiile orthodoxiei noastre religii, sînt obștește cunoscute, noi ne am înțeles cu ecselenția sa asupra organizației învățăturilor seminariului de Socola, a căruie îngrijire este în această curgere de vreme a vacanției scaunului Mitropoliei, vremelnicește încredințată episcopiei învățăturilor publice, și dar fiindcă după cele chibzuite, urmează trebuință a să da o deosebită direcție aceștii învățături mai potrivită cu informare clericilor și întemeiată pe prințipie neamestecate cu rătăcirile lumești, Noi am poftit pe ecselenția sa a să face părtaș unii asemenea creștinești și mântuitoare fapte și a primi îngrijire lămuririi elementurilor sistemii ce are a fi temeiul dăscălii clyrosului potrivit cu stare și trebuințele țării noastre, care propoziție avînd doritul rezultat și unindune și noi a ne însărcina împreună cu ecselenția sa cu episcopia seminariului pînă la instalare noului Mitropolit apoi lucrările vor urma în acest chip adecă ecselenția sa în lipsa de aci unde este venit pentru puțină vreme nu va înceta și din depărtare a împărtăși cunoștințele sale spre întemeiere acestui așezămînt însărcinînd spre aceasta ca un ostaș (?) pe o persoană ce va socoti de cuviință, pentru care regularisire încunoștiințăm pe sfatul ocârmuitoriū spre a să face împărtășire locurilor cuvenite.

1843 Iunie 1.

ANEXA No. 19.

Răspunsul de mulțumire al lui Alexandru Sturdza. 15 Iunie 1843.

(Dos. lit. G. din Arhiva sucursală din Iași intitulat: „Della peripiscei pentru Seminaria Socolei“)

Mon Prince,

C'est avec une vive et respectueuse gratitude que j'ai eu l'honneur de recevoir la lettre de Votre Altesse, du 2 de ce mois, par laquelle il lui a plu de m'appeler à la seconder en qualité de curateur, dans l'œuvre salulaire de la réorganisation du séminaire de Socola. Rien ne pouvait en effet mieux correspondre à mes vœux les plus chers et aux intimes convictions de mon âme, que cet appel de Votre zèle religieux à mon dévouement. Le besoin impérieux de servir la cause de notre sainte Eglise et de notre terre natale a toujours été le mobile des travaux et des vicissitudes de ma vie; puissé-je en consacrer le déclin au but que vous me signalez!

Maintenant que sous les auspices de Votre Altesse les bases fondamentales de la renaissance du séminaire de Socola ont été posées, conformément aux institutions et à l'esprit de l'Eglise orthodoxe; main-

tenant que le nouveau Règlement va être mis en vigueur, il me reste un devoir à remplir. A la veille de rentrer dans mes foyers et dans les limites de ma patrie adoptive, je profite de l'autorisation que m'accorde Votre Altesse, pour désigner la personne que je souhaiterais voir me remplacer auprès du pieux établissements (sic). Ce serait M. le Vornic Alexandru Balsch dont les lumières, les intentions droites et l'activité m'inspirent toute confiance et me semble offrir des garanties de succès dans l'accomplissement d'une tâche d'autant plus difficile qu'elle est toute de conscience et d'avenir.

Veillez donc, Mon Prince, agréer le choix que j'énonce et autoriser Mr. Balsch à exercer les fonctions de curateur du séminaire de Socola en vertu de ma délégation. De loin comme de près je m'estimerai heureux de coopérer aux vues bienfaisantes de Votre Altesse; je m'y associerai constamment de coeur et par la pensée; jamais je ne cesserai d'invoquer Celui qui est la lumière de ce monde afin que Sa grâce efficace repose et se répande abondamment sur le sol chéri qui m'a vu naître et lui fasse porter les fruits de cet esprit de vérité et de foi chrétienne qui est le salut des individus, la vie et la puissance régénératrice des nations.

Je suis avec un attachement respectueux

Mon Prince

de Votre Altesse

le tout dévoué cousin

et très humble serviteur

Alexandre de Stourdza.

Iassi

le 15 Juin 1843.

Domnitorul aprobă și poruncește să se comunice Seminariului.

ANEXA No. 20.

Starea Seminariului «Veniamin» între 1842—47 descrisă de un contemporan.

(Extras din Ms. 515 din Biblioteca Academiei intitulat: „Istoria luminării duhovnicești din Moldova. Luminarea duhovnicească în Moldova. Partea a doua de la demisia Mitropolitului Veniamin înainte“. Acest ms. s'a aflat printre cărțile răposatului Melchisedec, fostul episcop al Romanului).

CAP. I.

Luminarea duhovnicească sub atârnarea Academiei.

După demisia Mitropolitului Veniamin urmată 4 Februarie și retragerea sa din scaunul arhipăstoriei la mănăstirea Slatina, Seminaria iar suferise o lovitură însemnată prin depărtarea rectorului de atunci Preacuvioșia sa Archimandritul Vladimir Suhopan, carele în vreme de trei ani de două ori au fost pus în acest post și de două ori scos.....

În urmarea acestei prefaceri Seminarul fu supusă comitetului Academic sub privigherea d-lui Postelnicului Gheorghie Asachi, referindariul învățăturilor publice, carele introduse o reformă cu totul străină de seminarie atât în ramul științific cât și economic. Au depărtat pe trei profesori destul de buni, cari săvârșise cursul teologiei în Seminarul dela Cernăuți În locul lor s'au pus alți trei: Ioan Maiorescu, un om foarte slobod și cu idei necuviincioase nu numai pentru un profesor de seminarium, dar și pentru ori-care mădulariu al unei societăți temeince, pentru care și fusese depărtat din postul său de profesor ce-l ocupase în Valahia; Leon Filipescu, carele fusese trimis de epitropia învățăturilor publice pentru ramul economic la școala politehnică dela Viena și atâta era de nebisericesc în cât nici toaca nu o putea suferi, ba încă într'o dimineață au eșit plin de mânie asupra paraclisierului, batjocorindu-l pentru ce-i strică somnul cu toaca!

Și al treilea Dimitrie Lăzărescu, un tânăr educat în Academia de Leși în timpurile mai de pe urmă

Prelecțiile erau cu totul lumești, ba încă și spre desfăimarea bisericeii . . . și așa ucenicii plini de idei necreștinești și ademeniți de pildele învățătorilor lor nu era mult ca să ajungă a nu se teme nici de Dumnezeu nici de oameni a se rușina

În fruntea acestei răzvrătiri fu rânduit cuvioșia sa Arhimandritul Filaret Scriban, carele în curând fu înaintat la rangul de arhimandrit și igumen al mănăstirei Socola cu titlul de rector al seminariei și profesor de teologie, care abea se zărea printre agronomie, mecanică, algebră, inginerie, medicină și alte științe lumești neziditoare pentru inimă și fără vre o lecție de filosofie sau cunoștința vreunei limbi ca măcar în urmă să se poată tinerii dizmetici prin cetirea vre unor cărți mântuitoare

Cu toate acestea noul rector au început cariera sa de sămănătoriu a cuvântului lui Dumnezeu pe o țarină atât de spinoasă și petroasă. Osteneala și punerea era destul de osârdnică și sămânța sămănată adese-ori ruurată cu lacrămile sămănătoriuului; dar în zadar, că spinii înăduș sămânța ce bună, și pietrile îi pricinuea uscare, aceasta în parados. Afară, în relațiile cu împreună lucrătorii spre zidirea trupului lui Iisus Hristos. se afla în mare neînțelegere; căci aciia era consfătuitoari spre altă zidire cu totul protivnică — și anume nu cea mântuitoare, ci care duce în perzare. Datoriile chemării sale cei duhovnicești era judecate cu totul dupre trup de oamenii cei trupești și socotite ca isvoritoare din fățarie Din această neînvoire a sentimentelor și a dorințelor sau născut ură între numiții profesori asupra rectorului care sau transplântat și între școlari; căci tinerii îndeobște sunt mai plecați cătră cei ce le vorbesc în glasul patimilor care ferb în ei, de cât cătră acei cari îi stavilarisăsc dela relele lor plecări. Asemenea ură, care la început era mică, în curgere de un an au ajuns

a fi așa înverșunată, în cât să paradosă pe catedră, ba chiar și la masă în public, odinioară Ilariu Vârnav, diaconul de atunci Mănăstirei — întru toate părtaș ideilor celor stricate cu prilejul fătării unei vaci, fără rușinare au început a să exprima cu un ton hulitoriu de cele sfinte, că acel vișal trebuie botezat și la întrebarea cine să-î fie naș, el a răspuns «rectorul!»

Această înverșunată pornire să agiută de un vânt favoritoriu ce suflă despre Academie al căria șef și el însuși privea în rectorul — măcar că învățase în Academie sub direcția sa — o stavilă a interesurilor sale și a folosurilor ce ar fi putut ave dela casa seminariei, după a căreia cârmă de multe ori să încercasă, nu pentru ca să facă vr'un folos mai mult de cât până atunci, sau că pătruns de ticăloșia clirosului nostru, ar fi dorit a confăptui spre disvălirea și înaintarea lui, nu, ci pentru înlesnirea economiei sale dupre cum să politicește la noi

Până când referendariul sau hrănit cu nădejde că rectorul îi va fi unealtă interesurilor sale, rectorul era bun; dar îndată ce au văzut că rectorul are alte plecări: că voește ca cele ale Seminariei să fie numai pentru Seminarie și că ea spre a ajunge la scopul ei cel sfânt are trebuință de o altă direcție, rectorul nu o mai fost bun și sau pomăsuat altul, anume d-l Ioan Maiorescul; iară de igumen mai sus pomenitul diacon. Toate era pusă la cale spre depărtarea noului rector, numai nu sosisă ceasul acela, și rectorul desnădăjduindu-să de a mai pute face vre-un bine pentru Seminarie, își făcuse dimisia și căuta prilejul să o dea în mâna prințului.

Spre norocirea Seminariei și a bisericei Moldoviei, rectorul în urma petrecerei sale în Rosia ș'au tras dragostea multora . . . între care au fost și Ecselenția Sa consilierul de taină Generalul Alicesandru Sturza.

Acest bărbat apostolesc, pe care nu fără pricină reprezentorii religiei pravoslavnice în corespondențele lor îl cinstesc cu titlul de stâlp al Bisericei rămăsese adânc pătruns de cunoștințele, de caracterul cel blând . . . a rectorului Seminariei din Moldova încă din vremea când acesta îl vizită la Odesa . . . după săvârșirea cursului învățăturilor.

La anul 1843 în Sâmbăta dinaintea Duminicei pogoririi Duhului Sfânt, rectorul, disnădăjduit, duprecum am văzut, de a pute produce ceva în Seminarie potrivit minirei acestui Institut, mersăse la palatul de vară a Prințului Domnitoriū ci este vizavi cu Seminaria cea atât de bântuită! Dar când vrea să intre la prințul, i să spusă că acela să află în vorbă cu un ghegeneral din Rosia—Alecsandru Sturza, carele acum sosisă.

Această venire cu ce prilej au fost nu să știe lămurit . . . în urmă s'au cunoscut că misia acestui bărbat au avut de scop descurcarea înpleticitelor prefaceri tâmplante în scaunul Mitropoliei—în pricina dimisiei Mitropolitului Veniamin, carea urmasă din neînvoirea numitului

Mitropolit cu sistemul de ocârmuire introdus de prințul domnitoriū. Vestea despre paretisirea acestui Mitropolit, carele avea o famă mare și nemulțămirea lui cu cursul lucrurilor în Moldova declarată chiar prin dimisia sa (1) trăsese luarea aminte a curții proteguitoare.

Rectorul... în curând fu chemat de vestitul oaspe și cercetat despre programul luminărei duhovnicești în Moldova. Răspunsurile, fără îndoială, au fost luate chiar din ființa lucrului..... Ecselenția sa..... au vizitat seminaria mai de aproape. Cu acest prilej, zăce clirici carii acum săvârșă cursul duple cerirea Ecselenției sale, fu înfătoșăți înaintea sa, căroră leau pus mai multe întrebări..... Intre acestea au venit și referendarul; dar în conversație asămănarea seminariei diriguță de Dumnealul cu o școală minită pentru soldați, și care în urmă ar produce cibotari, lau pătruns adânc, și eaū dat a înțalege nimicirea planurilor sale.

Ecselenția sa... au vizitat... și Academia Mihaileană... și biblioteca. La aceasta din urmă, d. referendarul, cu plăcere au început a arăta Ecselenției sale mai multe uvrajuri în felurite limbī. Strălucitul oaspe prive aceasta cu un aer întrebătoriū; fu însă pătruns de o mare jăle despre pășirea Moldovenilor cătră o civilizație foarte netemeinică, când, la întrebarea despre vre o carte religioasă care să poată zidi inima cetitorilor, abea i să putu arăta o Biblie părăginită și aceasta împrumutată la asemenea prilej. Starea cea de jălit a seminariei, mai cu deosebire au tras toată luarea aminte a acestui barbat... (Prințul), măcar că el nici odinioară nu voisă a să gîndi despre dăsvălirea luminării duhovnicești și a înaintirei clirosului; acum însă... se născu în el o mare râvnă de a da seminariei o direcție mai potrivită... și depărtată de înrăurirea rătăcirilor lumești, duple cum singur mărturisește; și folosindusă... de prilejul aflărei aicea a Ecselenției sale... au poftit pe Ecs. sa... să ea sarcina de epitrop... prin ofisul data din, 2 Iunie 1843.

CAP. II.

Reforma introdusă de Ecselenția Sa Gheneralul A. Sturza în luminarea duhovnicească a Moldovei.

Acest bărbat, luând asupra sa această însărcinare de epitrop... au și început a lucra spre înformarea unei seminarii în Moldova care până acum ființase numai cu numele.

Mai întâiu s'au alcătuit un reglement pentru acest institut tot plin de cele mai sănătoase principii și regule, care dovedesc o adâncă ecsperiență..., o mare pătrundere de chemarea duhovnicească și o mare

(1) rând șters.

dorință de a da patriei niște adevărați păstori întru Hristos. În el nimic nu este lăsat din ceea ce se atinge de soarta clericilor, începând de la intrarea lor în seminariile, pitrecirea lor în institut, viitoriul lor după săvârșirea cursului; și așa zicând pînă la ușa mormîntului, toate sînt întocmite pentru clerici, pe condiția meritului lor, cu cea mai părintească îngrijire.

Cursul învățăturilor ei a să paradosi, este despărțit în două secții: cea dintăi cuprinde cursul de patru ani menit spre a da preoți buni pe la sate și politici; eară cu a doaa, cursul de șapte ani menit spre a produce teologhi apsoluți și pentru a pregăti elementele unui mai înalt cliros luminat.

Ramul iconomic, carele, de și menit întru totul spre a sluji la trebuințele seminariei, pînă acuma prin o nechibzuită orînduire, atârna uneori de niște persoane deosăbite care nu ave nici un amestec în trebile școalei și nici să interesa de nevoile ei, precum în vremea Arhimandriților Isaia și Sofronie; eară alte ori de alte casă deosăbite, precum de Mitropolie și Academie, din care pricină casa seminariei pătinea multe strâmtorări și bântueli: fu acum cu totul întrunit cu ramul științelnic și tot supt aceeași ocârmuire.

Pentru privegherea și ocârmuirea amânduror ramurilor s'aũ statornicit a să înjgheba o direcție în seminaria din patru mādulari și anume: rectorul ca prezident și totodată și egumen Monastirei în care să află seminaria; inspectorul care deasemenea trebuie să fie persoană duhovnicească; secretariul și al patrilea iconomul seminariei. Această direcție să îndeletnice cu toate lucrările atingătoare de seminarie supt privegherea și ascultarea Epitropiei.

Fiindcă cele mai bune regule și cele mai mântuitoare așezămături, agiungând în mîni de oameni rău năraviți și corupți, să fac rale și ne folositoare, de aceea noul epitrop în unire cu prințul aũ hotărît a preface nu numai sistema învățăturilor... dar a schimba și chear corposul profesoral care făcuse seminaria un loc de scandală. Decî... fu de asemene depărtați și învățătorii de care am pomenit mai sus; iară locul lor s'au hotărît al ocupa dintre seminariști acii mai cu bune purtări și mai înaintați întru cunoștinți, întru nădejde că aceștia pe de o parte ca niște tinere mlădițe să vor conforma mai cu înlesnire cu noăle regule și cu datoriile chemărei lor cei sfinte; iară pe de altă parte și îi însuși duple menirea lor întrând în cinul bisăricesc, vor arăta confrăților și ucenicilor lor drumul spre mântuire și chemarea lor nu numai prin cuvinte dar și cu fapta, prin care tinerii crescuți în acest institut duhovnicesc vor ști nu numai a cunoaște chemarea lor, dar a o și iubi și a se afierosi ei cu totul. Pe lângă aceștia s'aũ mai introdus din nou Archimandritul Gherman, doctorul Anton Velini și Andreiũ Teodorescu, cari acești doi din urmă și mai înainte ocu-

pasă posturi de profesori în seminarie mai înainte de a intra acest institut sub Academie.

Fiindcă noul episcop să afla cu lăcuința în Rosia, ... Prințul îi învoi a-și alege un locoțiitoriu... Ecs. sa își numi de locoțiitoriu pe Vornicul Alexandru Balș... un bărbat cu destulă agerime și înzăstrat cu o neobosită activitate... Nu târziu după această d. Balș fu orânduit de asămine și ministru a departamentului averilor bisericești din nou înființat cu începutul anului 1844 (1).

CAP. III.

Luminarea duhovnicească duple noa organizație sub d. A. Balș cel întâiu locoțiitoriu a Ecs. Sale A. Sturza.

Seminarul pusă pe drumul ei cel adevărat pe care până acum nici odată nu fusă... a început a face pași răpezi spre țintirea sa cea sfântă sub povățuirea părintelui său, carele macar că din depărtare privea asupra ei cu ochi de milă ca asupra unei fiice a sale pe care o năcuse întru domnul.

Locul agronomiei, carea să răsfață pe catedra teologiei la căștigat teologia fundamentală carea știe a curăți toți spinii și a sfărma petrele de pe țarina duhovnicească a sufletelor... In locul roatelor mecanice s'a introdus sfintele dogme ale credinței... In locul ingineriei s'a așezat morala evangheliei, care face pe om a-și măsura faptele sale cu legea lui D-zeu... Lipsurile unei ritorici săci, imaghinară și mai mult lumească, lea îndeplinit o omiletică plină de izvoară morale și religioase.

Neajunsurile unei istorii cu totul lumești, unde ucenicii nu videa decât vărsări de sânge, răsturnări de tronuri și căderi de neamuri, care aruncă pe om într'un haos nemărginit de îndoială și îi înpetrește inima; ba ce este mai mult o istorie în care adese-orî să uza ideii defăimătoare religiei ce sfinte a lui Hristos; aceasta a început a se îndrepta și îndeplini prin niște conspecturi și ideii arătătoare de principile metafizice a revoluțiilor fizice a neamului omnesc, în care atât de viderat să arată degetul lui D-zeu.

Limba latină, carea de cătră referendarul — bunul patriot — să izgonise din locul ei pe care îl avusă în seminarie chear de la înființarea acestui așăzământ și de care până la el nime nu a îndrăznit a se atinge, ca de o mumă a limbei noastre, fu rechemată îndărăpt cu cinste și i s'a dat de ajutoriu și limba Elină, ca ucenicii cu ajutoriul acestor chei neprețuite, să poată deschide ușa grădinii ce atât de împodobite, cu cele mai scumpe flori a raului, — biblioteca sfinților părinți, carea este o comoară nesfârșită de învățături etc.

(1). La 22 Iunie Ecs. Sa... a părăsit capitala spre a se întoarce la Odisa.

Lipsa unei filosofii sănătoase, ce până acum (afară de rectoratul P. Arhim. V. Suhopan) să socotea vătămătoare pentru (un institut teologic (1), îndată s'aŭ cunoscut; și ridicându-să teologia la cinstea sa, fu [re]chemată și filosofia ca unile ce aŭ mare afinitate între sine.

Între acestea, tinerii profesori — sub nume de suplenți, sub povățuirea șafului lor, rectorul, făgăduia împlinirea unor mari nădejdi. Unii aŭ înceăput a să îndeletnici cu învățarea vre unei limbi streine, la care rectorul cu o deosăbită stăruință îi îndemna. Aŭ înceăput singur a-și înjgheba prelecțiile lor — acii cari nu le avea gata — pe care sub corecția înaintea stătătorului lor, le preda ucenicilor. Aceștia, văzând în învățătorii lor bunavoință, supunerea la voia mai marelui lor, căpăta din zi în zi aceleași sentimente. Pe de altă parte, văzând că tovarășii lor de școală, cari săvârșisă cursul mai înainte, aŭ fost întrebuițați și prețuiți după vredniciile lor, iară nu lăsați pe uliță ca mai înainte, să sârguea și îi cu toate puterile a se face vrednici.

Nu târziu, Bisărica Seminariei fu reîmpodobidă cu un amvon în care tinerii profesori, după pilda Mântuitorului, închipuit pe acel amvon — întru pilda semănătorului ce aruncă sămânța, — vinea să dea tinerilor lor ascultători, atât lecții religioase și morale, precum și îndemnul de a urmă pildei lor prin alcătuirea și propoveduirea cuvântului lui Dumnezeu. Spre acest sfârșit, s'aŭ și rânduit clericii cei mai înaintați în știință, a alcătui și a rosti fieși care la rândul său, câte o predică bisăricească, la teme înadins însămnate. Pentru aceasta, aŭ început a să face pe fieși care sâmesu, câte o listă deosăbită duple numărul sărbătorilor și a duminicilor. Așa, acum la toate zilele însămnate, publicul megieș avea deosăbită plăcere a veni să asculte cuvântul lui Dumnezeu, din gurile tinerilor.

Cel întâiu eczamen public, ținut la închierea anului 1844 înaintea episcopului loco-țiitoriu și a unui numeros public adunat din cele mai însămnate persoane, aŭ tras merarea și plăcerea publică, atât prin frumoasele răspunsuri a ucenicilor, din teologia fundamentală, legile canonice, filosofie și limbă, precum și prin cetirea numeroaselor dezerțații, meditații și cuvinte, alcătuite de clericii.

Ramul învățăturilor era în floare înbogățindu-să de rectorul cu mai multe uvrajuri neapărate, de care până acum era lipsit p. c.: *Invățaturile religioase morale și istorice*, care cu dreptul să poate numi fi-

(1) Îmi aduc aminte că în vremea directoriei de pe urmă a lui D. Bojincă din nebăgare de samă, să scăpasă în paradosul seminariei, o învățatură filosofică despre moral — foarte temeinică și întru toate potrivită cu teologia. Ea aŭ fost în pace câtă-va vreme; dar nu târziu, un dușman al ei, îi zisă pe nume cătră duhovnicul de atunci al Seminariei «Filosofia morală.» Cuvântul «Filosofie» aŭ umplut de spaimă pe toată ceata duhovnicească a Seminariei, (Arh. Isaia, iconomul Constantin, duhovnicul Grigorie) ba aŭ turburat și pe Mit. Veniamin. Așa, după o publică judecată s'aŭ hotărît a să izgoni din Seminarie numita cărticică de filosofie, măcar că ea și după aceea s'aŭ paradosit, însă sub nume de Teologia Morală.

losofia religiei, *Datoriile sfințitei tagme, Teologia fundamentală, Teologia Dogmatică, Omiletică, Legile canonice, Erminevica*. Ramul istoric, deasămine discursat de nodul lui Gordie să regularisea și să adăogea sub îngrijirea rectorului și neobosita stăruință întru această a D. A. Balș.

Sosi anul 1844, al căreia început este vestit pentru alegerea de Arhipăstoriu al scaunului Mitropoliei Moldovei, a înalt-pre-osfințitului Mitropoiit Meletie. Preosfinția sa fiind episcop de Roman în acest an la 2 Februarie, prin majoritatea a 81 voturi (și mai pe atâtea mii de galbeni) în protiva a 27, în partea episcopului de Huși, fu ales de a fi întâiul între păstorii sufletești a Bisăricii Moldovene.

Impreună cu acest înalt post, tot odată, după reglementul seminariei, fu numit și de epitrop a învățăturilor duhovnicești, în locul pe care până acum îl ținusă prințul.

Mitropolitul Meletie cum luă sarcina de epitrop Seminariei, această casă începu a se bântui mai tare. În acelaș an, doaă moșii a Seminariei—Schitul Duca și schitul Rafaila, date de Mitropolitul Veniamin din moșiile Mitropoliei, în folosul Seminariei, noul mitropolit începu a lucra spre a le întoarce numai de cât la urma lor, macar că nu avea a se folosi el de dănele, ci Departamentul Bisăricesc. Paguba era mare și cu atâta mai neînălăturată, căci Seminaria nu avea nici unul din documentele acestor moșii, fiind acele păstrate la Mitropolie. Aū fost neapărat ca să facă aceasta cunoscută ghegeneralului A. Sturza carile să scrie Prințului în favorul Seminariei, fiind-că almintrelea, lucru era să se plece dupre plăcerea Mitropolitului, ca unul ce avea un deosăbit drit a cere de la Domnitoriul, ca să-î lase în dispoziția sa tot ce să atinge de competența chiriarhicească. Dritul acesta era căpătat prin 40.000 galbină, cu care, la instalarea sa de Mitropolit, își căpătasă buna voință a domnitoriului. În curând să văzu în mâinile rectorului un hrisov domnesc nou, prin care numitele moșii să întărea de cătră prințul a fi pentru tot deauna neînstrăinate de la casa Seminariei.

În scurt, prin ajutoriul d-lui A. Balș și confăptuirea Direcției Seminariei, venitul acestei case, carile până acum era 131.000 lei, dupre cum să arată și prin regulamentul citat, în curând s'au rădicat la 248.000, împreună cu rezervele anuale.

La anul 1845, prin confăptuirea d-lui A. Balș și a rectorului, seminaria să înpodobi cu întroducerea muzicei vocale, pe lângă cea grecească carea să obiçnuește la noi în țară. Această neprețuită sistemă în curând prifăcu Bisărica seminariei într'un adevărat lăcaș a sentimentelor evlavioase și creștinești, prin întroducerea cântărilor coristice în locul monotoniei ceî săci a muzicei grecești. Acum bisărica seminariei începu a să face un obiect de admirare, unde nu numai cei de prin prejmete, ba chear și străinî vinea în adins spre a se îndulci de niște cântări atât de sentimentale și plăcute.

Neconglăsuirea ce era între locoțiitorii de epitrop al Seminariei—ca vornic al averilor bisăricești—și între chiriarhul țării—ca împreună dispozitoriū în departamentul acestor averi, precum și starea cea de jălit a sănătăței—ba și alte împregiurări—sili pe cel dintăi—osărduitorii bărbat d-l A. Balș—a da dimisie, atât din dregătoria de vornic bisăriceesc precum și de sarcina de epitrop al seminariei a se ușura, în April 1845.....

O singură slăbăciune a acestei vrednice persoane și carea i să poate erta ca unui om, aū fost lesne crederea, prin care Duhurile pizmăta-rițe de care am vorbit, aū izbutit a-i insufla și luū greșitele ideī asu-
pra rectorului seminariei, cu toate că privea neobosirea luū, spre fo-
losul acestei casă; aceasta însă nu aū pricinuit nici o pedecă stărei cei
bune a lucrurilor în acest așezământ.

Ce razim mare aū fost pentru seminarie d-l A. Balș, cu deosăbire s'aū cunoscut după retragerea sa. Venitul seminariei, care sub el să rădicase la o sumă foarte însămnătoare, acum s'aū redus foarte; rezervele nu aū mai intrat în casa seminariei; moșia schitului Rafaila, care, după cum s'aū spus, să rădicase la 1.000 galbinī, iară să pogorī la 8.500 lei pe an—până la împlinirea celor 12 ani. In scur[t] venitul anual al seminariei să mărginisă numai la 154.000 lei (1).

In urma demisiei fostului până acum locoțiitorii de epitrop, Ghe-
neralul A. Sturza aū trebuit să-și aleagă un altul. Dintru'ntăii aū nu-
mit spre aceasta chiar pe rectorul Seminariei, dorind ca acesta, sub o
asămine prerogativă, să poată mai fără îpotivire lucra în folosul Se-
minariei.—Lucrul fu cu totul almi(n)trile privit de Mitropolitul și nu
să învoiră nici decum sub cuvânt că pentru sine ca chiriarh al țării,
ar fi o înjosire de a avea sinepitrop pe rectorul. Aū trebuit deci să
se numească un altul. Acesta aū fost D. Teodor (Todiraș) Sturza, ca-
rile de asămine nu de mult să orânduisă vornic averilor bisăricești.

CAP. V

Rectorul Seminariei și Mitropolitul Meletie în raport cătră luminarea duhovnicească.

Istoria Seminariei în periodul de la 1843, așa de tare este legată
cu soarta rectorului, întocma, pot a zice, ca sufletul cu trupul.....

Mitropolitul Meletie, duple cum am văzut, suindu-să pe scaunul
ierarhiei Moldovei, înălțasă cu sine pe această treaptă a puterii și ura

(1) Venitul acesta al seminariei să alcătuea din: 773 galbinī de pe moșia Socola; 350 galbinī schitul Duca; 10.000 lei Ezereni; 8.500 lei schitul Rafaila; 95.000 lei de la Departamentul Bisăr.; și alte câte-va condee particulare.

asupra rectorului Seminariei și gândea că acum îi va fi cu lesnire, a face cu el ce va vrea—dupre obiceiū. Așa s'aū și început uneltirile.....

Unirea și neturburarea ce era între amploiații Seminariei, Mitropolitului nu-î plăcea, precum nici pescarului, ce vrea a pescui, unda cea limpede. El privea între oficianții acestui institut, niște creaturi a rectorului, cu care nu ar putea face ceia ce dorea. De aceea la an. 1845, aū stăruit din toate puterile a vâri întră amploiații Seminariei un ho al său, al căruia nume nu merită a fi însămnat, dar tot odată și pentru ca să nu să necinstească pomnirea bătrânului său părinte, carele aū slujit la acest institut mai multe zăci de anī. Este destul a zice că el fusăsă crescut în Academia din Iași, în timpurile căderii aceluī institut și dat afară și de acolo, pentru fireasca luī strulubăție, nestatornicie și deșărtăciune toțască.

Acest tainic eho al Mitropolitului, ocupând în Seminarie postul de profesor pentru Gheografie, Istorie și Aritmetică, tot odată ținea și postul de intrigant, cu îndatorire de a întrebuița toate chipurile, spre a înforma o nemulțămire obștească și o răsculare asupra rectorului. Mijloacele întrebuițate spre aceasta — nu aș greși de le aș numi paradosite mai de sus— aū fost felurite și s'aū început prin legături și relații de prieteșug cu cialalți amploiați ai Seminariei, prin mijlocirea petrecerilor, a balurilor,.... mai pe urmă cu făgăduirea de favoruri mai înalte din partea Mitropolitului, lefi mari și posturi mai însămnate în Seminarie. Aceste chipuri de și s'ar părea pânză de painjen pentru orī ce om cu judecată sănătoasă, mai cu samă rostite de o per soană atât de neiubită, s'aū aflat însă muște între amploiații Seminariei, carii s'aū vânat bine și anume: *Const. Buțureanu* carele la început da mari nădejdi, *Const. Facăși* și dascălul dela biserică *Lupu-Ioan Gavril*.

Pe de altă parte relațiile Direcției Seminariei, întru cât să atingea de mitropolitul ca epitrop al acestui așezământ, să făcea tot mai grele și mai întârziitoare, care ar fi și avut niște vătămătoare efecte, dacă d-l Logofăt Teodor Sturza, epitrop loco-țiitoriū a Ecs. S. Ghenar. A. Sturza, nu s'ar fi opus la toate bărbătește și cu priință pentru Seminarie. Mitropolitul nu să depărta dela planul de a putea luā și dela rectorul vre-o sumă de galbinī.

După toate acestea venisă rândul și la egumenul de Socola,—rectorul Seminariei. Leafa luī de 12.000 lei pe an, cheltuelile Seminariei, care—o sumă mai mult de 100.000 lei pe fie-care an — să făcea sub privigherea rectorului, lucru ce Moldoveniī noștri nici nuși pot închipui, dupre cum zic iī, ca «să aibă cine-va pâne în mână și să nu mănânce» și «să umble cu miere și să nuși lingă degetile»; pe lângă acestea, traiul lui cel simplu și fără nici o modă

Aū trebuit decī să să înceapă lucrarea numai cu cei patru. S'aū chemat în deosăbi de Mitropolitul, li s'aū cercetat cu deamăruntul starea, li s'aū poruncit să facă jalobe, arătând nemulțumirile lor pre-

cum și abuzurile ce ei ar fi știind că să fac în Seminarie de cătră șeful ei. Jalobele s'au făcut: Unul să jăluia că nu-î ajunge leafa și că în vremea când a fost iconom, secretariul controlându-l, cu nedreptul l'au scos datoriū (1); altul cerea nagrajdene ca să-și cumpere vreun acaret pentru copii; altul, pe lângă cererea de a i să adăogi leafa, arăta că ar fi având pretenție asupra secretariului pentru niște intrigi casnice (2).

Aceste aducându-să la Mitropolitul, fu primite cu răceală pentru că el aștepta ceva de alt feliū prin care ar fi putut începe operația sa cu rectorul. Au trebuit numai decăt a i să face un isvod în care era mai multe puncturi învinovățitoare pentru rectorul, scris de o slugă a Mitropolitului ca să nu să cunoască slova și fără a fi iscălit de cineva.

Mitropolitul pune înainte rectorului învinovățirile născocite spre a-l îngrozi. Rectorul însă ceru a se dovedi acele arătări deșarte, fără de care nu pot avea temeiū, lucru ce nu să putu pe de o parte că Mitropolitul după, făgăduința dată, nu aū putut să arate pe izvoditorii acelor pări; iară pe de altă parte, la cercetarea rectorului făcută amplexișilor turburători, de sînt ii autorii acelor arătări, aceia nu numai că aū tăgăduit ba încă și în scris aū arătat a lor mulțămire cu rectorul, aruncând toată nemulțumirea lor asupra secretariului, al căruia post voea a-l ocupa vreunul din ii....

Mitropolitul văzând decī că nu poate căștigă prin canalul acesta aceea ce dorea, aū început prin cuvinte blânde să aducă pe rectorul la aceea ca să-ī dea din filotimie aceea ce era să-ī dea de nevoie adăogând că are mare nevoie, fiind-că toți banii căți i-aū avut «s'au dus» (arătând cu mâna spre palatul prințului ce este viza-vi cu Seminarie)

În sfârșit reducându-să la nimică și această opinteală, Mitropolitul aū început a propune rectorului pentru adăugirea lefilor și mulțămirea acelor patru confăptuitori a planurilor sale.... Nu numai aceasta nu să putură împlini din pricina îngrădirei reglementului și a neînvoirei Sin-Epitropului Teodor Sturza, ba încă, după neînăturata punere a a acestui din urmă, Mitropolitul cu destulă părere de rău, aū fost silit ca să încuviințază depărtarea clientului său din postul de profesor ce-l ocupa în Seminarie, spre mântuirea acestei case de auctoriul intrigilor și a turburărilor.

Aū sosit vremea vacanției și trebuia a se face eczamen public, dar fiind-că Mitropolitul era ocupat cu trebile arătate, nu aū avut vreme; și așa s'au mânat pe la iarna viitoare.... Făgăduisă încă la venirea sa, că dorește a se afla față la paradosurile fieș-căruea profesor

(1) C. Buțureanu fusesă rânduit de Direcție iconom al Seminariei după depărtarea ieromonahului Veniamin, carile intrasă în acest post după Protosing. Gavriil.

(2) Acesta era C. Facăș.

spre a observa cum să urmează prelecțiile, dar fu oprit tot de aceleaș împrejurări.

Intre aceste clima Socolei, atacând într'un chip înșămnat sănătatea cea slăbită de bătrânețe a Mitropolitului, îl siliră a-și căuta alt loc mai priincios.....

Cu încheerea acestui an scolastic, un număr de clirici săvârșind cursul învățăturilor de treapta întâi, aū primit atestaturile și s'aū slobozit în voea soartei. Cu toate bunele lor pregătiri în vreme de patru ani și cu plecarea ce avea de a intra în tagma preoțască, aū fost silii să-și caute hrana cu ce condiție vor putea. Mitropolitul, am văzut, cu ce să îndeletnicește. El, stăpânit de patima iubirei de argint, nu prețuește întru nimic ostinelile prin școli, învățatura și atestatul. Ba din potrivă cei ce vreū a se hirotonisi pe conta atestaturilor află felurite pedici: unuia nu să găsește loc, altul n'are barbă, etc. Insumi am văzut pe un tânăr fugit din Seminarie și cu răle purtări, hirotonisit preot de odată pentru 24 galbină, iară altul conșcoleriū cu acesta și tot de o vârstă — cu acea deosăbire că acesta din urmă săvârșisă cursul cu laudă — acum de doi ani numai diacon, după toate stăruirile sale, sub cuvânt că n'are barbă. Prin urmare seminaria în zadar ființază și dorința de a se da clirosului o direcție răspunzătoare scopului său este numai o nălucire.

ANEXA No. 21.

Note biografice despre Alexandru Sturza

(Din manuscrisul 515 din biblioteca Academiei pg. 15.)

El era de nație Moldoromân, născut în Moldova și rudă de aproape cu prințul stăpânitor Mihail Sturza. Tatăl său Scarlat Sturza în vremea tinereților au călătorit mai multă vreme prin Eoropa unde au pitrecut mai mulți ani întru îndeletniciri literare. Influența ce-și căpătasă el în această vreme, precum și relațiile cu Rosia în timpul războiului ei cu Poarta Otomană, sub împărăteasa Ecaterina a doua, după încheerea păcii dela 1792 îl siliră a părăsi Moldova . . . și a să trage în Rosia, unde fu cinstit cu rangul de Consilieriu de taină.

Fiul său Alicesandru . . . au pitrecut mai multă vreme în Ghermania unde au făcut studiile sale . . . adăogând o deosebită râvnă spre cercetarea adevărurilor sfintei relighii Rodul seminței cei bune încurând s'au și arătat prin cartea sa «Privire asupra învățăturai și a duhului bisericei răsăritene», pe care o au publicat în vreme când Iezuiții în Rosia să îndeletnice spre a sămăna ideii răzvrătitoare între creștinii ortodocși Această slujbă apostolească arătată sf. pravoslavii de acest bărbat, precât pentru drept-slăvitori au fost ziditoare,

pe atâta rânitoare pentru îngâmfații apostoli a catolicismului, care neputându-o suferi au început a o și defăima, zicând că autorul ei ar sta pe un punct științific încă foarte de gios, că ar fi product a unui duh neliniștit și împungătoriu; iară nu a râvnei cei adevărate creștinești pentru păstrarea dreptei și neprefăcutei învățături a Bisericii întimieate pe propoveduirea lui Hristos.....

În vremea congresului de Ahen (Aix la Chapelle) ținut la 1818 în Prusia..... A. Sturza, privind la duhul și ideile slobode străine de ori-ce sentiment religios... au alcătuit o altă carte «Memoire sur l'état actuel de l'Allemagne».....

Aceasta aș tras asupra sa nu numai ocara... învinovățindu-l Ghermanii că ar fi scris din dușmănie... dar... fu aproape să-și piardă viața... După aceasta aș petrecut la Dresda... foarte retras.....

Alexandru Sturza căsătorindu-se cu flica consilierului de taină Doctorul Hufeland, aș părăsit Ghermania și întorcându-se în Rosia trăia pe la moșiile sale din Ucraina cu totul dedat la studii. La 1820 fu numit consilieriu tainic al Rosiei. El aș alcătuit mai multe cărți pline de duhul credinței... precum este Enhiridul pravoslavnicului Creștin.. Cu prilejul înâlnirii sale la Berlin cu fiii prințului Moldovei Mihail Sturza, carii să afla acolo la învățatură, el văzând lipsa lor între cunoștințele religioasă și morale... au început a ține cu ei un fel de conversație filosofică, istorică, morală și religioasă... care scrisă... de cătră un tânăr moldovan ci să afla de față (M. Kogălniceanu) au format cartea sa «Etudes religieuses, morales et historiques»... s'aș tipărit în Eași la 1842... a doua ediție tot franțuzăște, a tria în limba românească, a patra în ce grecească... În curând... au publicat o altă carte în limba rosiană «Epistolii despre datorile sfintei tagme»..

Această carte fu tradusă și în limba românească de Arhimandritul Filaret Scriban.....

ANEXA No. 22.

Extras din regulamentul Seminarului din 1843

(Ms. fără număr din Biblioteca Academiei intitulat: „Regulamentul Seminariei Veniamine“).

Prințipii Ghenerale

1. Fii(i) de preoți, de diaconți și de dascăli sânt cu protimisis primiți în Seminarie.
2. Numărul complet al clericilor este hotărât de 80 și să va pute lua până la 120, în proporția mijloacelor ce va avea așezământul.
3. Scopul întemeerii și așezării Seminariei fiind:
 - a) de a da persoane vrednice și în stare de a împlini sfintele îndă-

toriri ale preoției în popoarele sătești ale Moldaviei potrivit cu starea țării de astăzi;

b) de a informa și a pregăti elementele înal(tul)ui cliros ortodox, adică: corpusul episcopilor, igumenii mânăstirilor, dascalii de teologie, duhovnici și catehisatori, hotărâți de a împlini slujba lor cea de lumină, de dragoste și de pace prin politii, școli publice, spitaluri, închisori și carantine. Seminaria deci va fi împărțită în două secții potrivit cu îndoitul scopos ce să propune al agiunge.

4. Deodată până la întemeerea Seminariilor de treapta a doua în politiele episcopale a Romanului și Hușu, Seminaria centrală din Socola în însușirile și în cuprinsul zidirei ei va cuprinde pe acele două secții mai sus pomenite.

5. Seminaria atârnă de Scaunul Mitropolitan al Moldovei. Domnul din partea sa orânduiește la ia o Epitropia spețială spre înlesnirea bisericii.

6. Afară de această numită Epitropie la care și însuș Domnitorul binevoește a fi pârtaș dea dreptul în însușiri de Epitrop a Mân. Socola, Seminaria va fi povațuită nemijlocit de o direcție duhovnicească alcătuită precum urmează, din adunarea următoarelor mădulari: 1. Rectorul carele este și Prezident, 2. Inspectorul, 3. Iconomul, 4. Secretariul care va fi ales dintre profesori.

7. Direcția... se află împuternicită cu toate lucrările ce privesc pe acest așezământ sub prezidența rectorului care este totodată și Egumen al Mon. Socola și a căruia vot va fi hotărâtoriu.....

Direcția: a) va primi pe clirici.

b) Va regula îmbele cursuri de învățatură în Seminarie.

c) Va numi pe profesori cu aprobația Epitropiei și poate ai depărta.

d) Va păstra toată puterea distiplinară asupra cliricilor și le va împărți premii de îndemnare precum și pedepse pentru îndreptare.

e) Va administra casa așezământului, va priveghe asupra celor trebuitoare, va ține registru de venituri și de cheltuele, va da socoteală pe fiește-care giumătate de an la Epitropie și îi va supune la aprobat biudgetul anual.

PARTEA I.

Regule pentru primirea și depărtarea cliricilor.

1. Să vor primi în secția I a Seminariei fii de preoți, diaconi și dascali cari ar fi împlinit vârsta de 16 ani și vor ști a scrie bine moldovinește, învățați fiind în școlile tinutale, ori că științele de gradul I i-ar fi învățat părinții acasă. Mai sus de 19 ani nime nu va fi primit.

3. Cliricii se îndatoresc prin chezășie formalnică întărită de părinții

lor sau de epitropi, dacă ii sânt orfani, că vor îmbrăţoşa tagma bericească, iară la întâmplare de împotrivire îndărătnicul va plăti Seminariei pentru cursul I 4.000 lei iară pentru al doilea 7.000; Dacă el sau părinţii lui nu ar fi în stare de a plăti, atuncea el va despăgubi biserica şi patria pentru educaţia primită prin o slujbă de 4 sau 7 ani, în însuşire de cântăreţ, profesor, pedagog sau şi scriitori în asezământurile de învăţătură. Asemenea vor fi îndatoriţi de a despăgubi câte cu 1.000 lei pe an pe Seminarie şi părinţii sau epitropii clericilor, carii mai nainto de a săvârşi cursul prescris ar fugi din seminarie.

Urmează un § despre disciplină. Paragr. următor e intitulat: «*Cursul învăţăturilor*», care nu se reproduce fiind aceleaşi materii ca şi cele cuprinse în Anexa No. 32.

Examinele, Eşirea din seminarie, Driturile şi îndatoririle clericilor

SECŢIA I.

1. După eesaminile riguroase şi publice la care vor fi supuş clericii din secţia I în fiinţa persoanelor competente şi a martorilor ceruţi, Atestaturile vor fi alăturate de o listă clasificatoare, cuprinzătoare de numele şi vrednicia fieştecăruia şi aceasta se va adresa la Chirarhul ţării care le va împărtăşi locurilor cuvenite bisericeşti şi politiceşti. Această listă va fi de asemenea trecută în jurnale spre obştească şi înţâ că acei clerici au a se face preoţi pe la parohiile săteşti.

2. Şese săptămâni şi până la trei luni să vă îngădui celor ce au sfârşit cursul de a petrece în seminarie, I-iu pentru aşi căuta un loc II-lea pentru ca rectorul şi duhovnicul seminariei să-i deprindă în vreme slobodă la cele duhovniceşti şi Ia slujbele bisericeşti.

3. Driturile Clericilor sînt: Protimisirea înaintea ori şi căruia altuia cu un merit de o potrivă, ce ar dori să capete locul de preot, de profesor bisericesc, de predicator, de preot pe lângă scaunele arhieresti şi pe la paraclisele celor mai mari, precum şi de locoşitoriu, potrivit cu învăţăturile lor şi cu trebuinţele bisericilor şi a ţării. Preoţii vor fi slobози de angării, de bir sau de alte dări, de pedepse defaimătoare şi de quartiri militari. Şi vor avea drept a cere de la poporării lor ca să le lucreze pământul ce li se dă, în puterea de supt anexa litera B, a Reglementului organic al Principatului, veniturile epitrahirului şi parte din milosteniile şi veniturile bisericeii locului unde se află, precum şi facerea şi întocmirea lăcuinţii preotului de cătră obştea la care slujăşte. Ii vor avea drit de a aşăza pe fii lor fără plată în seminariile de treapta I-a şi de treapta a II-a; iară fiicile lor mai cu samă acele ce au rămas orfane, a fi primite fără plată în şcolile publice şi în monastirile de fimei pentru a primi creşterea cuviincioasă; la toate aceste ele vor fi protimisite înaintea fiilor de târgoveţi, de meşteri, de neguţitori şi de lucrători de pământ.

4. Este statornicit fără schimbare, că cliricii ce au săvârșit numai învățăturile secției I să nu poată ajunge decât numai dascăli, diaconi și preoți. Înățarea la ranguri și la diregătoriile bisericești mai înainte nu este ertată decât numai pentru acei clirici carii vor fi sfârșit și al doilea curs cu vrednicie,

NB. In seminarie să ține vremelnicește și un clas pentru catihizatori ce sânt neapărați după împrejurări a să hirotonisi : li învață în scurt catihisul și ceva dela din Istoria sfântă ; cele patru lucrări ale aritmeticii ; scrisoarea și cetirea la întregul.

PARTEA II.

Iconomia și contabilitatea.

.....
4. Direcția va înfătoșa în toți anii la Epitropie o listă de cărțile neapărat trebuitoare pentru înjghebarea și sporirea bibliotecii Seminariei.

5. Iconomul Seminariei împlinește tot odată și îndatoririle de casier

.....
9. Iară la fiește care lună economul va fi controlat de un mădular al direcției.

NB. Din prisosul cliricilor neîntrebuintați, direcția va da dascăli de limbă, de religie și de aritmetică la școalele începătoare și mai înalte ale Principatului.

Regule spițiale despre îndatoririle fleșticăruia din personalul Seminariei.

Pentru direcție în deobște.

.....
2. Direcția va putea face deosăbite instrucții printre personalul seminariei pe care supuindu-le la întăritura Epitropiei, vor avea putere de a fi împlinite.

3. Să vor statornici nește regule despre primirea școlarilor, orânduirea profesorilor și depărtarea lor prin întăritura Epitropiei Seminariei. La direcție se vor păstra de asăminea formulare pentru ofițarile ca și celelalte instanții publice.

4. Direcția va orândui facerea examenelor și a programelor după care va urma paradosirea și examinarea. Ia va slobozi atestaturi pentru candidați pe temeiturile statornicite pentru ei ; iar atestaturile seminarisților le va supune și la iscălitura epitropiei.

.....

Pentru Rector.

7. Rectorul Seminariei ca șef al Așezământului fiind totodată și Igumen a Monastirei, el o va administra în tocmai după pravelile Țării pentru monastirile pământești, votate de obșteașca adunare și întărite de Prea Înălțatul Domn la anul 1835, Apl. 28 No. 65. Iară în ce să atârnă de Seminarie, el va regularisi împreună cu direcția ce se află supt a lui prezedenție, toate lucrurile învățătorei a administrației și a economiei. Toate lucrurile ce vor avea a să trata de cătră direcție, trebuiește mai întâi a să face lui cunoscute verbal de cătră secretariu.

8. Personalul Monastirei fiind supt a Rectorului privighere, el va îngriji ca întâi slujitorii bisericești să fie orânduți oameni cu bune purtări spre a nu sluji de scandal tinerimei. Dă asăminea metodel și conspecturile de pe care se va paradosi vor fi cercetate de rectorul spre a nu să sãmâna idei vătămătoare; pentru tot corposul Seminaricesc ce are a fi supt a lui povățuire și ascultare.

.....

Pentru Inspector.

11. Inspectorul ca unul ei este însărcinat cu prevegherea asupra purtărilor și a împlinirei datoriilor a tot personalul Seminariei, el prin știrea Rectorului pe toată luna va face raport Epitropiei despre starea ei morală.

.....

Pentru Iconom.

14. Iconomul primind din casa Seminariei bani pe fieștecare tri lunie, va face cheltuelile mărunte și neprevăzute supt controlul a unuia din Mădularile direcției, pe care să va orându după împrejurări Rectorul.

Iconomul va avea de asăminea îngrijire pentru buna stare materială a Monast și a Seminariei, adecă a acareturilor, a viei, a grădinilor, a trăsurilor, a vitelor și a altor lucruri.

.....

Pentru Secretariu.

19. Secretariul fiind totodată și mădular al direcției va fi însărcinat cu ținerea canțelariei în bună stare, pentru care va avea și un scriitoriu: iar la împrejurări va putea pune și pre seminariști să dea ajutoriu la scris. El va lucra hârtiele potrivit cu proecturile și îndreptarea ce le va face Rectorul.

Pentru profesori

20. Nu este mai deșărt lucru decât a nu învăța pe școlari cu fapta, aceea ce trebuie cineva ai învăța cu cuvîntul; pentru aceasta umblarea la biserică, atuncea când și școlarii sînt datori a umbla, ținerea bunei orînduele, purtarea potrivită cu chemarea celor bisericești, vorba și paradosirea cea evlavioasă de pe manuscriptele ce vor fi reveduite de rector, trebuie să le fie cea mai de căpetenie a lor datorie. Pentru aceasta la orînduirea profesorilor aspru să vor lua în băgare de sémă însușirile lor morale pentru care tot-deauna vor fi protimisiți cei de partea bisericească.

21. De asăminea nimic este mai zadarnic decât a deprinde pe școlari a învăța numai de rost, fără a se sili de a desveli puterile mințești de a să gîndi și a înțelege, precum și de ai face . . . și a iobi știința și chemarea lor cea înaltă; pentru aceasta profesorii întrutoate să vor conforma dupre povățuirile rectorului.

22. Profesorii seminariei să vor folosi de tot aceleși drituri de care să folosec și alți profesori a școalelor publice, dentru care rectoral îi va putea recomendui Epitropiei spre cuvenita urmare.

ANEXA No. 23.

Programa cursurilor din Seminariul «Veniamin» în 1843.

(Dosarul din Arhiva Seminarului intitulat „Acta științelor orînduite în seminarie pe anii 1843—47“ pg. 16 și urm.)

Cl. pregătitoare: Citirea și scrisoarea, Catihisul, Tîlcuirea rîndue-lilor bisericești, Aritmetica, Istoria Moldovei, Tipic și cîntări.

Cl. I. Catihis, Tîlcuirea evangheliei, Istoria sfîntă, Aritmetica, Ca-ligrafia.

Cl. II. Ecclesiatica, L. latină, Istoria universală, Sintaxul, Geografia, Aritmetica, Tîlcuirea Apostolului.

Cl. III. Istoria bisericească, Ritorica, Latina, Scripturistica, Istoria și gheografia Moldovei, Mărturisirea Ortodoxă.

Cl. IV. Loghica, Datoriile preoților, Latina, Elena, Istoria biseri-cească, Omiletica, Medicina poporană.

Cl. V. Teologhia dogmatică, Teologhia morală, Legile canonice, La-tina, Elena. Medicina poporană.

Tipic și cîntări în toate clasele.

ANEXA No. 24.

Programa cursurilor din Seminarium în 1844.

(Suplement la *Buletinul Oficial*, Iași în 21 Septembrie 1844 : „Programa învățăturilor ce să paradosese în Seminarium Veniamină în trei cursuri“).

A. Cursul pregătitor pentru candidați.

Catihisul, Istoria sfântă cu tâlcuire, Aritmetica, Istoria Patriei, Tâlcuirea rânduelilor besericești ; cetirea și scrisoarea.

B. Cursul întâi pentru cliricii.

Anul I. Catihisul, tâlcuirea Testamentului nou, Istoria Biblică, Gramatica românească, Aritmetica, Caligrafia.

Anul II. Eclesiastica, Sintaxul, Istoria universală pe scurt, Gheografia, Aritmetica și Limba latină.

Anul III. Istoria besericească, Ritorica, Scripturistica, Istoria și Gheografia Patriei, Mărturisirea Ortodoxă sau Dogmatica pe scurt, Limba latină.

Anul IV. Loghica, Omiletica, urmare din Istoria besericească, învățătură în scurt despre datoriile Preoților, Medițina poporeană, Limba latină, începuturi din limba elină pentru cei ce au a trece în cursul al II-lea.

NB. Osebit se mai paradoseste în toți acești patru ani și cântările besericești și Tipicul.

C. Cursul al doilea pentru cliricii.

Anul I. Teologhia dogmatică și morală, Psihiologhia, Ecserciții teologhicești și ritoricești, limbele latina și elină.

Anul II. Urmare din Teologhia dogmatică, Ermineotica, Istoria filosofiei, Istoria pragmatică, Ecserciții teologhicești și ritoricești, limba latină și elină.

Anul III. Dritul canonic, Pastorală, urmare din istoria pragmatică deprinderi în alcătuirii teologhicești și ritoricești, cetire din cei mai vestiți auctori a limbelor învățate.

ANEXA No. 25.

Intemeierea și organizarea școlilor bisericesti districtuale.

(Extras din Ms. No. 515 din biblioteca Academiei Române pg. 98).

Un nou pas în luminarea duhovnicească prin înființarea școalelor bisăricești pe la ținuturi.

Un întunecos văl de neștiință și grosietate acoperea Bisărica și clirosul Moldovei.....

Încă din vremea arhipăstoriei răposatului Mitropolit Veniamin, să hotărâse ca candidații de preoție, pe lângă cetire și cântare să mai înveță și dogmile credinței, pentru care s'aũ și înjghebat în adins un mic catihis, de câti-va coale, pe care candidații când vinea la hirotonie, trebuia să-l înveță și să-l rostească la o față bisăricească, înadins rânduită spre aceasta.

Cu înjghebarea din nou a seminariei Veniamine, la 1832, acest curs mic s'aũ mai sporit. Acum candidații trebuia să petreacă în seminarie mai multă vreme, spre a învăța un catihis pe larg, pe care îl învăța și seminariștii; de asămine cele patru lucrări aritmeticești, scrisoarea, cetirea regulată și rândueala bisăricească. Pagubă însă, că această regulă, atât în eparhia Mitropoliei dar mai cu samă în acele episcopale, aũ avut puțină aplicație.....

La organizarea din urmă a seminariei Gheneralul A. Sturza, împreună cu rectorul era de socotință ca să se oprească cu totul hirotoniile altor candidați, afară de acei ce ar fi săvârșit cursul în seminarie, după rostirea regulamentului organic..... Fiind însă că, seminaria până acum (din neîngrijirea cârmuirei) nu este în stare a îndestula țara cu acest feliu de preoți, pentru că abea cuprinde în sine un număr de 90 clerică, în vreme ce în reglementul org[anic] să hotărâște anume numărul clericilor de 200..... Așa dar, duple cum să rostește prin noul reglement s'aũ învoit ca în seminarie să se ție și un clas osăbit, pentru mai grabnică pregătire a candidaților, ce ar fi de trebuință a se hirotonisi, pe la unile bisăricei.....

Oerotitorii luminării duhovnicești spre a ușura Seminară, precum și a înlesni mijloacele de pregătire în învățăturile bisăricești, au format planul de a se înființa pe la fieș-care ținut câte o școală începătoare bisăricească, pe la care să se rânduească câte un preot catihet dintre seminariștii carii mai curând vor săvârși cursul. Acești catiheți având lefi hotărâte din averile bisăricești, să fie îndatoriți a paradosi învățăturile bisăricești pregătitoare, atât candidaților de prin acele ținuturi, precum și fiilor de bisăricași carii ar avea a intra în seminarie spre a urma cursul învățăturilor teologhicești mai departe, cu îndatorire tot odată și de propoveduitori a cuvântului lui D-zeu.

Un minut atât de dorit și binecuvânt minitor clirosului Moldovei de o noaă soartă și îmbunătățire, aș sosit cu sfârșitul anului 1845. Un număr de seminariști, bine pregătiți și înzestrați cu temeinice cunoștinți teologhice, filosofice și istorice, în stare de a alcătui și a propovedui cuvântul lui D-zeu pe amvoanile bisăricești, au săvârșit cursul învățăturilor. Eczaminarea lor, carea trebuia să urmeză în vara numitului an, dupre obiceiuita sa întârziere spre lucruri bune, Mitropolitul o au mânăat până la 23 Noemvrie. Atunci în șala Mitropoliei, în ființa epitropilor, a unuia din episcopi, a unor persoane opozante ș. a. s'au început eczaminarea prin o orație din partea rectorului Seminariei. După aceasta aș urmat răspunderea clericilor la întrebările propuse din Teologhia Dogmatică și ceva din Istoria Filosofiei. Ele aș fost așa de nimerite (dupre cum să adeverează din jurnalul închiat de Epitropie asupra acestui eczamen) în cât aș adus în mirare pe ascultători, dintre care unii singuri propunea întrebări. Chear acii carii venisă cu scop rău, de a încurca pe clirici, văzându-se înșalați a eșit din eczamen mai înainte de a se săvârși cercetarea.

Epitropia dând clericilor adeverițe de săvârșirea cursului și siguripsirea viitoriului lor, le-au poruncit să se căsătorească, după care hirotonisindu-să, își vor primi atestaturile și să vor orându fieș-care la postul său de catihet. Pe de altă parte aș început a lucra celi de cuviința pentru înjghebarea claselor de Relighie pe la ținuturi, pe unde trebuia să se rânduească numiții clirici. Dintru'ntăiū s'au plānuit ca acele clase să se ție pe la sholile politicești aflătoare prin căpitaliile ținuturilor, unde catiheții, pe lângă candidați și fii de preoți să poată paradosi cunoștințele relighioase și școlerilor de prin acele școli. Aș trebuit deci mai întâiū a se conglašui cu Epitropia Academiei de care atârna acele școli....

Referendariul Academiei, Postelnicul G. Asachi, știind scopul de a se rândui catiheții din Seminarie, spre a paradosi Relighia prin sholile ținutale încă din luna lui Iunie 1845, prin mijlocirea Epitropiei Academiei, ceru de la seminarie ca tinerii ce se vor rândui catiheți să se trimită mai întâiū la Academie spre a li să videa atestaturile și a li să dă de acolo decreturi. Epitropia seminariei asupra acestei propunerii aș răspuns, că de vreme ce aceștia aș învățat în seminarie de unde aș a primi și lefile lor ca catiheți, apoi să întâlege că nu rămâne acei epitropii drit de a-i întâri în posturi prin decreturile ei, ci un asămine drit rămâne Epitropiei seminariei....

Încă nu primisă Epitropia Academiei acest răspuns, ba încă nu să făcusă nici egzamenul la care s'au cercetat tinerii hotărâți spre a lăți lumina dogmilor și a cuvântului lui Dumnezeu, în poporul ce umbla întru întunec, când din partea Academiei să și intrasă cu anafora cătră Domnitoriul, arătându-se că s'ar fi pricinuind nedumeriri și înprotiviri între instrucțiunile date catiheților dela Direcția Seminariei și între acele de care să povățuesc profesorii shoalilor mirenești, atâr-

nătoare de Academie, în vreme ce nici ființa acele instrucții pentru catiheți, fiindcă aceștia încă nu săvârșisă cursul. Mai departe să cerea și de la Prințul ca catiheții să se orânduiască cu decrete din partea Epitropiei academice; de asemenea că, dacă ar avea catiheții a pregăti și candidați pentru preoție, aceasta, ca una ce ar prileji niște urmări vătămătoare, nu să poate face în cuprinsul shoalelor publice, precum nici catihetul nu poate să aibă acolo lăcuința.

Domnitoriul încuviințază această anafora, prin rezoluția sa, adăugând tot odată, că spre punerea în lucrare, Epitropia Academiei să se înțeleagă cu Epitropia Seminariei. Această anafora sta gata în păstrare la Academie, până când să primi acolo formalnică știință, despre orânduirea catiheților, la care spre răspuns, să împărtășește Epitropiei Sem. numita anafora, prin adresul cu No. 506, Octomvrie 29, 1845. Decî, cunoscându-se ascunsele pedici și scopul cel viclean, rectorul, din partea Epitropiei Seminariei, au intrat cătră Domnitoriu cu această anafora:

Prea Înălțate Doamne!

«Două aū fost nevoile ce aū îndemnat pe Epitropia Seminariei de a înființa pe la ținuturi câte un clas de învățături bisăricești. Cea întâi, spre a înlesni pregătirea candidaților pentru preoție, fiind aceasta foarte cu îngreuere din pricina depărtării locului, de a se urma, precum până acum, în Seminarie; și a doa pentru a pregăti pe la ținuturi clericî destoinicî pentru a putea intra în Seminarie, după cum și Academia are ale sale școli ținutale, de unde, ca din niște răsadnițe, își complectează clasele academicești, când Seminarie, din protivă, este nevoită a primi și a ținea cu cheltuiala sa pe fiii de preoți neavând cea mai mică pregătire pentru urmarea claselor seminaricești, încât din aceasta nu se poate face înaintirea dorită în învățăturile teologhicești și ritoricești, perzându-se cea mai multă vreme în seminarie numai cu învățăturile pregătitoare. Drept aceasta, spre agiungerea acestui îndoit și neapărat scopos, s'aū fost izbutit de a se trimitte pe la școlile ținutale câte un catihet spre a forma în ele acel clas. Dar apoi Epitropia învățăturilor publice, sub pretext că s'ar naște oarecare dihonî între profesorii rânduîți pe la ținuturi din partea ei și între catiheții rânduîți din partea acestei Epitropii, din pricină că acești din urmă ar primi din partea seminariei instrucții ce ar aduce confuzii și pe care, pentru mai bună lămurire să alătorează aici în copie,—aū și intrat cu anafora cătră Înălțimea Voastră, cerând ca acei catiheți să se orânduiască cu decreturi din partea ei și să fie sub a ei administrație, neîngăduindu-le tot odată ca îi să-și formează acele clasuri, în acele școli. Apoi de vreme ce aceștia sunt miniți anume pentru acele învățături duhovnicești și înadins plătiți din viniturile clirosului pentru o slujbă atât de neapărată pentru bisărică, fiind o deosăbire între un simplu profesor de Relighie, ce nu are de scop decât a învăța pe tineri numai datoriile religioase, ce este datoriū a împlini fieșcare creștin, și între un catihet, a căruia minire este de a pregăti preoți și clericî pentru seminarie, apoi pentru a nu

«urma între acești catehiți și între profesorii orânduți din partea Epitropiei învățăturilor publice neînțelegeri, această epitropie socotește, pe cât de neapărat pe atâta și de folositoriu, ca acea Epitropie să-și urmeze toate învățăturile ei, atât mirene cât și a Religiei, precum s'a'u urmat și până acum, fără a fi vreun amestec între școala profesorului, rânduit din partea ei și între aceea a catihetului, rânduit din partea acestei Epitropii, iară acești catiheți, să-și ție clasele lor, ce a'u a fi alcătuite din candidați și din fii de preoți, în casele pe care îi ca preoți cu parohie a acelor târguri, le vor avea, pe lângă deosebite bisărici, fiind simțită nevoea de asămenea șoli duhovnicești pe la ținuturi, precum acum de asămenea, mai vârtos înformându-se seminariile Episcopale și a rămânea acei catiheți precum până acum sub administrația Epitropiei, care își va orândui inspectorii săi, pe la polițiile eparhiale, pe părinții episcopii, iar pe la celelalte, alte persoane pe care le-ar socoti vrednice întru aceasta, ca nu la dinprotivă să se scoată de sub privigherea chiriarhiei și chiar educația clirosului, atunci când după Regulamentul Organic și chiar învățătura publică ar trebui să fie sub a ei privighere, și spre a nu să vătămă un drit chiar firese, că adecă clirosul să plătească lefe unor profesori ce nu atârnă de a sa administrație.

«Supuind toate acestea la înțeleapta și creștineasca privire a Înălțimei Voastre, această Epitropie să roagă pentru a da înalta încuviințare».

Asupra acestei anaforale, Domnitoriul au pus rezoluția sa :

«Orânduirea de catiheți pe la ținuturi are îndoit scopos : 1-iu pentru catihisirea clericilor și al 2-lea pentru învățătura de catihis în șolile normale ca să nu să facă aceasta de dascăli mireni. In această [a] 2-a privire catiheții vor urma duple orânduile publice învățături și să vor povățui de epitropia școlilor, iară diplomile de eexaminate făcute, precum și de creturile de orânduire de catiheți, li să vor slobozi de Epitropia Seminariei». (23 Noemv. 1845).

Această înaltă dispoziție nu fu primită de cătră comitetul Academiei, care iarăș înoi pretențiile sale cătră Epitropia Seminariei și anume că în cât să atinge de pregătirea fiilor de preoți, aceasta atârnă de Epitropia Seminariei, iară în cât privește pe catiheți, paradosirea Religiei prin școlile publice, aceasta nu o vor putea face până când îi nu să vor înfătoșa, mai întâi cu atestaturile la comitetul Academic, spre a li să videa vrednicia și spre a li să slobozi decreturi, căci almintrile s'ar jigni atribuțiile Epitropiei academice, pentru care catiheții nu vor putea fi primiți și cunoscuți de profesori pe la școlile ținutale.

Epitropia Seminariei iarăș fu datoare cu răspuns, carile să și săvârși în canțelaria direcției Seminariei în cuprindere că orânduirea catiheților cu decreturile Epitropiei Seminariei nici cum nu jignește atribuțiile Epitropiei academice ; 1) că în decreturile orânduirii catiheților să cuprinde, că întru aceea ce atârnă de paradosirea Religiei în școlile publice îi să se povățuească de instrucțiile acelor școale ; 2) că catiheții ca amploiați plătiți de Seminarie și ca preoți, atârnând de chiriarhul țarei nici cum nu pot fi orânduți cu decreturile Epi-

tropiei academice, fiindcă aceasta ar jigni cu atâta mai mult nu numai atribuțiile și drepturile acestei Epitropii, dar și puterea ocârmuirii bisericesti și a canoanelor sfintei noastre Bisărici, mai vârtos când este obștește știut că dupre pravilile acestei țări, Mitropolitul ei este preșident și chiar a acelei Epitropii a învățăturilor publice; 3) în sfârșit că dacă asăminea rânduire de catiheți este spre îngreunarea acelei Epitropii, macar că prin aceasta școlile publice ar mai căpăta câte un ampioiat fără să le costisască ceva, să va scrie pe la catiheți ca să nu facă supărare acelor școlii, rămăind a se paradosi Relighia tot de cătră profesorii mirenii.....

Spre a se curma în sfârșit cearta, Epitropia Seminariei a hotărît ca catiheții să-și formeze pentru clasurile lor deosăbite școlii bisăricești spre a căroră mai lesnicioasă ținere s'aă numit și un condei deosăbit de 500 lei pe an afară de leafa fieșcăruia catihet.....

Lucrul s'aă mărginit în sfârșit, întru acea că dacă Seminaria voește a avea școlii de catihizație pe la ținuturi, să le ție cu cheltueala sa, ca și când acesta ar fi fost numai un particular interes al Seminariei fără a privi întru nimic pe întregul stat seau a-i aduce vreun folos... .

Mulțumită fie însă Ecs. Sale Ghener. A. Sturza și rectorului Seminariei a căroră inimă înfocate spre slava lui Dumnezeu puind odată mâna pe plug nu aă voit a căuta înapoi. Spre a nu să opri un lucru atât de neapărat pentru Bisărică și Stat s'aă protomisit mai bine a se jârfti un condei de 18000 lei pe an spre ținerea acelor școlii din vinitul Seminariei, macar că acesta, dupe cum să știe, mult au scăzut din starea de mai nainte și macar că Seminaria avea neapărată nevoie de a se face în ea din nou, niște zidiri mai încăpătoare și mai priitoare sănătăței decât cele de până acum.

Așa la anul 1846 în luna lui Aprilie s'aă și deschis aceste școlii bisăricești de pe la ținuturi. Spre a da o mai bună idee despre scopul cel mântuitoriu al acestor mică instituturi, precum și despre sfintele îndatoriri puse asupra catiheților, ca învățători bisericești, iată însuș instrucțiile alcătuite spre acest sfârșit de rectorul Seminariei și întărite de Epitropie:

Povățuiră pentru profesorii bisăricești

Introducere.

«Armonia ce domnește în lume însuflă în sufletul și mintea noastră cum că ea nu ființează de cât numai prin urmarea unor legi nestrămutate. De asăminea și între oameni ce sânt partea cea mai aleasă a lumii, armonia, pacea și fericirea, trebuie a statornici pentru ei niște regule, pe care urmându-le fieș-care, să nu calce în sfera altuia, ci să lucre numai potrivit cu cuprinsul datoriilor sale. Prin urmare nici o soțietate, fie cât de mică nu poate ființa fără oare-care regule, prin care să mărginește lucrarea mădulărilor ei și prin care să arată sfera lucrărilor fieș-căruia mădular;

«căci dacă s'ar lăsa în voia fieș-căruia a lucra numai după aplecarea și
 «particularnica voință, iar nu după niște regule statornice, atunci nu s'ar
 «putea ajunge scopul soțietăței, care trebuie să fie unul pentru toți câți se
 «țin de dânsa, ci după osăbite aplecări ar urma să fie și deosăbite scopo-
 «surī și atunci soțietatea nu ar mai fi soțietate. Decī dacă regule să cer în
 «ori care soțietate din firea ei, apoi să înțelege că ele vor fi cu mult mai
 «trebuitoare în acele soțietăți, care să privesc ca o răsadniță pentru toată
 «patria. Asămīnea soțietăți sânt toate așezământurile de creșterea tinerīmei
 «și mai cu samă așezământurile bisăricești, a căroră scopos este de a pre-
 «găti patriei niște adevărați propovăduitori a moralului și niște bunī păstorī
 «a oilor celor rătăcite ale casei lui Israil, cariī să aducă pe frațiī lor la
 «calea fericirei pământesți și a mântuirii cerești.

«Să înțelege dar că și în școlile bisăricești, lucrarea tuturor acelora ce să
 «află în ele, va fi mărginită prin oare care regule, pe care pārinteasca îngri-
 «jire a Epitropiei, le-au prescris ca pe unele ce sânt potrivite scopului acelor
 «așezăminte.

«Aceste regule să vor împărți în doă clase, din care una va privi pe
 «profesorīi bisăricești în deobște, iară cealaltă pe catihețiī în deosăbi.»

«CLASA I.

Pentru profesorīi învățăturilor bisăricești în deobște.

1) «Fieș-care profesor bisăriceesc trebuie bine a lua în băgare de samă și
 «a urma legiuirilor statornicite prin reglementul Seminariei.

2) «Paradosirea să urmează după metodurile cele mai înlesnicioase și
 «mai potrivite cu duhul și scopul învățăturilor bisericești, potrivit toată
 «cercetarea făpturilor lumei aceștia de jos și de sus, toate mișcările și răs-
 «turnările neamului omīnesc, toată înaintarea și căderea duhului noroadelor
 «și a fiește-căruia om în parte, către legile prin care pronia ziditorului a
 «toate, ocārmuește făptura mâinilor sale și la toată deducerea și închierea,
 «fie aceea teologică, fie filosofică, fie matimaticească cu pătrundere a să
 «rosti în duhul Proroc-împăratului: «Văzutu-s'au umbletile tale Dumnezeule,
 «umbletile Dumnezeului meu, ale împăratului celui dintre cei Sfinți».

3) «Ori ce școală, eară mai cu samă ace duhovnicească trebuie a fi o dof-
 «torie sufletească, căci fiind-că cea mai mare parte a boalelor vin de la pri-
 «cinī morale, apoi firesc lucru este de a vindeca mai întâi izvorul răului
 «și apoi a păși cătră stārpirea viților lui. Drept aceasta trebuie a învăța pe
 «clirici de a dizrādăcina din oamenī mai întâi toate nāravurile cele rāle,
 «disfrānarea ce stricā sufletul și trupul, pizma ce îi pare rău până și de ceea
 «ce este bine, sumeția ce rumpe legăturile cele mai sfinte, lucsul ce dāra-
 «până până și împărățiile cele mai mari; și apoi a păși cătră vindecarea
 «cea materială și trupească, căci la dimpotrivă ar fi tot una ca când cine-va
 «ar vindeca o bubă pedeeasupra, iară în rādăcina ei ar rămānea cuibul du-
 «rerilor. Sfānta Scriptură poroncește zicānd: «De este cine-va bolnav între
 «voi, să cheme preoțiī Bisericii să să roage pentru dānsul și rugāciunea
 «credinței va întāri pre cel bolnav». Iar în alt loc arată că cele mai grele
 «boale să vindecă cu postul și rugāciunea.

4) «Drept aceasta cu multă luare aminte trebuie prețuite mai întâi dof-
 «toriile cele sufletești și creștīnesți ale Evangheliei lui Hristos și acolo unde

«numai din pricina nevredniciei doftorului sufletesc precum și a bolnavului
 «nu să arată vindecare, a îmbrătoșa întru agiutoriu și doftoriile cele tru-
 «pești, pre care ziditoriul în starea aceasta căzută a neamului ominesc,
 «le-aŭ lăsat spre agiutoriū și ușurare. Inșă și aceste a nu le întrebuița ca
 «pe niște mijloace ominești, ci cu socotința, ca cum aceste materialuri le-ar
 «fi lăsat pronia în fire spre a să vindeca și a să agiuta o făptură pe alta
 «și prin aceasta din imbe părțile a lor făptuire și agiutorare, a să închie
 «toate într'o armonie vecinică, ca prin aceasta purtând o făptură sarcina
 «altuia, să împlinească legea cea sfântă a luminii și a vieții «Purtați sar-
 «cina unul altuia și așa veți împlini legea lui Hristos».

5) «Inșă cătă dizbinare și ce răsturnare s'ar întâmpla în fire, când făp-
 «tuirile bizuindu-să numai în a lor împreună lucrare s'ar abate de la chen.
 «trul lor cel vecinic! Numai unirea cu el poate a statornici și a închezăș-
 «lui făpturilor, uniria, armonia, pacea și fericirea cea adevărată. Pentru
 «această, unire cu D-zeu, izvorul tuturor bunătăților, trebuie a fi țalul cătră
 «carele profesorii sânt îndatoriți a povățui prin cuvinte și prin fapte pe
 «școlarii lor.

6. «Inșă această unire sfântă nu să poate aduce întru împlinire, dacă mai
 «întăi nu ne vom sirgui a face ceea-ce însuși acel chentru al armoniei —
 «D-zeu — poroncește zicând: «Fiți desăvârșiți, precum și părintele vostru
 «cel din ceriuri desăvârșit este. . .» Pătruns deci fiind fiște-care profesor, de
 «aceste înalte prințipii ale adevăratului Moral ce statornicește pe pământ
 «buna armonie, pacea și fericirea, prin care se face pregătire cătră vecinica
 «mântuire, să se sirguiască căt să poate mai bine a ține totdeauna buna
 «armonie între cialanți profesori și între școleri nesămănând neghina dis-
 «binării și a neunirii căci Mântuitorul zice: «Din faptele lor îi veți cu-
 «noaște cine sânt.

7) «Pentru aciasta neamesticarea unui profesor în învățăturile altora și
 «necriticarea în clas sau afară de clas este aspru poroncită. Călcarea aceștii
 «reguli va fi socotită de o vătămătoare greșală, căci la dinprotivă nu
 «numai nici o știință moralicească nu se va putea semăna, dar nici o figură
 «gheometricească nu sa va putea face, după cum zice înțăleptul Arhimid:
 «Nu-mi turbura țercul meu! . . .» căci cercetarea și judicarea învățăturilor și
 «a purtărilor este însușită numai Epitropiei, carea prin organul său, care
 «este Direcția, va privighe, va cerceta și va îndrepta cele de cuviință, căci
 «la dinprotivă s'ar putea face o confuzie scholasticească.

8) «Deci potrivit cu aceste regule, datoriile profesorilor vor fi: a) A fi pă-
 «trunși de a lor chemare, ca unii ce sânt miniți de a lumina tinerimea
 «prin a lor învățătură și pilde și nici odinioarea a perde din vedere înălți-
 «mea ideii Religiei creștinești. b) A se sirgui de a învăța pre școleri nu
 «numai aceia ce este scris, ci tâlcuind tot odată înțălesul lor, să adaoge și
 «altile ce ar ave potrivire cu duhul materiei fiești-căruia. Pentru aceasta ei
 «singuri să vor pregăti mai întăi cu matimile și apoi vor paradosi în clas.
 «c) A ținea cataloage clasificătoare pe fiște-care lună, pentru sirguinta sau
 «nesirguinta clericilor, pe care la sfârșitul fiște-căreia lună le vor trimite
 «canțeleriei Siminariei. d) A să patrunde de idea creștirea preoțăști, care să
 «razimă pe prințipiile smereniei, a supunerei, a răbdării, a măsuratei îm-
 «brăcămînți, a ascultărei și a deplinei supunerii și cinstirii cătră cel mai mare

«și prin aceasta a însufla pilda creștineștii cucernicii și în inimile clericilor, «căci chemaria bisăricească stă în deplina smerenie, cumpătare și răbdare: «Căci cel ce va răbda până în sfârșit acela să va măntui.» e) Aceaste puține «povățuirii acum, eară vremea, osirdia și înțeleptele măsurii a învățătorilor, «vor putea descoperi mai multe.»

«CLASA II.

«Pentru catiheții în deosăbii.

- 1) «Fiește care din catiheții ținuturilor sânt datorii a ține regulate can- «țalerii, după formile ce să păzesc și in Siminarie, cu registru de hârțiile «priimite și dă asămînia dă cele eșite de la îi.
- 2) «Sânt datorii toți fără deosăbire, a triimite un raport Direcției la sfăr- «șitul fiște-căreia lunii, catalog clasificătorii de numele familiei, sirguinta «și propășirea în știință a tinirilor căsătorii și necăsătorii, ci-i vor avea «la învățatură, nu mai puțin de starea lor morală și religioasă.
- 3) «Fiind-că scolile bisăricești a catiheților di prin ținuturi au a fi dio- «săbite de acele politicești publice și din pricina că mai nici într'un oraș «ținutul, nu sânt încăperi de a pute fi amândoo scolile (bisericească și po- «liticească) într'aceiaș lăcuiță, apoi și chiar în diosebite lăcuiți, pentru a «cărora ținere cu toate cele tribuincioase s'au hotărât osăbită samă. Când «apoi, potrivit înaltei încuviințării, paradosirea catihismului și în scoala po- «liticească publică este de asămînea încredințată catihetului rânduit, apoi «de acea și datorii catihetului sânt îndoite și anume: a) Cătră scoală pu- «blică din orașul unde să rânduește (1). b) Cătră scoala clericilor ce sânt a «să catihiza și anume precum urmează: a) In scoala politicească publică, ca- «tihetul este îndatorit a paradosi catihisul duple programa și instrucțiile «școlii acia, urmând în totul regulilor statornicite pentru aceleași școli.
- 4) «In școlile catiheților de prin ținuturi nu au a să priimi de cât numai «fii de ai celor bisăricești (de preoți, diaconii, dascăli) căsătorii (ei să nu- «mesc și candidați) și necăsătorii, din cari, cei dintăi spre a să triimite la «Siminarie pentru a să hirotonisi mai în grabă de pre nevoile ce ar urma «de preoți, eară cei din urmă pentru a urma mai departe învățăturile sta- «tornicite în Siminarie.
- 5) «Cursul statornicit pentru tinerii căsătorii și necăsătorii, ce aș a să «priimi în școlile bisăricești di prin ținuturi, (așa numit cursul clericilor) «are a să ține în chipul următor: adică după ce toți să vor deprinde mai «întăi în citirea cărților slujbilor lucrătoare în biserică, cu a lor deplină «deprindere în biserică, apoi să vor rândui la învățăturile catihizației, care «sânt duple cum s'au urmat și până acum în Siminarie și anume: 1) Cetirea «la întregul de pe ori ce carte românească, dimpreună și scrisoare, 2) Ca- «tihisul 3) Istoria sfântă sau biblică, 4) Mănelnicul sau tâlcuirea rân- «duelelor bisăricești și 5) Celi patru lucrări ale aritmetice și care toate să «se paradosască de pe cărțile de pe care se paradosesc și în Siminarie.
- 6) «In diosăbire, să pune îndatorirea asupra catiheților, de a deprinde

(1) Instrucțiile acestea sânt făcute de pre planul dintăi, când catiheții pe lângă datoria lor de catehizatori pentru fii de preoți căsătorii și necăsătorii, avea încă a paradosi Relighia în școlile publice mirenești.

«pe candidații cu deplinătate la orânduiele bisăricești, ca pre uniți ce nu au
«a mai asculta acestea prin școli, precum cii ce au a urma mai departe
«științele în Seminarie, având de acum într'un an, a nu să priimi mai mult
«la învățatură căsătorii, fiind grijile familiei împiedicătoare la învățatură.
«dupre cum despre aceasta s'au publicat și prin foaia sătească, spre cea
«mai înaintată știință a celor bisăricești.

7) «După săvârșirea paradisirii științelor arătate aicea în articolul al
«5-lea, pentru a căroră învățare vremea nu să poate mărgini, ci atârână de
«la sârguința și pregătirile ce vor fi având tinerii la întrarea lor în scoală,
«să va face un ecsamen particular (în ființa catihetului) însă numai can-
«didatilor și din aceștia numai acelora, ce ar fi învățat științele hotărâte
«acolo, dupre care apoi celor vrednici li se vor slobozi, subt iscălitura ca-
«tihetului, adeverintă formăluită prin condiți rostitoare de a lor urmare
«la învățatură și sârguință, cu care înfătoșându-se la Seminarie și ecsami-
«nându-se de iznoavă li se vor slobozi în urmă atestatură spre a se hiro-
«tonisi.

8) «După cum s'au obicinuit pe la toate școlile din prințipat, deasămine
«și la aceste școli cliricești, se va ținea de doao ori pe an, (iarna pe la 15
«a lunii Februarie, iară vara pe la 15 a lunii lui Iulie) câte un esamen
«public, la care să vor pofti de către catihet persoanele cele mai însămnate
«din târgurile unde să înființează asăminea școli.

9) «Odată pe fiește-care an au a să revizui aceste școli de către un mă-
«dulariu a Direcției său de cătră un rânduit din parte-i care va raportui
«Epitropiei despre a lor stare.

10) «Afară de Duminică, praznicile împărătești și celelalte mai însămnate
«ale sfinților, să hotărăște pentru fiește-care din aceste școli și osăbite va-
«canții și anume: săptămâna întâi a postului mare, săptămâna Patimilor
«Domnului, săptămâna luminată și osăbit, după ținerea ecsamenului de vară,
«încă o vacanție de șase săptămâni.

11) «Fiește-care catihet este datorî în timpul vacanției de vară a face
«alegire și a trimite pe cii mai vrednici din tinerii necăsătorii, (iarăși cu
«țidul după forma celor ce au a se da candidatilor) la Seminarie, pre ur-
«marea mai departe a științelor în acest Institut, mai vârtos că acesta este
«scopul acelor școli bisăricești de prin ținuturi.

12) «Cu deosăbire să pune îndatorire asupra catiheților în cele patru
«posturi de preste an, a ispovedui și a împărțăși cu sfintele taine pe tinerii
«ce-i vor ave la învățatură, căci chemarea lor este de a fi propovăduitorii
«poroncilor pravoslavnicei noastre Biserici.

13) «Fiște care din catiheți sânt datorî pe la praznice și zile de sărbă-
«tori însămnate, a rosti cuvinte prin bisericile din orașile unde să rânduiești,
«precum și la înmormântări (unde ar fi chemați) ori la alte țirimonii bise-
«ricești.

14) «De la sine să înțelege că priimirea candidatilor căsătorii, trebue a
«se urma dupre formele ce s'au păzit și până acum, prin slobozire politi-
«cească spre a nu fi cumva trecuți la vre-o dare oare-care; iar fii de pre-
«oți, acii necăsătorii, de vreme ce iarăși de la sine să înțelege că ei nu pot
«fi scriși la nici un fel de dare. Apoi a lor priimire va pute urma precum
«să urmează și la priimirea școlerilor prin alte școli publice, fără alte po-
«liticești dizlegări, mai vârtos că, unora ca acestora, nu urmează a li să da

«atestaturî, spre a se hirotonisi, ci spre a urma învățăturile mai departe în Seminarie, în care totdeauna s'au priimit și s'au slobozit cliricii fără dislegarea Vistieriei, dupre cum să urmează și prin toate celelante școli publice acestui prințipat; și în sfârșit:

15) «Pe fieștecare catihet, îl va paradosi în școala cliricală trii ciasurî, după programa pe care o va potrivi însuș, după împregiurări. Spre a nu să împiedica la paradosirea Catihisului în școala politicească precum nici la împlinirea datoriilor preoțești ce va avea către biserica unde va fi li-turghisitorii».

În curând aceste școli se văzură cercetate de un mare număr de ucenicî, parte din aceia care dorea a se hirotonisi și cariî acum nu mai videa altă cale sigură. (În publicațiile făcute să hotărâse a nu se mai hirotonisi alți candidați, afară de acei ce ar învăța pe la catiheți), parte din aceia care dorea a urma învățăturilor duhovnicești în seminarie. Purtările cele trăgătoare ale învățătorilor bisăricești, ritoriceasca lor propoveduire a cuvântului lui D-zeu,—lucru nevăzut până atunci în Moldova—precum și sporul ucenicilor la învățătură, au dișteptat mulțumirea și lauda publicului și seminaria din vreme în vreme videa rodurile acestor școli, cerând a ei cercetare și aprobare, fără de care să părea că nu era alt drum, pentru fiitorii păstorî de a intra în staulul oilor cuvântătoare. Toate era înbucurătoare și nădejdea de un cliros mai deosăbit să părea că să zărește pe orizontul patriei.

Acest feliu era starea școalelor de catihizație în ținuturile eparhiei Romanului. Cu totul din potrivă însă, în eparhia Hușului. Episcopul acestui scaun—Sofronie Miclescul—este o persoană cu mult mai apropiată de chemarea sa și cu însușirile și purtările morale covârșește, pot a zice, pe toți din treptele duhovnicești mai înalte. El și în vremea alegerei de Mitropolit și de Episcop al Romanului, care acest scaun din urmă dupre drit lui se cuvinea, nu au întrebuițat nici o uneltire tainică spre a izbuti, de cât numai singură vrednicia sa; din care pricină vânzătorii de Hr., ca uniî ce nu caută altă vrednicie afară de numărul metalului blestemat, laū trecut cu viderea, pășind cu alegerea acolo unde lăcomia lor s'au îndestulat, iară el aū rămas tot într'acea eparhie, deși mai mică decât toate (căci are numai doaă ținuturi: întinderea acestei Eparhii s'au micșurat prin luarea Beserabiei la 1812) și mai săracă. Acest bărbat duhovnicesc din minutul de când s'au înființat școlile bisăricești, nu aū hirotonisit, cu toate stăruirile particularilor, nici un candidat, fără a fi învățat în școlile bisăricești și fără a înfăoșa atestatul Seminariei. Tot odată, au poroncit protoiereilor să facă cunoscut preoților, ca toți să-și trimită fii pe la acele școli, care în curând s'au și urmat, în cât școlile de catihizație din eparhia sa, aū fost dintre toate cele mai îmbelșugate în ucenicî. De asemenea pe catiheți i-au proteguit în contra intrigilor, i-aū cinstit cu cinuri și la toate sărbătorile mari avea plăcere a-î asculta în biserica Episcopiei, propoveduind cuvântul lui D-zeu.

În sfârșit cu toate împotririile și piedicile aceste școli s'au întemeat și nu să pot disființa; așteaptă însă un cap care să cunoască neapărata lor trebuință și să le dea ajutorul cuviincios și ele vor arăta în urmă folosul cel mare ce poate avea de la darurile Bisericii și Patriei.

ANEXA No. 26.

Orariul Seminarului Veniamin pe 1842—43

(Ms. f. n. din Biblioteca Academiei.)

		CLASA I	CLASA II	CLASA III	CLASA IV	CLASA V
Luni	8 - 9 ¹ / ₂	Catehismul	Ist. naturală	Logica	Ist. univer.	Dogmatica
	9 ¹ / ₂ - 11	Istoria limbei	Geografia	Ist. univer.	Economia rurală	Morala
	2 - 4	Cântări și tipic într'o sală		2-3 Arheologia biblică	3-4 Ermeneutica	2-4 Veterinăria și dietet.
Marți	8 - 9 ¹ / ₂	Geografia	Istoria bisericească	Matematica	Retorica	Dogmatica
	9 ¹ / ₂ - 11	Aritmetica de d. Facaș	Compuneri românești	Retorica	Dogmatica	Pastorală
După amiază : Earna cântări și tipic; vara aplicații la economia rurală.						
Miercuri	8 - 9 ¹ / ₂	Catehismul	Ist. naturală	Logica	Ist. univer.	Morala
	9 ¹ / ₂ - 11	Ist. biblică	Geografia	Ist. univer.	Econ. rurală	Pastorală
	2 - 4	Sintacsul limbei rom.	Istoria bisericească	Cântări și tipic într'o sală		Veterinăria și dietetica
Joi	Dimineața	Aplecație agronomică				
	D. amiază	Recreație				
Vineri	8 - 9 ¹ / ₂	Geografia	Istoria bisericească	Matematica	Retorica	Dogmatica
	9 ¹ / ₂ - 11	Aritmetica de d. Facaș	Compuneri românești	Retorica	Economia rurală	Morala
	2 - 4	Caligrafie de către unul din pedagogi	Aritmet. de D. Filipescu	Aplecații din matematică	Practică de cuvinte bisericești	Practică de cuvinte bisericești
Sâmbătă	8 - 9 ¹ / ₂	Catehismul	Ist. naturală	Logica	Ist. univer.	8-10 Pastorală
	9 ¹ / ₂ - 11	Ist. biblică	Compuneri românești	Ist. univer.	Construcții economice	
	D. amiază	Cântări și Tipic				

ANEXA No. 27.

Orariul Seminarului Veniamin pe 1844—45.

(Dosar No. 16 din arhiva Seminarului Veniamin: „Acta științelor orânduite în Seminarie“, pag. 28)

	CANDIDAȚII	ANUL I	ANUL II	ANUL III	ANUL IV	Cursul II a Teologiei
Luni	8—9 Ist. sf. în tălcuire	Catohisul	Eclesiastica	Ist. desericicească	Omiiletica	Ist. filosofiei
	9—10 Catohisul	Cet. și tălc. evang.	Sintaxul	Retorica	Logica	Dogmatica
	10—11 Cetirea la întreg	Istoria sfinț.	Ist. universală	Scripturistica	Exerc. retoricești	Exerc. retoricești
	2—3 Aritmetica	Gramatica rom.	Geografia	Ist. și geog. Patr.	Limba latină	Latina
	3—4 Istoria Patriei	Aritmetica	Limba latină	Latina	Medicina	Dogmatica
Marti	8—9 Scrisoarea	Catohisul	Tălcul apostol.	Ist. desericicească	Invăț. religioase	Ist. pragmatică
	9—10 Catohisul	Cet. și tălc. evang.	Ist. universală	Mărtur. ortodoxă	Ist. desericicească	Ermeneutica
	10—11 Manehnicul	Caligrafia	Aritmetica	Retorica	Limba elină	Limba elină
	2—4 Cântări și tipic în toate clasele.					
Miercuri	8—9 Ist. sf. în tălcuire	Catohisul	Eclesiastica	Ist. desericicească	Omiiletica	Ist. filosofiei
	9—10 Catohisul	Cet. și tălc. evang.	Sintaxa	Retorica	Logica	Dogmatica
	10—11 Cetirea la întreg	Istoria sfinț.	Istoria univers.	Scripturistica	Ex. retoricești	Exerc. retoricești
	2—3 Aritmetica	Gramatica rom.	Geografia	Ist. și geog. Patr.	Limba latină	Limba latină
	3—4 Istoria Patriei	Aritmetica	Limba latină	Limba latină	Medicina	Ist. pragmatică
Joi	8—9 Scrisoarea	Catohisul	Tăl. apostol.	Ist. berericească	Invăț. religioase	Ist. prăzmatice
	9—10 Catohisul	Cet. și tălc. evang.	Ist. universală	Mărt. ortodoxă	Ist. desericicească	Ermeneutica
	10—11 Manehnicul	Caligrafia	Aritmetica	Retorica	Limba elină	Limba elină
	2—4 Reocreație la toate clasele					
Vineri	8—9 Ist. sf. cu tălcuire	Catohisul	Eclesiastica	Ist. Desericească	Omiiletica	Ist. filosofiei
	9—10 Catohisul	Cet. și tălc. evang.	Sintaxa	Retorica	Logica	Dogmatica
	10—11 Cetirea la întreg	Istoria sfinț.	Ist. universală	Scripturistica	Exerc. retoricești	Exerc. retoricești
	2—3 Aritmetica	Gramatica rom.	Geografia	Ist. și geog. Patr.	Limba latină	Limba latină
	3—4 Istoria Patriei	Aritmetica	Limba latină	Limba latină	Medicină	Dogmatica
Sambătă	8—9 Scrisoarea	Catohisul	Tălcul apostol.	Mărt. ortodoxă	Invăț. religioase	Ist. pragmatică
	9—10 Catohisul	Istoria sfinț.	Aritmetica	Retorica	Ist. desericicească	Dogmatica
	10—11 Manehnicul	Caligr. fia	Limba latină	Limba latină	Limba latină	Limba latină
	2—4 Cântările și tipicul la toate clasele				Limba elină	Limba elină

Se încuvințează spre întocmai
M. Mitropolit.

urmare.

ANEXA No. 28.

Plângerea rectorului Filaret Scriban către Mitropolit în
privința acuzațiilor ce i se aduceau de rău voitori.

21 Iunie 1846.

(Dosarul din arhiva Mitropoliei Moldovei No. 939 intitulat: „Acta comisiilor ... etc.“ fila 22 și urm.)

1)..... să nu luați lucrurile unor oameni cunoscuți de slabi cu atâta înșămnare; căci nevrednicia lor nu meritează de a turbura o persoană înaltă și sfințită care în grelele înpregiurări de față (ce numai duhovnicește vi le-ași descoperi) are de a săvârși niște alte puneri la cale însutit mai vajnice.....

2) Deși în toată Eoropa duhul de răscoală este aspru pedepsit mai virtos în așezămînturile de creșterea tinerimei spre a nu se pildui în vietorime spre mai departe încercări, pe care eu..... mai bine de un an am început... a le simți... în obștimea aceștii case.....; totuși în deplin încredințându-mă cum că sculara a unor scintii la minte nu au fost numai un ce personal, ci mai vârtos un duh turburător..... urmat chiar din partea acelora care după chemarea lor sânt datorii..... a propovedui pacea și dragostea..... apoi eu deplin încredințat din hîrtiile ce I. P. S. S. le-ți priimit și din acele ce mi s'au dat... lăsînd de o parte jignirea ipolipsului mieu..... vă aduc la cunoștință că focul trebuie stâns din ațîțarea lui mai nainte de a izbucni.....

3) Ce atîrnă de comptabilitatea aceștii casă, pentru care eu cu sufletul și trupul sînt răspunzătorii, bine voiți a lua în băgare de seamă că duple toate scăderile ce ați făcut nu este un prisos din biudget de cât ca la 16.000 lei, din care neapărat au a să plăti peste biudget următoarele condee:

a) Ca la 5.000 lei reparațiile tuturor caselor;

b) 3.000 lei vechilului în pricina cu Bărnova; 3.000 lei ridicarea planurilor a 3 moșii ce sânt în lucrare; 3.000 lei o moară de cai ce acum se face.....

Supuind toate acestea... I. P. S. V. duple datoria slujbei cu care sânt însărcinat și de care rog pe D-zeu să-m(i) dea închipuire de a mă putea slobozi de ar fi cu puțință cât se poate mai în grab..... să hotărîți odată liniștea aceștii casă bantuite. Aceea ce atîrnă de secretariu, eu spre a nu ramăne lucrurile jos i-am făgăduit ai da chiar din leafa mea câte una mie lei.

ANEXA No. 30.

Jurnalul comisiunii instituite pentru cercetarea neînțelegerilor
din Seminarium.—10 Februarie 1847.

(Dosarul din arhiva Mitropoliei Moldovei No. 939 intitulat: „Acta comisiilor urmate la Seminarium din Monastirea Socola“ din 1847—59, fiila 2 și urm).

La 10 Februarie 1847 o comisiune compusă din Mitropolitul Moldovei, Episcopii eparhioți și Arhimandritul Teodorit, egumenul mănăstirei Râșca, fac cercetare despre: «arătările rectorului acei seminarii Arh. Scriban că unii din clericii ar fi unelind comploturi, ar fi vrînd a da foc școalelor și că s'ar fi ajuns cu misionarii apusenii»—«jalba a trei clericii că rectorul nu le-ar da atestaturi».

1. La plîngerea celor 3 clericii, răspunde rectorul că nu le-a dat atestat, fiind-că ei n'au avut purtări bune și au avut relațiuni cu misionari catolici; clericii tăgăduesc.

2. Rectorul zice că în două nopți a observat că se plănuia o ridicare a clericilor răsvrătiți ca să dea foc încăperilor școlii și să se lupte cu profesorii și cu clericii partizani ai rectorului; că profesorul Buțoreanu a ținut în biserică o predică cu subiect necuviincios și că voește a fi desărcinat de obligația de rector.

Clericii tăgăduesc.

Acuzația contra lui Buțoreanu despre discurs o găsește comisia neîntemeiată.

3. O altă plîngere a rectorului e contra propagandei apusene, care prin misionarii ei caută să-l pue rău pe el cu chiriarhii.

Comisia socotește că aceste afirmări n'au nici un temei.

Comisia încheie ast-fel :

«Din prescrișăle mai sus împrejurări încredințându-ne că imputările rostite cu atăta ușurință n'au venit din altă de cât o nechibzuință care au dat loc di vrajbe personale pentru că nici sămni de revoluție s'au văzut în acei pârăți trei clericii, nici misionari nu numai în Socola n'au fost și nici sunt, dar nici în Moldova și acel profesor pe care-l prepune de aghent, nu numai în Socola au avut bune și religioasă purtări, dar încă și astăzi se află întrebuintat de guvernul Valahiei directorul școlilor din Craiova; în nădejde di îndreptare în viitorime am venit în socotință de a nu face vre-o formală lucrare și în acest scopos am poroncit clericilor și profesorilor de a-și urma datoriile păzând datornicu respect convenit rectorului, iar pe rectorul în diosăbi l-am sfătuit să-și urmeze datorie, făcându-l să înțăleagă că toate câte au arătat fără a le dovedi chiar adevărați de ar fi fost vinovăția l-ar fi privit mai mult pe sine. Pentru că :

a) Dacă nu-și ar fi și împlinit profesorii datoriile lor precum s'a propus acum, aceasta după articolul X din partea I din regulamentul Seminariei cade tot în vinovăția rectorului ca asupra unue ce au fost îndatorit a răportui Epitropiei și a ceri deslegare pentru ori-ce urmare necuviincioasă, iar nu a-î recomandui și a le da atestaturi de bun, vrednici și sânguitori.

b) Dacă s'ar fi și alunecat vre unul din profesori sau clericii la nescaî fapte de necuviință, greșala mai mult privește pe rectoru, (ca unul

ce în a lui purtare de grijă și răspundere s-au lăsat învățătura și moralu tinerilor din Seminarie), de cât pe cei ce ar fi căzut în vino vâție, pentru că rectoru prin de aproape și neadormită privighere trebuie să simtă toate mișcărilor în parte a fiește-căria și prin măsurii înțelepte, prin sfătuirii și pilde bune să-i îndrepte pi cei căzuți (raportuind Epitropiei în ori-ci întâmplări), pentru că a lui esti răspunderea înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor când tinerii din Seminarie nu ar răspunde la scoposu și așteptare ocărmuirei, care jărtfește în-sămnnate sumă și îngrijări pentru acest așezămînt.

b) Dacă ar fi simțit oare care sămne de tulburare saũ de alte abateri a profesorilor saũ a clirilor, de la instrucțiunile și prințipiile sfintei noastre relighi, trebuie îndată și fără întârziere să aducă aceasta la știința Epitropiei spre a să luoa măsurii, iară nu să le născocească spre a-i sluji de armă pentru că ca profesor de theologie saũ apostol lui Cristos trebui singur să dee pilde ucenicilor săi de blândeță, răbdare și dragoste către omenire... (?) vrășmaș și partidă din tinerimea ce nevinovată ce i s'au încredințat pentru niște sfârșituri bune și mântuitoare.

g) Dacă aũ venit în vre'o neînțelepire cu vr-unu din profesori la îndreptarea acestuia să urmeză după instrucțiunile din reglement cap pentru disziplină și după învățăturile Mântuitorului cuprinsă în Evanghelie Matei cap, 18, stih 21, 22, 23 și 25, iară nu a ține și a coace în protiva lui zavistie și pizmă.

d) Că cuvioșia sa ca rector trebui să cunoască că menirea și chemarea cliricilor este a să crești în Seminarie potrivit cu duhul învățaturii cei mântuitoare Matei cap. 5, stih 13 și cap. 28, stih 18, iar nu a face din trănșii unelte turburătoare, pentru că la tot felii de întâmplare nu aũ trebuit a-și înființa partidă ce pi toții a-i privi ca pe unul fiindcă toții alcătuesc o singură răsadniță dată în cultivare lui din cari urmează a să culegi roduri mântuitoare iar nu defăimătoare.

e) Că cuvioșia sa pisti toată îngrădirea ce aũ avut prin reglementu Seminaristic aũ făcut pășiri neiertată pe lângă toate celalalte, și în primire de tineri în Seminarii fără vârstă și fără meritele cuvenite, aducându-și rudeni vărându-i printe cliricii din acărora dovedit stricat moral pute a să innăravi rău toții dacă providența n'ar fi îngrijit mai bine de duhurile lor și în sfârșit.

j) Că să s înțeleagă mai bine cu ceia ce însamnă pe hărtie pentru că între celalalte și cuvântu că cuvioșia sa «aũ început a zidi pravoslavie în Socola» il dezvălești pre simplu în critică în priviri că pravoslavnică credință în Moldova este păzită de veacuri, și nu are trebuintă acum de începători zidirii sale; și spre a se încredința mai bine de acest adevăr dacă nu l-aũ cunoscut aũ trebuit să cerceteze și ar fi văzut că mai cu samă numai pravoslavnică credință aũ fost ce întâi pricină ca prințipatele aceste să poată câștiga ocrotitoare protecție a rosienescului pistol, la care aũ fost primiți și Arhirei Mol-

doveni precum Petre Movila și alții; când noi socotem lucrurile liniștite ne-am pomenit cu cuvioșia sa prin înscrisu din 31 Ghenar aș adaos a propune că nu poate fi în Seminarie cu nește profesori și clirici stricați, fără a-i departa pe aceia cu totu trimețându-i catiheți pe la ținuturi, iară că nedepărtându-să nu vroeste a sta nici la examene, am întrebuințat și în acest prilej în destule sfătuirii ca să-l aducem la dreapta cunoștință să înțaleagă că nu-i sânt vinovați nici clirici nici profesori aciia asupra căroră și-au urzit patima și că dacă cuvioșia sa îi cunoaște de stricați cum își posvolește însuși a-i propune tot odată vrednici pe la ținuturi; toate aceste aș fost zădarnice căci nu s'aș supus a-și urma îndatorirea nici după poronca ce i s'aș dat ca din partea Epitropiei, nici după aceia de a face ascultare ca un călugăr la care îndatorește chiar podvigul monahicesc, adăogând încă în fața noastră neînfrănată rostire că mai bucuros va bea otravă de cât va măi fi în Socola cu profesori și clirici pomeniți măi sus; în privirea aceștii îndărătniciei am venit în lămurire că rămânerea cuvioșiei sale în Socola ar fi vătămătoare liniștii și buneii cuviință ce trebui a să păzi acolo, în cât de acest adevăr pătrunzându-să și însuși, aș măi adaos prin înscris și verbal cerând eșirea sa și depărtare; decî după așa împregiurări noi socotim a să încuviința cerirea rectorului și în locul lui pentru a nu sta cursul învățăturilor să să rânduiască ori pe doctorul de legi Bojinca care a măi fost în Socola ori pe caminarul Petru Cămpanu având amândoi destoiniciile ce de acest post, după care rânduire apoi să se pue în lucrare o ghine-rală regularisire între profesori și măi cu samă între clirici între cari mulți sânt primiți fără însușirile cerute de regulamentul siminaristic pentru care să închee acest jurnal și prin anafora să se supue cunoștinței pre înălțatului Domn spre deslegare de urmare.

(ss) **Meletie Mitropolit.**

Veniamin, (Episcop Roman)

Sofronie, (Episcop Huși)

Teodorit Arhimandrit, (Egumen Râșca).

ANEXA No. 30.

Plângerea comitetului Seminarului către Mitropolit despre nedisciplina elevilor din școală. 15 Aprilie 1847.

(Dos. din arhiva Mitropoliei Moldovei No. 939 intitulat: „Acta comisiilor... etc.“ fila 13).

Școlerii Seminariei aș luat acum de curînd... un vînt în cît pînă și un copil de 12 ani aș fost astăzi în stare în gura mare de a rosti cele măi scandaloase sudălmî înprotiva șef pedagogului. Disziplina inspectorului nu poate să ție nici decum buna orînduială, că ori și ce

călcare de regule nu poate fi nici macar întrebată; căci de îndată ce aceasta urmează de către inspectorul, să ivește vinovatul încungîurat ca de o cvardie de știuții resculați. Este de jălit a mai spune că frate s'aŭ sculat înprotiva fratelui.

.....
 Direcția... plecat roagă Epitropia... a regularisi lucrurile... (și) a da deslegare cum să se urmeze.

(ss) Arh. Filaret, Rector, Dr. Velini Comis, Ierod Melchisedec Inspector.

ANEXA No. 31.

Model de atestat pentru candidații veniți din provincie cari reușiau la examen și se recomandau Mitropoliei.

10 Februarie 1847.

(Dosarul din arhiva Seminarului „Veniamin“ No. 36 intitulat: „Lista ecsamenelor candidaților pe 1847.“ pg. 11).

Atestat.

Prin acest atestat se adeverește cum că candidatul Cosma Dimitriul din satul Tolhasca ținutul Sucevei Eparhia Sfintei Mitropolii, în urmarea adresului departamentului Bisericesc cu numărul recomăndu-indusă de către direcție catihetului ținutului Roman aŭ urmat cursul învățăturilor orânduite pentru candidați și anume Catehisul mic, Istoria Sfintei Scripturi pe scurt, culegeri din pildele lui Solomon, tâlcuirea rânduelilor Bisericești, cele patru lucrări ale aritmeticeii, cetirea și scrisoarea. Din care cercetându-se la Seminarie la 10 a curgătoarei lunii Febroarie în ființa rectorului și a mădularilor direcției aŭ răspuns de mijloc la toate sus însemnatele obiecte; pentru care sub îndatorire de a învăța și pe poporenii săi rugăciunile și cele 10 poronci i s'aŭ dat acest atestat întărit cu pecetea Seminariei și iscăliturile mădularilor direcției.

Către Mitropolie.

Candidatul Cosma Dimitriul din Eparhia Sfintei Mitropolii făcând pregătirile cuviincioase la Seminarie și depuind examen din științele orânduite pentru candidați precum adiverează atestatul ce i s'aŭ dat de direcție cu supunere îl recomănduește Inalt Prea Sfinții Voastre spre cea mai de departe lucrare rugându-vă tot-o-dată ca să bine voiți a poronci de a nu i se opri atestatul ce a rămânea în păstrarea a aceluie ce l-aŭ câștigat potrivit formilor sholastice și a driturilor și îndatoririlor candidaților cărora ieî după atestaturile lor trebuie a urma cu învățăturile cu care s'aŭ înzăstrat.

ANEXA No. 32

Programa celor două secțiuni ale cursului Seminarial după reforma Mitropolitului Meletie 1848.

(*Manualul Administrativ al Moldovei, Partea II, pg. 355 și urm.*)

Cursul învățăturilor secția I-a Seminariei.

Anul I. Catihisul, Ist. sfântă a vechiului Testament, citirea și tâlcuirea evangheliei, tâlcuirea leturghiei și alte rândueli bisericesti, gramatica moldovinească cu dicte și eserciții, citire cu glas mare, caligrafia, aritmetica, cântările bisericesti.

Anul II. Invețatura tainilor și legii evanghelicești, citirea și tâlcuirea faptelor și cărților sf. Apostoli, gramatica—stil, istoria și geografia bisericască, aritmetica, cântări bisericesti.

Anul III. Invățături dogmatice din cartea lui Petru Movilă, ritul bisericesc, ritorica, istoria bisericască, cântări bisericesti.

Anul IV. Datoriile preoților, deprinderi de ritorie, cântări duhovnicești, medițina casnică, limba și gramatica latină, cântări bisericesti, limba elină.

Cursul învățăturilor în secția II.

Anul I. Tâlcuirea proorocilor, cărțile sf. părinți în raport cu textul bibliei, Istoria biblică și ecliziastică. Limba elenă, citirea textelor sfinte, istoria profană, geografia.

Anul II. Istoria eclesiastică, istoria profană, teologhia dogmatică, teologhia morală, ritorică, loghică, psihologhie, istoria filosofiei, istoria patriei.

Anul III. Teologhia păstorală, ermenevtica sacră, legile canonice, traduceri din latinește și grecește, facere și rostire de cuvinte.

ANEXA No. 33.

Regulamentul Seminarilor din 23 Ianuarie 1848.

(*Manualul Administrativ al Moldovei, vol. II pg. 359. No. 825 „Reglement pentru Seminarile de învățatura clericilor aprobat de Domn la 23 Ianuarie 1848“.*)

CAP. I.

Reorganizația Seminariei din Monastirea Socola.

§ 1. Această Seminarie atărnă de scaunul Mitropolitului țerei și de epitropii rânduiți de Domnul....

§ 2. Seminariea va ave un director și profesorii trebuincioși cari

împreună formează un comitet îngrijitoriu a învățăturilor preuțești Ei vor fi aleși de P. S. Mitropolit cu epitropii și întăriți de Domnul.

§ 4. Științele se vor învăța pentru totdeauna în limba Patriei potrivit cu stilul bisericesc osebit de limba grecească apla; iar paradoșirea științelor se va urma în Seminariea Socolei pentru învățătura științelor din secția I și în Seminariea mai înaltelor științi cuprinse în secția II-a.

§ 5... Scoposul Seminariei este îndoit și anume:

a) de a crește persoane vrednice de a purta... sarcina preuției, întru cât privește îndatoririle preuților de mir...

b) de a informa și pregăti... clirosul monahicesc menit pentru egumeni, protosingheli, arhimandriți și archierei...

§ 7. Cursul învățăturilor în secția I: 1) catihisul și tâlcuirea lui pe larg, 2) istoria bisericeii, vechiul și noul testament, 3) gramatica românească cu aplicație la citire și scrisoare, 4) istoria universală și a Patriei pe scurt, 5) aritmetica, 6) geografia, 7) tipicul cu tâlcuirea rânduelilor bisericești și cântările bisericești, 8) retorica pe scurt cu învățăturile sfinților părinți și cu deprinderi la alcătuirii, 9) învățătura păstorească (datoriile preuților de mir către poporenii), 10) limba grecească apla.

Toate aceste obiecte se vor împărți pe patru profesori.

§ 11. Secția II... spre învățătura fețelor mênite pentru înaltul cliros... Aceste științe mărginite pe patru ani: 1) tâlcul sfintei scripturii cu învățarea și cetirea sfintelor canoane apostolicești, a soboarelor și a sfinților părinți, 2) istoria bisericească, 3) geografia în toată întinderea ei, 4) limba elinească și acea rusască, 5) filosofia morală cu istoria ei, 6) retorica cu învățăturile sfinților părinți și cu alcătuirii de cuvinte, 7) teologia dogmatică, morală și păstorală, 8) loghica, 9) istoria universală.

§ 14. Această Seminarie a științelor mai înalte... cât pentru locul înființării se va chibzui de către epitropie unde ar găsi mai potrivit.

§ 16. De la epitropii atîrnă administrația generală atît a părții învățătorei cât și a iconomieii...

§ 19. Jurisdicția asupra personalului Seminarieii o are numai epitropiea...

§ 22... Igumenia monastireii Socola se desființează pentru totdeauna.

§ 23. Numărul... clericilor în cuprinsul Seminarieii din Socola se va mărgini la 80...

§ 24... Vor fi primiți numai feciori de preuți, de diaconii și de dascalii bisericești din prințipatul Moldaviei... în vîrstă de la 16—25 ani și care vor fi petrecut cu bune ecsamene obiectele școalelor bisericești înființate pe la ținuturi prin catiheți sau normale... și de pe la alte școli private...

§ 26. Părinții sau patronii tinerilor ce se vor găsi vrednicii vor da chezașii în scris că... fiii lor... vor intra în tagma bisericească... iar

când din rea voință n'ar îmbrățoșa această tagmă... vor plăti cheltuelile... 1.000 lei pe an. Ei asemenea sunt datorii... a îngriji de îmbrăcămintea lor și cărțile trebuitoare...

§ 28. Tinerii primiți la începutul anului se vor supune unei cercări și dacă cel mult în șase luni se vor cunoaște nedestoinici... să se depărteze din Seminarie...

§ 31. Ecsamenile sânt publice și se țin de două ori pe an, eara la sfârșitul lui Ianuarie și vara la sfârșitul lui Iunie, ele se vor face în ființa epitropiei, a întregului corpus al Seminariei și a publicului...

Anecsa lit. a.

I. Directorul fiește căria Seminarie trebuie să fie o persoană înzestrată cu științi temeînice și însușiri moralicești... El va fi ales de epitropie... și întărit de Domnul... El nu are nici un amestic în trebile economiei... va lua aminte dacă urmarea slujbelor d-zeești se păzește întocmai dupre tipic...

II. Directorul va ave cea mai de aproape privighere asupra cursului învățăturilor cuprinse prin acest Regulament... se va afla față în toate duminicile la Comitet...

III. El va îngriji pentru ecsamine...

IV. Pecetea Seminariei se va păstra de către directorul Seminariei.

VI. Profesorii vor fi aleși de către epitropie...

VII... Paradosirea va urma în toate zilele, afară de duminici și sărbătorii...

VIII. Profesorii împreună cu directorul se vor aduna odată pe săptămână...

XXIV. Doctorul Seminariei ales și orânduit deadreptul de către Epitropie va fi datoriu a cerceta starea sănătății personalului Seminariei neapărat de două ori pe săptămână.

Anecsa lit. b.

Art. I. Sameșul cu chizeșie se alege de epitropie și se întărește de Domnul...

Art. II. Sameșul la începutul fiește căria lună primește de la Epitropie suma de bani trebuincioasă pentru ținerea institutului...

Art. IV. Iconomul fiind ales și rânduit de Epitropie este însărcinat cu privigherea trebilor economiei din lăuntru și din afară a Seminariei...

Art. V. Pentru fie-care persoană aflătoare în cuprinsul Seminariei se însemnează câte giumătate oacă pâine și 150 dramuri carne pe zile de fruct.

Anecsa lit c.

Art. I. Cliricii seminariști... trebuie să fie mulțemitori făcătorilor cei de bine, adică stăpânirii și Patriei, iar această mulțemire se cuprinde în buna orândueală, în întreaga moralitate religioasă... nedipartați din lăuntru Seminariei zi și noapte...

X. Profesorii ce se vor întări în posturile lor, sânt statorniciți pe viață întru cât nu se vor abate de la datoriile chemării lor...

XI. Profesorii... necăsătoriți vor șidea înlăuntru Seminariei...

XII. Profesorii Seminarilor mirenii se vor folosi de aceleași drituri precum și ceilalți ai școalelor publice, iar profesorii preuți atárnă de la răsplătirea ce ar găsi de cuviință chiriarhul.

XIII. Directorul și profesorii Seminariei științelor mai înalte... vor fi aleși de către Epitropie dintre călugări...

XVIII. Pedagogii se vor alege de către directorul în unire cu profesorii Seminariei...

XXI. Catihetul, pe lângă paradosirea cu care este însărcinat ca profesor, va ave doosebită îngrijire pentru a împlini cliricii cu sfințenie cele duhovnicești ale religiei.

XXIII. Duhovnicul Seminariei se va alege numai de presfințitul Mitropolit...

Art. IV. Nesirguința cliricului, însoțită și mai ales de călcări morale, în cât să se afle în parados cu lecția zilnică neînvățată, asemenea necuviincioasă purtare cătră deaproapele și de asemenea lui conscoleri, saū cătră vreunul din învățetorii de orî-ce clas ar fi, prin neîmfățoșarea cu cucerie saū cătră vre-una din persoanele însărcinate cu prîvigherea creșterei și a pedagogiei, asemenea purtare se socotește ca o urmare cu totul nemoralnică, drept aceasta este oprită cu asprime și după împregiurări potrivit canonisită.

Art. IX. Toate abaterile cliricilor... se vor canonisi cu certările următoare: muștrare în particular, muștrare în public, nepriimirea în scaunul scolilor, prînz în deosebî, oprire de la preumblare, post mai îndelung, note rale, aspre amenințări și canonisiri potrivite, repetuirea clasurilor, depărtarea din Seminarie.

ANEXA No. 34.

Orariul Seminarului Veniamin pe 1848—49.

(Dosarul No. 45 din arhiva Seminarului Veniamin intitulat: „Acta examenilor”, pg. 5.)

		CLASA I	CLASA II	CLASA III
Luni	8—9 $\frac{1}{2}$ 9 $\frac{1}{2}$ —11	Catihisul pe scurt Limba grecească în toate clasele	Gheografia în toate clasele	Tâlcuirea rânduelilor bisericești
2—4 Muzica vocală în toate clasele.				
Marți	8—9 $\frac{1}{2}$ 9 $\frac{1}{2}$ —11	Aritmetica Practica la tipic și citire	Istoria patriei Catihisul pe scurt	Practică la tipic Istoria universală
2—4 Cântările bisericesti și tipicul în toate clasele				
8—9 $\frac{1}{2}$ Limba grecească în toate clasele.				
Mercuri	9 $\frac{1}{2}$ —11	Gramatica românească	Istoria sfântă	Gheografia
2—4 Muzica vocală în toate clasele.				
Joi	8—9 $\frac{1}{2}$ 9 $\frac{1}{2}$ —11	Catihisul pe scurt Practică la tipic și citire	Gheografia Istoria patriei	Tâlcuirea rânduelilor bisericești Istoria bisericască
2—4 Cântările bisericesti și tipicul în toate clasele.				
8—9 $\frac{1}{2}$ Limba grecească în toate clasele.				
Vineri	9 $\frac{1}{2}$ —11	Gramatica românească	Istoria sfântă	Istoria universală
2—4 Muzica vocală în toate clasele.				
Simbătă	8—9 $\frac{1}{2}$ 9 $\frac{1}{2}$ —11 2—3 3—4	Gramatica românească cu exerciții Practica la tipic Aritmetica	Catihisul pe larg Gheografia Aritmetica Practica la tipic	Tâlcuirea rânduelilor bisericești Istoria bisericască Istoria universală Gheografia

ANEXA No. 35.

Orariul zilnic al elevilor din Seminarium. 30 Octombrie 1848.

(Dosariul din Arhiva Seminariumului Veniamin No. 45 intitulat: „Acta examinilor clericilor din Seminarium Centrală din anii 1818—51“).

4—4½ clerici se scoală, se îmbracă și se spală, 4½—5 rugăciunea de dimineață, 5—7½ pregătirea pentru clasuri, 7½—8 gustarea, 8—11 urmarea la clasuri, 11—11½ răsuflarea, 11½—12 prânzul, 12—12½ răsuflarea, 12½—2 învățarea lecțiilor, 2—4 urmarea la clasuri, 4—4½ răsuflarea, 4½—7½ învățarea lecțiilor, 7½—8 cina, 8—9 exerciții la cântări bisericești, 9—9½ rugăciunea și apoi culcarea.

ANEXA 36.

Orariul Seminariumului Veniamin pe 1849—50.

(Dosarul Sem. Veniamin No. 45).

		CLASA I	CLASA II	CLASA III	CLASA IV
Luni	8—9½ 9½-11 2—4	Catichisul mic Limba grecească în toate clasele Cântările bisericești în clasa I, II și III	Sintacsul Limba grecească în toate clasele	Tâlc. rând biser.	Ritorica Istoria univers.
Marți	8—9½ 9½-11 2—4	Aritmetica Limba grecească în toate clasele Muzica vocală în toate clasele	Sintacsul Limba grecească în toate clasele	Istoria univers.	Cânt. bisericești
Mercuri	8—9½ 9½-11 2—4	Limba grecească în toate clasele Gramatica rom. Cântările bisericești și tipicul în trei clase	Istoria sfântă	Gheografia veche	Pastorala Ist. bisericească
Joi	8—9½ 9½-11 2—4	Catichisul mic Gramatica rom. Recreație în toate clasele	Sintacsul Istoria patriei	Tâlc rând biser. Ist. bisericească	Pastorala Ist. universală
Vineri	8—9½ 9½-11 2—4	Limba grecească în toate clasele Gramatica rom. Muzica vocală în toate clasele	Istoria sfântă	Ist. universală	Pastorala
Sâmbătă	8—9½ 9½-11 2—3 3—4	Gramatica rom. cu exerciții Cântările bisericești și tipicul	Catichisul pe larg Gheografia nouă Aritmetica Cântările bisericești și tipicul	Tâlc. rând. biser. Ist. bisericească Aritmetica	Ritorica Pastorala Ist. universală

ANEXA No. 37.

Legiuire pentru organizarea învățăturilor bisericești în
Moldova. 7 Iulie 1851.

(Manualul Administrativ al Moldovei, vol. II, pg. 376 și urm. No. 829. Titlul: „Legiuire pentru organizarea învățăturilor bisericești în Moldova, votată de divanul obștesc și întărită prin ofisele domnești din 7 Iulie 1851 supt No. 50 și supt No. 19 către divanul obștesc.“

§ 1. Nimenea nu se va putea rânduî nici horotonisi de cât numai din acele fețe care vor înfățoșa mai întâiū atestat de deplinirea cursului învățăturilor teologhicești

§ 2. Pentru a se putea și pe viitorime înlesni țara cu asemenea fețe și a se pregăti din bună vreme în Seminaria Socolei, se va urma de acum deplin curs al învățăturilor teologhicești în două secții, cea întâia pentru Clirosul mai de gîos în eparhia Mitropoliei pe un curs de patru ani și cea de a doua pentru clirosul mai înalt din toată țara, pe un curs iarăși de patru ani; iară pe la cele-lalte două eparhii Roman și Huși se va înființa numai secția întâia pentru clirosul mai de gîos.

§ 3. Pentru a avea școlari pregătiți din cari să se completeze clasele acestor trei Seminarii, se vor ține și de acum școalele bisericești ținutale, unde se vor învăța științele . . . pe un curs de doi ani.

§ 6. Fiincă în Monastirea Socola urmează a rămâne Seminaria centrală, unde are a se pregăti clirosul mai înalt care dupre canoane trebuie să fie de partea monahicească, apoi această Seminarie va avea o formă cu totul ca și Monastirile atât în rândueala bisericească precum și în rânduelile chipului viețuirii.

§ 7. Zidirile neapărate pentru încăperile așezământurilor Seminariicești se vor face din veniturile Monast. Socola și la neajungere din cassa centrală.

§ 8.

Clirosul mai înalt, ca privighitoriu asupra religiei, este totodată privighitoriu și asupra învățării dogmelor; iară ghenearnica cărmuire a așezământurilor Seminaricești este încredințată unei epitropii alcătuită din Mitropolitul țării cu epitropii eparhioți și din Ministerul averilor bisericești și al învățăturilor publice; această epitropie va avea de agîutoriu și organ al său un comitet duhovnicesc alcătuit: 1) din rectorul Seminariei centrale, 2) Inspectorul ei, 3) Catihetul, 4) Iconomul, 5) Secretariul cari toți, afară de secretariu, vor fi parte bisericească. Canțelaria tuturor lucrărilor va fi a șezată în Seminaria centrală supt privigherea și povățuirea aceștii epitropii, comitetul numit: *a)* va regularisi îmbele cursuri de învățături, *b)* va primi și slobozi pe clirici, *c)* va controla pe sameș și iconom, *d)* va închipui

budgetul... e) va priveghe disziplina... f) va priveghe sporiul sau scăderea veniturilor și cheltuelilor.

B) Lăuntrelnica administrație a fieșcăreia seminarii va fi încredințată la un osebit rector. . .

C) Rectorii . . . vor fi parte bisericească . . .

F) Profesorii scoalilor bisericești de prin ținuturi vor avea atârnaarea lor de la seminaria acelei eparhii. . .

H) In disziplina scolastică nu se vor întrebuinta pedepse trupești și îngișitoare. . . .

K) Științele se vor paradosi în limba românească. . . .

L) Primirea clericilor și a fraților în seminarie se va face dela vârsta de 15 până la 25 ani.

§ 10. In seminaria centrală din Monastirea Socola, pentru cursul mai înalt, se vor priimi acei ce s'ar deosebi prin talent, morală și ar avea dorință de așu (sic) înainta cursul, pentru care vor da chizășii că vor îmbrătoșa tagma bisericească, având săvârșite cursul învățăturilor mai de gios. . . .

§ 11. Pe cheltuiala averii clirosului se vor ține în socoteala Seminariei Socola una sută clirici interni, din care 25 pentru cursul mai înalt, în a Romanului 70, în a Hușului 40, la toate aceste seminarii pot urma externii (sic) câți vor voi.

§ 16. Pentru a avea profesori cu depline învățături apoi de cu bună vreme din Seminarie centrală se vor trimete câte trei sau patru tineri spre desăvârșire pe la Academile de teologie ale altor țări.

ANEXA lit. A.

Seminariile eparhiale pe 4 ani.

Gramatica românească, Istoria sfântă pe larg, Istoria bisericească pe scurt, Aritmetica toată, Geografia nouă și veche, Istoria universală și a Patriei pe scurt, Ritorica, Dogmatica, Pastorală, Limba grecească, Limba rosiană (care nu va fi obligatoare), Muzica vocală, Cântările bisericești și tipicul pe larg, Cetirea și tălcuirea Noului Testament.

Seminaria centrală pe 4 ani.

Istoria bisericească pe larg, Logica cu psihologia, Istoria filosofiei, Omiletica cu exerciții ritoricești, Arhiologia biblică, Istoria universală pragmatică, Erminevtica, Scripturistica, Eclisiastica, Relighiozistica sau teologia fundamentală, Teologia morală, Dritul canonic, Teologia polemică, Limbele: latinească, rusască și franțeză (nu vor fi obligatoare).

ANEXA B.

Școlile ținutale pe 2 ani

Catihisul, Istoria sfântă, Tâlcuirea rânduelilor bisericești, Aritmetica până la proporții inclusive, Cântările și tipicul pe scurt, Cetirea și scrisoarea după gramatică.

ANEXA No. 38.

Veniturile și cheltuelile Seminarului «Veniamin» în anul 1853.

(Dosarul No. 23 din arhiva Seminarului „Veniamin“ intitulat: „Acta științelor ce se cer de către Epitropie pentru a se trimite la mai înalte locuri pe anul 1852—1855.“ pg. 21.)

Veniturile Seminarului Mănăstirei Socola în anul 1853.

Din anul trecut 67.788 lei 18 parale

Veniturile anului curent:

Moșia Socola	23.508
Schitul Duca și Băcioaia	13.320
Moșia Ezăreni	20.394
Moșia Rafaila	51.840
Suma legiuită din averile Clerului pământesc	95.500
De la departamentul Bisericesc	30.000
De la moșia Bârnova	2.000
	<u>236.562</u>
Total	304.350 și 18 parale

Cheltuelile Seminarului și ale școlilor Bisericești de prin ținuturi.

Pentru întreținerea bisericii Seminarului	4.500
Lefile personalului bisericii	9.100
Lefile profesorilor	61.100
Nouă catiheți de prin ținuturi	32.400
Lefile ramului economic și cheltuelile în interesul fondului	14.760
Lefile slugilor Seminarilor	9.660
Întreținerea schitului Rafaila și reparații	12.000
Biblioteca și tipărirea cărților școlastice	7.100
Pensii	6.140
Menagiul	54.000
Încălzitul și luminatul	9.000
Reparații, medicamente	11.800
Total	231.560

ANEXA No. 39.

Orariul Seminarului «Veniamin» pe 1853—54.

(Dosar No. 23 din arhiva Seminarului „Veniamin”: Acta științelor se să cer . . . pag. 38)

	CLASA I	CLASA II	CLASA III	CLASA IV	CLASA V	CLASA VI	CLASA VII
Luni	8—9 ^{1/2} 8 ^{1/2} -11	Gramatica rom. Ist. patriei Limba elină	Limba elină (unite?) Ist. universală Ritorica	Logica Limba elină (unite trei clase?)	Ist. bisericească Limba elină (unite trei clase?)	Patrologia	
	2—4	Cântări bisericești în toate clasele					
Marți	8—9 ^{1/2} 9 ^{1/2} -11	Sintaxul Latina	Ist. noul. așez. Geogr. veche	Ist. univ. Ist. biseric.	Limba latină (unite?)	Limba latină (unite?)	
	2—4	Aritmetica	Limba latină (unite?)		Ist. biseric. Dogmatica (?)		
Miercuri	8—9 ^{1/2} 9 ^{1/2} -11	Geogr. nouă. Aritmetica	Liturgica Limba elină	Mărt. ortodox	Intr. în teolog. Limba elină	Omiletica (unite?)	
	2—4	Geogr. nouă	Tipicul	Ist. biser.	Ermineutica		
Joi	8—9 ^{1/2} 9 ^{1/2} -11	Text din bibl. Limba elină	Ist. vech. așez. Tipicul	Geogr. sfântă ritorica	Ist. biseric. Introducere în sf. scriptură	Dogmatica Ist. univers.	
	2—4	Limba roșiană în toate clasele					
Vineri	8—9 ^{1/2} 9 ^{1/2} -11	Limba latină Limba elină	Limba latină (unite?) Ist. noul. așez.	Geogr. astron.	Logica Limba latină	Ist. univ.	Ist. biser.
	2—4	Muzica vocală în toate clasele					
Sambătă	8—9 ^{1/2} 9 ^{1/2} -11	Limba latină Aritmetica	Ist. patriei Ist. vech. așez.	Ist. univ. Mărt. ortod.	Ist. univ. Arheologia biblică	Psihologia Ist. filosofiei	Arh. biblică. Ist. filosofiei
	2—4	Cântările bisericești în 4 clase					

ANEXA No. 40.

Adresa departamentului averilor bisericești și al învățăturilor publice către Epitropia Seminarului cu privire la neregulele constatate în Seminaru. 23 Noembrie 1853.

(Dosarul No. 939 din Arhiva Mitropoliei Moldovei intitulat: „Acta comisiilor...” pg. 31 și urm).

Onorabilei Epitropii a Seminarii Veniamină.

No. 6.199 An. 1853 Noembrie 23 Iași

Cu adresa preaosfințitului Mitropolit No. 1.996 s'au priimit raportul comitetului Seminariei cu alăturările pe lângă cele cerute de departament.....

Institutul acestei Seminarii, după raportul și lămuririle date de către însuși comitet, să înfățoșază acum pe neașteptate nu numai desorganizat, dar totodată și abătut, prin aplicațiile urmate dea dreptul din partea aceluși comitet, de la așezămintele ce-l îngrădesc și anume:

1). Când nici chiar o scoală începătoare nu poate să existe fără din adins reguli, inspecții și programă de învățătorele ce predă, Seminarăia această singură (din neîngrijirea comitetului) să află în faptă lipsită până și de programa neapărată..... Pentru al doilea an până la Sept. 1853 și pentru anul de față al treilea, Seminarăia aș stat și stă încă fără programă, în cât de sine aș urmat să fie împedecate și cursurile învățăturelor în vreme când cursul cheltueleur aș fost ne-precurmat și în vreme când zisul comitet după § 8 datoră a să îngrijă să reguleze ambele cursuri de învățătură, conform legiurii citatului § Lit k.

2). După poronca Onor. Epitropii prin care... s'au cerut de la Comitet să înfățoșeză programa actuală, el... în loc de programă actuală, care lipsăște pe acest an, precum aș lipsit și pe anul trecut, înfățoșază... spre a să încuviința de Epitropie, programa ce aș închipuit acum ca să se aplice pe curgătoriul an scolastic. Din împărțirea cursurilor și a obiectelor, această programă să vederează în contra legiurii organizărei învățăturilor bisericești, pentru că nu este separată, ce confundată la un loc fără sistemă învățătura și a secției I și a secția II din anexa lit. A precum și acea din anexa lit. B. Pentru că din această cumulație a învățăturelor rezultă și neputința de a să păzi legiură § 11 ca numai 25 de internă să se fie pe cheltueala Seminariei în cursul mai înalt a secției II. Pentru că în cei patru ani ai secției I lipsesc cu totul din programă unele obiecte prevăzute prin legiure, precum dogmatica și pastorala, care sânt și cele mai neapărate, iar geografia astronomică necuprinsă în legiure să vede introdusă în osăbi ca o știință cu totul separată. Pentru că în cursul de șapte ani arătați în planul de programă, morala, care este baza învățăturelor biserecești și a societăței ominești, nu figurează nici de cum ca știință separată precum să cere prin legiure.

3). Una din cele d'întăi pricină pentru care Seminarăia nu răspunde la înalta ei menire și învățăturele în ea se află amalgamate și împedecate, este în mare parte și pentru că unii dintre profesori nu au cunoștințele trebuitoare spre a răspunde la chemarea lor și pentru că fiind profesori sânt totodată ocupați și cu alte însărcinări bisericești și materiale, zădarnicindu-să unele prin altele și rezultând a nu să îndeplini nici unele după cuviință

D-lui Comisul Velini profesor de filosofie este și secretariul este și samis este și vechil al Seminariei . . .

Protosinghelul Ierimiea este profesor de științele catehetice... este preot leturghisitoriu... este membru comitetului Seminariei, este și Iconom mănăstirii și institutului, primind și leafa anuală de 1800 lei destinată prin budget pentru cincă randași, 2.000 pentru îmbrăcăminte clericală saraei și 2.500 pentru cumpărare de cărți la bibliotecă, fără să aibă epitropia în privirea acestor sumă vre-o știință dacă și cum să întrebuițează.

Ieromonahul Isaia Vicol este profesor suplent de istoria noului și vechiului Testament și tipicul... este duhovnic Seminariei, este și liturghisitoriu la biserică.

Ierodiac. Gheorghe Sandovici este paradositoriu de muzichie și Testament, este și scriitoriu la cantilera comitetului... ține strana mică la biserică și uneori loc de diacon la sfânta slujbă.

De asemenea cu mai multe însărcinări să găsească și alte fețe, agiungând ca și din clericii interni, trecuți în catalog, să fie apoi însărcinați și plătiți cu lefi ca psalți, ca suplenți, ca pedagogi, ca profesori de limbă streine, ca bibliotecari ș. a. fără să înceteze unii ca aceștia a se număra totdeodată și între școlarii interni care să țin la învățătură pe cheltueala statului.

Din această neorânduială și stăruință de a nu încăpe în locurile vacante profesori de din afară, competenți a le îndeplini, provine tristul rezultat descoperit din însuși lămuririle triimeasă de către acel comitet, adevă:

Clericul Ion Pârvu mai bine de zece ani de când să ține cu cheltueala statului în internatul Seminariei și de abia acum [a] intrat în anul al 6-lea de învățătură, priimind totodată și leafă pentru postul de suplent.

Scriban Romil... de zăce ani... în anul al 5-lea de învățătură.

Stamatin Gheorghie în al cincilea an în internat... în al triilea an de învățătură.

Stamatin Anastasie... al triilea an în internat... în anul întâiu de învățătură.

Sighinescu Gheorghe de zece ani... în anul al 5-lea, primește leafă de bibliotecar.

Stefănescu Anastasie... al noulea an... în al patrulea an de învățătură.

Solescul Mateiū al optulea an de internat, în anul al cincilea . . .
 Moisiu Ioan al zăcelea an . . . anul 6-lea de învățătură și . . . leafă
 de suplent de limbă streine.

Tomozii Dimitrie al 8-lea an . . . al 5-lea de învățătură . . . leafă de
 suplent catihetului . . .

Platon Grigorie al 10-le an . . . anul 4-lea de învățătură.

Udrea Vasilie ținut în internat și neintrat încă nici într'un clas . . .

Filimon Ion asemenea . . .

Buțureanu Ion de la Febr. 1852 se ține în internat și încă până acum
 nu este intrat la învățătură.

4) După catalogul matricular de cliricii aflători în internat numărul
 lor de acum să arată a fi de 98. Prin împărțirea acestor elevi în clase
 să vadă a fi de toți numai 83, între care sunt trecuți încă și elevii află-
 tori profesori în posturi. S'aū luat iarăși aminte că precum dintre
 internii însămnaiți prin catalog uniū nu să vadă în clasuri, de asemenea
 alții însămnaiți prin clasuri, nu să găsească înregistrați în catalogul inter-
 nilor în cât s'ar socoti aceștia ca ecsterni, dacă comitetul prin raportul
 citat n'ar da încredințare că externi nu să află în Seminarie.

Acestea nepotiviri în cataloage sînt iarăși dovezi a completei con-
 fuziū în care să găsește acum institutul.

5) Copia instrucțiilor pentru catiheții de prin ținuturi priimită de la
 Comitet . . . nu să fie instrucția acea cerută prin legiuirea din 1851
 § 8 lit. F . . . de vreme ce tocmai din anul 1846 . . . să vede împăr-
 țită catiheților și comitetul Seminariei. . . . n'aū avut îngrijirea a să
 încredința nici dacă aceste vechi instrucții să păzesc întocmai, căci
 reviziile anuale după art. IX . . . nu s'aū urmat . . . și din aseme-
 nea neprivighere aū rezultat abaterile unora din catiheți și cutezarea
 lor de a lua plată de la candidați pentru adiverințele de învățătură,
 despre care mai denainte în deosebii saū adus la cunoștința Epitro-
 piei în urmarea tânguirei priimită la acest departament.

6) In lista profesorilor și suplenților actuali în Seminarie priimită
 de la comitet . . . saū observat că nu se citează în privirea acelor
 ce aū numai atestate datele unor asemenea precum și autorizațiile ce
 aū de a profesa . . .

7) Pentru instrucțiile pretinsă de § 17 a legiuirei, Comitetul rapor-
 tează că ele nu saū făcut încă din pricină că legiuirea acum lucrătoare
 nu de mult saū pus în aplicație . . . Insa legiuirea este . . . aplicată
 încă din anul 1851 și de atunci chiar aū și trebuit înființate acele in-
 strucții . . . care dacă nu saū făcut aū fost . . . din singurul îndemn
 a prelungi membrii Comitetului dispozițiile lor fără vre-o mărginire . . .

Aceste abateri culese din chiar lămuririle priimate de la Comitet, De
 partamentul în temeiul § 64 . . . mijlocește a să lua în de aproape
 privire . . . etc.

Semnat, Suțu (?) D. D. Istrati.

Șef secției, G. Sion.

(Rezoluție)

1853 Dechembrie în 3. Din indemnul adresii de față a departamentului, cercetându-se astăzi de către Epitropie încredințările în ființa rectorului și a secretariului seminariei Socola sau luat deplină încredințare despre toate abaterile urmate din partea cometetului acei seminarii de la legiuirea organizării învățăturilor bisericești, încât spre reorganizarea ei conform așezământului urmând trebuința de o cercetare locală, neapărată după starea în care saū discoperit agiuns acum institutul, chiar din însuși lămuririle câte au înfățășat cometetul, și care cercetare să să întindă atât în privirea ramului învățăturilor cât și a ramului iconomic. Epitropia în temeul § 14 incuviințează a se lua următoarele măsuri cerute de starea de față a semenariei: 1) să se înființeze o comisie alcătuită de trei membri înzăstrată cu cunostințele trebuitoare și anume pe Sf-sa Arhereul Vladimir Sophan Ieriniopoleos, dd. Postelnic Gheorghe Asache și Căminariul Gheorghe Seulescu. 2) Membrii aceștii comisii, facându-lisă din partea Epitropiei adresă poftitoare a primi asemenea însărcinare de mare însămnătate să vor chema aice împreună de îndată:

a) spre a cerceta la fața locului toate despozițiile urmate din partea cometetului în contra legiurii în privirea învățăturilor și a ramului iconomic. Supuind descoperirile la cunoștiința epitropiei, spre care sfârșit se va comunica comisiei în copie adresa de față a departamentului.

b) Deși după § 8 lit *a* și *k* este în sarcina cometetului a regula ambele cursuri de învățătură, și a înjgheba programa după care să se prede științele, însă de vreme ce cometetul nu au îndeplinit această îndatorire a lui, stând de la semestrul întâiu al anului 1851 seminariea fără nici un feliu de programă și prin urmare stând de asemenea împiedecat și cursul învățăturilor—ear planul de programă înjghebat acum de către acel cometet după dinadinsă poruncă ce i saū dat nu răspunde nici de cum la legiuire.

De aceea epitropia să găsește nevoită a pune în vederea tot a acestii comisii ca împreună cu comitetul să alcătuiască programele îndeosebi în mărginirea legiurii, pentru școalele ținutale pe doi ani, după anexa lit. *B* pentru seminarii eparhiale pe patru ani după anexa lit. *A* și pentru cursul mai înalt în Seminariea centrală pe patru ani. Pe care programe comisia să le supue Epitropiei spre a se observa și incuviințându-se, a se pune apoi în aplecație de îndată spre a se putea înainti cursul învățăturilor.

c) Tot această comisie va cerceta dacă în rânduirea profesorilor actuali saū urmat întocmai după §... lit. *D* din legiuire, deosebind pe acei ce sunt aplicați, fără să aibă atestatele cuvenite pentru știința, talentul și moralul lor, și fără să se fi făcut la numirea lor concurs prin examen, ca după lămurirea comisiei, să se poată rândui în posturi profesori competenți.

d) Comisia va fi chemată a să încredința, și a informa pe epitropie despre cauza pentru care șholerii pierd anii în internatul seminariei fără a face nici un progres la învățătură.

e) De vreme ce instrucțiile cerute de § 17 de la anul 1851 și până acum nu s'au alcătuit dinadins în scop ca cometetul să poată dispoza nemărginit și fără știrea și incuviințarea Epitropiei, comisia va fi chemată în alcătuirea și acestor instrucții răspunzătoare trebuinții, care se vor observa în urmă de către Epitropie dinpreună cu rectorul.

3. Până când semenariea se va organiza și cometetul complectat după așezământ își va lua direcția hotărîtă de legiuire, ca să nu se mai prilejască nuaă necuviinți și dispoziții abătute, fără știrea epitropiei urmează de nevoie a se lua și a se țină cântileria și arhiva lucrărilor respective în S. Mitropolie.

4. Departamentului i se va răspunde cu copie de pe închierea de față despre măsurile luate de către epitropie.

(ss.) *Sufu* (?).

ANEXA No. 41.

**Testamentul Arhimandritului Ghermano Vida, fost profesor la
Seminariul «Veniamin». 14 Octombrie 1853.**

(Dosarul Casei Școalelor Mapa 6, fascic. 8).

De vreme ce întâmplarea cea viitoare este neprevădută și necunoscută nici îngerilor pentru că numai la Dumnezeu sunt toate cunoscute, drept aceea eu Iero-Arhimandritul Germanu Vida, profesor din Seminaria Socolei, am socotit mai înainte până a nu mă cuprinde sfârșitul vieții și până sunt în întregimea minții să fac testamentul și să dovedesc gândul meu către moștenitorii mei cei aleși, cari voesc să chivernisească averea mea mișcătoare și nemișcătoare, după trecerea mea din viață:

Ce întâiu mă rog lui Dumnezeu să-mi erte mulțimea păcatelor ce am greșit ca un om într'această lume. Mă rog și tuturor creștinilor cui ce voi fi greșit să mă erte și de mine încă să fie ertați și blagosloviți.

Averea mea mișcătoare și nemișcătoare care se cuprinde: într'o casă, o dugheniță aflătoare în Iași mahalaua Boghiului (?), nisce viișore, 211 galbeni bani în act, două sineturi unul de 500 galbeni și unul de 4437 (patru mii patru sute treizeci și șapte lei), de asemenea și cărțile le las toate Seminariei sub condițiunile următoare anume:

Din acei două sute unsprezece galbeni ce sunt dați spre păstrare la duhovnicul seminariei, imi vor face înmormântarea, toate grijile până la împlinirea de șapte ani și desgroparea. Cu înmormântarea vor cheltui optzeci de galbeni, cu grijile până la 40 de zile treizeci și unul de galbeni, până la împlinirea de 7 ani, șasezeci galbeni și cu desgroparea patruzeci de galbeni. Despre toate aceste cheltueli însărcinatul va da lămurită socoteală comitetului Seminariei.

Din sinetul D-sale boerului Filip Scorțescul o mie de lei să se împartă la săraci și ceilalți bani să se dea rudelor mele cari se vor ivi cu bune dovezi și după pravilă.

Din sinetul D-sale sărdarului Manolache Zalariu, treisute de galbeni să se dea fondosu[lui] bibliotecii Seminariei pentru tipărirea cărților ei școlastice, din care la tipărirea fie cărei ediții cincideci exemplare să se împartă gratis cu înscrierea numelui meu, eară cu 200 două sute de galbeni se va face un rând de vestminte preoțesci de stofă bună și cruce mare ferecată cu argint pe sfânta masă.

Casele cu dughenița le las în folosul Seminariei spre a se face școală bisericească în casă, de asemenea și viile. Spre lămurirea acestor vii adaug: că de și parte din ele sunt cumpărate pre numele D-sale Zugravului Oatu, însă aceasta s'a făcut numai iconomicos pentru ore-cari

împrejurări a mele de atunci, însă mărturisesc în frica lui D-zeu că ele sunt drepte a mele cumpărate cu banii mei având și documentele.

Tote cărțile mele cu înscrierea numelui meu în ele le dau bibliotecii Seminariei spre a mă pomeni cei ce vor ceti în ele. Din Cea-slóve și Psaltiri] o sută exemplare să se trimită la Patria mea cari se vor împărți gratis pe la bisericii prin Episcopul eparhiot tot cu înscrierea numelui meu.

Aceasta e voința mea și orî cari din moștenitoriî mei saũ din judecãtorîi duhovnicescî orî politicescî s'ar ispiti a-mî strãmuta hotãrãrea sã fie neiertatî de D-zeu și de mine pãcãtosul.

«Iscãlit Γερμανων Αρχιμανδριτης ὁ Βιδα.

și noi fiind poftitî de sfinția sa am subscris ca martoriî.

«Iscãliți Archimandritul Neofit Scriban, Protosinc. Melchisedec, Protosinc Ieremia Iconomu, A Velini Comiș, Hristofor Scriban, Ieromonahul Isaia Vieol, Paisie Ieromon Tutoveanu, Agatanghelu Ierodiac, Diaconu George Sandovici, V. Galinu. 1853. Octombree 14.

ANEXA No. 42.

Raportul Consiliului de Miniștri cãtrã generalul Budberg prin care se înainteazã memoriul Ministrului de Instrucțiune publicã privitor la situația Seminarului, urmat de acel memoriu.

28 Maiu 1854

(Dosarul lit. G. No. 177 din Arhiva sucurs. din Iași intitulat: „Dela peripiscei pentru Seminarua Socolei“ (pg. 101).

A son excellence

M-r l'aide de Camp Général, Lieutenant Général de Budberg, commissaire extraordinaire et plénipotentiaire dans les Principautés de Moldavie et de Valachie.

Rapport.

Le département du culte et de l'instruction publique a présenté au Conseil un référé sous No. 2.828 accompagné d'un mémoire concernant l'état actuel des écoles ecclésiastiques. Il a ajouté en même temps que quant aux desordres qui regnent dans le séminaire, il s'occupait de concert avec Son Eminence le Métropolitain, a y apporter le remède possible.

Le conseil administratif, présidé par Son Excellence Monsieur le Vice-Président, ayant examiné au préalable le mémoire, a l'honneur de le soumettre ci-joint à Votre Excellence, en ajoutant respectueusement qu'à son avis, il serait bon d'adopter le principe de la nomination d'une commission spéciale, chargée de discuter les points contenus dans le sus dit mémoire et de présenter un projet de règlement pour les fins ultérieures.

(ss) *Catargi.*

F. Balș N. Mavrocordat.

P. Mavrogheni A. Sturdza.

1854 Mai 28.

Mémoire.

Le Règlement Organique, pour assurer l'existence et la carrière des ecclésiastiques du pays, au chapitre III annexe B prescrit des dispositions spéciales pour la dotation des prêtres, des diacres et des chœurs et fixe en même temps, en proportion avec la population des communes, le nombre de ceux qui sont nécessaires pour y desservir l'office divin. Afin d'arriver à former des prêtres qui répondent à leur mission, il ordonne (chapitre IX § 418) l'établissement d'écoles basées sur les principes de la morale sacrée et d'un enseignement systématique; et au même chapitre § 415 il statue qu'on n'admettrait plus dans les ordres religieux que ceux des laïques qui auraient terminé le cours régulier de leurs études théologiques au séminaire de Socola.

Le soussigné conformément aux prescriptions qui lui sont imposées au § 4 des instructions spéciales inscrites par le règlement ecclésiastique, parmi ses autres attributions, croit de son devoir d'appeler l'attention du gouvernement sur l'état du clergé ainsi que des écoles où ce clergé reçoit son enseignement.

Le clergé séculier destiné à propager la morale de l'évangile parmi le peuple, appelle particulièrement l'attention du gouvernement. Il est à remarquer que la plupart de nos prêtres chargés d'une aussi importante mission ne possèdent ni les connaissances littéraires les plus élémentaires ni les connaissances spirituelles nécessaires à leur vocation. On peut même hardiment avancer qu'ils ne sauraient inspirer le respect qui convient à leur saint ministère.

Pour pouvoir s'expliquer cet état de choses, il est urgent d'examiner scrupuleusement l'organisation et l'état des écoles destinées à pourvoir à leur éducation intellectuelle et morale.

Ces écoles après avoir traversé, depuis la promulgation du Règlement organique, plusieurs phases de modifications, furent soumises enfin en 1851 à un règlement spécial de réorganisation, lequel, après avoir été approuvé par le divan général et confirmé par le Prince Régnant, fut confié, dans son application, à la tutelle des séminaires, composée du Métropolitain et des Evêques diocésains, et du chef du département ecclésiastique et de l'instruction publique.

Quoique conformément au règlement organique, le séminaire institué à Socola, ait eu pour destination l'instruction du clergé séculier, le règlement spécial susmentionné, établit deux classes de clercs, la 1-ère peu instruite celle des prêtres, et la 2-è plus avancée celle des moines; distinction peu conforme à sa mission et aux besoins de la société; lesquels s'ils demandent que la classe des moines reçoive une instruction plus cultivée par la raison que c'est dans cette classe que se recrutent les sommités de l'église, ils demandent avec tout autant de fondement que la classe des prêtres soit pourvue d'une instruction toute aussi avancée, leurs fonctions les appelant à être en contact

journalier et immédiat avec la foule qu'ils doivent moraliser, tandis que la généralité des moines par leur genre d'occupation et d'après le sens même de leur nom (*μοναχός*) est plutôt appelée à vivre dans la retraite.

D'après ce règlement les études sont organisés de la manière suivante :

Les jeunes gens qui se destinent à l'état ecclésiastique, sont tenus d'abord de faire un cours qui dure deux ans dans des écoles nommées primaires, établies dans les principales villes de district; d'où ils doivent passer dans les séminaires épiscopaux dont le cours comprend deux degrés, le 1-er pour le clergé inférieur (prêtres, diacres, etc.), et le second pour le clergé supérieur (moines, hégumènes, etc.).

Dans la réalité, le résultat de cette réorganisation démontre de la manière la plus évidente l'insuffisance de ce système.

En effet, les écoles de district ou primaires, composées d'un seul catéchiste, sans programme régulier comme il convient à une école publique, sans uniformité de système et de méthode, et éloignées de toute inspection, ne peuvent répondre à leur destination: Dans ces écoles, les clercs, bien loin d'accomplir les deux années prescrites, et d'acquérir par là les connaissances de première nécessité, en sortent le plus souvent sans posséder même les éléments de l'écriture, de la lecture, de l'arithmétique, de la grammaire ou de la géographie; sans accuser pour cela la capacité des catéchistes professeurs il est à observer que c'est plutôt le système établi et le manque de méthode dans l'enseignement, qui produisent un pareil résultat; car ce serait un non sens d'admettre qu'un professeur puisse mener et avec quel que fruit deux classes qui doivent de plus être réparties en plusieurs sections selon le degré de capacité et l'âge des élèves.

Il en résulte que la plupart des personnes qui désirent vouer leurs enfants à la carrière de l'église, devinant ces déficiences, préfèrent les préparer pour le séminaire, dans les écoles primaires publiques, de façon que les écoles clericales deviennent par là même, inutiles et superflues.

Après les écoles primaires vient (*sic*) les séminaires, dont l'un est celui de Socola, institué avant la promulgation du règlement organique et situé à proximité de la capitale et dont l'autre a été institué il y a un an à peine à l'évêché de Houchi, celui de l'évêché de Roman n'est pas encore établi.

Ces séminaires placés sous des curatelles mixtes, composées des évêques diocésains, chacun pour son district et du chef du département ecclésiastique, dépendent plus spécialement des comités spirituels que le règlement institue sous le titre d'organe de la curatelle.

Encore que le soussigné n'arrivât au poste de chef de ce département, son prédécesseur, en sa qualité d'administrateur de l'instruction publique et de membre de la curatelle du séminaire de Socola, vou-

lant s'assurer de l'état de cette institution et s'étant, après informations prises, convaincu de la désorganisation dans laquelle elle se trouvait, demanda et obtint qu'une commission fut nommée de la part de cette curatelle à l'effet de faire une enquête et de proposer les moyens d'amélioration.

Cette commission, composée de S. S. l'évêque titulaire Vladimir Su-hopan Irinoupoleos et de deux autres membres compétents ayant présenté son rapport sur le résultat de ses investigations, le soussigné n'a pu voir sans étonnement l'exposé fait par la dite commission sur l'état de désordre dans lequel se trouve cet établissement. A la suite de quoi son Eminence le Métropolitain et le soussigné, voulant se convaincre par eux-mêmes de l'état des choses existents et ayant procédé à une seconde enquête sur les lieux, ils ont acqui la certitude que, si d'une part l'exposé fait par la dite commission pourrait être considéré comme exagéré sous certains rapports, l'état de l'institution est bien loin d'être satisfaisante.

Quelques citations suffiront pour en donner une juste idée, par exemple: manque complet de statuts ayant trait à la discipline générale tant des élèves que des professeurs; manque d'un programme d'étude rationnel et invariable, selon que cela est de rigueur dans toute école; manque de registres matriculaires; admission et renvoi d'élèves par le comité sous autorisation aucune de la part de la curatelle; application de peines corporelles, contrairement à la lettre du règlement scolastique; manque de professeurs au point que l'enseignement de beaucoup d'objets est confié à des suppléants, qui sont encore eux-mêmes élèves; irrégularité dans la tenue de la comptabilité; dépenses faites par le comité en dehors de ses pouvoirs; cumuls d'emplois et plusieurs autres désordres auxquels le Règlement de 1851 donne un libre champ.

De telle sorte que sans une réforme radicale tant dans le système d'enseignement établi, de même que dans la partie matérielle, cette institution ne saurait offrir aucune perspective de progrès et d'amélioration.

En effet ce Séminaire ne pouvant produire les candidats nécessaires, pour remplir le vide qui se fait sentir dans les rangs du clergé, l'on est forcé de contrevenir à l'esprit du Règlement Organique, et même du règlement spécial, et de sacrer prêtres, les candidats qui sont censés avoir accompli le cours des deux années primaires, auprès des catéchistes des districts.

Pour ce qui concerne le Séminaire de Houche, sa direction se trouvant plutôt sous la juridiction immédiate de Son Eminence l'Evêque de ce diocèse le Dep-t ecclésiastique ne pouvant entrer en communication directe avec le Comité qui le régit, le soussigné quoique membre de la curatelle, en vertu du règlement existant, n'est pas à même d'en donner ici une relation quelconque. Un tel état de choses, en

milieu d'un Etat et d'un gouvernement chrétiens, appelle une réforme radicale :

1). Créer un règlement spécial qui établisse l'instruction sur un principe plus large et plus rationnel, et qui la rende obligatoire, tout pour le clergé séculier, que pour le clergé régulier sans distinction.

2). Soumettre les biens séminariaux à la même administration que les autres biens ecclésiastiques, et adopter, pour la partie de l'enseignement spirituel, un système de surveillance plus sérieux dans son application, et.

3). Limiter le nombre des prêtres dans les villages et surtout dans les villes, en proportion du nombre des églises, et de la population, conformément au Règlement Organique.

Mais créer des écoles pour préparer des clercs dignes de leur mission, sans aviser en même temps à assurer aux membres du clergé séculier un sort meilleur et plus en rapport avec leur haute mission, serait encore une fois manquer le but qu'on se proposerait; car la dotation prescrite par le règlement Organique n'étant pas suffisante pour assurer leur subsistance, il en résulte qu'un grand nombre d'individus si peu qu'ils aient acquis de connaissances dans les écoles ecclésiastiques telles qu'elles sont constituées aujourd'hui, voyant le sort déplorable des prêtres, préfèrent renoncer à la carrière à laquelle ils se destinaient, pour embrasser celle des emplois civils, qui leur offre la perspective d'une existence plus aisée.

En effet, si l'on considère le sort des prêtres de rang inférieur on voit que la dotation qui leur est assignée, et qui consiste en une simple portion de terrain, que les propriétaires sont tenus de leur accorder, n'assure pas suffisamment leurs besoins; de telle sorte que celui qui est appelé à accomplir le service divin et à moraliser les villageois, se trouve réduit à s'occuper des plus rudes travaux manuels, ou de spéculations qui dégradent son caractère.

C'est pourquoi le prêtre qui aurait fréquenté les écoles pendant plusieurs années, et acquis un certain degré de culture intellectuelle, ne voudrait plus aller exercer son ministère dans un village, s'il devait être réduit à une aussi triste condition, et si on ne lui garantissait une existence plus facile et plus convenable.

Bien qu'une pareille réorganisation qui porterait sur une classe entière d'individus ne puisse être obtenue que par la réforme du système établi; cependant, s'il est vrai que les institutions doivent suivre les besoins d'une société et les progrès de sa civilisation, les observations ci-dessus, méritent d'être prises en considération et d'attirer la sérieuse attention du gouvernement.

P. Mavrogheni.

ANEXA No. 43.

Protestul Mitropolitului Moldovei contra înlocuirii
rectorului Filaret Scriban. 22 Maiu 1857.(Dosarul No. 939 din arhiva Mitropoliei Moldovei intitulat: *Acța comisiilor...* pag. 50.)*Cînstitului Departament al averilor clerului.*

Adresa acestui Departament No. 2.994 ne-aŭ umplut de mirare și ne aŭ dat pe față țintirile adevărate ale guvernului.

După ce d-lui Vornicul averilor bisericești aŭ venit la noi și aŭ stăruit subt felurite cuvinte ca să iscălim o anaforă plină de învinovățiri ne-întemeete asupra Teofiliei sale Arhiereului Filaret Scriban și noi i-am propus că trebuie să cercetăm mai întâi de este vinovat, iară nu să-l osăndim deadreptul pe lucrări sfârșite și fără vre-un temeî astă-zî.

După ce Exelensia sa Caimacamul aŭ stăruit în persoană cătră noi ca să iscălim această anafora pentru ca se depărteze pe Teofilia sa Arhiereul Scriban din postul ce ocupă la Seminaria Socolei.

După ce d-lui Ministru din lăuntru logofătu Vasile Ghica viind la noi aŭ cerut să ne vorbască în taină despre trebî însemnătore și îndată ce ne-am aflat singuri Ne au scos iarăși citata anafora în po-triva Teofiliei sale Arhiereului Scriban și aŭ început a Ne dice: că iscălirea Năstră întru această anafora este mijlocul ca să Ne punem bine cu Exselenția sa Caimacamul și cu guvernul întreg; după ce la tôte stăruințele sale răspunsul Nostru aŭ fost că Noi nu putem osăndi pe nime mai nainte de a cunoște că este vinovat, apoi atuncia D-lor Ministrul Ne-aŭ declarat că dacă Ne înprotivim la cererea ce ne face d-lor vor fi siliți a depărta singuri pe Arhiereul Scriban din postul său de la Seminaria Socolei căci așa cer împrejurările.

Dacă sfatul și acel departament și-aŭ luat odată drept scop să lo-vască în dreptățile Chiriarchiei, se treacă peste legile țări svârlind afară din posturi persone bisericești; dacă drepturile ce ne dă bise-rica în fața bine credincioșilor nu sunt mai mult respectate; dacă au-toritatea năstră scrisă în legile țări nu mai are glas înaintea guvernului de astă-zî; apoi de ce Ne mai împărțesește rezultatul unor lucrări isvorâte din patimă și din țintiri exclusive?

Cerceteze acel departament cu luare aminte și cu voință a afla a-devărul în actele sale și va vedea că orânduirea Arhiereului Suhopan în lucrările Seminariei de la Socola de mult aŭ contenit. Cetească și însuși lucrările sale și va vedé în 1855 că acel departament ne vestește că aŭ cerut de la Domnul Ghica rânduirea altor fețe în locul Arhiereului Suhopan și că prin înalta încuviințare aŭ fost și numite. Vadă apoi anaforaua năstră subt numărul 199 tot acel an dată Dom-nitorului și să va lămuri că Noi nici o dată nu am îngăduit ameste-

care departamentului averilor bisericesti în trebî care nu sunt de competența sa.

Noi am declarat atuncia guvernului aceia ce declarăm și astă-zî, că Seminară Socolei este subț cârmuirea specială ale unei episcopii încheiate de Mitropolitu numai, și de Vornicul averilor bisericesti; . . . că după paragrafu 14 din legea din 1851 Episcopia singură este îndrituită a executa legiuirea din 1851 iară nici de cum sfatul său vornicul bisericesc singur din tôte acestea dar rezultă: că însărcinarea de acuma a Arhiereului Suhopan cu direcția Seminariei centrale nu numai că nu este recunoscută și încuviințată de către noi, precum departamentul prin adresa sa numără 2.944 să încearcă a o înțalege, dar încă depărtarea sa și de la lucrarea comisiei numită în anul 1853 este cerută de însuși acel departament la Domnul Ghica și încuviințată de Înălțimea sa

Sfârșind însă lăsăm în medetația acelu departament și a sfatului o considerație de multă băgare de seamă și care nu poate ave de cât urmări neplăcute și aducătoare de mare răspundere asupra acelor ce le-au motivat.

Noi vrem să zicem că canoanele opresc eșirea din Mănăstirea sa a ori și căruia cleric fără învoirea Chiriarhului; că la anul 1855 departamentul din năutru prin Buletinul numără 25 Martie 31 publică după cererea Noastră ca «Toții egumeni fără osebite de nație, sau de treaptă să le fie oprită intrarea în capitalie dacă nu vor înfățișa a chiriarhului țarei voe înscris». Și astă-zî în protiva canoanelor în potriua publicației departamentului din năuntru, Arhireul Suhopan vine în Eși, se înfățosează la noi, ne declară că guvernul l-au chemat, că l-au numit Rector la Seminară Socolei și cuatează a să împotrivi poroncei ce înșine verbal i-am dat de a se întoarce înapoi la Mănăstire, zicându-ne, că el va asculta de guvern, iar nu de noi Arhipăstoriul și Chiriarhul țării. Acum i-am făcut înscris poroncă a se întoarce înapoi, vom vede ce a face.

La ce țintesc însă asemenea urmări și ce mai este de așteptat? cumpenit-au guvernul consecvințele ce pot decurge din ast-fel de lucrări?

Acest guvern provizoriu are o sferă cu totul restrânsă întră o administrație curat din lăuntru a lucrărilor corente, urmând a fi cu nepărtenire și neutralitate în chestii de idei politice, și el de împotriva se aruncă fățiș pe calea persecuției, în contra acelor care nu sunt de ideile sale, depărtează fețe bisericesti din posturile lor, și samănă neghina nesupunerii și a neascultării între preoții oltariului.

Se medeteze! Se medeteze dar guvernul! asupra unor asemenea fapte!!
No. 839—1857 Mai 22.

ANEXA No. 44.

Raportul secretarului Epitropiei către Minister prin care se plânge că membrii Epitropiei nu vor a lucra.

14 Septembre 1859.

(Dosarul lit. G. No. 177 din Arhiva sucursală din Iași intitulat „Della peripiscei pentru Seminară Socolei.”)

Dupre așezământul onorab. Ministeriū din 1844 și dupre legiuirea în-tărită la 1851, institutul acestui Seminarăiū, atât în ramul științific cât și în acel material al căutării intereselor fondosurilor fiind incre-dințat unei Epitropii compusă de I. P. Sf. Mitropolit și de d. Mi-nistru de culte și instrucție, numai de când eū sunt secretariū ace-s-tei Epitropii adeseori s'aū paralizat din neînțelegerile între sine a membrilor ei, provenite din conflictele ce se isca adese între îmbii șefi ai cultului de la atribuțiile diferitelor interese eclesiastice, în cât neputându-se uni într'o împreună înțelegere, de câteva ori pentru a nu se paraliza marșa lucrărilor Epitropiei, se înainte (poate: înainta) lucrările numai cu iscălitura a unei din membre; acuma însă de la începutul anului curent atât cu cheltuelile casei Seminarăiei ce în tre-cuții anī pe fie-care lună le supunem din partea comitetului Semina-riei onorab. Epitropii spre controlarea și încuviințarea, cât și celelalte curente lucrări a ocârmuirei fondurilor de proprietăția Seminarăiei, precum și acele a ramului științific, înfățoșindu-le la trei miniștri ce în ministeriul acesta aū urmat în anul curent am fost îndreptat de d-nii miniștri: ca mai întâiū să le înfățoșeze I. P. S. Mitropolit ca să le caute și apoi se vor căuta și de d-lor, însă de câte ori m'am prezentat cu lu-crările la P. S., totdeauna m'aū întâmpinat cu o hotărâtoare propu-neră că mai mult nu poate lua parte la lucrările acestei Epitropii, care răspunsuri spuindu-le la doi miniștri ce aū fost mai înainte cu rugăminte de a se căuta măcar de d-lor, am fost amânat cu propu-neră că singuri fără P. S. nu pot a hotări toate lucrările Epitropiei, ci să mai îngădui, că are a se regula curând această chestie; și în asemenea așteptare s'aū prilegit schimbările a două ministerii și lu-crările privitoare pe Epitropie aū rămas neregulate. Apoi, fiindcă și de către Ecselenția Voastră, actualul Ministru, am fost îndreptat să mă înfățoșez atât cu lucrările ce staū zăcătoare pe acest an în canțileria Epitropiei, cât și cu atestatele ce după așezământul seminarăiilor, ur-mează a se da clericilor care la ecsamenul semestrului de vară a anu-lui cerent și-aū îndeplinit cursul învățăturilor legiuit pentru preuții de sate (și de cari clericăi onorab. Ministeriū aū cerut un număr de 17 spre a-ī trimite pentru parohiile vacante din Vrancea); dar de către Pr. Sf. Stăpân am fost îndatorit a spune din parte-ī acestui Ministeriū că nu numai în lucrările atribuțiilor epitropiei seminarăiei nu mai ie

vr'c parte, dar nici în acele ce după legi are în departamentul bisericesc.

Apoi, fiind-că toate cheltuelile ce saũ făcut cu ținerea monăstirei Socola, a internatului seminariei și a schitului Rafaila ce este pe proprietatea seminariei, pensii și altele ce s'au cheltuit după pilda bugetului conținutului an 1858, au rămas necontrolate și neîncuviințate de Epitropie, asemenea și hârtii privitoare la ocîrmuirea proprietăților seminariei din carele unele sînt și de procesuri de împresurări și anume a schitului Ducăi, fac rugăminte onor. Ministeriũ să hotărască o urmare să păzesc, ca nu din mai departe îngăduirea paralizării lucrărilor Epitropiei să se prilejească niscai păgubiri statului atît în proprietățile seminariei cît și în continuarea cursului științifice.

14 Sept. 59.

Buțureanu (?).

ANEXA No. 45.

Memoriu despre starea Seminarului „Veniamin“ făcut de comitetul acestei școli în 1859.

(Dosarul No. 2 din arhiva Seminarului Veniamin : «Acta amploiaților Seminariei dela reorganizația ei din 1851.» pag. 169).

Memoar, Despre starea Seminarului Central al Moldovii 1859.

Basa pe care se întemeia ființarea unor seminarii în Moldova este par. 415 din Regulamentul Organic. Acesta însă n'au fost nici odată executat în deplinul lui înțeles :

a) pentru-că el oprea hirotonia fără atestat de teologie, însă acesta se aplica numai asupra preoților de mir nu și asupra celor de parte monachicească din cari după canoane se fac funcționarii Clerului mai înalt și așa lucrul agiungând la absurditate și ridiculitate ca cum ar urma când soldatului s'ar cere a ști arta militară iar ofițerilor și generalilor nu, cliricii învățați în mare parte refusa a se înrola sub comandanți de asămenea feliu cu cari ei nu se pute înțalege.

b) pentru-că acel paragraf în prevederea sărăcimei preoților de țară dintre fiii cărora se recrutază cliricii Seminariei au legiuit ca nu numai să se interneze cu mîncarea ei și cu îmbrăcăminte un număr de 200 clirici însă nici numărul de 200 nu au fost internat nici pentru îmbrăcăminte s'au regulat ceva. Prin urmare preoții de țară fiind până acum în poziția săteanului de țară ba câte odată și de cerșetoriu, școlile bisericesci în genere au pătimit aceea ce pătinesc și școlile sătești căci dacă săteanul nu-și poate da pe fiul său la școala apropiată din sat cum oare putea preotul a-și ținea pe fiul său doi, trii ani în Politia capitală la gazdă și pe atâția (. . . ?) iarășî externi lângă capitalia țării ? Nu-î locul a descrie aicea poziția miseră a tinerimii preoțesci cu un cuvînt numai se pôte zice că ea au fost tristă.

c) pentru că căpiteniile clerului de și legiuirea seminariilor p. 1 și 4 hotărăște a se da cinurile și funcțiile bisericești mai înalte numai persoanelor (?) cu atestate totuși nu numai că nu proteja prin aceasta luminarea clerului ci dincontra o și pizmuia o și combătea și nici o dată în deregătorii bisericesci nu se cerca atestatul acesta . . . în firea lucrului căci care căpitan ar putea suferi să vadă că soldatul de sub el îl întrece în arta militară? Onoratul minister cunoaște în ce relație stă siminarul din Monăstirea Neamțul cătră părintele stareț de acolo, deci acea relație au fost și a seminariilor către eparhioții seî acesta spune totul. Sub povara acestor trei greutăți se poate zice că seminariile țerii până acum nu mai au vegetat cu toate ostelile neconținute acelora cari sau sacrificat pentru ideia aceia vitală a unei nații care statornicește că sufletul unei nații este clerul.

2. De și legiuirea din 1853 pentru organizarea averilor mănăstiresci legiuiește la paragraful 13 și 14 ca tot prisosul ce va rămâne de la ținerea monăstirilor pămîntene precum și toată subvenția ce se va lua de la monăstirile închinat sub nici un cuvînt să nu se întrebuițeze la altă ceva de cât numai spre înlesnirea luminării clerului; aceasta însă au rămas numai scrisă pe hârtie. La 1844 tot sub asemenea frumos pretext sau luat și averile eparhiale și nici până astă-zi încăperile trebuitoare nus făcute nici în Socola nici la Huși nici la Roman: în Socola din 8 clase patru se țin prin dormitor, la Huși localul de și ne încăpător însă și acela nu este gata, la Roman abia se pot interna 30 de elevi și aceia într'o casă cu chirie, pentru a fi han iar nu școală; școlile bisericești ținotale se țin cu chirie de către catiheți din salariul lor care-l primesc câte 3600 lei pe an și din aceia dau și chiria și încălzirea și plata rîndașului și mobilația. Poate deci ori cine înțelege că fără încăperi analoage nu pot ființa nici institute cum se cuvine.

3. Nu este destulă lipsa încăperilor, să se mai adaoge și . . . (?) ridicole a profesorilor din tustrele seminariile în care profesorii paradosec câte tri patru știnți unul așa în cât chiar în seminariul central abia patru profesori primesc salarii cât primesce unul de la Academie.

4. După rînduiala bisericeî de răsărit clerul mirean este . . . ; o mare parte din fiiî seî rămân orfanî, cea mai mare parte de și aî părinți sunt însă așa de săracî în cât nu pot a-și mărita și fetele și a cheltui cu cvartira la ținuturi și cu îmbrăcămîntea în seminariî pentru 2 și 3 copiiî mai mulți anî, în cât când preot vede că copilul seî au învățat 4 anî nu-l mai poate lăsa de a urma cursul de 8 anî și din asemenea cause abia câte 3—4 ajung a desăvîrși cursul deplin; cu asemenea chip într'un îndelungat viitor se amână luminarea clerului.

Pentru prevenirea unei asemenea împiedicări, în alte țări cu cler însurat sunt statornicite internate pentru orfanîi clerului chiar și pe la școlile ținotale; iară în seminariî și Academiile de Teologie cu toți

fără osebire se și internează se și îmbracă din averile clerului. Reglementul organic a Moldovei paragrafu 415 a prevădută încă de la 1832 asemenea caz de sărăcie și a statornicit a se interna și îmbrăca 200 clericii; însă pentru îmbrăcăminte a unor asemenea până astăzi nu s'a regulat nimica, lăsând încă a zice că mulți din clericii nu aș cum va voi de mizeria clerului de mir și despre greutățile ce s'a întâmpinat și se întâmpină cu clericii, comitetul roagă de a i se erta a cita aici două exemple în destul de întipăritoare:

a) el poate a numi pe o văduvă preuteasă care pentru a-și putea mărta fetile și tot odată a-și ținea și feciorii la școală a fost nevoită a se face spălătoriță la jidani;

b) el poate anumi pe un preot cari aducându-și chiar în astă toamnă copilul la Seminarie s'a adresat cătră rectorul ei cu următoarele cuvinte: «nu aveți vre-un antereu mai vechi ca să-mi dați de pomână căci al meu cum vedeți s'a rupt de tot și nu am cu ce am face altul.» Se întrebă decă acum dacă s'a vădută unde va în lume a se fi putut forma cursurii de facultăți cu fii de asemenea săraci.

5. Asemenea mizeră stare a preuților de mir provine parte din oprirea canonică a preuților de a se ocupa cu comerțul, parte din sărăcia locuitorilor de sate, parte din nimicirea clasei neguțitărești ortodoxe de prin politici (întru atâta în cât chiar în Iași la biserica Sftu Ion Botzătoriu se află la 4 poporenii gospodari 4 preuți gospodari) parte din neproporționata mulțime pe preuți cari recrutați fiind dintre palamarii a căroră educații saș făcut pe la prasnice și cimetrii, rămân săraci cu totul și lasă după ei orfanii și mai săraci; parte din nesiguranța poziției preuțești carea atârână de arbitragiul blagociniului, a protopopului, a dicasteriei și în sfârșit a Episcopului, fiindcă până acum clerului nu s'a făcut nici un reglement pentru administrația sa după cum aș toate clerurile națiilor bine organizate; toate acestea văzându-se de către clericii cari sfârșesc pe un curs de învățatură, cea mai mare parte din ei fug de preoție și așa ostenele și cheltuelile nu-și ajung scopul mai vârtos văzând ei că aș statului civil sunt mai bine tratați și bine plătiți de guvern. Pentru a se stavila oarecum acesta saș fost statornicit o formă de chezășie din partea părinților copiilor, că ei sfârșind cursul se vor face preoți, însă experiența au dovedit aceasta de neablicabil:

1. Pentru că părinții ce dau chezășii sunt așa de săraci în cât pentru opt ani nu aș de unde respunde 8000 lei;

2. Că mulți din ei mor și naș pe cine apuca.

3. Ca mulți clericii sânt orfanii și nare cine da chezășie pentru ei de și sunt vrednici.

Par. 415 din reglementul organic în această chestie merge și mai departe, el oprește de a se da funcții civile la clericii ce ar învăța în seminarie și nu s'ar preoți.

Prot. Iosif Bobulescu, Inspector, istoria bisericească, istoria noului testament, curs inferior	3.000 »	
Arh. Neofit Scriban, logică, psihologie, morală, teodicea, limba elenă.	3.600 »	
Candidat de legi Ion Mandinescu, istoria universală, istoria filosofiei	2.500 »	
Dimitrie Stoica, limba latină.	2.500 »	
Ierodiac. Inochentie, introducere în teologie, sfânta scriptură, omiletica.	1.800 »	
Ierodiac Ieronim, ermeneutica, patrologia, arheologia biblică.	1.500 »	
Protos. Ieremia, catihet, pastorala.	1.800 »	
Constant. Teodorescu, istoria universală și istoria patriei.	1.200 »	
Candidat de legi August Scriban, geometrie, agronomie.	1.800 »	
Ierom. Climent Nicolaș (provizoriu) teologia morală, drept canonic.	2.000 »	
Ierod. Filaret Dimitriu (prov.) istoria bisericească curs superior, latina, pedagogia curs inferior	2.000 »	
Ierodiac. Ghenadie Enăchescu (provizoriu) algebra, evanghelia și elina curs inferior. . .	2.000 »	
Gheorghe Erbiceanu, (provizoriu) retorica, gramatica română.	2.000 »	
Gheorghe Costăchescu } suplenți de latină și elenă.	1.000 »	
Ion Bradul }		
		Total... 34.700
8 pedagogi câte 200	1.600 »	1.600
Învățătorii de la școlile districtuale 5 câte 1800	9.000 »	
5 suplenti câte 600	3.000 »	12.000
<i>Personalul economic.</i>		
I. Buțureanu, casier și secretar	3.600 »	
V. Toma, iconom	1.500 »	
Dr. Basarab, medicul internatului	2.400 »	
Ierod. Anastasie Ștefănescu, scriitor	1.200 »	
Ion Buțureanu, vechil al proprietăților	1.000 »	
Pintilie, servitor	250 »	9.950
<i>Pensiile.</i>		
Maria Alboteanu, fiica lui Enache Alboteanu	800 »	
Clucerul Lupu Ion	1.200 »	
Văduva Casandra a lui Andreiu Teodorescu	400 »	2.400
		Total general . . . 66.900

ANEXA No. 47.

Jurnalul Consiliului de miniștri pentru reorganizarea
Seminariilor. 7 Septembrie 1862.

(Dosar. Minist. Cult. No. 94 din 1862.)

Astăzi în 7 Septembrie anul una mie opt sute șase-zeci și doi, Consiliul Miniștrilor luând în deliberare referatul prezentat de domnul Ministru Cultelor și Instrucțiunii Publice sub No. 13.511;

Considerând că una din cele mai întâi trebuinți publice a căria regulare guvernul s'au găsit nevoit a o grăbi cât mai fără amânare în urma întrunirii administrațiunilor din ambele principate este aceea a îndestulării bisericelor țarei cu personalul de preuți trebuitori pentru datoriile religioase a populațiunei de dincoace și dincolo de Milcov, constatată prin numeroase cereri și stăruințe necurmte din partea chiriariilor respective;

Considerând că pentru a parveni la un asemenea rezultat, guvernul a trebuit să combine o dispozițiune medie și uniformă pentru ambele provincii, trase din două extreme ce se găsesc lucrătorie pentru asemenea casuri dincolo și dincoace de Milcov;

Considerând că în Moldova organizarea de seminarii bine prevăzute cu învățături de graduri superioare au împins pe fostul guvern de acolo să urce învoirea chirotoniilor prin o dispozițiune promulgată în 1860, cu încheierea Consiliului Miniștrilor în Iași, tocmai la un minimum cu totul întins de 11 ani adică după petrecerea candidaților în curs de 4 ani la învățăturile primarii și șapte la cele seminaricești gimnasiale, pe când din contră în România de dincoace de Milcov termenul chirotoniilor se găsește mărginit numai la terminul restrâns de 4 ani seminaricești organizate pentru un învățământ cu totul primar însoțit de aplicațiuni liturgice;

Considerând că între aceste două extreme, numai o măsură medie ne va putea duce pe o cale unitară la indoitul rezultat de a încunjiura ne ajunsurile ce poate presinta pentru țară lipsa de preuți și de a nu chema la asemenea misiune persoane ne îndeajuns pregătite;

Considerând programul proiectat prin consiliul superior de Instrucțiune pentru organizarea seminariilor din ambele principate, pucin modificat de la acel lucrător astăzi în seminariile din Moldova și care se găsește basat pe dispozițiunile unei legiuiri seminaricești de peste Milcov din 1851 care reservează deplina absolvire a cursurilor numai pentru persoanele chiermate a ocupa posturi mai superioare în ramul clericale. Ear pentru simpli preuți ne primind în seminarii de cât tineri cari-și au deja trecute în școalele publice patru clase primarii, înlesnește chirotonirea și numai la absolvirea anului al V de seminariu, când pot posedea cunoștinți îndestule pentru a ocupa cu demnitate misiunea lor în societate;

Considerând deci lipsa de preuți ce se simte ;

Considerând dispusețiunile prevăzute pentru chirotonirea preoților prin legiuirea seminaricească de peste Milcov din 1851 votată de Divanul ad-hoc (sic) și modificată prin închierea Consiliului Miniștrilor de acolo numai pentru înmulțirea frecventărei clasilor superioare Seminaricești ;

Considerând trebuința de a unifica și în acest ram procedările de administrațiune, Consiliul Miniștrilor încheie a se lua următoarele dispusețiuni :

a) Reorganizarea învățământurilor seminaricești duple alaturatul program, cu începerea noului an școlar în Septembrie curent.

b) Imvoirea chirotonirei de preuți la absolvirea anului al V-lea de învățătură în seminarii.

c) Pentru candidații aflători astăzi în seminariile de dincoace de Milcov, unde, din lipsa școlarilor pregătiți aplicarea noului program nu se poate face acum la început de cât numai pentru Cl. I și tot ast-fel sucesiv după un an pentru fie-care clasă, chirotonirea să continueze provisoriu a se face ca și până acum la absolvirea clasei IV până la Septembrie 1865. Când noul program urmează a se găsi introdus în toate patru clase.

Cu asemenea dispusețiuni trei seminarii completate de mai înainte cu cinci clase, pot scoate de îndată un număr îndestulător de candidați bine pregătiți ear dincoace de Milcov fără a închide candidaților aflători astăzi în seminarii încoronarea carierei la care se ostenesce și fără a spori bisericelor lipsa de personalul religios, de care urmează trebuința, se va ajunge în un termin numai de 5 ani de astăzi a se avea pentru țeară preuți respunzători misiunei lor cu toată demnitatea.

Domnul Ministru al Cultelor și Instrucțiunei Publice, este însărcinat cu întocmai esecutarea jurnalului de față, după ce mai întâi va cere aprobarea Măriei Sale Domnitorului.

(ss) *N. Crețulescu, Pr. A. Cantacuzino, N. D. Racovitză, Al. St. Catargi, Pr. I. Gr. Ghica.*

ANEXA No. 48.

Corespondența urmată între Ministerul Cultelor și Ministerul de Interne, Agricultură și Lucrări publice cu privire la înființarea de ferme pe lângă Seminarii ; Referat la consiliul de Miniștri 1864.

(Dosarul Minist. de Culte No. 430 din 1864).

Ministerul de Interne către Ministerul de Culte No. 12.597.

Prin adresa No. 9.831 am avut onoare a vă arăta trebuința ce este de a se înființa pe lângă seminare și câte o fermă model pentru cul-

tura cea mică din țară, și v'am rugat ca asociindu-vă la această folositoare instituțiune, să binevoiți a mă onorà cu răspunsul cuvenit.

Timpul de a se determina înființarea lor fiind sosit, căci acum suntem în arendarea proprietăților statului și în elaborarea budgetelor pentru anul viitor, cu onoare vă rog, D-le Ministre, să binevoiți a mă onorà cu răspunsul despre decisiunea Domniei Voastre și demarșele făcute în această chestie spre a regulà trecerea în Budget a sumelor necesare la înființarea lor, poprirea terenului pe care au a se așezà și organisarea ziselor ferme.

Ministerul de Culte către Ministerul de Interne. (No. 58.089).

La adresa d-v. de sub No. 12.597 am onoare a vă face cunoscut că acest Minister a mijlocit dejà către Ministerul de finance pentru a lăsa împrejurul fiecăruia Seminar câte 10 pogoane pământ liber spre a servi de fermă model Seminarielor.

Ministerul de Culte către Ministerul de Interne. (No. 60.258).

Asupra celor propuse de d-voastră prin adresa No. 12.597 relativ la pogoanele de pământ ce urmează a se lăsa libere împrejurul fiecăruia Seminaru, subscrisul are onoare a vă răspunde, că după înțelegerea luată cu d-l Ministru al financelor s'au luat dispozițiuni a se prevedea la licitațiunile viitoare niște asemenea condițiuni excepționali.

Ministerul de Interne către Ministerul de Culte No. 1.150.

La adresa D-voastre No. 2.897, prin care cereți a vă arătà concursul ce vă pot da la înființarea fermelor-model de pe lângă seminare, am onoare a vă răspunde, că, concursul ce vă pot dà ca Ministru al Agriculturii, consistă în studierea împrejurărilor economice în cari se află localitatea fiecărui seminar, ca astfel organisarea fermei să poată răspunde la trebuințele ce sunt de îndestulat în interesul producerii agricole, unicul isvor de avuție al Țărei.

Acest studiu, D-le Ministru, sunt gata a-l face prin Inspectori de agricultură dependinți de acest minister, cărora le voiu dà instrucțiunile cuvenite în aceasta și la determinarea principiilor ce au a se prevedea la facerea fermei și la facerea planului de cultură; ca odată admis acest plan de cultură și care nu poate eși decât din studiile pregătitoare și cari sunt indispensabile mai ales în cumpănirea împrejurărilor ce determină alegerea și așezarea asolamentelor, voiu putea a vă da concursul meu și la punerea în lucrare a organisării ce vom da fiecărei ferme.

Pe lângă cele aci expuse, mai pot veni în ajutorul D-voastre și cu personalul tehnic necesar la facerea proiectului pentru acomodarea

construcțiilor trebuincioase fiecăreia ferme și poate chiar facerea lor din nou pe unde se vor simți trebuințe neînlăturabile.

Acesta fiind concursul ce vă pot da în organizarea acestor instituiți al căror scop este dezvoltarea avuției, vă rog, D-le Ministru, a vă uni cu mine și întrunind resursile de cari dispune fiecare Minister să lucrăm împreună la îmbunătățirea și dezvoltarea agriculturii noastre.

Ministerul de Culte către Ministerul de Interne. (No 5748 din 1865.)

La adresa d-voastră No. 1.150 relativ la înființarea fermelor model împrejurul seminariilor, am onoare a răspunde că după programele seminariilor astăzi în ființă agronomia nu se învață decât în seminarele centrale din București și Socola și că pentru înființare de ferme model la aceste două Seminare, Ministerul pune deocamdată la dispozițiunea d-voastră atât suma de 5.000 lei unel instrumente la Socola—cât și 10 pogoane de pământ liber, pentru care s'a mijlocit la Ministerul financelor cu adresa No. 46.671 și 57.090. — Cât pentru celelalte Seminarii, mici, deși legea Instrucțiunii publice prevede și la dânsel înființarea fermelor model, totuși această lege nefiind aplicabilă decât cu începerea noului an școlar, Ministeriul nu poate înființa în anul acesta ferme-model pe la dânsel, cu atât mai mult cu cât aceste Seminare nu au numiți nici profesori necesari cari să poată dirige aceste ferme-model.

Referatul Ministrului de Culte către Consiliu pentru deschiderea unui credit necesar fermelor. (13.592 din 1865.)

Agricultura fiind cea dintâiu avuție a țării noastre, Subsemnatul crede că datoria cea mai mare a guvernului este de a înființa cât mai curând toate instituțiunile necesarii cari tind la îmbunătățirea și prosperarea ei, pentru acest sfârșit și de acord cu părerea colegului meu de la Ministeriul de Interne și Lucrări Publice, am și obținut prin Ministeriul Financelor, lăsarea împrejurul seminariilor câte 10 pogoane pământ liber care să servească la înființarea fermelor-model, însă pentru ca să se poată ajunge, cu o oră mai înainte, la acest scop este trebuință a se face oare-cari cheltueli și fiind-că budgetul lucrător nu prevede nici un fond special pentru această întreprindere, subsemnatul are onoare a referi aceasta cu rugămintel să binevoiți ca pentru începutul fermelor-modele mici, să-i acordați un credit extraordinar de 25.600 lei asupra resurselor budgetului lucrător socotit câte 3.200 pentru fie-care fermă ce este a se înființa pe lângă acele opt Seminarii astăzi în ființă.

(ss) G. D. Vernescu.

ANEXA No. 49.

Adresa Mitropoliei Moldovei către Ministerul Cultelor,
cerând destituirea Arhim. Climent din postul de Director al
Seminariului. 27 Octombrie 1865.

(Dosarul din arhiva Mitropoliei Moldovei, Ne 2.204 vol. II, pag. 116).

Purtarea actualului Rectore al seminarului din Monăstirea Socola, Arhim. Clementi Neculau față cu circumstanțele actuale a clerului și cu aplicarea noiei legi școlare de instrucțiune, este cu totul lipsită de bunăcuviință și de disciplina ce trebuie cu deosebire astăzi să predomine în cler și cu atâta mai mult purtarea numitului arhimandrit e culpabilă cu cât el după pozițiunea sa oficială este chemat a fi însuși bunul exemplu și în cuvînt și în faptă, și dar având în vedere că chiar de la chemarea noastră de locotenent la această dignitate de Mitropolit în toate împrejurările critice în care l-au aruncat imprudența sa față cu guvernul însuși. Noi am intervenit pentru el, esperând că prin dese sfătuiri ce-i vom da, el poate să-și vină la adevărata, cunoaștere de sine însuși și de chemarea sa.

Considerând că numitul arhimandrit cu rea credință au făcut abus de încredere, [a] semănat sămânța discordiei chiar și între profesorii acelu institut.

Cerem dela d-v. destituirea numitului arhimandrit din postul de rector acelu institut și recomandăm pe Arhimandritul Ieremia Buțuranu, profesor în acest seminarium.

ANEXA No. 50.

Avizul Consiliului permanent despre programa Seminarilor.
21 Iulie 1865.

(Dosar Minist, Culte No. 8 din 1865).

Ce se atinge de programe, s'a luat de normă art. 233 și 234....

Asupra limbei franceze, având în vedere că legea în spiritul ei consideră pe preuți ca organele cele mai eficace pentru răspândirea luminiilor științei în genere în masa poporului; având în vedere că cunoștințele date în Seminarii vercât de largi ar fi, tot sunt numai niște germenii pe cari seminariștii caută să-i desvolteze după eșirea din seminarie prin propria lor activitate; având în vedere că înisărăcia de cărți de tot genul, în care se află limba noastră, limba franceză este instrumentul cel mai apt pentru desvoltarea seminariștilor odată eșiți din școală; având în vedere, ca să lăsăm deoparte interesele morali, că pentru marea interese agricolă (?) a țării și față cu noua stare de lucruri ce legea rurală a adus în această ramură, legislatorul a vrut să facă din preutul sătean un exemplu de agricultor bun și raționat pentru populațiunile rurale și că noțiunile de agricultură ce capătă în școală nu s'ar mai putea desvoltă într'insul, dacă n'ar mai posedea vre-o

construcțiilor trebuincioase fiecăreia ferme și poate chiar facerea lor din nou pe unde se vor simți trebuințe neînlăturabile.

Acesta fiind concursul ce vă pot da în organizarea acestor instituiți al căror scop este dezvoltarea avuției, vă rog, D-le Ministru, a vă uni cu mine și întrunind resursile de cari dispune fiecare Minister să lucrăm împreună la îmbunătățirea și dezvoltarea agriculturii noastre.

Ministerul de Culte către Ministerul de Interne. (No 5748 din 1865.)

La adresa d-voastră No. 1.150 relativ la înființarea fermelor model împrejurul seminariilor, am onoare a răspunde că după programele seminariilor astăzi în ființă agronomia nu se învață decât în seminările centrale din București și Socola și că pentru înființare de ferme model la aceste două Seminare, Ministerul pune deocamdată la dispozițiunea d-voastră atât suma de 5.000 lei unel instrumente la Socola—cât și 10 pogoane de pământ liber, pentru care s'a mijlocit la Ministerul financelor cu adresa No. 46.671 și 57.090. — Cât pentru celelalte Seminarii, mici, deși legea Instrucțiunii publice prevede și la dânsel înființarea fermelor model, totuși această lege nefiind aplicabilă decât cu începerea noului an școlar, Ministeriul nu poate înființa în anul acesta ferme-model pe la dânsel, cu atât mai mult cu cât aceste Seminare nu au numiți nici profesori necesari cari să poată dirige aceste ferme-model.

Referatul Ministrului de Culte către Consiliu pentru deschiderea unui credit necesar fermelor. (13.592 din 1865.)

Agricultura fiind cea dintăiu avuție a țării noastre, Subsemnatul crede că datoria cea mai mare a guvernului este de a înființa cât mai curând toate instituțiunile necesarii cari tind la îmbunătățirea și prosperarea ei, pentru acest sfârșit și de acord cu părerea colegului meu de la Ministeriul de Interne și Lucrări Publice, am și obținut prin Ministeriul Financelor, lăsarea împrejurul seminariilor câte 10 pogoane pământ liber care să servească la înființarea fermelor-model, însă pentru ca să se poată ajunge, cu o oră mai înainte, la acest scop este trebuință a se face oare-cari cheltueli și fiind-că budgetul lucrător nu prevede nici un fond special pentru această întreprindere, subsemnatul are onoare a referi aceasta cu rugămintel să binevoiți ca pentru începutul fermelor-modele mici, să-i acordați un credit extraordinar de 25.600 lei asupra resurselor budgetului lucrător socotit câte 3.200 pentru fie-care fermă ce este a se înființa pe lângă acele opt Seminarii astăzi în ființă.

(ss) G. D. Vernescu.

ANEXA No. 49.

Adresa Mitropoliei Moldovei către Ministerul Cultelor,
cerând destituirea Arhim. Clement din postul de Director al
Seminariului. 27 Octombrie 1865.

(Dosarul din arhiva Mitropoliei Moldovei, Ne 2.204 vol. II, pag. 116).

Purtarea actualului Rectore al seminarului din Monăstirea Socola, Arhim. Clementi Neculau față cu circumstanțele actuale a clerului și cu aplicarea noiei legi școlare de instrucțiune, este cu totul lipsită de bunăcuviință și de disciplina ce trebuie cu deosebire astăzi să predominie în cler și cu atâta mai mult purtarea numitului arhimandrit e culpabilă cu cât el după pozițiunea sa oficială este chemat a fi însuși bunul exemplu și în cuvânt și în faptă, și dar având în vedere că chiar de la chemarea noastră de locotenent la această dignitate de Mitropolit în toate împrejurările critice în care l-au aruncat imprudența sa față cu guvernul însuși. Noi am intervenit pentru el, esperând că prin dese sfătuiri ce-i vom da, el poate să-și vină la adevărata, cunoaștere de sine însuși și de chemarea sa.

Considerând că numitul arhimandrit cu rea credință au făcut abuz de încredere, [a] semănat sămânța discordiei chiar și între profesorii aceluia institut.

Cerem dela d-v. destituirea numitului arhimandrit din postul de rector aceluia institut și recomandăm pe Arhimandritul Ieremia Buțureanu, profesor în acest seminarium.

ANEXA No. 50.

Avizul Consiliului permanent despre programa Seminarilor.
21 Iulie 1865.

(Dosar Minist. Culte No. 8 din 1865).

Ce se atinge de programe, s'a luat de normă art. 233 și 234...

Asupra limbei franceze, având în vedere că legea în spiritul ei consideră pe preuți ca organele cele mai eficace pentru răspândirea luminilor științei în genere în masa poporului; având în vedere că cunoștințele date în Seminarii vercât de largi ar fi, tot sunt numai niște germeni pe cari seminariștii caută să-i desvolteze după eșirea din seminarie prin propria lor activitate; având în vedere că înisărăcia de cărți de tot genul, în care se află limba noastră, limba franceză este instrumentul cel mai apt pentru desvoltarea seminariștilor odată eșiți din școală; având în vedere, ca să lăsăm deoparte interesele morali, că pentru marea interese agricolă (?) a țării și față cu noua stare de lucruri ce legea rurală a adus în această ramură, legislatorul a vrut să facă din preutul sătean un exemplu de agricultor bun și raționat pentru populațiunile rurale și că noțiunile de agricultură ce capătă în școală nu s'ar mai putea desvoltă într'însul, dacă n'ar mai posedea vre-o

construcțiilor trebuincioase fiecăreia ferme și poate chiar facerea lor din nou pe unde se vor simți trebuințe neînlăturabile.

Acesta fiind concursul ce vă pot da în organizarea acestor instituiți al căror scop este dezvoltarea avuției, vă rog, D-le Ministru, a vă uni cu mine și întrunind resursele de cari dispune fiecare Minister să lucrăm împreună la îmbunătățirea și dezvoltarea agriculturii noastre.

Ministerul de Culte către Ministerul de Interne. (No 5748 din 1865.)

La adresa d-voastră No. 1.150 relativ la înființarea fermelor model împrejurul seminariilor, am onoare a răspunde că după programele seminariilor astăzi în ființă agronomia nu se învață decât în seminarele centrale din București și Socola și că pentru înființarea de ferme model la aceste două Seminare, Ministerul pune deocamdată la dispozițiunea d-voastră atât suma de 5.000 lei unele instrumente la Socola—cât și 10 pogoane de pământ liber, pentru care s'a mijlocit la Ministerul financelor cu adresa No. 46.671 și 57.090. — Cât pentru celelalte Seminarii, mici, deși legea Instrucțiunii publice prevede și la dânsle înființarea fermelor model, totuși această lege nefiind aplicabilă decât cu începerea noului an școlar, Ministeriul nu poate înființa în anul acesta ferme-model pe la dânsle, cu atât mai mult cu cât aceste Seminare nu au numiți nici profesori necesari cari să poată dirige aceste ferme-model.

Referatul Ministrului de Culte către Consiliu pentru deschiderea unui credit necesar fermelor. (13.592 din 1865.)

Agricultura fiind cea dintăiu avuție a țării noastre, Subsemnatul crede că datoria cea mai mare a guvernului este de a înființa cât mai curând toate instituțiunile necesarii cari tind la îmbunătățirea și prosperarea ei, pentru acest sfârșit și de acord cu părerea colegului meu de la Ministeriul de Interne și Lucrări Publice, am și obținut prin Ministeriul Financelor, lăsarea împrejurul seminariilor câte 10 pogoane pământ liber care să servească la înființarea fermelor-model, însă pentru ca să se poată ajunge, cu o oră mai înainte, la acest scop este trebuință a se face oare-cari cheltueli și fiind-că budgetul lucrător nu prevede nici un fond special pentru această întreprindere, subsemnatul are onoare a referi aceasta cu rugăminte să binevoiți ca pentru începutul fermelor-modele mici, să-i acordați un credit extraordinar de 25.600 lei asupra resurselor budgetului lucrător socotit câte 3.200 pentru fie-care fermă ce este a se înființa pe lângă acele opt Seminarii astăzi în ființă.

(ss) G. D. Vernescu.

ANEXA No. 49.

Adresa Mitropoliei Moldovei către Ministerul Cultelor,
cerând destituirea Arhim. Climent din postul de Director al
Seminariului. 27 Octombrie 1865.

(Dosarul din arhiva Mitropoliei Moldovei, Ne 2.204 vol. II, pag. 116).

Purtarea actualului Rectore al seminarului din Monăstirea Socola, Arhim. Clementi Neculau față cu circumstanțele actuale a clerului și cu aplicarea noiei legi școlare de instrucțiune, este cu totul lipsită de bunăcuviință și de disciplina ce trebuie cu deosebire astăzi să predomine în cler și cu atâta mai mult purtarea numitului arhimandrit e culpabilă cu cât el după pozițiunea sa oficială este chemat a fi însuși bunul exemplu și în cuvânt și în faptă, și dar având în vedere că chiar de la chemarea noastră de locotenent la această dignitate de Mitropolit în toate împrejurările critice în care l-au aruncat imprudența sa față cu guvernul însuși. Noi am intervenit pentru el, esperând că prin dese sfătuiri ce-i vom da, el poate să-și vină la adevărata, cunoaștere de sine însuși și de chemarea sa.

Considerând că numitul arhimandrit cu rea credință au făcut abus de încredere, [a] semănat sămânța discordiei chiar și între profesorii acelui institut.

Cerem dela d-v. destituirea numitului arhimandrit din postul de rector acelui institut și recomandăm pe Arhimandritul Ieremia Buțoreanu, profesor în acest seminariu.

ANEXA No. 50.

Avizul Consiliului permanent despre programa Seminarilor.
21 Iulie 1865.

(Dosar Minist, Culte No. 8 din 1865).

Ce se atinge de programe, s'a luat de normă art. 233 și 234...

Asupra limbei franceze, având în vedere că legea în spiritul ei consideră pe preuți ca organele cele mai eficace pentru răspândirea luminiilor științei în genere în masa poporului; având în vedere că cunoștințele date în Seminarii vercât de largi ar fi, tot sunt numai niște germenii pe cari seminariștii caută să-i desvolteze după eșirea din seminarie prin propria lor activitate; având în vedere că înisărăcia de cărți de tot genul, în care se află limba noastră, limba franceză este instrumentul cel mai apt pentru desvoltarea seminariștilor odată eșiți din școală; având în vedere, ca să lăsăm deoparte interesele morali, că pentru marea interese agricolă (?) a țării și față cu noua stare de lucruri ce legea rurală a adus în această ramură, legislatorul a vrut să facă din preutul sătean un exemplu de agricultor bun și raționat pentru populațiunile rurale și că noțiunile de agricultură ce capătă în școală nu s'ar mai putea desvoltă într'însul, dacă n'ar mai posedea vre-

limbă ca cea franceză prin care poate să-și procure cărți în această ramură de cunoștințe.

Asupra limbei latine, având în vedere că preuții au fost și caut să fie întâii mergători înainte ai inițierii poporului în marele sentiment de naționalitate și patriotism; având în vedere că dacă limba latină pentru alte cuvinte nu poate lipsi din nici o școală ce se ridică mai pre sus de cele elementarii, are pentru noi românii o importanță și mai mare ca instrumentul cel mai eficace de inițiere națională; având în vedere că pentru aceste cuvinte, limba latină caută să fie afund studiată și că cei trei ani din seminariile superioare ar fi nesuficienți pentru acest scop; având în fine în vedere că seminariștii din seminariile superioare se recrută din toate Seminariile inferioare și că prin urmare, dacă pentru cuvintele de sus limba latină s'ar institui în seminarii complete dela cl. I s'ar face o adevărată nedreptate a seminariștilor, cari după terminarea cursurilor unui seminar necomplet, ar vrea să treacă și să urmeze cursul superior al seminariilor complete;

Asupra cunoștințelor matematicii, având în vedere că cunoștințele matematice sunt între toate celelalte cunoștințe cele mai eficace pentru cultivarea minții în genere și că pentru aceasta ele nu pot lipsi din nici o școală elementară și cu atât mai puțin din o școală de gradul mai înalt; având în vedere că aceste cunoștințe au o aplicare de toate zilele la viața practică; având în vedere că această aplicare are să cadă mai cu seamă pe preoții ce es din seminariile inferioare cu atât mai mult, cu cât prin art. 245 litera b), se prevede că mulți din dâșii au să fie învățători de sate; având în fine în vedere că aliniatul a) din art. 233 prevede în seminariile inferioare desvoltarea obiectelor din art. 32 și că între obiectele acestui din urmă articolu sunt și cunoștințe matematice.

Pentru aceste cuvinte consiliul e de părere că în programa seminariilor pe 1865/1866: a) să se dea în seminariile inferioare cunoștințele matematice ce în programa de sub litera A se detaliează; b) să se mențină limba franceză atât în seminariile inferioare cât și în cele superioare, c) să se predea limba latină și în seminariile inferioare cu atât mai mult că acest obiect de studiu au stat și în programul anilor trecuți și că în puterea considerentelor de sus căutând să figureze și în programele anilor fiitori, ar fi un neînțeles a le desființa sau a le întocmi anul acesta într'un mod ca să le înființăm la anul sau să le întocmim într'alt mod.

Limba franceză, ca să nu înceapă copiii cu două limbi streine de odată și prin aceasta să amețească, va figură în programa definitivă de la cl. III în sus; anul acesta însă școlarii de cl. II, ce au început studiul numitei limbi în cl. I vor căută să continueze.

Aceleași cuvinte se aplică și la desemn și caligrafie cari au figurat în programa anilor trecuți, dar lipsesc din cadrul tras prin art. 233

ANEXA 51.

Orariul seminariului «Veniamin» pe anul 1865—66.

(Dosar. Minist. Culte No. 8 și 276 din 1865).

	8—9 ¹ / ₂	9 ³ / ₄ —11	11—12	2—3	3 ¹ / ₄ —4 ¹ / ₄
Clasa I	L. Lat. rom.	Matematica	Caligrafia	Religia	Franceza
	M. " "	Ist. geografia	—	Sc. naturale	Muzica
	M. " "	Matematica	Caligrafia	Religia	Franceza
	J. " "	Ist. geografia	—	Sc. naturale	Muzica
	V. " "	Matematica	Caligrafia	Religia	Franceza
S. " "	Ist. geografia	—	Sc. naturale	Muzica	
Clasa II	L. Matematica	Latina rom.	Caligrafia	Franceza	Religia
	M. Ist. geogr.	"	—	Muzica	Sc. naturale
	M. Matematica	"	Caligrafia	Franceza	Religia
	J. Ist. geogr.	"	—	Muzica	Sc. naturale
	V. Religia	"	Caligrafia	Franceza	Matematica
S. Ist. geogr.	"	—	Muzica	Sc. naturale	
Clasa III	L. Lat. rom.	Istoria geogr.	—	Sc. naturale	Muzica
	M. " "	Matematica	Desemnu	Religia	Franceza
	M. " "	Istoria geogr.	—	Sc. naturale	Muzica
	J. " "	Matematica	Desemnu	Religia	Franceza
	V. " "	Istoria geogr.	—	Sc. naturale	Muzica
S. " "	Matematica	Desemnu	Religia	Franceza	
Clasa IV	L. Ist. geogr.	Latina	—	Elena	Natur.
	M. Matem.	"	Desemnul	Franceza	Religia
	M. Ist. geogr.	"	—	Muzica	Natur.
	J. Matem.	"	Desemnul	Franceza	Religia
	V. Ist. geogr.	"	—	Elena	Natur.
S. Matem.	"	Desemnul	Franceza	Religia	
Clasa V	L. Latină	Fisica	—	Teologia	Arheologia
	M. Elena	Istoria	Antropologia	Elocința	Liturgica
	M. Latină	Fisica	—	Teologia	Arheologia
	J. Elena	Istoria	—	Elocința	—
	V. Latina	Fisica	—	Teologia	Arheologia
S. Elena	Istoria	Antropologia	Elocința	Liturgica	
Clasa VI	L. Chimia	Latina	Filosofia	Elocința	Teologia
	M. Istoria	Elena	—	—	Scripturist.
	M. Chimia	Latina	Filosofia	Elocința	Teologia
	J. Istoria	Elena	Medicina	—	Scripturist.
	V. Chimia	Latina	Filosofia	Elocința	Teologia
S. Istoria	Elena	—	—	Scripturist.	
Clasa VII	L. Filosofia	Istoria	Agricultura	Latina	Elena
	M. Teologia	—	—	Ermineut.	Elocința
	M. Filosofia	Istoria	Agricultura	Latina	Elena
	J. Teologia	—	—	Ermineut.	Elocința
	V. Filosofia	Istoria	Agricultura	Latina	Elena
S. Teologia	Med. pop.	—	—	Ermineut.	Elocința

ANEXA No. 52.

Din raportul Comisiunii însărcinate cu cercetarea stării
bibliotecii în 1865.

(Dosar. Minist. Cult. No. 505 din 1865).

Intrând în exercițiul însărcinării sale, comisiunea chiar dela cea dintâiu ședință a sa a avut ocaziunea de a se convinge despre marea neregulă în care se află biblioteca seminariului: Catalogul vechiu al bibliotecii, cu data din 1858, în care cărțile erau trecute după limbi fără nici o sistemă determinată, s'au găsit a fi mai mult un inventar de toate cărțile, care din timp în timp intraseră în bibliotecă, pentru bibliotecă, dar dintre care o mare parte de demult încetaseră de a mai fi ale acesteia, fiind unele din ele de mai mulți ani date de către foștii bibliotecari pre la diferite persoane și mai cu seamă pe la elevii seminariului, de altă parte comisiunea s'a încredințat că nici acele din cărțile sale pre care le posedă biblioteca nu erau așezate prin dulapuri în aceiași ordine în care erau trecute în menționatul catalog ci mai toate erau aruncate duple întâmplare și amestecate la un loc, ceea ce eră pentru comisiune o adevărată piedică de a putea constată în scurt timp adevăratul număr de cărți pe cari-l posedă în realitate biblioteca, a treia împrejurare care au surprins pe comisiune mai mult și decât cele precedente au fost mizera stare în care au aflat, cu puține excepțiuni, toate cărțile bibliotecii, atât cele curat didactice, cât și cele didacto-științifice, iar această din urmă împrejurare Comisiunea s'a încredințat c'a provenit mai mult numai din cauza aceia că elevilor seminarului, fără distincțiune de clase, li se dedeau din bibliotecă nu numai cărțile acelea care i-ar fi putut ușură în cursul studiilor lor ordinare, ci chiar și cărți de un ordin didactic mai înalt, care pentru dânsii nu numai că nu erau de vreun profit, dar încă erau de natură de a-i detrage dela studiile lor obligatoare, deși în faptă aceste cărți ar fi fost, poate, de cea mai mare înlesnire pentru elevii claselor mai înaintate și în genere pentru profesorii institutului.

ANEXA No. 53.

Din raportul comisiunii însărcinate cu cercetarea situațiunii
bibliotecii Seminariului «Veniamin» în 1865.

(Dos. Ministerului Cultelor No. 505 din 1865).

Reposatul profesor al Seminariului, Arhimandritul Ghermani Vida, căruia Româniilor dătoresc conservarea prețiosului manuscris al Isto-

riei lui Șincai, prin testamentul din 1853 Octombrie 14, despre care se alătură o copie exactă pre lângă acest raport, lasă mai toată averea sa Seminariului și Monastirei Socola, prescriind tot odată și scopurile laudabile și patriotice la realizarea cărora ea trebuia să se afecteze. Așa între altele el lasă o sumă de 300 galbeni pentru biblioteca Seminariului, cu îndatorire ca cu acești bani să se tipărească cărțile scolare ale institutului. Această sumă cuviosul Păr. o asigură într'un sinet de 500 galbeni ce păstra de la d-l Manolache Zalariu, cu termen expiratoriu la anul 1854 Aprilie 23.

Din raportul d-lui Antoniu Velini, secretariului Seminariului de atunci cu data din 1856 Mai în 5, se cunoaște că d-sa a primit de la d-l Zalariu întreaga dobândă a acestor 500 galbeni, în cari partea bibliotecii era numai 30 galbeni, căci restul de 20 galbeni dinpreună cu cei 200 galbeni, din citatul sinet de 500 galbeni trebuia iarăși după voința expresă a testatorului, să se întrebuițeze la facerea unor vestminte și odoare la Biserica Seminariului. Iară dintr'un alt raport tot a d-lui Velini cu data din 1854 Mai 24, se cunoaște că d-sa a primit îndată după aceea dela d-l Zalariu și întregul capital de 500 galbeni, pe care l-au depus la Epitropia Seminariului.

Din acestea ar urma deci că capitalul Gherman al bibliotecii, trebuie să fie dela începutul său 330 galbeni; cu toate acestea din celelalte acte ale fondului se constată că dela Epitropie nu s'au vărsat în casa Seminariului decât numai cei 300 galbeni, iar despre primirea dobândei întregi de 50 de galbeni nu se face nici o amintire.

Suma de 300 galbeni vărsată de către epitropie în casa Seminariului, de îndată au și început a se întrebuiți conform încuviințărilor Epitropiei seminarului în tipărirea unor manuale scolare ale acestuia și anume: 1. Teologii morale, 2. Theologii Dogmatice, 3. Istoria sântite, 4. Ermeneutice și 5, Introducerea în sântita scriptură, din care biblioteca posedă de vânzare încă un însemnatoriu număr de exemplare

Intru cât se atinge de cheltuelile făcute cu tipărirea acestor manuale, actele și adeverințele bibliotecii nu prezintă nici o lacună... Comisiunea ar fi dorit să constate aceiași și în privința menționatei dobânzi de 30 galbeni precum și în privința sumelor, care ar fi trebuit să fie încasate sau de a se încasă, în conta exemplarelor din manualele tipărite, care lipsind din bibliotecă trebuie prin urmare să se considere ca vândute; însă în această privință actele și adeverințele bibliotecii s'au aflat de către comisiune cu totul nesatisfăcătoare. Pentru complectarea numeroaselor lacune, care rezultă din această insuficiență a acestor acte și adeverințe, comisiunea s'a văzut necesită a recurge la informațiunile pe care i le putea da toate persoanele cari în calitatea lor de foști sau chiar și actuali funcționari ai seminarului, ar fi luat o parte ori cât de mică la afacerile bibliotecii. Pentru aceea comisiune au regulat o ședință la care, prin circulara No. 3 din 1864 Noembrie 11 au invitat să asiste

pre P. S. Arhireul Isaia Dioclias pre prea cuviosoile lor Arhimandriții Ieremia și Ieronim, pre păr. Ierod Silivestru și pe D-ni Ioane Buțureanu și Vasile Galin. Arătările verbale ale acestor persoane n'au fost nici de cum fără profit pentru regularea fondului Ghermani, mai cu seamă cele ale P. S. Sale Păr. Isaia, ale cuviosoiei Sale Arhimandritul Ieremia și ale D-lui Ioane Buțureanu, din care cest din urmă pe lângă numeroase explicațiuni verbale au depus înaintea comisiunei mai multe adevărințe privitoare la administrarea fondului, pe care D-sa le păstră la sine de pre când era secretariu al seminarului.

Onor. minister de asemenea va luă cunoștință și de cele explicațiuni date de către persoanele invitate, iar de către comisiune nu s'a văzut că stau în contradicțiune cu cele ce ea cunoaște pozitiv din actele și adevărințele bibliotecii.

ANEXA No. 54.

Incheierea Consiliului permanent privitoare la uniforma elevilor din Seminarii. 20 Martie 1868.

(Dos. Minist. Cultelor No. 20 din 1868, Divizia Scoalelor).

Având în vedere adresa sub No. 2.346 a D-lui Ministru, relativă la uniforma elevilor Seminaristi, Consiliul Permanent de Instrucțiune opină că, uniforma pentru elevii dela toate Seminarile, atât din motiv de cuviință, cât și de economie să fie cea următoare:

Haina de d'asupra să fie de postav negru, în forma unei rase sau giubele desblănită cu un nasture la gât; lărgimea să fie proporționată, iar lungimea până la pământ, o palmă mai scurtă.

Pălăria să fie neagră, forma rotundă, bordura împrejur lată de trei degete; înălțimea proporționată; iar panglica să fie de culoare civită, lată de un deget și jumătate.

Legătura de gât să fie o cravată neagră cu cataramă la ceafă și cu funtă din-nainte; lățimea să fie de două degete.

(ss) *Marcovici, A. Florian, A. Marin.*

ANEXA No. 55.

Din raportul Direcțiunii Seminarului către Mitropolia Moldovei pentru anul 1868—69.

(Dosar. Mitrop. Moldovei No. 2.204 vol. I, pag. 283).

În cât privește partea didactică-morală a acestui institut, sub-semnatul cu vie plăcere vă supun la cunoștință că: cursurile acestui in-

stituit s'au început la 7 Octombrie, fiind frecventate de 216 elevi, dintre cari 150 interni conform legii și 66 externi. La examenele generale însă nu s'a prezentat decât 175, dintre cari 143 interni, iar 7 lipsind din cauze legale; dintre externi 32, exclusându-se tot pe atâția adică, 32, de către consiliu pentru cauză de nefrecuentare conform legii.

Din rezultatul examenelor se constată că 123 dintre interni sunt promovați; 12 corigenți; 7 cu dreptul a depune examen general, iară 8 repetenți și excluși din internat conform lezei; dintre externi 10 promovați 6 corigenți, 10 repetenți și 6 excluși din școală ne obținând conform lezei nici pentru anul al 2-lea, ca repetenți, nota de promovare.

Corpul profesoral, conținând 18 persoane, au fost în decursul anului complect ne urmând nici o schimbare.

În cât se atinge despre partea materialo-economică a acestui institut, cu durere vă aduc la cunoștință că în tot cursul anului expirat, Directorul seminarului neconținut au fost neliniștit din cauza răului nutriment al elevilor, declarând de mai multe ori aceasta la masă.

Acest fapt au fost constatat nu numai de delegații trimiși din partea chiriarchiei și a Universității; dar chiar și de Inalt Prea Sântia Voastră.

Cât despre conservarea și ameliorarea acestui institut, această idee mai că nu are nici existența, pentru că încăperile școlaei și cele-lalte mici clădiri ce sunt, prin neglijență, unele au devenit ruină; iar altele tind spre a se ruina cât mai curând, provenind această numai din indiferentismul celor ce-i privesc și din care cauză seminarul astă-zi nu poate reprezenta decât aspectul unei case lăsată în neglijență și uitare.

Reparațiunile făcute anual nu sunt decât pentru formă deși guvernul cheltuește sume anual și încă adesea mari. De cea mai mare urgență se simte necesitate de îngrădituri în jurul seminarului.

ANEXA No. 56.

Adresa Mitropoliei Moldovei către Ministerul Cultelor în privința lipsei de preoți. 24 Iunie 1870.

(Dosarul Mitropoliei Moldovei, No. 2.204, vol. I, pag. 397).

În ce privește partea întâiu a notei d-voastre adecă ca conform descripțiunilor art. 238 din legea instr. ca seminarisții absenți să se cheme la împlinirea scopului pentru care țara a cheltuit nu avem decât a vă exprima mulțumirile noastre că cel puțin acuma se va pune a limită degenerarea scopului fondărei acestui așezământ de învățământ bisericesc.

Pentru partea 2, adică ca pentru îndeplinirea lipsei de preoți prin comuni, pe tinerii cari deși nu ar fi trecut 4 cl. seminariale, după un examen excepțional ce ar depune, să se poată hirotonisi în preoți, suntem cu toată părerea de rău, că nu putem a ne asocia cu această părere. Și iată pentru ce: a) Cu multă greutate s'a ajuns a se pune margini unor hirotonii în modul vorbit mai sus și care, deși au fost motivat o asemenea, totuși nu și-au avut un rezultat fericit ceiace ne îngrijește foarte mult un asemenea sistem. b) Lipsa de preoți cu productul ce dau anualminte 4 semin. eparhiale se poate foarte ușor preîntâmpina observându-se într'un mod serios și fără părtinire articolele din legea instrucțiunei . . . și apoi și prin observarea comunelor la subvenționarea preoților . . .

La începutul fiecărui an școlar, tot acela care va dori a intra în aceste institute, după ce-și va face concursul pentru obținerea dreptului de internat, să nu fie admis până ce nu va garantă . . . că va intra în cler.

Acuma ca în totdeauna observăm că programele seminariilor și mai cu seamă acelor de gradul I, sunt cu totul improprii pentru scopul unor așa institute și până când nu se va respecta dreptul natural al Bisericii asupra acestor școli, vă putem afirmă că nu veți avea preoți . . . nu veți avea nici odinioară preoți în adevăratul înțeles al cuvântului.

ANEXA No. 57.

Din raportul Direcțiunii Seminariului «Veniamin» către Mitropolie pentru anul școlar 1869—70.

(Dosar Mitrop. Moldovei No. 2204, vol. I, pag. 413).

Incât se atinge de puseciunea didactică a acestui institut în decursul anului expirat subsemnatul cu vie plăcere (?) viu a vă aduce la cunoștință că: cursurile acestui institut s'au început abia la 10 Octombrie din cauza întârzierii reparațiilor, fiind frecventate de 228 elevi dintre cari 150 interni conform legii relativ la Seminaru și 78 externi. La examenul general de finea anului școlar s'au prezentat 203, dintre cari 148 interni, iar externi 55. În decursul anului s'au exclus dintre externii acestui institut conform decisiunii consiliului școlar pentru cas de nefrecventare în conformitate cu legea, 20; dintre interni 4 nu s'au prezentat din motive legale rămânând a depune examen general. Din rezultatul examenelor se constată că 118 sunt promovați, corigenți 32, repetenți 39, iar excluși 15 ca repetenți pentru al 2-lea an.

Corpul profesoral compus din 18 persoane a fost în durata anului în total complet, nerămânând nici una din catedre vacante, ci numai oare-cari supliniri.

În general, dar vă pot asigura, Înalt Prea Sfințite, că d-nii profesori și-au predat materiile științelor respective, frecventând cu multă asiduitate clasele.

Ar fi de dorit, Înalt Prea Sfințite, în interesul și mai pipăit a Instrucțiunii Clericale de a se regulă numirea provisorie a catedrelor ce se ocupă până acum prin suplinitori.

b). Partea morală a acestui institut în decursul anului a fost destul de mulțumitoare.

În ceea ce privește partea materială și economică a acestui institut cu destulă mâhnire aduc la cunoștință următoarele considerări: că pe lângă că în anul expirat budgetul acestui Seminar a fost destul de restrâns asemnând numai 46 bani de elev pentru nutriment pe zi; când la celelalte internate cifra este mult mai mare, apoi pentru anul present este încă și mai parcimonioasă așa încât mai că direcțiunea este în imposibilitate de a putea menaja dificultățile ce perpetuu se ivesc.

Cât despre conservarea și ameliorarea clădirilor acestui Institut, vă mai repețesc că mai nu presintă nici un indice de existență; căci pe lângă că reparațiunile se fac prea târziu în timp când școlarii ar trebui a-și începe cursurile, ceea ce este spre dauna începerei regulate a cursurilor, apoi făcându-se toamna când clima fiind ploioasă, reconstrucțiunea se sfârșimă și reparațiunea devine mai nefructiferă, deși se cheltuește sume enorme.

Pe lângă acestea, această școală are necesitate de a fi îngrădită circonferența sa.

ANEXA No. 58

Adresa Mitropoliei Moldovei către prezidentul Consiliului de Miniștri în privința suprimării câtorva catedre de la Seminarii 29 Septembrie 1871.

(Dosar Mitrop. Moldovei No. 2.204 vol. I, pag. 485).

Prin «Monitorul Oficial» No. 151 și 156, am văzut publicat suprimarea catedrei de arhiologia biblică, introducțiunea în sft. Scriptură și exegetica de pe la seminariile de gr. II de pe anul 1872.

Văzând această publicațiune de odată nici că am putut-o luă decât ca o eroare de cancelarie

Această îndoială din parte-ne părea că eră legitimă și din altă rațiune că toți în de comun recunoșteau și recunosc încă că seminariile

după cum ele sunt organizate nici că se mai pot numi școli bisericești și că mai cu dreptul s'ar putea numi niște școli laice

Domnul Ministru al Instrucțiunii ne încunoștințează că această dispozițiune de suprimare s'a aplicat chiar cu începerea anului școlar 1871/1872.

În fața acestui răspuns ne-am făcut întrebarea: cum rămân aceste Seminarii, dacă s'a suprimat tocmai fundamentul caracteristic al acestei școli, studiul scripturei Oare nu a fost destul că chiar până astăzi științele profane din Seminarii covârșeau cu prisosință pe științele bisericești, așa că cu drept cuvânt tineretul eșit până acuma eră lipsit cu devăvârșire de acel devotament religios necesar și caracteristic celui ce vine la preoție?

Fără cunoștința acestor științe, un preot de al bisericii noastre nici să se mai pună față cu un preot al bisericii apusului. Nu mai vorbim de pastori protestanți pentru cari aceste științe sunt obiecte de predilecțiune. Dacă în adevăr este vorba pentru economie, apoi aceasta poate avea loc cu alte obiecte care nici nu sunt în legătură cu sistemul învățământului teologic și nici că sunt cel puțin într'un mod complet așa ca cu ele seminariile să poată suplini cu succes școlile laice, în cât vă putem încredința că e mult mai de folos pentru biserică și chiar pentru poporul nostru ortodox a se închide de tot niște așa Seminarii decât lăsându-le să ființeze numai cu numele fără ca în realitate să poată răspunde scopului lor pe baza art. 227 din legea instrucțiunii venim și cu toată onoarea cuvenită facem d-voastre următoarea rugămintă:

Să bine-voiți a supune acest caz destul de important și foarte susceptibil cu serioasa atențiune a onorabililor d-lor Miniștri, cu rugămintea și din parte-ne să bine-voiască a regulă acuma deodată continuarea predării obiectelor vorbite aci și suprimate.

ANEXA No. 59.

Adresa Mitropoliei Moldovei către Președintele Camerei Deputaților în privința suprimării câtorva catedre de la Seminarii. 16 Noembrie 1871.

(Dosarul Mitropoliei Moldovei No. 2.204 vol. I, pag. 496).

Domnule Președinte,

Văzând publicat prin *Monitorul Oficial* No. 151 și 156 suprimarea catedrei de Arhiologia biblică, introducțiune în Sfânta Scriptură și esegetică de pe la seminariile de gr. II pentru anul 1872, am crezut de a noastră datorie a interveni mai întâi către onoratul Consiliu de Mi-

niștri, pentru menținerea acestei catedre, ca parte fundamentală și integrantă în studiul științelor Teologice, pentru că în adevăr lipsind aceste științe din programele școalelor seminariale, scopul lor ar fi iluzoriu, căci nici odată n'am putut ajunge la împlinirea generalei dorinți naționale de a posede preoți în adevăr pregătiți și apti de sacra misiune a apostoliei.

Răspunsul primit din partea d-lui Președinte onorabilului Consiliu de Miniștri este următorul: «Camera votând bugetul pe anul 1872 care este echilibrat, Ministerul nu mai poate face nimica întru aceasta.»

Speranța Noastră acum, în fața menționatei rezoluțiuni, a rămas cu tărie fondată numai pe sentimentul religios și național al onorabilei Cameri legiuitoare.

Dacă, d-le Președinte, pentru ori care specie de învățământ în toate părțile lumii, s'a recunoscut că pentru a da rezultate bune, trebuie a se propune în toate ramurile sale și nu într'un mod insuficient, cum s'ar putea presupune că tocmai națiunea Română, excelentă prin simțământul ei religios, să fie indiferentă chiar către acea parte de învățământ, care este menită a-i da bărbați dotați cu cunoștinți suficiente în specialitatea lor, și astfel, să recunoască scoaterea studiilor sfintei scripturi de prin seminarii?

Noi nu vom aduce de exemplu statele civilizate din Europa, precum: Franța, Germania și Anglia, la care catedra suprimată face parte integrantă a facultăților Teologice și ce este mai mult că acelea obiepte considerate și suprimate la noi sub cuvântul de inutile, la ele sânt obiectul de predilecțiune; să ne întoarcem privirile la Bucovina de sub Imperiul Austriei, unde vom vedea catedrele Teologice complete, numai prin catedra de arhiologie introducțiunea în sânta scriptură și ecegetică și în adevăr singură teologia dogmatică a căria argumentațiune, ne basată pe sensul dedus din obiectele vorbite ar rămânea ne întemeiată

Seminariile noastre, din contră de un timp au avut nenorocirea a fi organizate în așa mod, că cu drept cuvânt, nu se puteau numi școli seminariale, și dacă până astăzi ele n'au respuns pe deplin așteptării națiunii noastre, aceasta, Domnule Președinte, nu se poate reproșa decât vicioasei organizațiuni ce li s'au dat, astfeliu că dacă nu s'ar îmbunătăți, ar fi mai de folos pentru biserică și națiune a se închide cu desăvârșire decât să se lase dezorganizate.

Căci ce folos poate fi pentru niște tineri carii se educ pentru preuție, când seminariile nu sunt decât ca niște simple gimnazii, pentru că numai Teologia dogmatică fără ramurile ei esențiale și necesarii precum s'au zis, nu poate fi pentru ei decât un mijloc mai mult de a contribui la creșterea unor tineri, cari să nu poată fi folositori țarei nici ca buni laici, cu atât mai puțin buni preoți.

Este trist pentru noi, d-le Președinte, de a vedea fundațiunea celui mai iubit Metropolit—Metropolitul Veniamin—care până în zilele mai

trecute avea un curs complet de Teologie și din care au eșit mai mulți bărbați ce fac onoare bisericii noastre, să ajungă astăzi într'o asemenea stare, din cauza reducăiunilor ce s'a făcut de un timp încoace din an în an în studiile Teologice și cărei reducăiuni numai se datorește rezultatul contrariu scopului fondatorului și așteptărilor țării.

Așà dar, în vederea sacrei datorii ce stă asupra-Ne de a veghea, ca cei chemați la greaua și sacra misiune a preoției, să fie demni de ea, venim și cu toată onoarea prin organul D-voastră, prosternim rugămintea noastră Onorabililor Domni reprezentanți a națiunii noastre să binevoiască în interesul bisericii noastre, în interesul unei adevărate culturi a clerului nostru Român, să acordați încă sumă ce erà prevăzută în budget până acum, spre a se putea continua menținerea acestei catedre, pentru ca tinerii ce vor eși să nu rămână privați de cunoștința unor științe atât de importante în ramul Teologic.

Bazați dupe cum am zis pe sentimentul religios și național al onorabililor Domni Deputați, suntem mai mult decât siguri, că vocea unui părinte sufletesc, ridicată în sprijinul bisericii și a generalei dorinți a națiunii noastre va fi ascultată și pe deplin satisfăcută.

15 Noembrie 71

No. 1945

Calinie Mitropolitul Moldovei.

ANEXA No. 60.

Din raportul Direcțiunii Seminariului «Veniamin» către Mitropolia Moldovei pentru anul 1870—71.

(Dosarul Mitropoliei Moldovei No. 2204 vol. I pag. 477).

a). În cât privește partea didactică cu vie mulțumire pot a vă aduce la cunoștință că clasele începându-se abia la 27 Octomvrie din cauza întârzierii reparațiunilor, a fost frecventate de 223 elevi dintre cari 148 interni și 75 externi.

La examenul de fine al anului școlar s'a prezentat 219, iar 4 nu s'a prezentat la examen, trei din motive legale, rămânând a depune examen general la începutul anului școlar viitor, iar 1 fără motiv a absentat.

Din rezultatul examenelor se constată că 174 sunt promovați, 29 repetenți, 12 excluși ca repetenți pentru al 2-lea an, 5 corigenți și 3 a depune examen la începutul anului școlar viitor.

Corpul profesoral compus din 19 persoane a fost în complet, ne rămânând nici una din catedre vacante.

b). Partea morală a acestui institut în decursul anului au fost destul de mulțumitoare.

În cât privește partea materială cu vie plăcere vă supun la cunoștință, Înalt Prea Sântite Stăpâne, că din măsurile ce d-l Ministru a binevoit

a lua întreținerea internatului a fost bine condusă, afară numai de dificultățile ce se întâmpină, pe de o parte prin aceea că cifra anumită pentru fiecare elev prin budget este de tot mică în raport cu prețul articolelor de nutriment; iar pe de alta prin nescoaterea banilor la timp, de unde se ivesc o mulțime de dificultăți. Cât privește starea edificiilor cu profundă tristețe vă supun la cunoștință că mai nici mai au aparență de existență. Osebit de aceasta, acoperămintele caselor în mare parte a ajuns în stare a nu mai protege edificiile, străbătând ploaia în mai multe apartamente și sale.

Cea mai strictă necesitate însă, Inalt Prea Sântite Stăpâne, ce o simte acest institut, este lipsa de îngrădiri.

Dir. Arhim. Ieremia Dârțu.

ANEXA No. 61.

Din raportul Direcțiunii Seminarului «Veniamin» către Mitropolia Moldovei pentru anul 1871—72.

(Dosar. Mitrop. Mold. No. 2.204, vol. I, pag. 545.

a). Cât privește partea didactică, respectuos vă supun la cunoștință că în cursul acestui an clasele au fost frecventate de 261 elevi din cari 140 interni și 121 externi.

La examenul de finea anului după clasificarea notelor s'a obținut următorul rezultat: din numărul școlarilor citat mai sus, 185 au obținut note de promovare; 3 neputând depune examen din cauză de boală au rămas să-l depună la începutul anului școlar venitor; 64 au rămas repetenți, 4 cu dreptul de a-și corege notele la începutul anului școlar, iar 5 ca repetând doi ani aceiași clasă fără rezultat satisfăcător, s'au expulsi din școală.

În genere, Inalt Prea Sântite Stăpâne, cu tot respectul vă supun la cunoștință că d-nii Profesori ai acestui seminar și-au predat materiile științelor respective în conformitate cu programul oficial.

b). Partea morală în decursul acestui an a fost destul de multumitoare.

a). Partea materială cu vie plăcere vă supun la cunoștință că a fost bine condusă afară numai de dificultățile ce se întâmpină prin scumpetea articolelor de nutriment, precum și prin nescoaterea banilor la timp; cât privește starea edificiilor, respectuos vă supun la cunoștință că este foarte rea și se simte neapărată necesitate de reparațiuni la exterior.

Director: *Arh. Ieremia Dârțu.*

ANEXA No. 62.

Decisiunea Ministerului de Instrucție pentru suprimarea câtorva catedre de la Seminarii. 15 Septembrie 1872.

(Dosarul Minist. Cultelor No. 105 din 1872).

1872 Septembrie 15.

Având în vedere prezentul avis al consiliului; considerând că budgetul seminariilor pentru personalul didactic este pe anul 1873 mult mai scăzut decât cel pe anul curent 1872, de oare-ce prin acel budget parte s'au redus catedrele, parte s'au diminuat onorariile corpului didactic;

Considerând că anul școlar 1873 începe cu 1 Septembrie 1872, și că prin urmare catedrele prevăzute pe 1873 trebuie să funcționeze cu începutul acestui an, de oare ce înființarea lor în mijlocul anului școlar nu atinge scopul dorit;

Considerând asemenea că catedrele suprimate pe 1873 trebuie să înceteze de-a mai funcționa chiar cu începutul acestui an pentru motivele indicate aci mai sus.

Pentru aceste motive decidem:

1. Se suprimă cu începere de la 15 curent toate catedrele suprimate prin budgetul pe anul 1873, rămânând profesorii în disponibilitate, aceea ce li se va comunica imediat.

2. Toate catedrele înființate prin budgetul pe 1873 se înființează chiar cu începutul acestui an școlar, și pentru ocuparea lor conform legei, se va publica concursuri, până la rezultatul cărora aceste catedre se vor suplini.

3. Consiliul permanent va avisa de urgență asupra personalului care merită a le încredința suplinirea lor până la rezultatul concursului.

4. Se va cere credit pentru achitarea personalului didactic al catedrelor ce se înființează de acum, făcându-se mențiune în referat de economiile ce rezultă pentru stat din suprimarea celorlalte catedre.

(ss). Chr. Tell.

ANEXA No. 63.

Raportul, Ministrului de Instrucție către Domnitor pentru oarecari modificări în privința catedrelor dela seminarii.
2 Noembrie 1872.

(Dosarul Ministerului Cultelor No. 105 din 1872).

Prea înălțate Domn,

Jurnalul Consiliului Ministrilor sub No. 13, încheiat în ședința dela 27 Oct. expirat, relativ la suprimarea cu începerea dela 15 Septembrie

acest an a catedrei de Physică, Chimie și Agronomie și cea de eloquentă bisericească dela seminariile de gr. II cursul superior; catedra de limbă Latină și Română clasa III și IV cursul inferior dela aceleaș seminare; catedra de limba Elenă dela toate seminarele de gr. I și aceasta în vedere cu budgetul pe 1873, cum și relativ la înființarea în vedere cu acelaș budget și începere a cursurilor chiar dela 1 curent a catedrelor de introducere în vechiul și noul testament Exegetica și Patrologia la seminarele de gr. al II cursul superior, și a catedrelor de morala creștină, pastorală și liturgică dela toate seminarele de gr. I și II cursul inferior, cum și de catedrele de medicină populară și Higiena, unite cu postul de medic al internatului la toate seminarale de gr. I;

Subsemnatul vine cu cel mai profund respect a supune acest jurnal la înalta Măriei Voastre aprobare.

ANEXA No. 64.

Petițiunea profesorilor Seminariului «Veniamin» către Minist. Instrucț. pentru mărirea salariilor. 1872.

(Dosarul Minist. Cultelor, No. 20 din 872).

Cu introducerea noului Program în Seminarii, sarcinile legate de catedrele cursului inferioare s'au mărit atât prin numărul orelor de lecțiuni cât și prin întinderea materiilor alipite de acele catedre.

După Programul vechiu, limba Română și Latină se propunea de doi profesori la cursul inferioare, având fiecare câte douăsprezece lecțiuni pe săptămână; acum un singur profesore este obligat a propune aceste obiecte la tus patru clasele, i s'au mai adaus stilistica și retorica și i s'au impus douăzeci și una de lecțiuni pe săptămână. Tot asemenea la catedra de Istoria Românilor și Geografie, s'au adaus și un curs de istorie generală cu un număr de șesasesprezece lecțiuni pe săptămână, iară la catedra de științele naturale, cursul de agricultură și horticultură; la catedra de matematică, agrimensura.

Mulțimea orelor de lecțiuni obligând pe profesorii respectivi a veni la școală în toate zilele, datoriile lor se agravează și mai mult prin situațiunea îndepărtată de oraș a Seminariului Socola, încât fiind nevoiți a fi transportați cu trăsura la școală în toate zilele și a fi ocupați în ea mai toată ziua, fiecare din ei este constrâns a cheltui minimum cinci galbeni pe lună pentru trăsură numai.

Dacă obligațiunile li s'au mărit și cheltuelile li sau mai sporit, beneficiile retribuiri lor s'au redus prin budgetul anului 73, mai în jumătate de cum sunt actualminte. În privința retribuiri ei sunt puși în o condițiune cu totul excepțională în comparație cu profesorii de

la cursul superioare al seminariului și de la cursul inferioare ale Liceelor și Gimnasiilor.

La cursul superioare în Seminar unde maximul lecțiilor pe săptămână este de cincisprezece, salariul unui profesore este de 4.200 lei noi pe an ; la cursul inferioare de la Licee, unde maximul lecțiilor este de douăsprezece, salariul unui profesore este de 4.440 ; la cursul inferioare din seminariu, unde maximul lecțiilor e de douăzeci și una, salariul unui profesore este numai de 2.520 pe an din 4.200 ce au până acuma.

Retribuirea unui profesore de cursul inferioare din Seminaru este mult mai parcimonioasă decât chiar a unui institutore de clasa IV primară, căci acesta se retribuește cu un salariu de 3.000 lei pe an, plus înlesnirea de casă, lemne și servitoriu.

Trebuințele de traiu fiind pentru un profesore dela Seminarul Socola tot acelea ca și pentru oricare profesore dela alte școli secundare, ba încă și mai grele decât la Bârlad, Botoșani, etc. ; spesele pentru trăsura fiind indispensabile pentru ținerea lecțiilor la Seminarul din Socola, cheltueli de cari se pot dispensa profesorii dela școlile situate în orașe. Salariile pe la Iași plătindu-se tot cu patru cinci luni mai în urmă (chiar acum la finea lui Octombrie nu sunt plătite nici pe Iulie), aceste împrejurări reduc foarte simțitor și parcimoniosul salariu afectat în bugetul anului 1873.

Dacă profesorii cursului inferioare dela Seminarul Socola ar fi la începutul carierei lor didactice, ar înceta de a vă espune, Domnule Ministru, pozițiunea excepțională în cari i-au pus bugetul anului 1873 ; dară prin serviciile făcute, ei sunt mai mult sau mai puțin în categoria acelor profesori, cari după legea școlară au dreptul la gradadațiune, și tocmai acum sunt reduși în retribuțiunea lor mai în jumătate de cum erau chiar la începutul carierei lor.

Incurajați prin sentimentul de dreptate cu care totdeauna Domnule Ministru, ați apărat drepturile câștigate după lege ale profesorilor și când obligațiunile li sau mărit ; Profesorii cursului inferioare dela Seminarul Socola, expunându-vă împrejurările care-i obligă la mai multă muncă, îi constrâng la cheltueli mai mari și îi reduc la o retribuțiune foarte parcimonioasă, cu respect vă roagă, Domnule Ministru, nu a le acordă un beneficiu de retribuțiune în raport cu datoriiile impuse, ci să binevoiți a le afecta și prin bugetul anului 1873, salariul prevăzut în buget pe anul curent.

(ss) *W. Bellissimus, A. Grigoriu, G. Costăchescu, M. Giurgeanu O. Albinetz.*

ANEXA No. 65.

Propuneri pentru reorganizarea Seminarului «Veniamin» făcute de directorul Arhim. Nichifor în raportul său către Mitropolie. 22 Ianuarie 1873.

(Dosar. Mitrop. Moldovei No. 2.204 vol. I, pag. 600).

1) Sistemul logic pretinde indispensabil modificățiunea programului de astăzi al studiilor seminariale, având multe lacune și neregularități și un sistem puțin producător în spiritul Seminarului.

2) Toate științele istorico-ecelesiastice și teologice să se propună de profesori cu caracter ecelesiastic.

3) Moralul filosofic să se propună în spiritul armonic cu cel evangelic, pentru că aceste două științe, rezultă din aceeași origine. Spre acest scop, se pretinde un profesor pătruns de acest spirit. Altmintrelea în toate prelegerile va veni în colisiune cu moralul Evangelic, și rezultatul va fi înstreinarea și răcirea tinerilor către moral și scopul misiunii lor.

4) Clasa I, având peste 120 elevi, ar trebui să fie împărțită în două diviziuni, cu doi profesori, conform legii instrucțiunii, care prescrie la art. 115 «a nu fi însărcinat un profesor cu mai mult de 50 școlari».

5) Rectorul să nu fie obligat cu propunerea vre-unui obiect, ci, având o diurnă de 300 lei noi pe lună, să fie însărcinat numai cu direcțiunea științială, morală și disciplinară și cu administrațiunea material iconomică. El este obligat după lege, să inspecteze clasele în fie-care zi, să asiste la prelegerile profesorilor spre a lua cunoștință de metodel și sistemul propunerii și despre rezultatele acestora, să privegheze și observe de aproape, în mod pedagogic și psihologic, conduita, moralitatea, și disciplina seminariștilor; să inspecteze și dirijeze administrațiunea material — economică. Pe lângă acestea, este nevoit a merge în toată săptămâna la casierie pentru bani, unde așteaptă ore, și treapdă săptămâni, fără rezultat. Astfel el are o sarcină destul de grea, o ocupare și o responsabilitate destul de mare, ca să poată îndeplini în mod satisfăcător, și oficiul de profesor. Din rațiunea acestei imposibilități, rectorii dela Seminariile Europene occidentale, sunt însărcinați numai cu conducerea directoratului și inspectoratului studiilor, disciplinei, bunei educațiuni și a administrațiunii Seminarilor.

Daca aceasta nu s'ar putea introduce și la noi, atunci știința ce ar trebui să o propună rectorul să fie teologia pastorală, în clasa VII superioară, mult 5 ore pe săptămână. Rectorul trebuie să fie bărbat cu știința probată, cu moralitate distinsă și cu cunoștință de datorile și recerințele unui păstor. Ca atare numai el va putea propune Pastoralul cu rezultate fericite formând din seminariști adevărați păstori.

1). Să se decidă a se da Seminarului toată suma prevăzută în bud-

get pentru cheltuelile materiale: menagiul a 150 elevi și remonta, neopriind Ministerul nici o economie. În budgetul lucrător este prevăzut nutrimentul pentru 150 interni, a 50 bani pe zi unul. Onoratul Minister prin ord. No. 6.864 din 1872 a redus acest număr la 120 și astăzi în realitate se nutresc numai 110—113. Astfel economia dela 37 interni din vacanțele de iarnă și vară rămâne în casa Ministerului și Seminariul suferă sub presiunea a mulțimei de nevoi, lipsuri și într'o stare desolată și complet ruinată. Cu asemenea economii s'ar putea întreprinde, pe fiecare an, toate reparațiunile necesarii Seminariului, ținându-se în cea mai bună stare, iar cu condeii remonte s'ar putea face multe obiecte, ce sunt indispensabile institutului.

Dar observând lipsa de preoți, mai cu seamă studiați, ar fi mai în interesul bisericii a se internă, dela toamnă, numărul întreg al elevilor prevăzuți în budget.

2). Să se prevadă în bugetele viitoare îmbrăcămintea uniformă ecleziastică a seminaristilor precum a fost mai înainte. La toate seminariile celorlalte țări, seminaristii se îmbracă de stat.

3). Să se mărească condeii servitorilor spre a se putea angaja portar și infirmierii capabil a îngriji de bolnavi, foarte necesari Institutului, și prevăzuți de lege.

4). Să se prevadă un condeiu pentru gardiropar. Din lipsa acestui servitor, seminaristii sunt nevoiți a-și ține hainele schimburile și celelalte efecte necesarii în dormitoriu, ceea ce constituie o stare perpetuă de necurățenie, desordine, contrarie și igienei și regulamentului seminarial.

5). Pedagogii să fie salariați, ca în anii precedenți. Astăzi nefiind retribuiți, nu se pot obliga la împlinirea exactă și riguroasă a datoriilor ce-i privesc.

6). Să se anumească salariu și internat pentru secretar, conform legii, căci este imposibil ca Rectorul singur pe lângă multele și grelele sale îndatoriri, să fie și secretariu, să poarte și cancelaria atâtor referințe și corespondențe ce le reclamă interesul seminarului. Astăzi secretarul se întreține pe comta Rectorului.

7). Să se amelioreze starea materială a Rectorului, adică: menagiul și diurna, căci față cu scumpetea de astăzi și cu pozițiunea sa este imposibil a putea trăi numai cu 37 bani pe zi. Servitorii Seminariului încă au tot 37 bani pe zi, pe când elevii interni au 50 bani. Astfel fiind, care este diferența între servitori și rector? Precum se vede, numai în greutatea datoriei și a responsabilității.

Dar după principiul cel mai natural și mai logic, orice datorie și responsabilitate reclamă și drepturi proporționale. Apoi la seminarii vin adesea și persoane străine, pe care cuviința îl obligă pe rector a le trata cu dulceață, cafea și la casuri cu masă, iar la examenul de eamnă și de vară, 15 zile la fiecare, Rectorul este constrâns a da masă profesorilor ce examinează, neputând merge la prânz acasă și

să se reîntoarne la oficiul său, pentru depărtarea locului. Toate aceste din ce condeiu să se efectueze? din 37 bani, ori din diurna Rectorului 120 lei pe lună? dar astă diurnă este prea mică chiar pentru a compensa ostenele și devotamentul Rectorului în educațiunea tinerilor, conform misiunii lor și buna credință în administrațiunea seminarului.

8). Să se defigă un condeiu pentru întreținerea unei trăsurii cu doi cai, pe seama rectorului. Aceasta o reclamă imperios, pe deoparte localitatea izolată a Seminarului, pe de alta necesitățile și interesele esențiale ale seminarului de a merge în târg în fiecare săptămână de două și de trei ori. Satisfacțiunea acestor necesități și interese o efectuează astăzi Rectorul cu banii săi proprii.

Aceste modifițiuni, referințe și nevoi, reclamate imperios de necesitatea seminarului cu toată supunerea le aduc la cunoștința Inalt Prea sântii Voaste, spre a le avea în considerațiune la formarea legii pentru seminarii și fără a căror realizare nu poate Seminarul nici prospera, nici răspunde misiunii sale.

ANEXA No. 66.

Din raportul Arhim. Nichifor către Mitropolie după numirea sa ca director al Seminarului. 20 Ianuarie 1873.

(Dosarul Mitropoliei Moldovei No. 2.204, vol. I. pag. 624).

Pășind la îndeplinirea postului de Rector al Seminarului Central din mănăstirea Socola, conform decretului domnesc și al Nalt Prea Sfinția Voastră, subsemnatul găsi acest institut departe și strein de spiritul și scopul menirii sale, lipsit de fundamentul și de condițiunile, carile singure numai îl pot pune în stare a se desvoltă, prospera și produce Bisericii preoți și păstori demni a conduce și moralisa societatea.

Legea seminarială și datoria pregătitorului la starea preoției prescrie, ca seminariștii să frecventeze regulat la biserică cu săptămâna, împreună cu un pedagog în fruntele spre a se esersă la cetire, cântări și rânduiala bisericii. Acest ordin și datorie nu s'a observat. Ne fiind observați de aproape nici chemați la îndeplinirea esactă a datoriilor de seminariști, pedagogii și seminariștii se conduceau de capul și voînța și placul lor.

Chiar Duminicele și sărbătorile pedagogii nu mergeau la biserică odată cu elevii, cum le este datoria, ci mult mai târziu, și unele dați nici nu mergeau, sub diferite pretexte; apci în biserică ședeau la ușă ca niște streini, considerând înjosire și rușine a ceti și cântă. Astă urmare o imitară și elevii din clasele superioare.

Mai mult încă. Favorați de libertate până la licență, pedagogii își

creaseră o stare de privilegiu. La repetiție cu elevii asistau numai unul sau doi, ceilalți ședeau prin secții contra regulamentului disciplinar și de ordine.

Eră prea natural, Nalt Prea Sfințite, ca astă urmare să exerseze influența corumpătoare asupra celoralți elevi, și prin urmare să nu aibă alt rezultat, decât înstreinarea tinerilor dela scopul chiemării lor și al institutului, desvoltarea desprețului către moravurile bune și năbușirea sentimentelor de ordine, de disciplină și demnitate morală.

Nici în privința materială n'am găsit seminariul într'o stare mai satisfăcătoare. Interiorul și exteriorul său pretutindenea presintă ruină și desolațiune, pare că nu s'ar fi reparaț de ani. Murii sunt mâncați, derâmați de pre fața pământului și amenință ruinarea multor odăi. Acoperământul întregului institut este vechi, putred și spart în mai multe locuri, și în imposibilitate a se mai repara cu cârpituri. Clasele, secțiile, repetitorile și toate încăperile reclamă reparațiuni însemnate având sobele vechi, rele, stricate; pardoseala roasă, rărită, stricată; ușile vechi, crăpate, corojite; broaștele stricate, unele lipsă, etc. etc. Infirmeria în starea cea mai miseră, și lipsită încă de toate cele necesarii bolnavilor, ba din unele puține obiecte ce le aveà, din negligență, s'au luat și întrebuițat de unii și alții. In asemenea stare de părăsire și stricăciune, am găsit și celelalte efecte ale casei spre serviciul elevilor și al institutului.

ANEXA No. 67.

Din raportul Direcțiunii Seminariului «Veniamin» către Ministerul Cultelor pentru anul școlar 1872—73.

(Dosar. Miinisteriului Cultelor No. 20 din 1873).

Din cauza întârzierii reparațiunilor, cursurile seminariale s'au început abià la 1 Octomvrie. Corpul profesoral se compune din 16 persoane, din care doi suplinitori: la medicina poporală și la cântările bisericești; cest din urmă până 1 Septemvrie venitor, conform ordinului d-voastră No. 6,579 din 20 Iunie. Din catedre, următoarele au fost suplinite: catedra de Religiune și Istoria bisericească clasa I, II, III și IV, cea de Morală, Pastorală și Liturgica clasa III și IV ambele cursul inferior. Prima s'a supliniț de d-l P. Sfeșescu până la 15 Decemvrie, iar de la acel timp până la 19 Martie de Arhim. N. Iliescu Sprânceană, a doua de d-l August Scriban dela 1 Decemvrie până la 1 Februarie.

Catedra de cântările bisericești se suplinește de Ierodiaconul Gorgonie, dela 9 Februarie până la 1 Septemvrie venitor. Catedra de Medicină Poporală s'a supliniț până la 12 Aprilie de d-r Brânză, iar

dela 9 Maiu se suplinește de d-l Georgescu. La 23 Ianuarie s'a reînființat catedra de Introducere în sfânta Scriptură, Exegetica și Patrologia, reîntegrându-se la ea Părintele Arhim. Ieronim Buțureanu.

Cursurile acestui institut a fost frecventate anul acesta de 110 elevi interni și 165 externi.

Resultatul examenului este următorul: 134 elevi promovați; 56 corigenți; 6 neputând depune examen din cauză de boală, au rămas să-l depună la începutul anului școlar venitor; 51 au rămas repetenți pentru al 2-lea an; iar 18, ca repetenți 2 ani în aceeași clasă fără rezultat satisfăcător, s'au espuls din școală.

Domnii profesori în genere, pe cât le permite pozițiunea în care sunt puși, își îndeplinesc datoriile. Dar împlinirea oficiului trebuie să fie rezultatul devotamentului și acesta să fie încorajat. Domnii profesori dela cursul inferior prin reducerea salariului dela 297 lei 50 bani, ce l-au avut până la finele anului espirat 1872 la 178 lei 50 pe lună au început a se descoraja. Seminariul acesta se află în condițiuni locale excepționale de celelalte institute. Fiind isolat de centrul orașului la o depărtare aproape de o oră, d-nii profesori sunt nevoiți a angaja trăsură cu 4 - 5 galbeni pe lună, spre a putea veni din oraș la datoriile lor. Astfel puțin le mai rămâne pentru existență din micul lor salariu. De dorit ar fi, D-le Ministre, să li se restituie salariul ce l-au avut și în anul precedent, luându-se în consideraciune cheltueala ce o fac, cu venirea din oraș la clas.

Programul învățăturilor sale, nu este întru toate conform cu destinațiunea sa, are mai mult caracter lumesc; științele teologice figurează mai mult în program decât în faptă. Câte 3 și 4 obiecte se propun de un singur profesor, lucru ce constituie o adevărată și naturală imposibilitate, ca un singur individ să nu se poată prepara din toate și a le propune într'un mod satisfăcător.

În interesul dezvoltării și al facilitării științelor fisico-naturale, este de dorit, Domnule Ministre, să se procure aparatele cele mai necesare de care este lipsit acest seminarium.

În cl. I numărul elevilor frecuentatori se ridică peste sută, ceea ce este contra legii și igienei și tot odată îngreunează mult pozițiunea profesorilor respectivi și împiedică examinarea mai des a elevilor, de aceea ar fi de dorit ca astădată să se divizioneze în două, una sucursală.

În interesul dezvoltării și al pregătirii eleviilor interni este de necesitate absolută, Domnule Ministre, să se reînființeze din seminariști absolvenți, pedagogii repetitori cum au fost anii precedenți, mai cu deosebire pentru clasele inferioare.

Partea morală și disciplinară. Aceste două puncte, bazele fundamentale ale indivizilor, societăților, statelor și Institutelor și prin urmare și ale acestui institut, în decursul anului acestuia, au lăsat mult de dorit. În astă privință, subsemnatul a întâmpinat, Domnule Ministre, multe dificultăți dela venirea sa la directorat.

Dar pentru ca să se poată realiza și da viață practică misiunii seminariului și regulamentului său, este de necesitate precum s'a zis mai sus, Domnule Ministru, reînființarea și salarizarea pedagogilor repetitori.

Cea mai mare parte din elevii interni sunt foarte săraci, sărmani, unii fără părinți, cu un cuvânt lipsiți de toate mijloacele chiar și de a-și cumpăra cărțile necesare pentru studiile respective și cu atâta mai puțin să-și poată face vre-o haină. În interesul învățământului, al reputațiunii Seminariului și al pregătirii la misiunea preuției, ar fi de dorit, Domnule Ministre, să se îmbrace de stat cel puțin 50 elevi, cum se îmbracă și la alte institute civile.

În privința administrațiunii materiale subsemnatul întâmpină la tot pasul și în toate zilele însemnate dificultăți. Articolele de menaj se scumpesc pe fiecare zi, în fața unei asemenea scumpețe progresinde suma de 50 bani, ce astăzi are un elev pe zi pentru nutriment au ajuns a fi absolut nesuficientă. Banii se scot de la casierie abia la 4—5 luni și creditorii din cauza întârzierii primirii banilor pentru obiectele date Seminariului, au început a refuza darea productelor mai departe, chiar cu prețul mai ridicat. Servitorii reclamă salariile tot la jumătatea lună regulat, ne dându-le, părăsesc sevicul. Subsemnatul în fața acestor împrejurări, neavând alte mijloace, ca să delătore aceste inconveniente nefericite, fu nevoit cu dauna sa, a face, în decursul acestui an, un împrumut de două sute napoleoni cu procent, ca să plătească creditorilor și servitorilor. Numai astfel s'a putut pune în pozițiune subsemnatul, a da masa elevilor și a conserva servitorii.

În cât se atinge de clădirile acestui institut, ele se află în completă ruină și în interior și în exterior, în cât n'au nici o aparență de institut seminarial.

Rector, *N. Ilieseu Sprânceană.*

ANEXA No. 68.

Din raportul Direcțiunii Seminarului «Veniamin» către Mitropolie pentru anul 1873—74.

(Dosar Ministerul Cultelor No. 20 din 1874).

No. 399.

Cursurile s'au început la 20 Septemvrie din cauză de împedicări materiale.

Corpul didactic al acestui institut, se compune din 16 profesori, din care unul ca suplinitore la medicina populară și igienă până la una Septemvrie viitor, conform ordinului Onorabilului Minister No. 551 Ianuarie 18 anul curgător; celelalte catedre se ocupă de profesori, unii definitivii, alții provisorii.

D-nii profesori în genere, pe cât le permit împrejurările materiale, depărtarea de institut și pozițiunea în care sunt puși, își împliniră datoria chiemării lor.

Numărul elevilor ce au frecuat Seminariul în cursul acestui an școlar 1873—74, au fost 280, din aceștia 120 de interni și 160 externi.

Examenele s'au ținut în prezența comisiunii delegată de consiliul profesoral al seminariului și în prezența d-lor delegați, rânduiți de Inalt Prea Sfinția Voastră și de d-l Rector al Universității.

Resultatul examenelor este următorul: 127 elevi promovați; 61 corigenți; 57 repetenți pentru anul al 2-lea; 20 neputând depune examene din cauză de boală, au rămas să-l depună la începutul anului școlar viitor; 15 ca repetenți doi ani în aceiași clasă, nedând examen satisfăcător, s'au expuls din școală.

Se simte, Inalt Prea Sântite, o necesitate imperioasă naturală și foarte logică introducerea limbei și a literaturii române, ca catedră a parte cel puțin în cursul inferior.

Asemenea este de dorit să se introducă în Programul Seminariului limba franceză, care s'a propus în acest Seminar încă în anii precedenți. Elevii seminariști au mare necesitate de această limbă, căci numai prin ea își pot procura științele necesarii dezvoltării și misiunii lor.

Suprimându-se din budget, anii precedenți suma alocată pentru retribuțiunea pedagogilor repetitori, prin asemenea măsură de economie s'a adus Seminariului acestuia o mare daună, atât din punctul de vedere al disciplinei, cât și din al învățământului, pentru că directorul a fost nevoit a însărcina cu funcțiunea de Pedagog pre unii din elevii institutului cărora însă nu li se poate pretinde funcțiunea de pedagogi repetitori.

Spre a se ușură într'un mod convenabil această grea sarcină pusă asupra directorului, îmi iau libertate, Inalt Prea Sântite, și cu cel mai profund respect, vă rog să binevoiți a mijloci la locul competent spre a se reînființa postul de secretar, cum au fost în anii precedenți. În interesul ordinii, al curățeniei, este foarte necesar și un garderopar care să conserve în ordine și curățenie lămpile și efectele elevilor și să fie responsabil de ele.

Din cauză că de câțiva ani nu s'au făcut reparăturile necesare la zidurile acestui institut, toate încăperile ajunseră încă dela finitul anului școlar precedent într'o stare de ruină complectă.

Inalt prea Sfinția, în interesul învățământului este de datorie, ca Seminariul acesta să nu fie și în anul acesta lăsat în stare de ruină, în care se află de câțiva ani. Starea actuală care nu oferă privitorilor și în interior și în exterior decât un aspect de complectă ruină, reclamă imperios reparațiune radicală. Zidurile și pereții parte desbrăcați de tencuială, parte nevăruți de mai mulți ani, sobele vechi ruinate,

ușile și broaștele stricate, geamurile mare parte sparte, pardoseala roasă, țândărită; cuptorul și mașina bucătăriei stricate desăvârșit, scaunele de prin clase, catedrele și altele stricate, cu un cuvânt toate sunt în stare de ruină.

(ss) *N. Ilescu Sprânceană.*

ANEXA No. 68.

Din raportul Direcțiunii Seminariului «Veniamin» către Mitropolitul Moldovei pe anul 1874—75.

(Dosar. Mitrop. Moldovei No. 2.204, vol. II, pag. 58).

Cursul s'a început la 25 Septemvrie neputându-se începe mai înainte din motive materiale. Corpul didactic al acestui institut constă din 16 profesori, dintre cari unul suplinitor la Medicină populară și Higienă; celelalte catedre se ocupă de profesori, unii definitivi și alții provisorii. D-nii profesori în genere, pe cât le permit împrejurările și pozițiunea materială în care sunt puși, își împlinesc datoria chemării lor. Dar d-nii profesori dela cursul inferior, prin reducerea salariului de 350 franci pe lună, ce l-au avut până la finea anului 1872 la 210 franci, s'au descurajat mult.

Seminariul fiind izolat de oraș la o distanță de o oră, ei sunt nevoiți a angaja trăsuri cu patru și cinci galbeni pe lună spre a putea veni la datoriile lor, și astfel din micul salariu ce-l au le mai rămâne un ce foarte puțin pentru existență.

Numărul elevilor ce au frecventat Seminariul în decursul acestui an școlar 1874/75 a fost 271, din aceștia externi 191 și interni 80. În interesul elevilor orfani, înalt Prea Osfintite Stăpân, vin a vă ruga respectos să binevoiți a interveni la onoratul Minister spre a se restaura numărul bursei de 120 din anul expirat, număr care numai prin o dispoziție a Ministerului de Culte s'a redus la 80, iar prin buget se prevede tot numărul de 120 burse.

Resultatul examenului este următorul: 172 promovați, 70 repetenți pentru anul al doilea, 11 neputând depune examen din cauză de boală au rămas să-l depună la începutul anului școlar viitor; 8 ca repetenți doi ani în aceeași clasă, ne dând examen satisfăcător, s'a expulsat din școală.

Prin nise măsuri mai de aproape, prin silințe și nevoițe de zi și de noapte, subsemnatul a adus ordinea și disciplina în Seminarium într'o stare mai corespunzătoare scopului institutului și datoriei elevilor.

De câți-va ani nefăcându-se reparațiunea acestui Seminarium, a ajuns astăzi în o stare de ruină completă, atât în interior cât și în exteriorul său. Zidurile desbrăcate de tencuială, pereții negri, sobele vechi și ruinate, pardoseala țândurită și spartă, acoperământul stricat și

putred, comoditățile năruite, catedrele și băncile stricate, cu un cuvânt toate sunt în ruină.

Seminariul se află în suferință și în privința serviciului. Munca oamenilor astăzi este scumpă. Suma alocată în budget pentru servitori este nesuficientă în fața împrejurărilor actuale.

(ss). **Nicefor Iliescu Sprânceană**

ANEXA No. 70.

Extrase dintr'un proiect de lege pentru Seminarii votat de Sf. Sinod la 18 Noembrie 1874.

(Dosarul Ministerului Cultelor No. 110 din 1875).

§ I. Dispozițiuni generale.

ART. 1. În România sunt opt seminarii de gr. I: șase pe la cele șase Episcopii ale țării, anume: la Râmnicu-Vâlcea, la Roman, la Buzău la Huși, la Argeș și la Ismail. De asemenea la cele două Mitropolii, în București și în Iași. La aceste două din urmă, pe lângă gradul I, se adaogă și gradul al II-lea.

ART. 2. Cursul de instrucțiune în seminarele de gradul I este de 5 ani, în cele de gradul II, de trei ani.

ART. 3. Instrucțiunea și educațiunea seminarială sub direcțiunea generală a Sfântului Sinod a bisericii române, este încredințată nemijlocitei dirigerii a Mitropoliților și a Episcopilor, fiecare pentru eparhia respectivă așa conform legii pentru alegerea Mitropoliților și Episcopilor și pentru instituirea Sfântului Sinod al Bisericii române.

ART. 6. Directorul, subdirectorul și iconomul se numesc dintre profesorii seminarelor de către Episcopul eparhiot, care încunoștințează pe Ministerul de Culte și de Instrucțiune publică, spre recunoaștere și spre întărirea Domnească.

ANEXA No. 71

Adresa Ministerului de Instrucțiune către Mitropolia Moldovei cu privire la seminariștii de gradul II cari nu voesc a se preoți. 13 Februarie 1876.

(Dosarul Mitropoliei Moldovei No. 2204 vol. II pag. 95.)

În vederea petițiunilor ce s'au adresat Ministerului în mai multe rânduri de către seminariștii cu studii de gr. II, care se plâng că drep-

turile ce le sunt acordate, prin art. 245 din legea asupra Instrucțiunii se dau seminaristilor de gr. I și fiindcă sântele Mitropolii și Episcopii recomandă mai totdeauna seminaristi de gr. I spre a li se încredința posturi de protoeri, proestoși și preoți la bisericile din orașe ;

Subsemnatul are onoare a vă face cunoscut că Ministerul menține dispozițiunile luate cenform art. 245, mai sus citat, ca seminaristii cu studii de gr. II să fie numiți cu preferință preoți la orașe, proestoși, protopopi, membri de consistorii etc. și numai atunci vor putea fi înlocuiți cu seminaristi de gr. I când cei de gr. II ar refuză posturile la care le dă dreptul legea, în care cas, vă rog să bine voiți a regulă să se comunice Ministerului înscris refuzul acelor seminaristi pentru ca pe deoparte să li se intente proces spre a despăgubi statul de costul întreținerii lor la învățătură conform art. 238 din legea instrucțiunii, iar pe dealta să se aibă în vedere când se vor mai adresă la Minister cu plângeri că drepturile ce le sunt acordate de lege se dau seminaristilor de gr. I.

(ss) Ministru, *P. P. Carp*

ANEXA No. 72.

Raportul delegatului Mitropoliei la examenul de fine de an al Seminarului «Veniamin». 16 August 1877.

(Dosar. Mitrop. Moldovei No. 2.204 vol. II, pag. 291).

Conform adresei din 16 Iunie a. c. No. 1.251 am asistat la examenul semestrului II, anul școlar 1877, ce s'a ținut în Seminarul central din Socola, și am constatat că elevii din internatul acelui Seminaru care însă sunt puțini la număr, au răspuns din toate obiectele prescise cu puține excepțiuni, foarte bine, ceea ce probează, că atât d-nii profesori, cât și elevii respectivi își dădură toată silința, cei dintâi întru predarea obiectelor, iar cei din urmă întru diligența învățaturii celor predate; încât însă se atinge de studioșii externiști, care frecventează prelecțiunile în acel seminar, aceștia în deobște sunt neglijenți în frecuentarea colegiilor, căci cei mulți dintre ei în fiecare lună deabia câte 10 zile se află la prelecțiuni și din cauza absentării lor, căzură cei mai mulți la examen. Aceasta însă nu cade în responsabilitatea profesorilor, dar apoi și însuși elevii relativi sunt în câtva scuzabili, căci aceștia sunt fără distincțiune, tineri sau orfani, sau din părinți săraci, cari nu sunt în stare de a le supedită ajutorul necesar, spre a se putea ei ocupă numai cu învățatura, ceea ce îi silește de a-și procură mijloacele traiului într'un mod deșădător, despre care poliția locală posedă îndestule probe înregistrate. Acî alt remediu eficace nu găsesc, după mine, decât în următoarele alternative, ca : ori să se mărească internatul Seminarului, unde să fie primiți atâția elevi câți sunt necesari

spre a îndeplini golurile în posturi de parohi, și preoți ajutători ace-lora, cauzate prin decedare din viață numiților, cari în țara noastră se poate calculă câte 4 la sută pe an, sau să se ridice seminariul dela Socola și să se așeze în Iași într'una din mănăstirile secularizate, precum Golia sau Sfântul Sava, și atunci deși ar rămâne și externi, totuși acestia facile și-ar putea găsi câte condițiuni pe la cetățeni de a învăța pe copiii acestora cu care mod ar aveă asigurată locuința și mâncarea. În adevăr că adoptându-se modul cel din urmă, tot încă ar lăsa mult de dorit, dar apoi cel puțin ar preservă tineretul, din care în present se recrutează clerul nostru, de o viețuire deșădătoare, pe care o deprind prin bordeiele vierilor și prin localurile de debit al băuturilor spirtoase, nefind alte locuințe în Socola.

Acestea sunt, Inalt Prea Sfințite Stăpâne, părerile mele cu care instrucțiunea clerului în țara noastră, ar putea prosperă, deși nu într'un mod eminent, cel puțin s'ar ridică preste tristul nivel în care se află în present.

Iași 1877, August 15 zile.

(s) *Vladimir Irinupoleos Suhopan.*

ANEXA No. 73.

**Adresa Ministerului de Culte către Mitropolia Moldovei
cerând părerea în privința mutării Seminariului de la Socola la
mănăstirea Neamțului. 4 Iulie 1881**

(Dosar Mitropoliei Moldovei No. 2.204 vol. II, pag. 464).

Vă este în destul cunoscută stare de ruină în care se află localul Seminariului de Socola.

Asemenea vă este cunoscută situațiunea în care se află actualmente acest Seminaru prin pozițiunea sa afară din oraș, unde mai mulți din profesori cari stau în oraș sunt nevoiți a pierde mai mult timp prin transportarea lor la cursuri, care adesea rămân nefăcute prin absentări sau întârzieri, provenite din cauza depărtării.

Nu este mai puțin adevărat că un asemenea institut clerical este bine a fi, pe cât se poate, ferit de contactul cu populațiunea din oraș și din acest punct de vedere, ideia că Seminariile să fie așezate în locuri mai retrase este, cred, foarte salutară; spre a se putea însă atinge acest scop, urmează ca și profesorii să-și aibă locuința tot în aceleș locale, ca cu modul acesta să se evite inconvenientele de neregulată facere a cursurilor, ceea ce, cum am arătat mai sus, se întâmplă adesea acum.

Tot odată, având în vedere că actualul local al Seminariului de la Socola nu numai că nu este suficient, dar încă este ajuns și aproape

în stare de ruină și ar necesită niște cheltueli enorme spre a-l aduce în bună stare și în pozițiune de a putea locui întrînsul și profesorii.

Având în vedere că statul nu dispune de îndeștute mijloace spre a putea face niște asemenea cheltueli, am crezut de cuviință a pune toate aceste considerațiuni și în vederea Inalt Prea Sfinției Voastre și a vă ruga să bine voiți a-mi da și avisul Prea Sfinției Voastre dacă nu ar fi nemerit din toate punctele de vedere ca Seminariul să se mute de la Socola la Monastirea Neamțu, unde a mai funcționat deja mai mult timp înainte și unde ar putea fi instalat în toată comoditatea, împreună cu corpul didactic.

Așteptând răspunsul Inalt Prea Sfinției Voastre, vă rog Prea Sfinte a primi și cu această ocaziune încredințarea înaltei stimi ce vă păstrează al Prea Sfinției Voastre fiu sufletesc.

Ministru, (ss) V. A. Urechia.

ANEXA 74.

Din raportul Direcțiunii Seminariului către Mitropolia Moldovei pentru anul 1881—82.

(Dosar. Mitrop. Moldovei, No. 2.204, Vol. II, pag. 495.)

Personalul didactic al Seminariului se compune din 16 d-ni profesori, din care 14 cu titlu definitiv și provisoriu, iar doi cu titlu suplinitor.

Cursurile în acest an școlar s'au început la 18 Septembrie 1881, adică cu mai bine de o jumătate de lună mai în urmă de termenul prescris de lege și aceasta din cauza examenelor de corigere și concursurile pentru burse.

La începutul acestui an școlar cursurile au fost frecventate de 212 elevi, interni și externi, din care 152 în anul întâiu și 60 în anul al 2-lea; din acești 212 elevi 192 au persistat până la finele anului și au fost înscriși în cataloagele de examen, iar restul până la 212, adică 20, parte s'au retras, parte s'au expulsi din Seminarium din cauza numeroaselor absențe nemotivate.

Resultatul examenului este următorul: din 192 de elevi înscriși în cataloagele de examen, 6 nu s'au presintat la examen, cauzele sunt necunoscute direcțiunii; din acei cari au trecut examenul, 81 s'au promovat la clasa imediat superioară, iar restul de 111 au rămas repetenți, lăsându-li-se însă facultatea a se presintă la examenul din toamna viitoare spre a-și corectă notele slabe, pentru a fi atunci promovați, dară numai aceia din ei, cari conform art. 135 din regulamentul de ordine și disciplină pentru Seminarium vor cere corigiarea justificată de motive regulamentare și apreciate de consiliul profesoral.

Considerând progresele ce știința au făcut în secolul nostru, considerând că un preot trebuie să fie dotat cu un capital științific cât se poate mai întins, sub scrisul francamente vă declară, Înalt prea sf. Stăpâne, că organizațiunea actuală a seminariilor noastre în ceea-ce privește partea lor didactică este foarte defectuoasă și foarte înapoiață în raport nu voi zice cu seminariile din țările civilizate, dar chiar cu toate celelalte institute din țara noastră.

Iar cât privește partea morală, subscrisul cu profund respect supune cunoștinței Înalt prea Sfinției Voastre că în decursul acestui an școlar au fost destul de satisfăcătoare.

Localul acestui Seminaru este într'o stare cu totul deplorabilă din cauză că de un timp tare îndelungat nu i s'a făcut o reparațiune totală, care dacă nici anul acesta nu se face din nou, apoi pentru anul școlar viitor nu garantez că nu va ploua prin clase și dormitoarele elevilor, iar despre ziduri cari mai amenință a cădeă nu mai zic nimica ci mă mărginesc a Vă supune că localul privit în întregimea sa nu seamănă de loc a fi o școală ci o tristă ruină și nimic mai mult.

Rector, (ss) **Arh. Romanescu.**

ANEXA No. 75.

Din raportul de fine de an adresat Mitropoliei de către Direcțiunea seminarului pentru 1882—83.

(Dosarul Mitropoliei Moldovei No. 2204, vol. II, pag. 557).

Cursurile în acest an școlar s'au început la 17 Septemvrie 1882, dar deși s'au început așa târziu, și înainte de sărbătorile Nașterii Domnului au încetat la 14 Decemvrie din cauza anghinei diferite ce se ivise în oraș. Totuși prin activitatea d-lor profesori și aptitudinea la studiu a elevilor, materiile, prevăzute în program s'au trecut toate fără nici o omisiune.

La începutul acestui an școlar, cursurile au fost frecventate de 196 elevi interni și externi: din care 146 în anul întâiu și 50 în anul al II-lea; din acești 196 elevi au persistat până la finea anului școlar și au fost înscriși în cataloagele de examen 187; iar restul, parte au părăsit singuri școala, iar parte au fost expulși din Seminaru din cauza numeroaselor absențe nemotivate.

Resultatul examenelor este următorul: din 187 elevi înscriși în cataloagele de examen, 6 nu s'au presintat la examen, 3 din cauză de boală și 3 din cause necunoscute direcțiunii. Din cei ce au trecut examenele, 134 s'au promovat la clasa imediat superioară, iar restul parte au rămas repenți, parte corigenți.

Localul acestui Seminar este aproape într'o complectă ruină.

Rector, (ss) **Arh. I. Romanescu.**

ANEXA No. 76.

Raportul delegaților Mitropoliei la examenul pentru
finele anului 1882—83.

(Dosar. Mitrop. Mold. No. 2.204 vol. II, pag. 547.)

Conform însărcinării oficiale a Înalt Prea Sfinților Voastre, pusă asupra-ne prin oficiile No. 1.007 și 1.008 din 7 Iunie a. c. 1883, subseminații asistând la examenele generale de finele anului școlar 1882—83, ținute la seminarul central al Sfintei Mitropolii a Moldovei din Mănăstirea Socola, am constatat:

I. Că seminariști de ambele cursuri, au pus o mai multă sârguință la studiu în anul acesta, decât în cel trecut, și au dat răspunsuri mulțumitoare la întrebările propuse din diferite studii, ce se predau în seminarii după programa actuală;

II. Că externatul în seminare trebuie sau să se desființeze cu totul, sau să se organizeze în alt mod, precum este și în alte țări ortodoxe, unde în seminarii se primesc bursieri interni întreținuți cu toată cheltueala statului sau a bisericei, unde bisericile au fondurile lor speciale, precum este în Bucovina, Rusia și Grecia, și bursieri semi-interni, cărora guvernul le dă numai locuința și încălzirea împreună cu internii, iar cealaltă întreținere este pe comptul părinților elevilor, cari plătesc pe an o sumă fixată și direcția Seminarului este obligată a-l întreține ca și pre bursierii ceilalți. Avantagiul pentru elevii semi-interni este evident, căci sunt mai bine privigheați, mai bine nutriți nu-și perd timpul și sănătatea viind iarna prin zăpadă și noroiu dela mahalalele depărtate la Seminaru, dispun de cărțile bibliotecii seminarului pentru a se perfecționa la studii, și a-și înmulți cunoștințele, sunt feriți de contactul cu individele corupte din mahalalele orașelor, se pot cu lesnire deprinde cu serviciul bisericesc și frecuentă biserică regulat, sub privigherea direcțiunii, etc.

Seminarul central al Moldovei are destule încăperi în care ar putea locui toți elevii ce frecuentă astăzi Seminarul, unii ca interni și alții ca semi-interni. Acest local al Seminarului are trebuință de reparațiune și mai ales trebuie peste tot învelit, ca să nu mai plouă într'însul. El se strică și se dărâmă și din cauză că nu este locuit, stau camerile cele spațioase ale lui pustii de câțiva ani și nereparate, căci este constatat, că și casele cele mai bune, se strică și se dărâmă dacă nu sunt locuite și reparate în tot anul.

III. Că trebuie a se păzi totdeauna regula că în Seminaru să se primească elevi numai acei ce au terminat cu bun succes cele patru clase complete a școlilor primare și se vor distinge prin capacitate înaintea comisiunii examinatoare; căci subscrișii au constatat cu satisfacțiune, că elevii ce s'au primit în anul acesta în clasa I seminarială

numai dintre cei ce au terminat complet cele patru clase primare, au arătat mai multă inteligență la studii decât cei de mai înainte, și înaintându-se cu vârsta și cu știința, promet a deveni niște tineri capabili pentru cariera preoțească, mai ales dacă vor fi și bine educați și strănși de prin mahalale.

IV. Că trebuie a se înființa pentru clasele cursului inferior doi pedagogi repetitori salariați, dintre elevii cei mai buni ai cursului superior, cari să explice elevilor acestui curs, mai ales celor din clasa I cuvintele tehnice din manualele școlare, ce sunt pline de lătisnimuri și mai ales franțuzismuri pe cari acești elevi nu le înțeleg și învață numai papagalicește. Acești pedagogi să fie obligați a ascultă pe elevi în fiecare zi și a le explică ceea ce ei nu înțeleg din manuale; căci acești școlari știind că ei au a fi ascultați de lecțiuni în fiecare zi, ceea ce profesorul respectiv nu poate face, vor pune mai multă diligență la învățătură și nu și vor perde timpul în lucrări deșerte, și nici vor rămânea repetenți, cauzând supărări și cheltueli părinților lor, cari și așa sunt destul de săraci.

V. Că este necesitate a se cumpără o colecțiune de mineralogie și câteva aparate fizice, pentru studiul științelor fisico-naturale, și

VI. Că trebuie a se înființa catedra de istoria universală bisericească cu a bisericii române, teologia fundamentală și teologia polemică sau comparativă, pentru ca elevii să poată cunoaște și distinge dogmele și învățăturile bisericii ortodoxe de Răsărit, de dogmele și învățăturile confesiunilor eterodoxe.

(ss) *Arhimandrit Theoctist Scriban.*

(ss) *Dimitrie Stoika.*

ANEXA No. 77.

Propunerile Episcopului Melhisedec pentru administrarea fondului lăsat de Ghermano Vida.

(Dosarul Ministerului Cultelor No. 20 din 1884).

Pentru viitor cred că trebuie a se luă următoarele măsuri:

- 1). Banii în numerar să se depună la cassa de consemnație, atât pentru mai sigură păstrare, cât și pentru sporirea lor prin procent,
- 2). Gerarea acestui fond să se încredințeze directorului Seminariului. carele cred că presintă o mai mare garanție, și să i se dea lui în primire, ca și toată dota casei.
- 3). Consiliul Seminariului, la finele fiecărui an școlar, să supună Ministerului conturi de starea capitalului, și de banii încasați, precum și de cărțile ce sunt încă nevândute și de buna lor păstrare.
- 4). Banii încasați pe fiecare an să se depună tot la casa de consemnații; iară când consiliul va crede de trebuință, a tipări din acel capi-

tol vre-o carte, să ceară aprobarea Ministerului și învoirea de-a lua din capitalul consemnat suma necesară.

5). Chitanțele de depunere să se încredințeze directorului Seminarului, sub luarea de adeverințe, cari să se păstreze la Minister pentru controlare.

ANEXA No. 78.

Din raportul inspectorului general Sp. Haret despre starea studiului în Seminarium. 26 Mart. 1884.

(Dosar Minist. Culte No. 20 din 1884.)

Despre local am vorbit în toate rapoartele mele anterioare; nu ar fi nevoie să mai revin asupra acestui punct, dacă nu ași vedea că este nu numai impropriu, dar chiar periculos pentru a conține o școală, căci starea de ruină în care este, face pe cineva a se teme de tot felul de accidente nenorocite. Pe lângă acestea, mai multe clase au niște sale mici de tot, cu ferestre de câte patru giamuri, și întunecoase chiar când e soare; scările putrede și căzute; refectoriul mic și întunecos; dormitoarele conțin unul 26 și altul 30 paturi, pe când nu ar trebui să conțină nici jumătate din acest număr. Pe lângă acestea vecinătatea depositelor provenite din curățirea latrinelor orașului care se aruncă pe valea Bahluiului despre bariera Țuțorei, de unde vântul le aduce drept asupra Socolei, face ca acest punct să fie cel mai nesăritos din jurul Iașilor, unde cu toate acestea ar fi așa de lesne a se găsi atâtea situațiuni cu totul igienic. În fine depărtarea de oraș cauzează atâtea neajunsuri, pe cari e imposibil a le detalia aici, însă cari adăogite pe lângă cele de mai sus, face imposibilă actuala stare de lucruri.

Cursul s'a început anul acesta tocmai la 17 Octomvrie, din cauza reparațiunilor făcute târziu. Afară de aceasta, unii profesori fac absențe în număr care trece peste ori-ce limită; astfel este mai cu seamă d-l Profesor de matematică și cel de limba Latină dela cursul superior. Și chiar când vin la școală, vin cu câte o oră întârziere, deși iscălesc în condica de prezență ca cum ar fi venit la timp; astfel chiar în ziua visitei mele, d-l Profesor de limba Latină cursul superior, a venit la 9 ore fără 5 minute, în loc de 8 ore; și a semnat că a venit la 8 ore, așa că cl. VII a pierdut mai cu totul clasa de Latinește; la observarea ce i-am făcut, mi-a răspuns cu o rară nepăsare. M'am informat că aceste lucruri se întâmplă totdeauna, și aceasta din cauză că unul din acești doi domni este și intendent la Spitalul Sf. Spiridon, iar celalt, funcționar la Primăria de Iași. Ori-care ar fi cauza, interesul școlii reclamă a se lua măsuri energice și eficace pentru a stărpî aceste apucături abusive; propun dar pe de o parte a se da un avertisment

sever d-lor profesori de limba Latină cursul superior și celui de matematică, iar pe de alta a se atrage atențiunea Direcțiunii a nu mai permite ca profesorii să noteze în condică că a făcut lecțiuni în orele când nu erau la curs, punându-i în vedere că Ministerul nu va lipsi a lua măsuri, contra tuturor celor cari nu-și fac datoria cum se cade.

Regulamentul de ordine și disciplină pentru Seminarii (Art. 135) dice că examenele de corigenți se vor face numai la începutul anului școlar. La Seminariul Socola însă am vădut că, ori când un corigent voește a trece examenul pentru a-și îndreptă nota, este admis; ceea ce este cu totul neregulat.

ANEXA No. 79.

Din raportul de fine de an al Direcțiunii Seminariului «Veniamin» pe anul 1883—84.

(Dosarul Mitrop. Moldovei No. 2.204, vol. II, pag. 589).

Cursurile la acest seminarium în anul expirat s'au deschis: cursul superior la 25 Octomvrie și cel inferior la 1 Noemvrie; aceasta din cauză că reparațiunile începându-se la 14 Septemvrie n'au putut fi terminate definitiv decât pe la finele lui Octomvrie.

Personalul didactic al Seminariului se compune din 16 profesori, din care 15 definitiv și provisorii, iar 1 ca suplinitor.

Cursurile acestui Seminarium în anul expirat au fost frecventate la început de 184 elevi interni și externi din care 142 din anul întâiu și 42 din anul al douilea. La acești 184 elevi, la examenul general de finea anului școlar 1883—84 s'au mai adaus 4 audienți cu dreptul de a depune examenul.

Rezultatul examenului este următorul: din 184 elevi înscriși atât în matriculă cât și în cataloagele de examen, 124 s'au promovat în clasele imediat superioare; 53 au rămas repetenți, însă unii cu dreptul de a corege la sesiunea din Septemvrie viitor prin decisiunea consiliului profesoral No. 79 din 22 curent; 6 elevi s'au esclusea repetind doi ani aceeași clasă, iar din acei 4 audienți șcriși la examene doi s'au promovat și doi au rămas repetenți.

După cum cu alte ocațiuni s'a făcut cunoscut Onor. Minister că încăperilor acestui Seminarium este un timp îndelungat de când nu li s'au făcut o reparațiune radicală, în anul expirat, după devisul format în Iunie acelaș an, s'a constatat că pentru a fi în bună stare Istitutul reclamă cifra de 30.000, care cifră nu s'a aprobat de Onor Minister, ci numai suma de 3.000 lei cu care s'a făcut tot acel strict necesar.

În fine atenansele, îngrădirea Seminariului sunt sprijinite cu lemne cu alte cuvinte localul tot privit nu seamănă de loc a fi o școală, ci o tristă ruină și nimic mai mult.

Rector, (ss) Arh. F. Romanescu.

ANEXA No. 80.

Raportul Ministrului de Instrucțiune pentru destituirea
Directorului Teoctist Scriban. 28 Noembrie 1885.

(Dosar. Mitrop. Moldovei, No. 2.204, Vol. III, pag. 2).

Sire,

Cu cea mai adâncă durere vin a vă supune Majestății Voastre trista situațiune în care se află Seminariul dela Socola.

Această școală în care s'a format o mare parte din Clerul țării, suferă de un timp îndelungat, atât în partea materială cât și în cea morală.

Localul actual dela Socola clădit înainte de jumătate secol, e compus dintr'un rând de chilii insuficiente și improprii pentru clasă și pentru internat, strâmte, fără aer și fără lumină. Cu timpul aceste clădiri care poartă un caracter cu totul provisoriu a fost pătrunse de umezeală și sunt astăzi în starea cea mai deplorabilă. Orice restaurare devine imposibilă, căci ea nu ar face decât ar perpetua o stare de lucruri dăunătoare acestui institut.

Este de absolută necesitate a se clădi un local cu totul nou. Până ce însă acest edificiu se va ridică, seminariul trebuie neapărat strămutat într'un local cuviincios, în care sănătatea tinerilor seminariști să fie asigurată și în care ordinea și disciplina școlară să poată fi reintrodusă.

Nu s'a putut află o casă în destul de mare cu o curte mai spațioasă, decât în oraș. În puține zile seminariul va fi bine instalat și va putea stă sub o mai imediată, privighere atât a Ministerului cât și a înaltului și prea sfințitului Mitropolit al Moldovei și Sucevei.

Partea cea mai rea a situațiunii Seminariului din Socola și cea mai grea de îndreptat, privește conducerea morală și științifică a acelei școle. În inspecțiunea ce am făcut am rămas uimit de nepăsarea cea mai culpabilă ce domnește acolo. Răul acesta datează de mult timp, căci el poartă semnele vetustății. Cu toate acestea trebuie înlăturat cât mai iute și cât mai radical.

Direcțiunea școalei a fost și este de mult timp în mâna unei persoane, care nu ar merită să figureze în capul unui institut unde se formează tineri meniți a predică poporului preceptele evangheliei și a deservî localurile Dumnezești. Arhimandritului Teoctist Scriban, Directorul actual, i lipsește cu desăvârșire simțimântul grelei pozițiuni ce ocupă, a mării răspunderi ce poartă și a răului ce face Bisericei și statului, sau prin purtarea sa, sau prin totala neîngrijire a Seminariului. Starea aceasta este constatată în amănunt în raportul ce mi se adresează de d-l Inspector general Gr. Tocilescu. Sub o astfel de

conducere nu e de mirat că școala presintă un aspect din cele mai triste și că prin ea se ajunge la un țel opus înființării și existenței ei, la formarea de oameni, care prin exemplele ce au zilnic dinainte se corup, pentru a introduce mai târziu corupțiunea în cercurile unde sunt chemați a trăi.

Starea aceasta a direcțiunii nu a fost fără influență asupra unei mari părți a profesorilor acelei școli. Am auzit însumi prelegeri, cari dovediau o neștiință totală, sau o nepreparare din cele mai culpabile a materiei ce se predă. Am auzit prelegeri fără nici un fel de rost și de o slăbiciune extraordinară.

În privirea disciplinei școlare voiu cită faptul, că am aflat în mâinile unui elev un manual de morală creștinească în care erau scrise și subscrise cântece lumești, și că atât directorul cât și ceilalți conducători spirituali ai Seminarului, care erau prezenți, s'au mirat cum de m'am scandalisat la constatarea acestui fapt.

Nici partea curat materială a directoratului nu e în mai bună stare. Am constatat că socoteli zilnice nu se țin și că conturile lunare ale Direcțiunii se alcătuesc mai multe luni în urmă în casa privată a Arhimandritului director. Am constatat în tot localul o stare de necurătenie ne mai pomenită.

Pentru a caracterisă și mai bine pe directorul actual, supun cu cel mai profund respect Majestăței Voastre, adresa ce mi-a trimes, în urma învitării ce i s'a făcut de către Inalt Prea Sântitul Mitropolit al Moldovei și Sucevei, de a-și da demisiunea. Se vede din ea, că nu școala este preocuparea sa când termină ast-fel această adresă a sa: «Oricare ar fi mobilul ce ar îndemnă pe Mitropolia Moldovei a-mi cere demisiunea din funcțiunea de director, eu nu mă opun de și ași dori să servesc biserica și guvernul Majestăței Sale Regelui, ceea ce însă vă rog este, să-mi permiteți a mai stă în această funcțiune măcar până la 1 Februarie al anului 1886, pentru a-mi regulă toate conturile cu furnisorii, precum și a mă desface de aprovizionările ce le-am făcut pentru Seminaru cu banii mei proprii, și atunci voiu demisionă cu toată plăcerea, dacă aceasta se va cere, despre care am rugat și prea Inalt Prea Sfințitul Mitropolit al Moldovei, ca să fie milostiv și bun și să mai aștepte până la 1 Februarie 1886».

Această stare de lucruri nu mai poate dură și trebuie să i se pună un capăt. Biserica și statul sunt în drept să ceară dela întreg personalul seminaricesc o purtare de tot corectă în toate privințele. Această cerință se adresează cu o stăruință cu mult mai mare directorilor.

Trebuie ca directorii seminarilor să fie bărbați pioși, probi și onești, însuflați de simțiminte religioase, încălziți de preceptele evanghelice, cu o purtare personal neprihănită și ne bănuită, care să știe să-și înfrâneze poftele și să învețe pe tinerii ce le sunt încredințați să le înfrâneze, cu zel pentru biserică și școală, care să dea școlarilor exemple

de sfințenie și de îndeplinirea datoriilor către sine, către pozițiunea lor, către biserică, către stat și către oameni în genere.

Până se vor studia și propune măsurile cele mai bune și mai merite pentru a stabili în seminariile noastre în mod cert și constant, rânduiala cuvenită, e de absolută și urgentă necesitate a nu le lăsa în mâini incapabile și nedemne și de a încredința direcțiunea lor acelor clerici cari ne pot da speranță că vor pune o mână energică și pioasă la îndreptarea răului și că vor ridica aceste importante instituții de cultură la nivelul moral și științific la care trebuie să stea.

Cu cel mai profund respect supun deci Majestății Voastre Decretul de destituire al Arhimandritului Teoctist Scriban, din postul de Director al Seminariului din Socola și numirea în locu-i a Ierodiaconului V. Răileanu, profesor la acel seminar.

Sunt cu cel mai profund respect Sire, al Majestății Voastre prea plecat și prea supus servitor

Ministrul Cultelor și al Instrucțiunii Publice,
(ss) **D. Sturîza**

ANEXA No. 81.

Raportul Direcțiunii Seminariului «Veniamin» către Mitropolia Moldovei, cerând aprobare ca Seminariștii să facă cuvântări în biserică. 5 Februarie 1886.

(Dosarul Mitropoliei Moldovei No. 2.204, vol. II, 65).

Școlarii seminariști și mai cu seamă cei din cursul superior, sunt obligați a se exercita în compunere de predici, care în urma censurei ce li se face, găsindu-se bune li se dă voie a le și rosti în biserică. Subscrisul a luat hotărîrea, ca de la 9 a curentei luni, în fiecare Duminică și sărbătoare, să se prepare câte 12 școlari din cursul superior, adecă câte patru din fiecare clasă pentru a elabora și rosti câte o predică. Supunând cunoștinței Inalt Prea Sfinției Voastre, cele ce preced, subscrisul, smerit Vă rog să binevoiți a da Inalta binecuvântare, ca predicile ce să vor găsi bune, să aibă voie Seminariștii a le rosti alternativ în bisericile din Iași și chiar în sfânta Mitropolie.

Directorul, (ss) *Ierodiaconul V. Răileanu.*

(Rezoluție:) Orânduiala de a rosti Seminariștii predici prin bisericile orașului Iași și chiar în Sfânta Mitropolie fiind foarte bună și folositoare din toate punctele de vedere morale și instructive, noi nu avem decât să rostim binecuvântarea noastră într'aceasta; și cu toate că am fi dorit ca măcar acum la început când se pune această îndatorire Seminariștilor să fim auzit și noi mai înainte unele măcar din aceste predici, acum însă ne putând satisface această dorință și având toată încrederea atât în cuviosul Director al Seminariului, cât și în domnii profesori respectivi, dăm binecuvântarea noastră pentru rostirea predicilor prin biserici de către Seminariști pe răspunderea menționaților directori și profesori după ce predicile pregătite de către Seminariști vor fi ascultate și aprobate de către aceștia.

(ss) *Iosif.*

ANEXA 82.

Adresa Mitropoliei Moldovei către Ministerul Cultelor, prin care propune a se cumpără casele fostului Domnitor Mihail Sturdza. 22 Octomvrie 1886.

(Dosarul Mitropoliei Moldovei No. 2.204 vol. III, 93)

Intre alte așezăminte create de fericitul întru amintire Mitropolitului Veniamin Costache, este putem zice cel dintâiu, *Seminariul*, care poartă numele său, înființat încă din anul 1804.

Acest Seminarium fiind stabilit de fondatorul său în monastirea Socola de lângă Iași, a stat acolo mai bine de 80 de ani, până în anul trecut 1885, când văzându-se că localul ce-l ocupă este ajuns în ruină, pe de o parte, după dispozițiunile luate de d-voastră s'a strămutat în Iași în case cu chirie în mod provisoriu, iar pe de alta s'a alocat în budgetul Statului suma de 750.000 lei pentru edificarea unei alte încăperi în Iași, proprie unui asemenea institut, cum și pentru înlesnirea frecventării profesorilor la cursurile lor.

De atunci și până acum neconținut s'au făcut cercetări pentru aflarea unui loc care să corespundă din toate punctele de vedere unei asemenea meniri, dar toate cercetările au rămas infructuoase, din cauză că nici unul din locurile ce ar putea servi pentru această, nu întrunește de odată toate condițiunile, adică să fie spațios, bine expus, într'o stradă nu tocmai frecventată în centrul orașului și altele; acum însă printr'o împrejurare cu totul favorabilă scopului ce ne preocupă, se presintă un loc cu case pe el, care nu numai că înfățișează și întrunește toate condițiunile arătate, dar încă presintă și pe aceea de a fi alătura cu Mitropolia, adică cu acel măreț edificiu al bisericii fondată de acelaș fericit Mitropolit Veniamin Costache, și a cărei restaurare este dejă terminată în totul, voim să zicem și înțelegem casele cu locul lor ce a fost a repositului Domn Mihail Sturza, rămase acum de moștenire fiului său, Principele Dimitrie M. Sturza, și care după propunerile ce cu stăruință i s'au făcut, a consimțit a le vinde pentru trebuința mai sus arătată.

În adevăr, acest loc nu lasă nimic de dorit, din punct de vedere al scopului și necesității noastre pentru școala bisericească și ar fi cea mai bună așezăminte ce s'ar face pentru așezarea Seminariumului alătura, și chiar făcând un corp cu Mitropolia, adică la un loc biserica și școala, înființate de acelaș fondator Veniamin Mitropolitul și menite a se completa una prin alta, formând un tot; adică biserica cu școala, bazată pe învățătura Sântelor percepte ale moralei evanghelice, pe care le învață religiunea noastră strămoșească; interesul așezămintei acestor case care lipite de curtea Mitropoliei s'a recunoscut

și de către comisiunea însărcinată cu restaurarea bisericii Mitropoliei pe care am consultat-o și a consimțit în totul.

Așa dar, știindu-vă însuflețit de cele mai bune creștinești și românești dispozițiuni în privirea înfloririi Sântei noastre biserice și a prosperității școalei bisericești și ne voind a lăsa să se piardă o asemenea cu totul favorabilă și fericită ocaziune, vin a vă atrage recunoscuta d voastră binevoitoare atențiune asupra acestui caz, și a vă ruga, Domnule Ministru, ca să faceți demersurile necesare pentru a se putea dobândi aquisitionea acestui imobil, și a se apropria pentru instalarea Seminariului și pentru o mai mare eternizare a numelui fondatorului său Veniamin Mitropolitul.

ANEXA No. 83.

Extras din raportul comisiunii însărcinate cu alegerea localului pentru Seminarium. 1889.

(Dosar. Mitrop. Mold. 2.204 vol. III, 189).

Comisiunea având în vedere că localul menționat este clădit pe un loc spațios, care se megieșește cu locul sfintei Mitropolii, fiind despărțit numai printr'un zid, în care se află și acum o portiță ce a fost din vechime și care comunică cu casele arătate, a admis în principiu că locul cel mai propriu, mai cuviincios și mai avantajios din Iași, care corespunde mai bine la trebuințele Seminariului este acesta, fiindcă este alăturat și chiar alipit de curtea sfintei Mitropolii, în cât elevii nu au decât a trece prin portița de comunicațiune pentru a fi imediat în curtea Mitropoliei; ca ast-fel ori de câte ori vor aveà a merge la biserică nu au nevoie a eși pe stradă și a fi distrași de la meditațiunile religioase prin cele ce se petrec prin stradele publice.

ANEXA No. 84.

Lista Egumenilor, Rectorilor și Directorilor Seminariului «Veniamin» în curs de o sută de ani.

1. Sofronie Arhimandrit 1803—1812 (1).
2. Isaia Giușcă, Arhimandrit 1812—1834 (2).
3. Damaschin Bojinca, Paharnic . . . 1834—1839 (3).

(1) După: C. Erbiceanu, *Istoria Sem. Veniamin*, pag. 131.

(2) După indicațiile date de Direcția Școalei și după C. Erbiceanu, *loc. cit.*

(3) După indicațiile date de Direcția Școalei și după C. Erbiceanu, *loc. cit.*

4. Vladimir Suhopan Irinupoleos, Arhiereu 1839—1840 (1).
5. Damaschin Bojinca, Paharnic . . 1840—1841 (2).
6. Vladimir Suhopan Irinupoleos, Arhiereu 1841—1842 (3).
7. Filaret Scriban, Arhimandrit, apoi Arhiereu cu numele de Stavropoleos Sept. 1842—Noembrie 1860 (4).
8. Neofit Scriban, Arhimandrit, apoi Episcop Edesei Noembrie 1860—1863 (5)
9. Climent Nicolau, Arhimandrit . . 1863 — Aprilie 1864.
10. Isaia Dioclias Teodorescu, Arhimandrit 22 Aprilie 1864—12 Ian. 1865.
11. Climent Nicolau, Arhimandrit . . 21 Febr. 1865—18 Febr. 1866.
12. Ieronim Buțureanu, Arhimandrit . 18 Febr. 1866—20 Aprilie 1867
13. Climent Nicolau, Arhimandrit . . 20 Aprilie 1867—4 Maiu 1869
14. Ieronim Buțureanu, Arhimandrit . 4 Maiu 1869—11 Iunie 1869.
15. Ieremia Dârțu, Arhimandrit, locțiitor 11 Iunie 1869—Martie 1870.
16. Ieremia Dârțu, Arhimandrit, titular. Martie 1870—29 Oct. 1872.
17. Nichifor Iliescu, Arhimandrit . . 4 Dec. 1872—24 Aprilie 1876.
18. Ieronim Buțureanu, Arhimandrit . 1 Iunie 1876 — 8 Martie 1877.
19. Filoteiu Românescu, Arhimandrit . 6 Aprilie 1877—1 August 1884.
20. Dr. Agapi, suplinitorul lui Filoteiu . 1881 --1882.
21. Teotiest Scriban, Arhimandrit . . 1 Oct. 1884 —28 N-bre 1885.
22. Varlaam Răileanu, Arhimandrit . 2 Dec. 1885—12 Maiu 1899.
23. Pavel Savin, Econom Stavrofor . 28 Maiu 1899, azi în funcțiune.

-
- (1) După Ms. 515 dela Academie pag. 6.
 - (2) După indicațiile date de Direcția Școlii.
 - (3) După Erbiceanu, *loc. cit.*
 - (4) După dosarele din Minister și din arhiva Mitropoliei Moldovei.
 - (5) După dosarele Seminariului.
 - (6) De aci până la fine după dosarele din Minister și din arhiva Mitropoliei Moldovei și a Seminariului.

ANEXA No. 85.

Tablou de profesorii aflați în serviciu la Seminarul «Veniamin»
în anul școlar 1903—1904 cu data primei numiri la această
școală.

(După registrele Ministerului).

Ec. P. Savin	12 Aug. 1896 . .	<i>istoria</i>	suplinitor
Gh. Aramă	1 Sept. 1887. . .	<i>științe-religioase</i> . . .	definitiv
Gh. Buțureanu	1 Sept. 1895. . .	<i>pedagogie, filozofie</i> . . .	definitiv
V. Cireș	1 Octomb. 1893	<i>limba română</i>	definitiv (1)
I. N. Popovici	1 Martie 1904 . .	<i>limba română</i>	provizoriu
C. V. Praja	1 Sept. 1894 . .	<i>istoria</i>	definitiv
Pr. D. Iordăchescu	1 Oct. 1894 . . .	<i>limba latină</i>	provizoriu
Pr. I. Goteu	15 Sept. 1901. . .	<i>științe religioase</i> . . .	provizoriu
V. Oiaga	15 Sept. 1903. . .	<i>științe religioase</i> . . .	provizoriu
Gh. Gr. Gheorghiu	1 Sept. 1900. . .	<i>matematica</i>	provizoriu
V. Popescu	1 April. 1894 . .	<i>fizico-chimice</i>	definitiv
I. Popescu-Mușata	1 Sept. 1902. . .	<i>limba elină</i>	provizoriu
P. Popescu	1 Sept. 1902. . .	<i>latină și română</i> . . .	proviz. (2)
I. Cuțui	1 Sept. 1903. . .	<i>limba elină</i>	suplinitor
N. Mazăre.	1 Sept. 1902. . .	<i>geografia</i>	provizoriu
C. Chirițescu	1 Sept. 1902. . .	<i>științe naturale</i> . . .	proviz. (3)
Dr. P. Botezatu	30 Sept. 1895. . .	<i>anatomie, igiena, me-</i> <i>dicină populară</i> . . .	suplin. (4)
I. C. Popescu-Erbiceni.	1 April. 1901. . .	<i>limba germană</i>	suplinitor
O. Erbiceanu	1 Oct. 1894 . . .	<i>limba elină</i>	provizoriu
N. Dossios.	1 Sept. 1902. . .	<i>limba germană</i> . . .	definitiv
G. Murnu.	1 Sept. 1902. . .	<i>limba elină</i>	suplin. (5)
Em. Bardasare	25 Noembr. 1899	<i>desemn, caligrafie</i> . . .	definitiv
Arhim V. Nițescu	1 Ianuarie 1902	<i>muzica bisericească</i> . . .	proviz. (6)
Titus Cerne	4 Oct. 1894. . .	<i>muzica vocală</i>	definitiv
Gh. Apostolescu	1 Sept. 1903. . .	<i>agronomie</i>	definitiv
I. Burghel	1 Sept. 1894. . .	<i>gimnastica</i>	provizoriu
I. Iuga.	1 Mart. 1901 . .	<i>lucru manual</i>	provizoriu

(1) Numai până la 1 Martie 1904, când a trecut la altă școală.

(2) A fost în concediu tot anul; suplinit de *I. Popescu Mușata*.

(3) A fost detașat în București; suplinit de *C. N. Ionescu*.

(4) A fost în concediu tot anul; suplinit de dr. *Botez*.

(5) A fost în concediu tot anul; suplinit de *V. Atanasiu*.

(6) A fost în concediu; a decedat la 12 Febr. 1902; suplinit de *Gr. Ghiorghiu*.

ANEXA No. 86.

Budgetul sumar al Seminarului «Veniamin» dela 1860 la 1903.

(După comunicarea Serviciului Comptabilității din Ministerul Cultelor).

ANII	BUDGETUL ȚĂRII	Budgetul total al Ministerului de Culte	Budgetul ge- neral al Seminariilor	Budgetul Seminariului „Veniamin“
1860	L. v. 99.480.381,23 par.	13 391.500 —	—	—
1861	» 122.686 653,—	20 803 977 —	—	—
1862	» 139.373.631,—	23.070.584 —	653.095 —	295.020
1863	» 164.612.689,30 par.	23.806.000 —	1.396.075 —	223.900
1864	» 213.257.467,07 par.	35.885 566 —	1.360.650 —	300.700
1865	» 158.610.220,—	32.153 879 —	1.583.600 —	321.700
1866	» 148.771 427,35 par.	22.000.000 —	1.548.104 —	311.027
1867	» 150 880.363,15 par.	22 436 374 —	1.534.674 —	324.262
1868	L. n. 78.291.233,14	9.512.834 37	591.063 75	124.763 72
1869	» 74.217.961,84	8.531.184 —	568.124 —	119.317 —
1870	» 79.002.503,12	8.524.028 53	494.744 —	104.637 85
1871	» 73.437.305,47	8.217.210 03	494.744 —	104.637 85
1872	» 73.065 841,71	8.077.424 —	466.360 —	100.637
1873	» 71.613.264,42	8.182.942 —	430.256 —	87.265
1874	» 89.092.109,75	8.118.825 75	422.501 —	86.207 50
1875	» 97.149.551,18	8.329.929 75	422.501 —	86.207 50
1876	» 101.236.386,48	8.225.223 —	404.076 —	78.837 50
1877	» 87.666.905,34	8.001.131 35	342.286 —	68.747 —
1878	» 91.393.573,27	8 929.766 40	342.286 —	68.747 —
1879	» —	9 443.532 —	342.286 —	68.747 —
1880— 81	» 117.245.944,—	10.385.587 14	358.912 —	69.921 —
1881— 82	» 120.766.217,—	11.007.738 —	358.912 —	69.921 —
1882— 83	» 122.627.045,17	11.331.890 —	358.912 —	69.921 —
1883— 84	» 125.039.535,61	11.634.676 —	358.912 —	69.921 —
1884— 85	» 130.269.433,71	12.786.239 —	358.912 —	69.921 —
1885— 86	» 130.038.720,44	12.818.515 —	428.266 80	88.343 20
1886— 87	» 134.244 650,14	13.120.294 —	396.595 —	82.490 —
1887— 88	» 144 753.331,65	13.710.125 —	400.063 —	82.490 —
1888— 89	» 181 066.324,84	14.253.400 50	405.223 —	82.490 —
1889— 90	» 159.628.000,—	15.056.336 61	457.823 50	98.510 —
1890— 91	» 164.869 000,—	16.579.502 05	486.547 95	108.638 25
1891— 92	» 169.738.600,—	17.537.885 65	519.349 77	105.794 95
1892— 93	» 179.600 000,—	18.665.925 07	546.127 —	104.986 —
1893— 94	» 189.610.500,—	19.918.420 67	530.753 —	107.028 —
1894— 95	» 203.170.765,—	25.200.647 54	494.792 —	140.747 —
1895— 96	» 209.800.000,—	26.161.920 —	501.325 —	141.023 —
1896— 97	» 209.928.000,—	26.522.111 04	502.367 —	143.364 —
1897— 98	» 215.153 000,—	27.084.423 84	499.965 —	143.172 —
1898— 99	» 222 095.000,—	27.868.709 —	509.061 —	144.348 —
1899—900	» 228 805.000,—	28.468.709 —	532.013 —	146.058 —
1900—901	» 238.278.376,—	29.905.577 —	507.948 —	140.465 —
1901—902	» 218 500.000,—	24.451.190 —	351.422 —	121.767 —
1902—903	» 218.500.000,—	24.924.000 —	312.465 —	145.872 —
1903—904	» 218.500.000,—	25.058.000 —	308.021 —	146.957 —

ANEXA No. 87.

Tablou alfabetic al profesorilor ce au funcționat la seminariul «Veniamin» între anii 1803—1903.

(Cu note biografice și bibliografice).

- Agapi Vasile Doctor**, profesor suplitor de *științe naturale, fizică*, și *agricultură* între 1877 și 1884. A publicat: «Cercetări demografice asupra populațiunii României, 1876». (Dos. Minist. și Mitrop.)
- Agatanghel Ieremonah**, prof. de *științe religioase*.
- Albineț Octav**, profesor de matematică între 1883—1893. (Dosar. Mitrop. Mold. 2.204, vol. II, 521).
- Alboteanu Ion**, cunoscut sub numele de *Paharnicul Enache*, a fost profesor de la întemeierea școlii până în 1844. A predat multe materii. În urmă îl vedem profesor de *română și filozofie*. (G. Bogdan Duică în *Convorbiri literare* No. 10 din 1901. Diferitele dosare ale Seminarului și ale Mitropoliei).
- Albotescu Mihail**, 1845 profesor de *aritmetică, geografie și hronologie* (Dos. Seminarului «Veniamin» No. 16 pag. 46).
- Alinescu Ioan**, doctor în medicină și absolut filosof de la Pesta; profesor de *filosofie* și apoi de *istoria universală* în 1854. În 1856 a fost destituit în urma unei închieri a comitetului seminarului din 23 Februarie. (Dos. Sem. Veniamin No. 2: «*Acta amplotiașilor*» pag. 60; Dos. sem. Veniamin No. 1: «*Acta Rectorului*» pag. 194, 206; Erbiceanu, *Istoria Sem. Veniamin*, pag. 103, 134).
- Anghel Ioan**, vine ca elev la Seminarul «Veniamin» în 1853. Terminând în 1860, trece la facultatea teologică. La 1862 e numit la seminaru profesor de *teologia fundamen-*
- mentală și de sfânta scriptură* în locul lui Ion Moisiu (Inochentie), care trece la Huși. În 1863 e numit profesor de *latină* în cursul inferior. În 1864 Aug. 27 rămâne în disponibilitate, unindu-se cu alta catedra ce avea, dar peste puțin e numit profesor la seminarul din Huși Moare la 8 Octombrie 1867. (Dos. Mitrop. Mold. No. 2.204, vol. I, 31, 42. Discurs funebru rostit de Arhiepiscopul Inochentie Ploeșteanu Moisiu în: *Biserica Ortodoxă Română*, VII, 773).
- Aramă Gheorghe**, profesor de *pastorală, liturgică, omiletică, exerciții, de predică, științe religioase*, de la 1877.
- Arămescu-Donici Conon**, Episcop de Huși, profesor de *istorie* în 1890 și în 1892 (*Registr. Minist.*; — Dos. Mitrop. Mold. 2.204 vol. III 201.)
- Atanasie Ierediacon**, în 1851 diacon; iar în 1854—55 suplent la seminaru. În 1854 e numit econom. (Dos. Sem. No. 2 pag. 7; Dos. Sem. No. 2 pag. 20).
- Bardasare Emanoil**, maestru de *desemn și caligrafie* dela 25 Noembrie 1899. (Registrelle Ministerului.)
- Bârsan Grigore**, licențiat în litere profesor suplitor de limba *germană* dela 17 Noembrie 1894 până la 1 Septembrie 1902. (Registrelle Ministerului Cultelor.)
- Bassero Doctor**, profesor de *medicină populară* între 1845 și 1871. (Dosarele seminarului.)
- Bejan Vasile D-r**, profesor de *medicină populară* în 1884.

Belissimus Vasile, profesor de *desemn și caligrafie* dela 1872 până la 1896.

(Dosarele Minist. și ale Mitropoliei).

Benedict Ierodiacon (vezi *Georgescu*)
Bob (vezi *Fabian*.)

Bobulescu Iosif, mirenește *Ion* (1818-1890), a învățat la școala bisericească din Burdujeni, la Seminarul «Veniamin», pe care l-a terminat la 1845. Diacon în 1846; preot de mir; catihet la Botoșani în 1846 Martie 28; catihet al ținutului Iași (în Socola) în 1856 Ianuarie 26; profesor la seminaru de *istoria bisericească pe scurt* și de *istoria noului Testament* în 1856; inspector al Seminarului, în anii 1856 — 1857; călugărit în 1857; protosinel în 1857; arhimandrit în 1861 și proistos al bisericii Sf. Nicolae din Iași; arhieru în 1862 cu titlul de Sevastias; curator al Măn. Barnovski în 1863; îngrijitor al bisericii Trei-Ierarhi în 1865; administrator al bisericii Talpalari în 1872; superior al bisericii Trei Ierarhi în 1875; arhimandrit de scaun în Iași în 1878; egumen al Măn. Sf. Spiridon în 1879; episcop de Râmnic în 1880; demisionează în 1886. Publicațiuni: *Viața prea cuviosului părintelui nostru Nicodim*. 1883 (C. Erbiceanu, *Activitatea lui Iosif Bobulescu în Biserica Ortodoxă Română*, an. XIX, 1895—1896 pag. 319; — *Dosar. Sem. Veniamin* No. 16, pag. 16; — *Idem* No. 2, pag. 66, 209.)

Bojinca Damaschin, (1801—1866) din Banat, a studiat în Oradea-Mare, în Pesta și în Vârșeț. A trecut în Moldova ca juriconsult oficial... A fost director al Seminarului «Veniamin» între anii 1834—39 și apoi dela 1840 la 1841.

Principalele publicațiuni: *Refutația lui Teclu*, Pesta 1825.—Răs-

pundere la cărticica din Hale că Românii numai sunt de viță Romani, Buda 1828; — *Diregătorul bunei creșteri*, Buda 1830; — *Anticele Românilor*, 2 vol. Buda 1832-1833; *Răspundere desgurzitoare la cărticica din Hale*, Buda 1838. (*Enciclopedia Română*; *Dosarele Seminarului*; *Bibliografia lui Iarcu*.)

Boroianu Dimitrie G., Doctor în filozofie, a fost profesor de *exegetică* și de *istori bisericească* dela 1 Aprilie 1895 până la 1 Octombrie 1902. De aci a trecut ca agregat la Facultatea de Teologie din București, unde funcționează acum. (Registrelle Ministerului.) Publicațiuni: *Istoria bisericească*; — *Istoria Dogmelor*; — *Istoria bisericii pentru școalele normale*; — *Libertatea morală*; — *Credința și știința*; — *Dreptul bisericesc*.

Botezat Petru D r., profesor suplinitor de *medicina populară de igienă*, de *științele naturale* dela 1895 Oct. 1. (Registrelle Ministerului.)

Bradu Ion, predicator și profesor suplinitor de *limbile vechi* în 1858.

Brăescu Alexandru D-r., profesor suplinitor de *anatomie, fiziologie și medicină populară* dela 21 Sept. 1894 până la 16 Octombrie 1894. (Registrelle Ministerului.) Publicațiuni: *Studiu clinic asupra nefritelor* 1892; — *Cercetări asupra sucului gastric*, 1897; — *Suflurile cardio-pulmonare*, 1900; — *Asistența alienaților în Scoția*, 1902.

Brândză Dimitrie D-r. (10 Octombrie 1846—4 Aug. 1895), doctor în științele naturale și în medicină de la Paris; în 1869 profesor la universitatea din Iași, medic de spital; în 1872 profesor de *medicină populară* la Seminarul «Veniamin»; în 1874 e transferat la universitatea din București; în 1879 membru al Academiei. Publica

- țiuni principale: *Histoire botanique et thérapeutique des gentianées*, 1869; — curs de istorie naturală, 1873; — *Prodromul florei române*, 1879—83; — *Flora descriptivă a Dobrogei*, 1891. (*Enciclopedia Română*; *Dosar. Minist. Cultelor*, No. 20 din 1872).
- Brisedu** (scris și *Brisdu*), profesor de franceză, desemn și caligrafie pe la 1864. (*Dosar. Mitrop. Mold.*, No. 2.204 vol. I, pag. 31).
- Burghel Ion**, maestru de gimnastică dela 1 Septembrie 1894. (Registrelle Ministerului).
- Buțureanu Constantin**, fost elev în Seminarium în 1842—43; în 1844, profesor de *Tălcuirea Testamentului Nou, geografie și aritmetică*, (*Dosarele Seminarului*, No. 16, pag. 14 și u.).
- Buțureanu Ieronim**, *Serdarul Ion Buțureanu*. Titlurile cu cari îl găsim în acte sunt: Ieromanah, Ierodiacon, Arhimandrit. A studiat la Socola, sfârșind studiile în 1858. In acelaș an Oct. 1858 a fost numit profesor în Seminarium. Il vedem figurând până în 1857. A predat: *ermineutica, arheologia biblică, patrologia, pastorală* (Dos. Sem. No. 2 pag. 209; *Dos. Mitrop. Mold.* No. 2.204, vol. I, pag. 31; *Dosar. Sem. Veniamin* No. 2 pag. 121.)
- Buțureanu Gheorghe D.** profesor de *filozofie, pedagogie și practica pedagogică* de la 1 Septembrie 1895 până la 1 Aprilie 1904, când a eșit la pensie. Inainte a funcționat la alte școli din Iași. (Registrelle Ministerului.)
- Carp Ion**, profesor suplent de *patrologie* în 1858.
- Cernea Titus** (născut 1859), profesor de *muzica vocală* dela 4 Octombrie 1894. A studiat la Iași, Paris și Bologna. (*Enciclopedia Română*; —Registrelle Ministerului)
- Chiricescu Constantin**, doctor în teologie, profesor de *introducere în sfintele cărți, ermineutică, exegeză și patrologie, arheologia biblică, istoria bisericească*, dela 16 Februarie 1892 până la 5 Decembrie 1894, mutat aci dela Huși. A trecut la Facultatea de Teologie 1894 (Registrelle Ministerului). Publicațiuni: *Ermineutica biblică* 1895, 1899; — *Despre minune*, 1895; — *Sf. Apostol Paul*, 1898; — 20 cuvântări, 1900; — *Iisus Christos*, traducere, 1900—901; — *Călăuza predicatorului*, 1901—1902; — *Doctrina bisericii creștine de răsărit*, 1901; — *Introducere în sf. cărți*, 1903.
- Chirișescu Constantin**, licențiat în științele naturale, profesor de *științe naturale* de la 1 Septembrie 1902 până la 1 Septembrie 1904. (Registrelle Ministerului).
- Chirnischi Vasile**, profesor de *psihologie, logică, morală, teodicea, retorica, fizica, astronomia, filosofie și omiletică* între 1861—1891, (*Dosarele Seminarium și Mitropoliei Moldovei*.)
- Cireș Vasile**, licențiat în litere, profesor de *limba română* de la 1 Octomvrie 1893 până la Fevruarie 1904. Publicațiuni: *Legende și poezii pentru învățământul istoriei în cl. II și III primară*, 1892; — *Participiul și supinul în limba română*; — *Cronicarul I. Neculce*; — *Estetica poezii populare*.
- Climent** (vezi *Nicolau*).
- Columb Zaharia**, fost profesor de *latină* în 1842—43. Publicațiuni: *Elemente de limba latină pentru clasa III primară*, Iași 1852; — *Biografiile bărbaților iluștrii din istoria română pentru cl. II primară*, Iași 1852; — *Gramatica teoretică-practică de limba germană*, Iași 1855.
- Conon**, (vezi *Arămescu*).
- Constantin Dascal**, profesor în 1804

- (Erbiceanu. *Ist. semin. Veniamin.* pag. 131).
- Constantin Economul**, a fost profesor între 1811 și 1818; apoi între 1834—42.
- Costăchescu Gheorghe**, în 1858 elev intern în Seminarul și profesor suplent de *limba latină* cu 1.000 lei pe an. În 1860 Noembrie 2 profesor titular. A funcționat până în 1893. A mai predat *româna, retorică, predici* (*Registr. Minist.*)
- Costăchescu Gorgonie, Ierodiacon**, profesor de *cântări bisericești*, în 1873. (*Dos. Mitrop. Mold.* No. 2.204 vol. I, pag. 609).
- Costea Ion**, profesor de *retorică și poetică* în 1820—1822.
- Costin Vasile**, profesor de desen și caligrafie între 1 Oct. 1897 și 25. Noembrie 1899. Acum e la școala comercială și la liceul internat din Iași (*Registrele Ministerului.*)
- Crivăț Panait**, licențiat în litere, profesor suplinitor de *latină și română* din Octombrie 1902 până la 1 Septembrie 1903.
- Crivăț Teodor**, licențiat în matematici, profesor la liceul din Galați, apoi la Seminarul «Veniamin», profesor de matematică dela 1 Octombrie 1893 până la 1 Septembrie 1899. De aci a trecut la București la liceul Sf. Sava (*Registrele Ministerului.*)
- Damaschin Ierodiacon**, profesor de *limba română și elenă* în 1858-59.
- Dimitriu Filaret Ierodiacon**, a făcut studii în Atena, a predat *teologia dogmatică și morală* în 1863. (*Dos. Min. Culte* No. 1 din 1861.)
- Dârțu Ieremia**, mirenește *Ioan* a învățat în Seminarul «Veniamin» și la terminarea cursurilor s'a călugărit. În același timp a fost numit *econom* al școlii. În 1844 catihet al clericilor și învățător candidaților; mai târziu *protosinghel*; în 1860 definitiv *catihet* și *tipicar* și provizoriu de *pastorală și aritmetică* cu salariu de 4.600 lei pe an; dela 1864 *Arhimandrit*. La 1 Septembrie 1864 profesor de religie în cl. I—IV. A mai predat și *liturgica, istoria sfântă, istoria patriei*. A fost și director (*Dosar. Sem. Veniamin*, No. 16, pag. 14; No. 2, pag. 209, 20; *Dosar. Mitrop. Mold.* 2.204, I, 31; *Buletinul Oficial* Sept. 1844; *Monitorul Oficial* 1864, No. 230.)
- Dosios Nicolae**, este profesor de limba germană dela 1 Septembrie 1902, (*Registrele Minist.*)
- Drăgănescu Gheorghe**, a fost profesor de *cântări*, pe când era și șef pedagog de la ? până la 11 Iunie 1864 (*Dosar. Mitrop. Mold.*, No. 2.204. vol. I, pag. 31). Mai târziu profesor și director al Seminarului din Curtea de Argeș.
- Drăghici Gheorghe**, profesor de *științele naturale, fizico-chimice și agronomie* dela 1863—1876. În acest interval a fost pus în dispoziție în Sept. 1872. (*Dosar. Minist. Culte.* No. 20 din 1876; *Dosar. Mitrop. Mold.* No. 2.204, vol. I, 31; *Idem.* pag. 359.)
- Dubău** (Vezi *Filipescu*).
- Dumitrescu Dragomir** a fost profesor de *introducere în sf. Scriptură, exegesă și patrologie* dela 20 Octombrie 1882 până la 1 Februarie 1892. A trecut la facultatea de teologie. (*Registrele Ministerului.*)
- Enăceanu Ghenadie Episcop**, mirenește Gheorghe, (1837—1898) a studiat în Seminarul dela Socola apoi la Atena și la Kiev. Profesor supl. nt la Sem. «Veniamin» în 1855—56; în 1859 prof. de *limba elenă, de algebră și de explicarea evangheliilor*. A fost apoi profesor și director al Seminarului Nifon, prof. la Facultatea de teologie. La 1886 Episcop de Râmnic

Enache Paharnicul (vezi *Albotescu*).

Enăchescu Gheorghe (vezi *Enăceanu*)

Erbiceanu Constantin, născut în 1835.

licențiat în teologie de la Atena. Profesor la Seminariul Veniamin de *istorie universală*, apoi de *teologie dogmatică, morală și pastorală* dela 1869 până 1887 Ianuarie 1, când se transferă la Seminarul Central din București. La 1892 profesor de dreptul bisericesc la facultatea de teologie, unde a profesat până în anul 1903. La 1899 membru activ al Academiei. Publicațiuni: *Revista teologică* 1882—1884; *Religia și știința* cu Dragoмир Demetrescu; — *Istoria Seminarului din Socola* 1884; — *Istoria Mitropoliei Moldovei*; — *Viața lui Veniamin Costache*; — *Naum Râmniceanu* 1900.

Erbiceanu Gheorghe. Născut la 1859 profesor provisoriu de *gramatică și retorică*. Il aflăm până la 1893.

A mai predat: *româna, elena*, (Dos. Mitrop. Mold. No. 2204, vol. I, 1931). Publicațiuni: *Compediu de sintaxa, elena în comparație cu latina*; — *Combaterea materialismului* de Paul Jauet, Iași 1884; —

Erbiceanu Octavian, a fost profesor suplinitor de *limba elenă*. . .

Erbiceanu Vespasian, profesor suplinitor de *istoria universală și de geografie* dela 26 Sept 1890 până la 1 Septembrie 1894. (Reg. Minist.)

Fabian Vasile, zis și *Bob*, (1795—1836)

În 1820 fu adus din Transilvania de Asachi împreună cu alți profesori la Seminarul din Socola. A stat aci puțin timp. În 1828 fu numit profesor la Gimnaziul din Iași, apoi în 1834 la Academia de acolo. (*Enciclopedia Română*). Publicațiuni: *Geografie nouă pentru școalele începătoare*. 1840; *Idem* 1843; *Idem* 1846.

Facaș Constantin, profesor de *istoria sfântă și de catichis* în 1843; în

1844, profesor de *istoria bisericească, gramatica românească și caligrafie*; apoi de *aritmetică*. (*Buletinul Oficial* pe Sept. 1844; *Dosar. Semin. Ven.* No. 16, pag. 14).

Fătu Anastasie, dr. (1816—1886), suplinitor al d-rului Bassero în 1870 ca prof. de *medicină populară*; apoi dela 14 Ianuarie 1871 suplinitor al catedrei. A studiat medicina și apoi s'a ocupat special cu botanica. În 1872, membru al Academiei. Principale publicațiuni: *Manual de învățătura moșelor*, Iași 1852; *Organizarea poliției sanitare în România*, Iași 1863; *Medicina practică*, Iași 1871; *Discurs de recepțiune la Academie*, 1873; *Descrierea și întrebuițarea apei comune și a apelor minerale din România*. Iași 1874. (*Enciclopedia Română*; *Dosar. Minist. Culte* No. 20 din 1871; *Bibliografia* lui Iarcu; *Bibliografia* lui Degenmann).

Filaret, (vezi *Dimitriu*).

Filipescu-Dubău Corneliu, a fost profesor de *științe naturale și de istorie* între 1861—1869; de *istorie naturală* (Dos. Mitrop. Mold., No. 2.204, vol. I, pag. 31).

Filipescu Leon, profesor de *istorie naturală, matematică aplicată și agricultură* în 1843. A mai predat: *aritmetica, geometria, construcțiuni de economie rurală*. (*Dosar Sem. Veniamin.* No. 16 pag. 14.)

Filipescu V. profesor de *științele naturale* în 1843, (citad de Erbiceanu, *op. cit.* pag. 133).

Filoteiu, (vezi *Romănescu*.)

Flor Ștefănescu Ioanichie. În 1858 psalt de strana mare la Seminarul Veniamin și profesor provisoriu de *cântări bisericești*, cu numele de *Ioan Ștefănescu Flor*. (Dos. Sem. No. 2 pag. 210). Il aflăm și în 1860. A mai predat

- greaca*(?) A fost episcop de Roman între 1897—1899.
- Focșa Constantin**, a fost profesor de *istorie, gramatică, aritmetică, caligrafie*, în 1843.
- Galin Vasile**, a fost profesor de *limba franceză* dela 1866 până în 1871, când s'a desființat catedra. *Dos. Minist. Culte*, No. 83 din 1875.
- Georgescu Benedict Ierodiamon**, născut pe la 1822, vine la Seminarul ca elev în 1843, termină în 1848 și e numit profesor de *gramatică* în clasa I și II și pedagog. În 1851 reia cursul claselor superioare. Atunci s'a făcut monah. Terminând și cursul superior, e numit profesor la Seminarul din Mănăstirea Neamțului, de unde trece la Seminarul din Huși. Moare în 1869. (Discurs funebru de Arhiepiscopul Inocenție Ploeșteanu-Moisieșu, publicat în *Biserica ortodoxă Română*, An. VII. pag. 697.)
- Georgescu Constantin Econom**, profesor suplinitor la cursul inferior în Ianuarie 1887 (*Dos. Mitrop. Mold.* 2.204 vol. III, 105, 112).
- Georgescu Șerban Doctor**, profesor suplinitor de *medicină și igienă* în 1876 (până la 8 Octombrie) *Reg. Minist.*)
- Ghenadie Ierodiamon**, (vezi *Enăceanu*).
- Gheorghiu G. Gheorghe**, este profesor de *matematică* dela 1 Septembrie 1899. (Registrelle Ministerului.)
- Gheorghiu I. Grigore**, profesor de cântări bisericești între 20 Iunie 1873 și 1 Ianuarie 1902. Dela această dată, suplinitor al titularului Veniamin Nițescu până la finele anului 1903-1904; (*Registrelle Ministerului, Dosar. Mitrop. Mold.* 2.204 vol. II, 521.)
- Gherman** (vezi *Vida*.)
- Giurgeanu Nicolae**, profesor de *istoria Patriei, de istoria universală și de geografie și de statistică* între 1862—1893 (*Dos. Mitrop. Mold.* No. 2.204 vol. I pag. 31; Idem vol. II, pag. 521.)
- Giușcă Isaia**, zis Socoleanu, a fost profesor între 1809—1812.
- Goteu I. Preot**, este profesor de *științe religioase* dela 15 Septembrie 1901. (Registrelle Ministerului.)
- Graur Ion**, profesor în 1819. (Citat într'o listă de abonați la o carte a lui Veniamin din acest an.)
- Grigoriu A.**, profesor de *științele naturale* în anul școlar 1871—72 cl. I—IV. (*Dos. Mitrop. Mold.* No. 2204 vol. I, pag. 545 și urm.)
- Grigoriu Constantin**, a fost profesor suplent de *tâlcuirea Testamentului nou, scripturistică și eclesiastică* în 1844 (*Dos. Sem. Veniamin* No. 16 pag. 46); profesor de *istorie* în 1843.
- Groapă Vasile** suplinitor al profesorului Scarlat Voiacec în 1869—70 (*Dos. Mitrop.*) În 1871—72 a suplinit catedra de *caligrafie și desemn.* (*Dos. Mitrop. Mold.* 2.204 vol. I 545; Idem, pag. 413).
- Hacquard**, profesor de *franceză* (când?) (Erbiceanu, *Ist. Sem. Ven.* pag. 134.)
- Hieronim** (vezi *Buțureanu*).
- Ieremia**, (vezi *Dârțu*).
- Ieronim**, (vezi *Buțureanu*).
- Igreț Doctor** în *medicină*, profesor de *latină* (când?) (Erbiceanu, *Ist. Sem. Veniamin*, pag. 133).
- Ilieșcu Teodor**, suplinitor al profesorului Corneliu Dubău în 1869—70 (*Dos. Mitrop. Mold.* 2.204 vol. I, pag. 413).
- Ilieșcu Sprânceană Nichifor Arhimandrit**, în 1871 Ianuarie a fost numit profesor suplinitor de *istorie* la Seminarul «Veniamin», după ce a fost profesor la Seminarul din Huși și la cel din Mănăstirea Neamțului. A predat la Seminarul Veniamin și *științele religioase*. (*Dos. Mitrop. Mold.* No. 2.204, vol I, pag. 448). A încetat din viață

- la 24 Aprilie 1876, fiind director. (*Dos. Mitrop. Mold.* 2204, vol. II, 107.)
- Inochentie Ierodiacon**, (vezi *Moisiu*).
- Ioil Ieromonah**, a fost profesor de științe teologice între 1803—1809.
- Ion Părintele**, citat ca profesor la 1803 într'o notiță pe o carte tipărită 1805.
- Ionescu Constantin**, suplinitor de mai multe materii și șef pedagog în 1842—1843.
- Ionescu G.**, a fost profesor în 1843 (?)
- Iordăchescu D.**, preot, a fost profesor de latinește în 1890; apoi dela 1 Octomvrie 1894. (Registrele Ministerului).
- Isaia** (vezi *Teodorescu*.)
- Iuga I.** este maestru de *lucru manual* dela 1 Martie 1901. A mai funcționat între 1 Septembrie 1894 și 1 Noembrie 1899. (Registrele Ministerului.)
- Iuliano D-r.** (născut 1841) a fost suplinitorul d-rului Bassero în anul școlar 1869—70. A mai funcționat între 16 Oct. 1894 și 1 Oct. 1895. Azi e pensionar, senator (*Registrele Minist., Dosar Mitrop. Mold.* 2.204 vol. I, 413.) Publicațiuni: Curs teoretic și practic de igienă publică și practică. Iași. 1871.
- Lascar G.** a suplinit catedra lui O. Albineț în 1884. Azi directorul Liceului internat din Iași.
- Lăzărescu Dimitrie**, a fost profesor în anul 1842 (Ms. Academie No. 515.)
- Lupu David Ion Clucerul**, a fost profesor de *cântări bisericesti* și de *tipic* în 1843 și în 1844. A mai fost în 1834 (de tâlcuirea ritualului ?)
- Macarie Ierodiacon**, a fost profesor suplent de . . . în 1855—56.
- Machedon Constantin** a suplinit de Brisedu în 1875. (*Dosar. Min. Culte* 16 din 1867)
- Maior G.**, (născut 1855) a fost în 1887 suplinitor de științele *fizico-naturale* și *agricole*. De aci a trecut la școala de agricultură de la Herăstrău. Principalele publicațiuni: România agricolă Buc. 1895; Manual de agricultură rațională, 4 vol. 1897-98-99-900 (*Enciclopedia română; Dosar Minist. Cultelor*, No. 20 din 1887.)
- Maior Ion**, a fost pentru scurtă vreme profesor la Seminarium în anul 1842 și 1843 de *istorie universală* și de *retorică*. (*Dos. Sem. Veniamin* No. 16 pag. 14). In lista oficială a profesorilor din anul următor nu mai figurează. Este cunoscut sub numele de *Ion Maioreșcu*. In actele privitoare la Seminarium îl mai găsim scris și *Ion Trifu Maior* și *Ion Maioreanul*. Principale publicațiuni: Starea instrucțiunii publice în România de sus în 1860-61; Itineru în Istria. Iași 1874.
- Maioreșcu** (vezi *Maior*).
- Mălinescu Vasile** a fost profesor de istoria universală, geografie și teologie în 1842.
- Mandinescu Ioan**. (Mort 1868) s'a numit la 1857 ca profesor definitiv de *istoria universală* și *istoria filozofiei*. Il găsim în 1860. Are titlul de *licențiat în legi*. A predat și *istoria bisericescă*. Principale publicațiuni: Istoria Universală, Ist. veche Iași, 1870; Istoria evului mediu, Iași 1871. (*Dosar Seminarium* No. 2, pag. 209; *Dosar. Mitrop. Mold.* 2.204, I, pag. 31, 208; *Bibliografia* de Iarcu.)
- Mandinescu Ioan**, fiind elev al Seminariumului, a fost numit «vremelnicește paradositor» de *psaltichie* și *cântări la strană* cu 1.100 lei pe an. (*Dos. Sem. Veniamin* No. 2 pag. 7; *Idem* No. 45).
- Mandișevschi** (sau Mandășevschi) a fost profesor de teologie în 1841.
- Mandrea Ștefan Slugerul**, profesor de *cântări* și de *limba română* în 1858.

Manfi Ioan a fost profesor de *latinește* între 1820—22.

Măzare Nicolae este profesor de *geografie* dela 1 Septembrie 1902.

Melchisedec (1822—1892) a învățat la Seminariul din Socola cu numele de *Mihail Ștefanov* sau *Ștefănescu* între 1834—1843. Intre 1843—48 profesor suplent de *retorică, pastorală* și *istoria cu Geografia Patriei*. Tot atunci călugărit, ierodiacon, inspector al Seminariului între 1848-1851, student la Kiew, unde a luat titlul de magistru în teologie. La 3 Noembrie 1851 titular de *teologia dogmatică, scripturistică, ermeneutică*. La 5 Martie 1856 rector la Seminariul din Huși. Arhimandrit în 1856; locuitor al episcopiei din Huși în 1861; arhieru locuitor al episcopiei Dunării-de-jos în 1864; episcop titular în 1865; episcop de Roman în 1879. În 1870 ales membru al Academiei.

Principale publicațiuni: Grigorie Țamblac, Buc. 1884; — Dionisie Episcopul Buzăului; — Antim Ivioreanu, 1888; Memoriu asupra stării preoților în România și pozițiunea lor, 1888; — Papismul și starea actuală a Bisericii Ortodoxe 1883; — Introducere în sfintele cărți ale vechiului și noului Așezământ Iași 1860; — Despre cinstirea și închinarea icoanelor în biserica română 1890; — Lipovenismul 1871; Biserica ortodoxă în luptă cu protestantismul în secolul XVII, 1890; Cronica Hușilor 1869; — Cronica Romanului 1874—75.

(I. Kalinderu, *Discurs de recepțiune la Academie despre Melchisedec*. Buc. 1894; — *Buletinul Oficial* din 1844; — *Dosar Sem. Veniamin* No. 16 pag. 14; — *Dosar Sem. Veniamin* No. 2, pag. 13).

Merișanu August, profesor suplinitor de *limba germană* între 2 Octom-

brie 1893 și 1 Decembrie 1894. (Registrelle Ministerului).

Miron Dionisie, a supliniit pe P. Rășcanu în 1875. (*Dos. Min. Culte* 284 din 1875).

Mitescu Ilie, maestru suplinitor de *gimnastică* (Registrelle Ministerului) de la 1 Octombrie 1893 până la 1 Septembrie 1894. Acum la gimnaziul Ștefan cel Mare.

Moisiu Inochentie fost numit în 1856 profesor de *introducere în științele teologice, introducere în sfintele cărți și omiletică*. (*Dos. Sem. No. 2* pag. 209 anul 1860). A fost Episcop de Roman între 1892—1894. (*Dos. Minist. Culte* No. 505 din 1861).

Munteanu Petru, profesor în 1892 de *morală și pastorală*. (*Dos. Min. Culte* No. 20-a din 1892).

Nasiovici profesor de *latină*, între cei aduși de Suhopan, între 1839—1842.

Nichifor, (vezi *Iliescu*).

Nicolau Climent. Il aflăm cu titlurile de *Ieromonah, ierodiacon, arhimandrit*. A funcționat ca profesor în 1853—59(?) A plecat apoi în streinătate și întorcându-se în 1860 a fost numit profesor provizoriu de *drept canonic și limba elenă* cu 4.000 lei pe an. (*Dos. Sem. No. 2* pag. 210). A mai predat: *latina, teologia morală, pastorală, dogmatică*, a fost în mai multe rânduri director între 1863—70. A încetat de a mai funcționa ca profesor la 19 Ianuarie 1871, când a atentat la viața Mitropolitului Calinic Miclescu. A fost judecat de jurați și osândit la doi ani închisoare.

Principale publicațiuni:

Prințul, revistă săptămânală Iași. Ecclesia, rev. săptăm. Buc. 1864. Preotu foaie bisericească Iași.

Nicolau Teodor a supliniit catedra de *științe naturale* în 1889 și 1890. (*Dos. Min. Culte* No. 125 din 1889)

- Nișescu Veniamin Arhimandrit, a fost profesor de *muzica bisericească* dela 1 Ianuar 1902 până la 12 Februarie 1904, când a decedat. (Registrelle Ministerului).
- Olărescu Grigorie, *latina* 1839—1840.
- Palade Vasile, a fost profesor de *matematică* între 1863—1868 (Februarie) când a trecut la liceul din Iași. A fost Administrator al Casei Școalelor, Secretar general al Ministerului Instrucțiunii. Azie pensionar.
- Pârvu Ion, profesor suplinitor de *muzica vocală* în 1855—56.
- Pastia G. Dr. a suplinat catedra d-rului Rateu în 1886.
- Paul Ioan, a fost profesor suplinitor de pedagogie, filozofie și practica pedagogică dela 1 Octombrie 1893 până la 1 Septembrie 1895. (Registrelle Ministerului.) Acum e la liceul Internat. Publicațiuni: Carte de citire (în colaborație cu M. Pompilia); Țăranul Român și cel Ungur.
- Petrino Alexandru, serdar, profesor de *muzică vocală* «după noua sistemă europeană» dela 1844 până la 1854. (*Dos. Sem. Veniamin* No. 2, pag. 12; *Idem* No. 16 pag. 46.)
- Policarp. Îl găsim cu titlul de *Ierodiacon*. Numit în 1854, diacon în locul lui Atanasie și *bibliotecar*. (*Dos. Sem.* No. 2 pag. 20.) A fost și profesor de *chronologie* și *geografie* (când?)
- Pop Vasile D-r, . . . a fost profesor în 1820—22. Publicațiuni: Disertație despre tipografiile românești Sibiu 1838.
- Popescu Erbicieni I. C., licențiat în Tdologie, este profesor, suplinitor de *limba germană* dela 1 Septembrie 1901. A mai suplinat *dreptul bisericesc* de la 1 Aprilie 1901 până la finele anului școlar. Publicațiuni: Despre Botez. 1894. (Registrelle Ministerului.)
- Popescu Ien a fost profesor în 1899 și 1900.
- Popescu Mușata Ion, este profesor de *limba elenă* dela 13 Septembrie 1899 (Registrelle Ministerului.)
- Popescu Pericle, licențiat în litere, este profesor de română și latină dela 1 Septembrie 1902. (Registrelle Ministerului.) Publicațiuni: Inainte cu două sute de ani, 1894; — literatura istorică la Români pe anii 1892—93. 1895. (traduceri din germană).
- Popescu Vasile a fost profesor de științele fizico-chimice și naturale în 1893. Este profesor dela 1 Aprilie 1894 (Registrelle Ministerului.)
- Popovici Vasile Dascălul, a fost profesor între 1812 și 1827, a murit în 1827.
- Porfirogenitul Căminar, a fost profesor de *limba elenă* în 1842—43.
- Praja Constantin, este profesor de istorie și geografie dela 1 Septembrie 1894 (Registrelle Ministerului.)
- Pralea, autorul Psaltirei versificate, (citat de Erbiceanu, *op. cit.* pg. 132)
- Proca Ghedeon Arhimandrit, profesor de *științe religioase*.
- Proca Vasile, profesor de *literatura latină* în 1863—1891 (*Dos. Mitrop. Mold.* No. 2.204 vol. 1 pag. 31.)
- Procopovici, a fost profesor de *exegeză* și de *limba ebraică* în 1841.
- Rădeanu Melchisedec, preot, a fost profesor suplinitor de *științele catetice*, cursul inferior în anii 69—70 și 70—71. (*Dos. Mitrop. Moldovei* No. 2204 vol. I pag. 493, 503).
- Răileanu Varlaam Arhimandrit, a fost numit profesor la 29 Aprilie 1885 (*Dos. Mitrop. Mold.* 2.204 vol. III, pag. 12—13.) În 1887, după plecarea lui C. Erbiceanu trece la cursul superior în locul acestuia. (*Dos. Mitrop. Mold.* 2.204, vol. III 104). A fost profesor dela 1 Oct. 1893 12 Maiu 1899, când a decedat. A fost și director (Registr. Minist.)

Rășcanu Petre, licențiat în litere, a fost profesor titular de *istorie universală și istorie bisericească* dela 18 Martie 1872 până la 20 Septembrie 1875; apoi dela 1 Aprilie 1876 până la 31 Octombrie 1889. De aci a trecut la Facultatea de litere din Iași. (Registrelle Ministerului. Dos. Mitrop. Mold. 2.204 vol. III, 200). Principale publicațiuni: *Lefile și veniturile boerilor Moldovei* în 1776, Iași 1887; — *Curs de istorie pentru liceul superior; istoria orientală, a Grecilor, a Românilor, a evului mediu, modernă contemporană* în 1890 — 1902; — *Școalele secundare* în 1895—96.

Rateu Vasile D-r, a fost profesor de *medicină populară și igienă* dela 6 Octombrie 1876 până la 1893.

Roiu N. a fost profesor supleant de *limba elenă* în 1858.

Romănescu Filoteiu Arhimandrit, a fost numit profesor în. . . (1876?) și a demisionat în 1885 Aprilie. A predat *istoria vechiului și noului Testament, istoria bisericească, confesiunea ortodoxă*. A fost director. (Dos. Mitrop. Mold., 2.204 vol. III, pg. 12—13. Dos. Minist. Culte No. 20 din 1885.

Sandovici Gheorghe, elev în seminaru în clasa I, în 1842—43, diacon în 1851, vremelnicește paradositor de *psaltichie și cântări* la strună cu 1.200 lei pe an; profesor de *explicarea noului Testament*, până în 1854. . . ? In 1856 catihet al ținutului Iași în locul lui Ion Bobulescu (Dos. Sem. No. 2 pg. 66; Dos. Sem. No. 16, pg. 14; Dos. Sem. No. 2 pg. 7.)

Sanfirescu, Doctor, a fost profesor suplinitor de *medicină populară și igienă* în 1882—83. (Dos. Minist. Culte No. 20 din 1883 raportul direcțiunei).

Savin Pavel Economu. Profesor suplinitor de *istorie* dela 22 August

1896. Azi, și *director* (Registrelle Ministerului.)

Scobai George, licențiat în litere, profesor suplinitor de *latină* dela 15 Octombrie 1893 la 1 Octombrie 1894. Acum la Gimnaziul «Alexandru cel Bun». (Registrelle Ministerului). Publicațiuni: Carte de citire.

Scriban August, a învățat la Petersburg, unde a căpătat titlul de «*candidat de legi*»; s'a numit profesor în Octombrie 1858 de *retorică, fizică, geometrie și agronomie* (Dos. Sem Veniamin No. 2 pg. 121). Il aflăm în lista din 1860, (același dosar. pg. 209). A funcționat până în 1892. . . ? In Septembrie 1872 a fost pus în disponibilitate. (Dos. Mitrop. Mold. 2.204, vol. I, 559). A predat încă: *morală, pastorală, liturgică*, (Dos. Mitrop. 2.204, vol. II, pg. 521). *literatura, limba română, filosofia*. . . ? *literatura bisericească și retorică* (Dos. Mitrop. Mol. No. 2.204. vol. I, pag. 31).

Scriban Filaret Arhiereu, (1811—Martie 1873) a învățat la Academia Mihăileană, apoi a fost profesor tot acolo. In 1839 a plecat la Kiev, unde s'a și călugărit în 1841 (mirenește *Vasile Popescu Scriban*). La 1842 s'a întors cu titlu de «*magister sacrosanctis theologiae humaniorumque litterarum*». La 20 Sept. 1842, rector și profesor la Seminaru; la 21 Iunie 1843 egumen al Mănăst. Socola. In 1843 arhimandrit; în 1852 arhiereu cu titlu de Stavropoleos. In 1857 deputat în divanul ad-hoc. In 1860 a părăsit rectoratul. A fost profesor la facultatea teologică, membru în comisia documentelor mănăstirești. In 1864 la pensie. La Seminaru a predat: *teologia dogmatică, dreptul canonic, morală, ermineutica, istoria patriei, retorică, omiletică, pastorală, arheologia*.

Principale publicațiuni: Catihisis, 1846; Istoria sfântă, 1847; Morala creștină, 1855; Ermineutica, 1856; Istoria bisericească, 1851; Mărturisirea ortodoxă a lui Petru Movilă, 1874. (C. Erbiceanu, *Viața, ativitatea și scrierile P. S. Filaret Scriban în Biserica Ortodoxă Română*, An. XV, pg. 385, 481, 601, 693; *Catalogul Bibliotecii Academiei*.)

Scriban Gavriil, îl aflăm cu numele *Iereul Gavriil Scriban* sau numai *Iereul Gavriil*. A fost profesor de cântări bisericești și de tipic numit în 1847, decedat în 1851. (*Dos. Seminariului «Veniamin»* No. 2 din 1851 pag. 6; *Dos. Sem. Veniamin* No. 45 pag. 32; Erbiceanu, *Istoria sem. Veniamin*, pag. 89).

Scriban Neofit (1808—1885) s'a călugărit la 19 ani, a urmat apoi la Academia Mihăileană și la Sf. Sava în București; în 1843 a deschis școală de călugări în mănăstirea Neamțului; în 1846, director al școlii din Trei-Ierarhi [la Iași și superior al bisericii Sf. Vasile; în 1848, profesor la Socola până la 1862: *istoria universală și a patriei, limba elenă, retorica, filozofia*. Arhimandrit în 1851, deputat în divanul ad-hoc în 1857 și unul din fruntașii mișcării pentru unire, arhiepiscop în 1861 și rector al seminariului; locotenent de episcop la Argeș în 1862, membru în consiliul superior de instrucțiune. Principale publicațiuni: *Catehis*, Iași 1838; *Urziri istorice sau curs metodic de istorie*, Iași 1851; *Clerul român în fața art. 46 din Convențiune*, Iași 1860; *Metodă pentru studiul limbei elene*, Iași 1861; *Apărarea drepturilor și adevărul față cu episcopii necanonici*, Iași 1866; *Răsturnarea ultimei rătăcirii a episcopatului necanonic* 1867; *Unirea și neunirea Românilor...*;

Foloasele unirii...; Unirea Românilor...; Scurtă istorisire a Mitropolii Moldovei și dovedirea autocefalei Mitropoliei Moldovei...; Necesitatea clerului în societate, 1859.

(C. Erbiceanu, *Viața lui Neopit Scriban în Biserica Ortodoxă Română*, an. XII, 321, 401; Iareu, *Bibliografie*).

Scriban Teoctist (1825—1890), mirean *Hristofor Bogatu* zis *Scriban*, a învățat în școala Trei Ierarhi din Iași, în Academia Mihăileană, în Seminariul de la Socola, în Rusia la Kiev. În 1851, întorcându-se cu titlul de candidat în teologie, e numit profesor la Seminariul «Veniamin» și rămâne până la 1857. A predat: *istoria bisericească și a patriei, geografia veche și nouă, arheologia biblică, istoria vechiului și noului Testament, elocuența*. În 1857 se duce la Ismail, devenind arhimandrit, acolo înființează un Seminarium, unde funcționează ca inspector și profesor până în 1864. Mai târziu fu profesor și director al Seminariului din București. În 1872 își regulează drepturile la pensie și stă retras în Basarabia până în 1878. Între 1884 și 29 Noemvrie 1885 fu director al Seminariului «Veniamin».

Principale publicațiuni: *Sfințita istorie a noului Testament*, 1854; *Omiletica*, Iași 1856; *Omiletica sau știința literaturii bisericești*, Iași 1858; *Cuvinte bisericești*, Iași 1869.

(C. Erbiceanu, *Note asupra vieții și activității lui T. Scriban în Biserica Ortodoxă Română*, an. XIII, 1889—90 pag. 699; *Dos. Sem. Veniamin*, No. 2, pag. 7; *Idem* pag. 66).

Sfețescu Petru a predat *muzica vocală* de la 1864 Sept. până la 1894. (*Dosar. Mitrop. Moldovei* No. 2.204,

vol. II, pag. 221; *Idem*, vol. I, pag. 31).

Soroceanu Grigore, profesor de *matematica* între 1861—63.

Spacovici Teodor, fiind elev intern, a predat gratuit *muzica vocală* între 1858—1860. (Dos. Sem. No. 2, pag. 210).

Stahi C., profesor de *desemn și calligrafie* în 1869—70.

Ștefănescu I. (vezi *Flor*).

Ștefănescu M. (vezi *Melchisedec*).

Știhi T. Dr. a fost suplinitor al d-rului Răteu în 1894.

Știubeiu C... a fost profesor de *muzică vocală* între 1861—1863 (Relații de la Direcția Seminarului).

Stroian Dimitrie, profesor suplinitor de *matematică* în 1868—69, după plecarea lui V. Pallade. (Dos. *Mitrop. Mold.* No. 2.204, vol. I, pag. 194.)

Stoica Dimitrie, a fost profesor în 1840 (?). Pe ziua de 1 Octombrie e numit profesor de *latină* la Seminarul în locul vacant. Funcționa atunci și la Academie. (Dos. Sem. No. 2 pag. 24). La 1860 era încă profesor la Seminarul (Dos. Sem. No. 2 pag. 209).

Suhopan Vladimir, Arhimandrit *Irinopoleos*. A fost profesor de *filozofie* în 1839—42.

Suiuci Ion, (cf. la *Graur*).

Teodorescu Andreiu, prof. de *aritmetică* 1834—1842.

Teodorescu Constantin Economu, a fost profesor între 1811—1841.

Teodorescu Constantin, a studiat la Socola, terminând în Iunie 1858. În același an a fost numit suplent la Seminarul de *istoria universală pe scurt și de istoria patriei* (Dos. No. 2 din Arhiva Seminarului «*Acta amplexurilor*» pag. 121). În Decembrie 1858 a fost recomandat pentru a fi numit profesor de *matematică, logică și retorică* la Seminarul din Mănăstirea Neamțu-

lui. (Dos. No. 2 din Arhiva Seminarului pg. 144.) Se vede că nu s'a dus. Il aflăm în 1860 (Dos. Sem. No. 2, pg. 209.)

Teodorescu Isaia a învățat la Seminarul «Veniamin», a fost profesor de multe ori, cu întreruperi la acest Seminarul. Între 1836—40 suplent de *latină* și pedagog; între 1843—44 profesor de *istoria biblică, omiletică și mărturisirea ortodoxă*; în 1851 profesor de *istorie*. În Oct. 1858 numit profesor de *istoria bisericească și tâlcuirea noului Așezământ*. A fost profesor și la Seminarul din Mănăstirea Neamțu. La 24 Aprilie 1864 a fost iar numit profesor la Seminarul Veniamin de *teologia dogmatică*. A fost și director. (Dosar. *Mitrop. Mold.* vol. I pag. 11, 54; — *Dosar. Sem. Veniamin*, No. 2 pag. 121; — *Buletin Oficial* din Sept. 1844).

Teodorescu Nicolae a fost profesor în 1900 de *lucru manual* (Dos. *Minist. Culte* No. 50 din 1900).

Tomida Mihail a fost suplinitor al d-lui Răteu în 1894.

Tomozi . . . a fost suplent al Protosinghelui Ieremia în 1854—55.

Varlaam, (vezi *Răileanu*).

Văleu Gheorghe Dascălul, a fost profesor în 1812.

Vărnab Constantin Aga dr. a fost profesor de *medicină populară* în 1842. Il găsim și în 1844 (*Buletinul Oficial* pe 1844 Septembrie) destituit în 1845 Iunie 30.

Velini Anton Comis, doctor în filosofie, profesor dela 1839 a profesat: *logica, psihologia, istoria filozofiei și istoria pragmatică* (1844). Mai târziu: *teologia morală, arheologia, matematica*. Demisionază la 3 Octombrie 1854. Fusesese profesor «departamental» înainte de a fi Seminarul.

A publicat: *Metodica și pedago-*

gia, Iași 1860. (*Dosar. Sem. Veniamin* No. 2 pag. 28, 12; — Iarcu *Bibliografia*).

Veniamin Ieromanah (Popescu?) a fost profesor de *latină* din 1839 până în 1843.

Vicol Isaia, a învățat în Seminarium. Eră călugăr în 1843, *Ieromanah* și elev în Seminarium în clasa V. A fost numit apoi (când?) Duhovnic al Seminariumului. În 1851 este numit profesor suplent de *istoria sfântă, gramatica și tipic* cu leafă de 1.200 lei pe an. Mai târziu figurează ca *spiritual* și *liturghisitor* și ca profesor de *geografia*

veche și nouă și de istoria vechiului Testament. Il întâlnim până la 1860. Capătă titlul călugăresc de *protosinchel*; apoi *arhieru* și *episcop*?

Vida Ghermano Arhimandrit, a fost numit profesor în Seminarium în anul 1843 și a funcționat până în 1851. A predat limba *elenă și latină*. În 1842 a tipărit o *Psaltire*. A murit în . . . și a lăsat prin testament o sumă de . . . Seminariumului pentru a se tipări cărți didactice. (*Dosar. Seminariumului*).

Voiacee Scarlat a fost profesor de *latină și de română* în 1868—69.

ANEXA No. 88.

Corpul didactic al Seminariumului «Veniamin» dela 1843 până în 1904 cum s'a aflat grupat în acte oficiale.

1843 Aprilie.

1. Arh. Filaret Scriban.
2. Lupu Ioan.
3. Dr. Aga Costache Vârnav.
4. Ion Maior.
5. Dimitrie Lăzărescu.
6. Leon Filipescu.
7. Constantin Facaș.

(*Dos. Sem. „Veniamin”* No. 16 pg. 14.)

1843 Iunie 17.

1. Arh. F. Scriban.
2. Aga Dr. D. Vârnav.
3. Paharnicul Enache.
4. Serd. Dr. A. Velini.
5. Ieromonahul Isaia.
6. C. Facaș.
7. Cliricul C. Buțureanu.
8. Preotul Ioan Lupu.
9. Cliricul M. Ștefănescu.

(„Reglementul seminariei Veniamine” Ms. f. n. la Academie).

1844 Septembrie, Decembrie.

1. Arh. Filaret Scriban.
2. Ieromonah Ieremia Dârțu
3. Ierodiacon Melchisedec
4. Ieromonah Isaia Teodorescu
5. Arhim. Ghermano Vida
6. Dr. Aga Costache Vârnav.
7. Dr. Comis Anton Velini.
8. Constantin Facaș.
9. Constantin Buțureanu.
10. Constantin Grigoriu.
11. Clucerul Ioan Lupu.

(„Buletinul Oficial” supliment, Iași 1844, Sept' 21. Idem pg. 40.)

1845 Decembrie.

1. Arh. Filaret Scriban.
2. Arh. Ghermano.
3. Dr. Comis Anton Velini.
4. Ieromonah Isaia (suplent).
5. Ieromonah Ieremia.
6. Ierodiac Melchisedec (suplent).

7. Serdarul A. Petrino.
8. Constantin Fațaș (suplent).
9. Mihail Albotescu (suplent).
10. Constantin Grigoriu (suplent).
11. Clucerul Lupu Ioan.

(Dos. Sem. Veniamin No. 16 pg. 46).

1846 Decembrie.

1. Arh. Filaret Scriban.
2. Arh. Ghermano.
3. Dr. Comis. A. Velini.
4. Constantin Fațaș (suplent).
5. Constantin Buțureanu (suplent).
6. C. Grigoriu (suplent).
7. Ierod. Melchisedec (suplent).
8. Serdar Alecu Petrino.
9. Ieromonah Ieremia.
10. Clucerul Lupu Ion.

(Dos. Sem. Veniamin No. 16 pg. 66.)

1850 Februarie.

1. Arh. Filaret Scriban.
2. Arh. Neofit Scriban.
3. Gavriil Scriban.
4. Isaia Teodorescu.
5. Alexandru Petrino.
6. Ghermano Vida.

(Dosarul Seminarului „Veniamin“ No. 45, intitulat „Acta examenelor clericilor.“)

1860 Septembrie.

1. Arh. Filaret Scriban.
2. Arh. Neofit Scriban.
3. August Scriban.
4. Gheorghe Erbiceanu (proviz.).
5. Gheorghe Costăchescu (prov.).
6. Ion Ștefănescu Flor (proviz.).
7. Ieronin Buțureanu.
8. Climent Nicolau (provizoriu).
9. Constantin Teodorescu.
10. Iosif Bobulescu.
11. Ion Mandinescu.
12. Dimitrie Stoica.
13. Ierodiaconul Inochentie.
14. Protosinghelul Ieremia.
15. Isaia Vicol.
16. Teodor Spacovici (suplent).

(Dos. Sem. „Veniamin“ No. 2 pg. 209.)

1864 Iulie 19

1. Arhim. Ieremia (Dârțu)
2. Arhim. Ieronim, (Buțureanu).
3. Dr. Basero
4. I. Mandinescu
5. G. Erbiceanu
6. D. Brisdu
7. Gh. Drăghici
8. A. Scriban
9. Corneliu Dubău
10. V. Paladi
11. V. Proca
12. I. Anghel
13. N. Giurgeanu
14. G. Costăchescu
15. V. Chirnischi
16. G. Drăgănescu
17. P. Sfetescu.

(Dos. Mitropoliei Mold. No. 2204 vol. 1 pag. 31)

1864 Septembrie 1.

1. Arhim. Ieremia.
2. G. Costăchescu.
3. Sc. Voiacee
4. V. Palade.
5. N. Giurgeanu.
6. Corn. Dubău.
7. Brisdou.
8. Hacquard.
9. Arhim. Isaia.
10. V. Proca.
11. G. Erbiceanu.
12. I. Mandinescu.
13. Arhim. Ieromin.
14. August Scriban.
15. B. Chirnischi.
16. G. Drăghici.
17. Dr. Basserou.

(Monitorul Oficial 1864 No. 230).

1868—69.

1. Gh. Drăghici.
2. V. Proca.
3. Petru Sfetescu.
4. Constantin Stahi
5. Dumitru Sroian.
6. Scarlat Voiacee.

7. Dr. Alex. Basero.
8. Gheorghe Costăchescu.
9. August. Scriban.
10. Gheorghe Erbiceanu.
11. Constantin Erbiceanu.
12. Vasile Chirnischi.
13. Arh. Ieronim Buțureanu.
14. Arh. Ieremia Dârțu.
14. Nicolae Giurgeanu.
16. Corneliu Dubău.
17. Vasile Galin.
28. Arhim. Climent Nicolau.

(Raportul de fine de an pe 1868—69. Dos. Mitrop. Mold. No. 2.204 vol. I pag. 290).

1871.

1. C. Erbiceanu.
2. G. Costăchescu.
3. Scarlat Voiacec.
4. Neculai Giurgeanu.
5. A. Grigoriu.
6. C. Stahi.
7. Arh. N. I. Sprânceană.
8. Gh. Erbiceanu.
9. V. Proca.
10. August Scriban.
11. V. Kirnischii.
12. Gh. Drăgici.
13. Dr. A. Fătu.
14. Petru Sfițescu.

(Dos. Minist. Culte No. 284 din 1871 compt).

1872.

1. Gheorghe Costachescu.
2. N. Giurgeanu.
3. Alexandru Grigoriu.
4. Oct. Albinetș.
5. Petru Rășcanu
6. Gh. Erbiceanu.
7. Const. Erbiceanu.
8. V. Proca.
9. V. Kirnischii.
10. Dr. Brânză.
11. Petru Sfițescu.
12. Vasile Bellissimus.

(Dosar Mio. Culte 284 din 872 Comtab.)

1873.

1. Arhim. V. Ilescu Sprânceană.
2. August Scriban.
3. Gh. Costăchescu.
4. N. Giurgeanu.
5. Oct. Albinetz.
6. Gh. Drăgici.
7. V. Bellissimus.
8. Gr. Georgiu.
9. Arh. Ironim Buțureanu.
10. Gh. Erbiceanu.
11. C. Erbiceanu.
12. V. Proca.
13. P. Rășcanu.
14. V. Kirnischii.
15. P. Sfețescu.
16. Dr. Giurgescu.

(Dosar Min. Culte No. 284 din 1873 Comptab.)

1874.

[Ca în anul trecut]

(Dos. Minist. Cultelor No. 284 din 1874).

1875.

Acelaș corp didactic ca în anul trecut, cu deosebire: Miron Dionisie în locul lui P. Rășcanu.

1876.

1. August Scriban.
2. Gheorghe Costăchescu.
3. Neculai Giurgeanu.
4. Octavie Albinetz.
5. Gheorghie Drăghici.
6. Vasilie Bellissimus.
7. Grigorie Gheorghiu.
8. Arh. Ieromin Buțureanu.
9. Gheorghie Erbiceanu.
10. Constantin Erbiceanu.
11. Vasilie Proca.
12. Petru Rășcanu.
13. Vasilie Chirnischi.
14. Petru Sfetescu.
15. D-r. Georgescu.
16. D-r. Răteu.

(Dosar Min. Cult. No. 284 din 1876.)

1877.

1. Arh. Filoteiu Romanescu.
2. August Scriban.
3. Gh. Costachescu.
4. N. Giurgeanu.
5. Oct. Albinetz.
6. V. Bellissimis
7. G. Gheorghiu
8. C. Erbiceanu.
9. Gh. Erbiceanu.
10. V. Proca.
11. P. Râșcanu.
12. V. Chernischi.
13. D-r. V. Agapi.
14. D-r. V. Răteu.
15. Petru Sfețescu.

(Dosar Min. Culte No. 284 din 1877).

1878.

Acelaș corp didactic ca în anul trecut, cu deosebire că se adaugă:
Dragomir Demetrescu.

(Dosar Min. Culte No. 284 din 1878).

1879.

Acelaș corp didactic ca în 1878.

(Dosar Min. Culte No. 284 din 1879).

1880.

Acelaș corp didactic ca în anul trecut.

(Dosar Min. Culte No. 284 din 1880.)

1881 Noembrie 20

1. Arhim. F. Romanescu.
2. Gr. I. Gheorghiu.
3. G. Costăchescu.
4. A. Scriban.
5. D-r. Agapi.
6. G. Erbiceanu (suplinitor pentru P. Râșcanu).
7. C. Erbiceanu.
8. Drg. Demetrescu.
9. V. Chirnischi.
10. O. Albinetz.

(Dosar Minist. Cult c No. 131 din 1882.)

1882 Decembrie.

1. Arh. Filoteiu Romanescu.
2. Gheorghe Costăchescu.
3. August Scriban.
4. Nicolae Giurgianu.
5. Octav Albinetz.
6. Dr. Vas. Agapi.
7. Dr. Vas. Răteu.
8. Gr. Gheorghiu.
9. V. Bellissimus.
10. C. Erbiceanu.
11. Drg. Demetrescu.
12. V. Proca.
13. Gh. Erbiceanu.
14. P. Râșcanu.
15. V. Kirniski.
16. P. Sfețescu.

(Dos. Mitrop. Moldovei No. 2204 vol. II pag. 521.

1883.

Acelaș corp ca în anul trecut cu deosebire: D-r. Z. Samfirescu în locul D-r. Răteu.

(Dosar Min. Culte No. 284 din 1883).

1884.

1. Archim. Filoteu Românescu.
2. August Scriban.
3. Neculai Giurgeanu.
4. Gheorghe Costăchescu.
5. Dr. Vasile Agapi.
6. V. Bejan.
7. Gh. Lascar (sup. Albinetz.)
8. Grig. I. Gheorghiu.
9. Bellisimus.
10. Gh. Erbiceanu.
11. Const. Erbiceanu.
12. Petru Râșcanu.
13. Vasile Kirnischii.
14. Drag. Demetrescu.
15. Petru Sfețescu.

(Dos. Minist. Culte. No. 284 din 1884).

1885.

1. Ierod. V. Răileanu.
2. August Scriban.
3. Neculae Giurgeanu.
4. Gheorghe Costăchescu.

5. Dr. V. Răteu.
 6. Gh. Lascăr (supl. Albinetz.)
 7. Grigore I. Gheorghiu.
 8. V. Bellissimus.
 9. Gheorghe Erbiceanu.
 10. Constantin Erbiceanu.
 11. Petru Rășcan.
 12. Vasile Proca.
 13. Vasile Kirniski.
 14. Drag. Demetrescu.
 15. Petru Sfițiescu.
- (Dos. Minist. Culte. No. 284 din 1885).

1886 Iunie.

1. Ierod. V. Răileanu.
 2. O. Albinetș.
 3. N. Giurgeanu.
 4. Dr. V. Agapi.
 5. Gh. Costăchescu.
 6. Gr. I. Gheorghiu.
 7. V. Bellissimus.
 8. August Scriban.
 9. Dr. G. Pastia.
 10. C. Erbiceanu.
 11. V. Kirniski.
 12. Gh. Erbiceanu.
 13. Drag. Dimitrescu.
 14. V. Proca.
 15. P. Sfețiescu.
- (Dos. Mitrop. Moldovei No. 2204 vol. 3, pag. 90).

1886 Septembrie.

Acelaș corp didactic ca anul trecut, cu deosebire: Dr. V. Răteu e în locul lui Pastia.

(Dos. Min. Culte No. 137 din 1886)

1887.

1. Gh. Aramă.
2. August Scriban.
3. Neculae Giurgean.
4. Gheorghe Costăchescu.
5. Octav Albinetz.
7. Dr. V. Răteu.
8. Dr. V. Agapi.
9. Gr. I. Gheorghiu.
10. Vasile Bellissimus.
11. Arhim. V. Răileanu.
12. Gheorghe Erbiceanu.

13. Petru Rășcanu.
 14. Vasile Proca.
 15. Dragomir Demetrescu.
 16. Vante Kirniski.
 17. Petru Sfețiescu.
- (Dos. Minist. Culte No. 111 din 1887).

1888.

Acelaș corp didactic din anul trecut, cu deosebire: Dr. Gh. Maior e în locul lui V. Agapi.

(Dos. Min. Culte No. 119 din 1888).

1889.

Acelaș corp didactic ca în anul trecut, cu deosebire: Theodor Neculau e în locul lui Maior.

(Dosar Min. Culte No. 125 din 1889).

1890.

Acelaș corp didactic ca în 1889 cu deosebire: Arhim. Dr. Conon Arămescu Donici în locul lui P. Rășcanu.

(Dos. Min. Culte No. 439 din 1890).

1891.

1. George Aramă.
2. August Scriban.
3. Nicolai Giurgeanu.
4. Preotu D. Iordăchescu.
5. Octav Albinetz.
6. Dr. P. Răteu.
7. Vasile Popescu.
8. Grigorie I. Gheorghiu.
9. Vasile Bellisimus.
10. Arhim V. Raileanu.
11. George Erbiceanu.
12. George Costăchescu.
13. Dragomir Demetrescu.
14. Vespasian G. Erbiceanu.
15. Petru Sfețiescu.
16. Vasile Kirniski.

(Dosar. Min. Culte No. 460 din 1891)

1892.

1. George Aramă.
2. Nicolai Giurgianu.
3. Preotu D. Iordăchescu.

4. Octav Albinetz.
5. Dr. V. Răteu.
6. Petru Munteanu.
7. Vasile Popescu.
8. Grigorie I. Gheorghiu.
9. Vasile Bellissimus.
10. Arhim V. Răileanu.
11. George Erbiceanu.
12. George Costăchescu.
13. Arhim Conon. Ar. Donici.
14. Constantin Chiricescu.
15. Vespasian G. Erbiceanu.
16. Petru Sfețiescu.

(Dos. Min. Culte No. 20 A. din 1892).

1893.

1. Arhim. V. Răileanu.
2. Dr. Constantin Chiricescu.
3. George Aramă.
4. Gheorghe Erbiceanu.
5. Vasile Cireș.
6. August Mireșeanu.
7. Gheorghe I. Scobai.
8. Ioan Paul.
9. Theodor Crivăț.
10. Dr. Vasile Răteu.
11. Vespasian G. Erbiceanu.
12. Petru Sfețiescu.
13. Grigorie I. Gheorghiu.
14. Vasile Bellissimus.
15. Ilie I. Miteșcu.

(Dosar Min. Culte No. 54 din 1893).

1894.

Acelaș corp didactic ca în 1893 cu deosebire: în locul dr. Răteu sunt dr. Stihî, M. Tomida, suplinitori.

(Anuarul Ministerului pe 1894 pag. 80).

1895.

1. Preotul Dim. Iordăchescu
2. George G. Murnu
3. Vasile Cireș
4. Grigore Bărșeanu
5. Teodor Crivăț
6. Dr. P. Botezatu
7. George Buțoreanu
8. Constantin V. Praja

9. Dimitrie G. Boroianu
10. Arhim. V. Răileanu
11. George Aramă
12. Titus Cerne
13. Grigore I. Gheorghiu
14. Vasile Bellissimus
15. Ilie Burgehele
16. Vasile Popescu
17. Ioan Iuga

(Dosar Min. Culte No. 54 din 1893).

1896.

Acelaș corp didactic ca în anul trecut.

(Dos. Min. Culte No. 54 din 1896)

1897—98.

1. Pr. Iordăchescu.
2. G. Murnu.
3. V. Cireș.
4. Gr. Bărșan.
5. P. Savin (supl. lui C. Praja)
6. D. Boroianu.
7. Arh. Răileanu.
8. G. Aramă.
9. G. Buțoreanu
10. T. Crivăț.
11. Dr. Boteza.
12. V. Costin.
13. T. Cerne.
14. Gr. I. Gheorghiu.
15. I. Burgehele
16. I. Iuga.

(Anuarul Ministerului pe 1897—98 pag. 121.)

1898.

Acelaș corp didactic ca în anul trecut, cu deosebire că nu mai figurează Pr. C. Savin, ci titularul C. Praja.

(Dos. Min. Culte No. 77, fasc. 4, vol. III.)

1899.

1. Pr. D. Iordănescu.
2. V. Cireș.
3. Gheorghe Murnu.
4. Ion Popescu.
5. Grigore Bărșan.

6. D. Gh. Boroianu.
 7. Gh. Aramă.
 8. Gh. Buțureanu.
 9. Dr. P. Botezat.
 10. C. Praja.
 11. Gh. Gr. Gheorghiu.
 12. Vasile Popescu.
 13. Grigore Gheorghiu.
 14. Titus Cernea.
 15. Vasile Costin.
 16. Ioan Juga.
 17. Ilie Burghilea.
- (Dosar Min. Culte No. 80 fasc. 4, vol. III.)

1900.

1. Pr. D. Iordăchescu.
2. Vasile Cireș.
3. Gh. Murnu.
4. Ioan Popescu.
5. Gr. Bârsan.
6. D. Boroianu.
7. Gh. Aramă.
8. Gh. Buțureanu.
9. Const. Praja.
10. Dr. P. Botezat.
11. Gh. Gr. Gheorghiu.
12. Vasile Popescu.
13. Em. P. Bardasare.
14. Gr. I. Gheorghiu.
15. Titus Cernea.
16. Ilie Burghilea.
17. Nicolae Teodorescu.

(Dos. No. 50 A. din 1900).

1901.

Acelaș corp didactic ca în anul 1900, cu deosebire: I. Iuga în loc de N. Teodorescu.

(Dos. Min. Culte No. 50 A. din 1901).

1902—1903.

1. Ec. P. Savin (suplinitor)
2. Gh. Aramă.
3. Gh. Buțureanu.
4. V. Cireș.
5. C. Praja.
6. Pr. D. Iordăchescu.
7. I. Gotcu.
8. V. Oiaga.
9. Gh. Gr. Gheorghiu.
10. V. Popescu.
11. I. Popescu-Mușata.
12. P. Popescu.
13. N. Mazere.
14. C. Chirițescu.
15. Dr. P. Botezatu (suplinitor)
16. I. C. Popescu-Erbiceni (supl.)
17. O. Erbiceanu.
18. N. Dossios.
19. Gh. Murnu (suplinitor)
20. Em. P. Bardasare.
21. Arhim. Veniamin Nițescu.
22. Titus Cernea.
22. I. Burghilea.
24. I. Iuga.

(Anuarul Ministerului Instruc. 1902—903 p. 147.)

ANEXA No. 89.

Budgetul amănunțit al Seminarului «Veniamin»
dela 1864 până la 1903.

1864.

		<u>Lei vechi pe an</u>
Personal.	Curs inferior.	No. 1 Prof. Religie I—IV 7.200
»	»	No. 2 Latina-Română I-II 9.600
»	»	No. 3 Idem III—IV . . . 9.600
»	»	No. 4 Istorie, Geografie . 9.600
»	»	No. 5 Matematică 9.600
»	»	No. 6 Științe naturale . . 9.600
»	»	No. 7 CaligrafieDesemn . 5.000
»	»	No. 8 Franceză I—VII. . . 5.000
	Curs superior	No. 9 Teologia 12.000
»	»	No. 10 Latina-Română . . 12.000
»	»	No. 11 Elină 12.000
»	»	No. 12 Istoria 12.000
»	»	No. 13 Arheol. Ermineut . 12.000
»	»	No. 14 Elocuența biser. . . 12.000
»	»	No. 15 Filozofie 12.000
»	»	No. 16 Fiz. Chimia Agron. 12.000
»	»	No. 17 Medicina populară 12.000
»	»	No. 18 Muzică 6.000
		<hr/> 179.200
	Internat	No. 1 Rector 12.000
»	»	No. 2 Șef ped. și prof. muz. 4.500
»	»	No. 3 6 pedagogi 10.800
»	»	No. 4 1 copist. 2.400
»	»	No. 5 Econom. 4.800
»	»	No. 6 Ajutor 3.000
»	»	No. 7 Vătaf 1.200
»	»	No. 8 10 servitori 6.000
		<hr/> 44.700
		<hr/> 223.900
Material		No. 1 Nutriment 150 elevi. 60.000
»		No. 2 Spălat 4.800
»		No. 3 Iluminat. 3.600
»		No. 4 Ajutoare 5.400
»		No. 5 Cărți la elevi săraci 3.000
		<hr/> 76.800
		<hr/> 76.800
	Total general	<hr/> 300.700

1865.		1866.	
Personal	237.900	Personal	219.300
Material	83.800	Material	91.727
Total	<u>321.700</u>	Total	<u>311.027</u>

1867.

(Nu am aflat budget special al școlii).

1868.

	<u>Lei noi pe an</u>
Personal: Curs inferior, Religia	2.666,66
Latin. Rom. I și II, idem III și IV, idem Istorie și Geografie, idem Matem., idem Științe câte	4.444,44
Caligrafie, Desemn	3.259,25
Franceza	2.222,22
Curs superior: Latina, Româna	4.440,44
Idem Teolog., idem Elena, idem Istoria, Archeologia, idem Elocuța, idem Filozofia, idem Fizica idem Medicina câte	4.444,44
Muzica	2.222,22
Administrativ: Director	4.444,44
Șef Pedagog	1.666,66
Copist	1.111,11
Pedagogi repetitori ⁿ	3.999,99
Econom	1.777,77
Ajutor și vătaf	1.111,11
Pedel	444,44
Garderopar	666,66
Servitori	3.111,10
	<hr/>
Totalul personalului	90.925,79
Material:	
Nutrimnt la 150 elevi	28.726,83
Spălat	1.777,77
Iluminat	1.333,33
Ajutoare	2.000,—
	<hr/>
Totalul materialului	33.837,93
	<hr/>
Total general	124.763,72

1869.		1870.	
Personal	86.031 lei noi	Personal	75.027,—
Material	33.286 » »	Material	29.610,85
Total	119.317	Total	104.637,85

1871.		1872.	
Personal	75.027,—	Personal	69.392
Material	29.610,85	Material	31.245
Total	104.637,85	Total	100.637

1873.

Prof. ist. vech. și noul Tes., istoria bisericească, confe-	
siunea ortodoxă	2.520
Latina, Româna, Stilistică, Retorică, Predici	2.520
Istoria Generală, Istoria Română și Geografia	2.520
Matematica	2.520
Fizico-Naturale, Agricultură	2.520
Morala Creștină, Pastorală, Liturgică	2.520
Medicina Populară, Igienă	2.520
Caligrafie	1.800
Muzică	1.800
Superior : Latina	4.200
Elena	4.200
Psihologia, Logică	4.200
Istorie	4.200
Introducere în Noul și Vechiul Testament	4.200
Teol. Dogm. Morală, Past. Drept Canonic	4.200
Muzica	2.400
Director	1.440
Șef Pedagog	1.560
Econom	1.080
14 Servitori	3.100
	Totalul personalului 56.020
Material :	
Nutriment 150 elevi	27.345
Iluminat	1.200
Spălat	1.500
Remonta și Biblioteca	1.200
	Totalul materialului 31.245
	Total general 87.265

1874.		1875.	
Personal	57.700,—	Totalul personalului	57.700,—
Material	28.507,50	» materialului	28.507,50
Total general	86.207,50		86.207,50

1876.		1877.	
Totalul personalului	57.700,—	Totalul personalului . .	52.772
» materialului	21.137,50	» materialului . .	15.975
	<u>78.837,50</u>		<u>68.747</u>

1878.	
Totalul personalului	52.772
» materialului	15.975
	<u>68.747</u>

1879.		Lei noi pe an.
Personal. Prof. ist. n. și v. Test.	2.520	
Latina Rom. Stil. Retorică	2.520	
Istorie, geografie	2.520	
Matematica	2.520	
Fizico-naturale	2.520	
Morala, Păstor. Liturgica	2.520	
Med. Igienă	2.520	
Caligr.	1.332	
Muzica bis.	1.800	
(Superior). Latina	4.200	
Elina	4.200	
Psihol., Log. Morală	4.200	
Introd. în Testament vechiu și nou .	4.200	
Istorie	4.200	
Teol. dogmat.	4.200	
Muzica	2.400	
Director	440	
Șef pedagog	1.560	
Econom	600	
Servitori	1.800	52.772
Material. Nutriment	12.075	
Luminat	1.200	
Spălat	1.500	
Remonta	1.200	15.975
		<u>68.747</u>

1880—81.

Personal ca în 1879	52.772
Material. Nutriment	13.784
Luminat	1.200
Spălat	1.200
Remontă.	1.200
	<u>17.149</u>
	69.921

1881—82.		1882—83.	
Personal	52.772	Personal	52.772
Material	17.149	Material	17.146
	<u>69.921</u>		<u>69.921</u>
1883—84.		1884—85.	
Personal.	52.772	Personal	52.772
Material	17.149	Material	17.149
	<u>69.921</u>	Total	<u>69.921</u>

1885—86.

Personal Curs inferior.

	Prof. de ist. v. și n. testament	2.898
	Latina și româna	4.032
	Istorie și geografie	4.032
	Matematică	3.276
	Fizico-naturale	2.520
	Morala creștină	4.032
	Medicină	2.520
	Caligrafie și desemn.	1.931,40
	Muzica	2.340
Curs superior:	Latină	6.720
	Elină	6.720
	Psihol. logică etc.	6.090
	Introd. în vechiul și noul testament, exegetică și patrologie	4.200
	Istorie	5.992,80
	Teologia dogmatică	6.090
	Muzica	3.840
Administrativ:	Director.	600
	Șef pedagog	1.560
	Econom.	600
	Servitori	1.800
	Total personal	<u>71.794,20</u>
Material:	Nutrimen-	13.249
	Iluminat	1.200
	Spălat	1.500
	Remontă și bibl.	600
	Total material	<u>16.549</u>
	Total general	<u>88.343,20</u>

Lefurile sunt ca în anii precedenți începând de la 1880—81, însă s'a adăogat gradația

1886—87.	
Personal	57.252
Lefi	18.604
Gradații	<u>75.856</u>
Material	25.238
Total	<u>101.094</u>

1888—89.	
Personal	57.252,—
Gradații	19.560,—
Material	<u>25.238,—</u>
Total	<u>102.050,—</u>

1890—91.	
Personal	84.084,—
Material	<u>24.554,25</u>
Total	<u>108.638,25</u>

1892—93.	
Personal	76.530,—
Material	<u>28.456,—</u>
Total	<u>104.986,—</u>

1894—95.	
Personal	88.436,—
Material	<u>52.311,—</u>
Total	<u>140.747,—</u>

1896—97.	
Personal	87.104,—
Material	<u>56.260,—</u>
Total	<u>143.364,—</u>

1898—99.	
Personal	87.830,—
Material	<u>56.518,—</u>
Total	<u>144.348,—</u>

1887—88.	
Personal	57.252
Lefi	18.604
Gradații	<u>25.238</u>
Material	101.094
Total	<u>101.094</u>

1889—90.	
Personal	77.316,—
Material	<u>21.194,—</u>
Total	<u>98.510,—</u>

1891—92.	
Personal	81.411,20
Material	<u>24.383,75</u>
Total	<u>105.794,95</u>

1893—94.	
Personal	77.672,—
Material	<u>29.356,—</u>
Total	<u>107.028,—</u>

1895—96.	
Personal	86.556,—
Material	<u>54.467,—</u>
Total	<u>141.023,—</u>

1897—98.	
Personal	86.654,—
Material	<u>56.518,—</u>
Total	<u>143.172,—</u>

1899—900.	
Personal	89.540,—
Material	<u>56.518,—</u>
Total	<u>146.058,—</u>

1900—1901.

Personal	91.938,—
Material	48.527,—
Total	<u>140.465,—</u>

1901—1902.

4 profesori (latina, română, istoria bisericeii, istoria, geografia) (cu un termen de gradații) a 364	17.472
Retorica bisericească cu gradații a 460	5.620
Filozofie și pedagogie idem 450, diurni 130	6.582
7 profesori cu 322	27.048
Desemn și Caligrafie (cu gradații)	3.144
Muzica bisericească idem	2.652
Gimnastică idem	1.920
Muzica vocală	2.304
Lucru manual	2.196
Administrativ. Director	2.724
Pedagog-șef și secretar	1.140
3 pedagogi	2.088
Econom	804
Bucătar	696
Diurnele personalului de serviciu	3.600

Total personal 79.880

Material Nutrimenț a 202 elevi interni din cari 190 bur-	
sieri și 12 solvenți pe 300 zile, din cari 100	
a 60 bani pe zi și 102 a 50 bani	33.300
Idem a 14 persoane interne pe 365 zile din	
care 6 a 60 bani și 13 a 50 bani pe zi	3.687
Spălatul rufelor	2.000
Iluminat și cheltueli extraordinare	2.000
Biblioteca și remontă	400
Mici reparațiuni și cheltueli mărunte	300
Material și instrumente pentru lucru manual	200

Total material 41.887

Total general 121.767.

1902—1903.

Personal	87.334,—
Material	58.538,—
Total	<u>145.872,—</u>

1903—1904.

Personal	91.704,—
Material	55.253,—
Total	<u>146.957,—</u>

ANEXA No. 90.

Statistica absolvenților Seminarului Veniamin dela 1842-- 43
pâna la 1902 — 1903.

(După tabloul comunicat pe Direcțiunea Seminarului).

Anii	Cu 4 clase	Cu 5 clase	Cu 6 clase	Cu 7 clase	Cu 8 clase
1842—43	6	11	—	—	—
1843—44	2	2	—	—	—
1844—45	—	9	—	—	—
1845—46	6	1	—	—	—
1846—47	9	6	—	—	—
1847—48	—	—	—	—	—
1848—49	—	—	—
1849—50	—	—	—
1850—51	—	—	—
1851—52	5	4	—	—	— (1)
1852—53	3	—	2	—	— (2)
1853—54	5	—	—	2	— (3)
1854—55	8	—	—	—	5 (4)
1855—56	14	—	—	2	3
1856—57	32	—	—	—	—
1857—58	37	—	—	—	4
1858—59	47	—	—	3	—
1859—60	43	—	—	5	7
1860--61	7	—	—	7	—
1861—62	1	—	—	17	—
1862—63	3	—	—	18	—
1863—64	11	—	—	8	—
1864—65	17	—	—	11	—
1865—66	16	—	—	10	—
1866—67	7	—	—	2	—
1867—68	6	—	—	4	—
1868—69	18	—	—	5	—
1869—70	13	—	—	10	—
1870—71	27	—	—	10	—
1871—72	26	—	—	19	—
1872—73	33	—	—	4	—

(1) V. A. Urechiă, *Istoria Școalelor*, III, 107 zice că au eșit în acest an 75 absolvenți cu 4 clase.

(2) Tot acolo găsim pentru acest an, că au eșit 169 absolvenți cu 4 clase.

(3) Tot acolo găsim pentru acest an, 69 absolvenți.

(4) Tot acolo găsim pentru acest an, 24 absolvenți.

Anii	Cu 4 clase	Cu 5 clase	Cu 6 clase	Cu 7 clase	Cu 8 clase
1873--74	45	—	—	6	—
1874--75	51	—	—	6	—
1875--76	29	—	—	5	—
1876--77	22	—	—	4	—
1877--78	25	—	—	13	—
1878--79	24	—	—	12	—
1879--80	28	—	—	7	—
1880--81	39	—	—	17	—
1881--82	32	—	—	8	—
1882--83	20	—	—	12	—
1883--84	18	—	—	11	—
1884--85	6	—	—	13	—
1885--86	11	—	—	17	—
1886--87	6	—	—	19	—
1887--88	4	—	—	18	—
1888--89	3	—	—	21	—
1889--90	2	—	—	14	—
1890--91	—	—	—	11	—
1891--92	12	—	—	10	—
1892--93	7	—	—	29	—
1893--94	—	—	—	—	— (1)
1894--95	—	—	—	—	8
1895--96	—	—	—	—	18
1896--97	—	—	—	—	33
1897--98	—	—	—	—	30
1898--99	—	—	—	—	26
1899--900	—	—	—	—	41
1900--901	—	—	—	—	27
1901--902	—	—	—	—	—
1902--903	—	—	—	42	— (2)
1903--904	—	—	—	39	—

(1) Făcându-se opt clase obligatorii, nu es absolvenți.

(2) Se fac 7 clase obligatorii.

ANEXA

Tablou de cheltuelile făcute pentru Seminarul

(Lucrat de biurul statistic)

NATURA CHELTUELILOR	C H E L T U E L I											
	1890-91		1891-92		1892-93		1893-94		1894-95		1895-96	
	LEI	B.	LEI	B.	LEI	B.	LEI	B.	LEI	B.	LEI	B.
Personal	81.584	—	94.659	45	71.888	30	72.446	—	77.869	28	78.630	—
Nutriment	18.276	50	23.949	55	22.027	20	23.009	40	29.453	80	36.070	20
Spălatul rufelor	2.400	—	3.024	—	2.400	—	2.800	—	2.000	—	2.000	—
Iluminat și extraordinar	1.200	—	1.430	—	1.200	—	1.400	—	2.000	—	2.000	—
Biblioteca și remontă	600	—	700	—	700	—	1.100	—	1.000	—	1.000	—
Îmbăiatul elevilor	—	—	—	—	—	—	—	—	2.000	—	2.000	—
Mici reparații și mărunte	—	—	—	—	200	—	300	—	300	—	300	—
Îmbrăcămintea elevilor	—	—	—	—	—	—	—	—	3.000	—	3.000	—
Cărți pentru elevi	—	—	—	—	—	—	—	—	3.900	—	3.900	—
Material pentru lucru manual	—	—	—	—	—	—	—	—	1.000	—	1.000	—
Mobilier	—	—	100	—	225	—	—	—	—	—	—	—
Medicamente	383	24	2.253	10	265	75	1.571	07	443	52	909	10
Deșertarea latrinelor	350	—	—	—	255	—	90	—	—	—	—	—
Taxa pentru apă	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Repararea localului	500	—	1.400	—	675	—	—	—	—	—	—	—
Lemne pentru foc	3.795	—	3.795	—	3.247	20	3.062	40	4.320	—	2.440	25
Cărți pentru premii	84	—	168	—	84	—	—	—	84	—	—	—
Indemnitate de chirie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Clădirea localului	244.773	35	128.416	78	149.686	58	176.408	63	—	—	18.081	02
Chiria localului	—	—	7.900	—	6,840	—	11.000	—	12.000	—	—	—
Mutatul Seminarului	—	—	—	—	—	—	375	—	—	—	—	—
Asigurarea localului	—	—	—	—	377	70	360	—	—	—	—	—

Situția școlară a Seminarului «Veniamin»

Intocmită de biroul statistic al

ANII	ÎNSCRIȘI								TOTAL	PRESENȚI LA EXAMEN								TOTAL	PROMO							
	Cl. I		Cl. II		Cl. III		Cl. IV			Cl. V		Cl. VI		Cl. VII		Cl. VIII			Cl. I		Cl. II		Cl. III		Cl. IV	
	Interni	Externi	Interni	Externi	Interni	Externi	Interni	Externi		Interni	Externi	Interni	Externi	Interni	Externi	Interni	Externi		Interni	Externi	Interni	Externi	Interni	Externi	Interni	Externi
1834—1835									59																	
1835—1836									18																	
1836—1837									6																	
1837—1838									11																	
1838—1839									19																	
1839—1840									22																	
1840—1841									21																	
1841—1842									1																	
1842—1843	27	7	11	14	11				(1) 70																	
1843—1844	35	13	12	10	10				80																	
1844—1845									80																	
1845—1846	35	17	6	9	9				76																	
1846—1847	22	25	20	9	7				83																	
1847—1848																										
1848—1849									36	26	12								(2) 74							
1849—1850									26	20	18	10							(3) 74							
1850—1851									30	12	20	13							(4) 75							
1851—1852									20	28	13	14	11						(5) 86							
1852—1853									27	13	14	10	9	7					(6) 80							
1853—1854	31	28	16	13	8	11	7		114																	
1854—1855																										
1855—1856		61	33	21		6		6	127																	
1856—1857										89	54	46	7	3	4				(7) 203							
1857—1858		140	89	54	22	7	3	4	319																	
1858—1859																										
1859—1860	2	50	24	23	26	9	57	4	15	10	7	7														
1860—1861										12	19	20	12	24	13	7			107							
1861—1862																										
1862—1863																										
1863—1864																										
1864—1865																			26	12	15	10				
1865—1866									55										21							
1866—1867																										
1867—1868																										
1868—1869									(9) 216										(10) 175							

(1) După alt tablou sunt 72

(2) Examenul de vară

(3) 74 exam. de vară. 73 exam. de iarnă

(4) 74 » » » 68 » » »

(5) 90 » » » iarnă 86 » » » vară

(6) 90 » » » 80 » » »

ANII	ÎN S C R I Ș I								TOTAL	PRESENȚI LA EXAMEN								TOTAL	PROMO							
	Cl. I		Cl. II		Cl. III		Cl. IV			Cl. V		Cl. VI		Cl. VII		Cl. VIII			Cl. I		Cl. II		Cl. III		Cl. IV	
	Interni	Externi	Interni	Externi	Interni	Externi	Interni	Externi		Interni	Externi	Interni	Externi	Interni	Externi	Interni	Externi		Interni	Externi	Interni	Externi	Interni	Externi	Interni	Externi
1869—1870										(1) 228											(2) 203					
1870—1871										(4) 223											219					
1871—1872										(6) 231											261					
1872—1873	7	10	29	40	26	17	31	10	6	6	—	6	—	4						286						
1873—1874																										
1874—1875	1	93	11	42	12	26	26	34	4	1	7	—	6							263						
1875—1876	1	81	4	55	10	43	12	25	11	4	3	1	5							255						
1876—1877																										
1877—1878																										
1878—1879																										
1879—1880										234										236						
1880—1881																										
1881—1882										212										192						
1882—1883										196										181						
1883—1884	40	1	27	11	26	9	19	6	10	12	5	10	4	7					11) 187	12) 188						
1884—1885										184										131						
1885—1886										217										130						
1886—1887	20	—	8	—	13	—	14	—	27	—	18	—	19	—					119	19	7	12	12	22		
1887—1888																										
1888—1889	20	5	11	6	17	14	22			95	19	5	10	4	12	14	22		86	15	5	9	14			
1889—1890																										
1890—1891																										
1891—1892																										
1892—1893																										
1893—1894																										
1894—1895																										
1895—1896																										
1896—1897																										
1897—1898																										
1898—1899																										
1899—1900																										
1900—1901	64	49	40	55	48	39	32	28		356	—	47	40	48	44	37	32	27	337	54	45	36	43			
1901—1902	26	54	47	42	50	42	39			300	—	52	43	37	48	39	38		282	25	52	40	30			
1902—1903	50	27	58	46	36	42	41			300	—	25	57	41	34	39	41		238	44	24	54	44			

(1) Din 228, 150 interni, 78 externi.

(2) „ 203, 148 „ 55 „

(3) Din aceștia, 15 excluși.

(4) Din 223, 148 interni și 75 externi.

(5) „ 41, 12 excluși.

(6) „ 261, 140 interni, 121 externi.

VAȚI					REPETENȚI													CORIGENȚI								TOTAL
Interni	Cl. V	Externi	Cl. VI	Cl. VII	Cl. VIII	TOT L.	Cl. I	Cl. II	Cl. III	Cl. IV	Cl. V	Cl. VI	Cl. VII	Cl. VIII	TOTAL	Cl. I	Cl. II	Cl. III	Cl. IV	Cl. V	Cl. VI	Cl. VII	Cl. VIII	TOTAL		
						118									(3) 54	10	6	2							32	
						174									(5) 41										8	
						185									(7) 60										(8) 7	
						112									22										(9) 114	
						80									111										(10) 6	
						134									47											
						133									(13) 61											
						53																				
						93									26										19	
20	18	19				92	7								7	3	2	3		2					10	
							79	4	1		1		1		7											
31	18	10				107			3	1	1				5											
24	37	52	18			156			4	17	3				24											
29	23	32	32			144			3	10	3	4			20											
36	43	27	32			173			7	5					12			1	1			1			3	
36	29	42	28			177			8	1					9											
36	31	28	41			179				2	2				4											
40	37	32	27			314	2		4	4	4				14											
42	39	38				266			2	3	3				8											
30	39	41				276		1	1		3				5											

(7) Din 60, 5 excluși.

(8) „ 7, 3 examen integral

(9) „ 114, 6 retrași din examen,

(10) 6 sunt retrași.

(11) Din 188, 4 audienți.

(12) „ 61, 6 excluși.

(13) „ 26, 8 retrași și 18 eliminați.

CUPRINSUL

	Pag.
Precuvântare	III
VIAȚA MITROPOLITULUI VENIAMIN COSTACHE.	
Biografia	3
Bibliografia lui Veniamin Costache	24
ISTORIA SEMINARIULUI „VENIAMIN“.	
I. Intemeierea Seminarului și istoria lui până la Regulamentul Organic (1803—1832).	
§ 1. <i>Intemeierea Seminarului</i>	43
a) Data fundării	43
b) Organizarea Seminarului.	47
§ 2. <i>Starea Seminarului între anii 1808—1812</i>	54
§ 3. <i>Reforma programei în 1812</i>	54
§ 4. <i>Reorganizarea din 1820</i>	55
II. Istoria Seminarului „Veniamin“ dela Regulamentul Organic până la legea din 1864.	
§ 1. <i>Principiile Regulamentului Organic</i>	57
§ 2. <i>Viața Seminarului sub privegherea lui Veniamin (1832—1842)</i>	58
a) Chestiunea financiară	58
b) Numele Seminarului	60
c) Administrația Seminarului	62
d) Profesorii și cursurile	62
e) Elevii	63
§ 3. <i>Viața Seminarului dela retragerea lui Veniamin până la reforma din 1848</i>	64
a) Situația generală și administrația	64
b) Profesorii și studiile	68
c) Elevii	73
d) Biblioteca	74
§ 4. <i>Reforma din 1848 și urmările ei</i>	76
a) Anaforaua Mitropolitului din 1847	76
b) Regulamentul din 1848.	78
c) Administrația	79
d) Profesorii și cursurile	81
e) Elevii	82
f) Candiđații și școlile din districte	82
§ 5. <i>Reforma din 1851</i>	85
a) Analiza legiurii din 1851	85

	Pag.
b) Administrația	87
c) Profesorii și cursurile	88
d) Elevii	91
e) Biblioteca	92
f) Incercări de reformă	92
§ 6. <i>Viața Seminarului dela trecerea sub Ministerul Cultelor până la 1864</i>	96
a) Desființarea Epitropiei	96
b) Administrația.	98
c) Profesorii	101
d) Elevii	102
e) Facultatea de teologie	103
f) Biblioteca	104
g) Pregătirea reformei	104

III. Istoria Seminarului „Veniamin“ sub legea din 1864.

§ 1. <i>Legea din 1864</i>	107
§ 2. <i>Regulamentul din 1867</i>	109
§ 3. <i>Programa din 1865</i>	112
§ 4. <i>Viața Seminarului între 1864—1872</i>	114
a) Administrațiunea	114
b) Profesorii	117
c) Elevii	120
d) Biblioteca	123
e) Serbări școlare	125
f) Localul	125
g) Chestiunea fermei	128
§ 5. <i>Viața Seminarului între 1872—1893</i>	128
a) Reforma programei	128
b) Situațiunea generală. Administrațiunea	131
c) Profesorii	133
d) Elevii	139
e) Biblioteca	145
f) Serbări școlare	148
g) Localul	149
h) Propuneri și proiecte de reformă	150

IV. Istoria Seminarului „Veniamin“ sub legea din 1893.

§ 1. <i>Legea din 1893</i>	153
§ 2. <i>Regulamentele din 1893</i>	154
§ 3. <i>Programa din 1893</i>	156
§ 4. <i>Viața Seminarului până la 1900</i>	158
a) Administrațiunea	158
b) Profesorii și cursurile	160
c) Elevii	160
d) Localul	164

V. Modificările din 1900—1902.

§ 1. <i>Legea din 1900 și cea din 1901</i>	165
§ 2. <i>Programa din 1902</i>	165
§ 3. <i>Regulamentele din 1901</i>	167
§ 4. <i>Viața Seminarului în acești ani</i>	168

	Pag.
VI. Ultimile măsuri cu privire la Seminarii.	
a) Modificările Regulamentelor în 1904	171
b) Chestiunea cărților didactice.	172
Incheiere.	175

Anexe.

1. Hrisovul general al școalelor dat de Domnitorul Alexandru Const. Moruzi. 24 Maiu 1803	3*
2. Hotărârea domnească pentru mutarea călugărițelor din mănăstirea Socola. 26 Iulie 1803	4*
3. Hrisovul Domnitorului Moruzi pentru întemeierea Seminarului. 1 Septembrie 1803	5*
4. Hrisovul Domnitorului Moruzi. Octombrie 1804	9*
5. Porunca domnească pentru a se ajută construirea clădirii dela Socola 1805 Ianuarie 20. Anaforaua Mitropolitului Veniamin cerând acest ajutor. 11 Ianuarie 1805	11*
6. Hrisovul lui Moruzi pentru mărirea venitului Seminarului. 3 August 1806	12*
7. Dispozițiile Regulamentului Organic despre Seminarul 1832	13*
8. Actul de angajament al unui Seminarist. 15 Decembrie 1833	13*
9. Incheierea chiriariilor țării pentru bugetul Seminarului. 31 Ianuarie 1834	14*
10. Adresa Episcopului Meletie al Romanului în privința sumelor ce trebuiau vărsate de fiecare eparhie pentru întreținerea Seminarului. 28 Septembrie 1834	15*
11. Scrisoarea Mitropolitului Veniamin către Episcopul Romanului în privința analogiei ce trebuia să dea fiecare eparhie pentru întreținerea Seminarului. 1 Octombrie 1834	16*
12. Adresa Comitetului caselor obștești către Ocârmuitorul Sfat pentru împlinirea sumelor de cari are nevoie Seminarul. 10 August 1833.	16*
13. Intervențiunea Mitropolitului Veniamin către Domnitor spre a se micșora quota-parte a Mitropoliei pentru întreținerea Seminarului 8 Iulie 1842	17*
14. Adresa obșteștii Adunări către Domnitorul Mihail Sturdza cu privire la situațiunea Seminarului și a preoților. 8 Martie 1841.	18*
15. Scrisoarea Domnitorului Mihail Sturdza către Mitropolitul Veniamin, prin care-l înștiințează că a hotărât ca Seminarul din Socola să poarte numele lui. 1 Ianuarie 1840	20*
16. Raportul Epitropiei către Sfatul Administrativ, prin care înaintează un Regulament al Seminarilor. 12 Maiu 1842	21*
17. Raportul Epitropiei Seminarului către Sfatul Administrativ, prin care propune înlocuirea rectorului Suhopan și a mai multor profesori. 9 August 1842	21*
18. Decretul Domnitorului Sturdza pentru numirea lui Alexandru Sturdza ca epitrop al Seminarului. 1 Iunie 1843	22*
19. Răspunsul de mulțumire al lui Alexandru Sturdza. 15 Iunie 1843.	23*
20. Starea Seminarului Veniamin între anii 1842—1847, descrisă de un contemporan	24*
21. Note biografice despre Alexandru Sturdza	35*
22. Extras din regulamentul Seminarului din 1843	36*
23. Programa cursurilor din Seminarul «Veniamin» în 1843	41*
24. Programa cursurilor din Seminarul în 1844	42*
25. Intemeierea și organizarea școlilor bisericești districtuale	43*
26. Orariul Seminarului «Veniamin» pe 1842—43	53*

	Pag.
27. Orariul Seminarului «Veniamin» pe 1844—45	54*
28. Plângerea rectorului Filaret Scriban către Mitropolit în privința acuzațiilor ce i se aduceau de rău voitori. 21 Iunie 1846	55*
29. Jurnalul comisiunii instituite pentru cercetarea neînțelegerilor din Seminarium. 10 Februarie 1847	56*
30. Plângerea comitetului Seminarului către Mitropolit despre nedisciplina elevilor din școală. 15 Aprilie 1847	58*
31. Model de atestat pentru candidații veniți din provincie cari reușiau la examen și se recomandau Mitropoliei. 10 Februarie 1847	59*
32. Programa celor 2 secțiuni ale cursului seminarial după reforma Mitropolitului Meletie 1848	60*
33. Regulamentul Seminarilor din 23 Ianuarie 1848	60*
34. Orariul Seminarului Veniamin pe 1848—49	61*
35. Orariul zilnic al elevilor din Seminarium. 30 Octombrie 1848	65*
36. Orariul Seminarului Veniamin pe 1849—50	65*
37. Legiuire pentru organizarea învățăturilor bisericești în Moldova. 7 Iulie 1851	66*
38. Veniturile și cheltuelile Seminarului «Veniamin» în anul 1853	68*
39. Orariul Seminarului «Veniamin» pe 1853—54	69*
40. Adresa departamentului averilor bisericești și al învățăturilor publice către Epitropia Seminarului, cu privire la neregulele constatate în Seminarium. 23 Noembrie 1853	70*
41. Testamentul Arhimandritului Ghermano Vida, fost profesor la Sem. «Veniamin». 14 Octombrie 1853	74*
42. Raport al Consiliului de miniștri către Generalul de Budberg, prin care se înaintează memoriul Ministrului de Instrucțiune publică, privitor la situațiunea Seminarului, urmat de acel memoriu, 28 Maiu 1854	75*
43. Protestul Mitropolitului contra înlocuirii rectorului Filaret Scriban. 22 Maiu 1857	80*
44. Raportul secretarului Epitropiei, către Minister, prin care se plânge că membrii Epitropiei nu vor a lucra. 14 Sept. 1859	82*
45. Memoriu despre starea Seminarului «Veniamin» făcut de comitetul acestei școli în 1859.	83*
46. Budgetul personalului Mânăstirii și Seminarului din Socola pe primul semestru al anului 1860	86*
47. Jurnalul consiliului de Miniștri pentru reorganizarea Seminarilor. 7 Septembrie 1862	89*
48. Corespondența urmată între Ministerul Cultelor și Ministerul de Interne Agricultură și Lucrări publice cu privire la înființarea de ferme pe lângă Seminarii; referatul la Consiliul de Miniștri. 1864.	90*
49. Adresa Mitropoliei Moldovei către Ministerul Cultelor, cerând destituirea Arhim. Climent din postul de director al Seminarului. 27 Octombrie 1865	93*
50. Avizul Consiliului Permanent despre programa Seminarilor. 21 Iulie 1865	93*
51. Orariul Seminarului «Veniamin» pe anul 1865—66	95*
52. Din raportul comisiunii însărcinate cu cercetarea stării bibliotecii în 1865	96*
53. Din raportul comisiunii însărcinate cu cercetarea situațiunii bibliotecii Seminarului «Veniamin» în 1865	96*
54. Încheierea Consiliului Permanent privitoare la uniforma elevilor din seminarii. 20 Martie 1868	98*
55. Din raportul Direcțiunii Seminarului către Mitropolia Moldovei pentru anul 1868—69	98*
56. Adresa Mitropoliei Moldovei către Ministerul Cultelor în privința lipsei de preoți. 24 Iunie 1870	99*

	Prg.
57. Din raportul Direcțiunii Seminarului «Veniamin» către Mitropolie pentru anul școlar 1869—70	100*
58. Adresa Mitropoliei Moldovei către Prezidentul Consiliului de Miniștri în privința suprimării câtorva catedre dela Seminarii. 29 Sept. 1871. . .	101*
59. Adresa Mitropoliei Moldovei către Prezidentul Camerei Deputaților în privința suprimării unor catedre dela Seminarii. 16 Noemvrie 1871. . .	102*
60. Din raportul Direcțiunii Seminarului «Veniamin» către Mitropolia Moldovei pentru anul 1870—71.	104*
61. Din raportul Direcțiunii Seminarului «Veniamin» către Mitropolia Moldovei pentru anul 1871—72.	105*
62. Deciziunea Ministerului de Instrucție pentru suprimarea câtorva catedre dela Seminarii 15 Septembrie 1872.	106*
63. Raportul Ministerului de Instrucție către Domniilor pentru oarecari modificări în privința catedrelor dela Seminarii. 2 Noembrie 1872.	106*
64. Petițiunea profesorilor Seminarului pentru mărirea salariilor 1872. . . .	107*
65. Propuneri pentru reorganizarea Seminarului «Veniamin» făcute de directorul Arhim. Nichifor în raportul său către Mitropolie. 22 Ianuarie 1873.	109*
66. Din raportul Arhim. Nichifor după numirea sa ca director al Seminarului. 20 Ianuarie 1873.	111*
67. Din raportul direcțiunei Seminarului «Veniamin» către Ministerul Cultelor pentru anul școlar 1872—73.	112*
68. Din raportul Direcțiunii Seminarului «Veniamin» către Mitropolie pentru anul 1873—74	114*
69. Din raportul Direcțiunii Seminarului «Veniamin» către Mitropolia Moldovei pentru anul 1874—75	116*
70. Extrase dintr'un proiect de lege pentru seminariile din 18 Noembrie 1874	117*
71. Adresa Ministerului Instrucțiunii către Mitropolia Moldovei cu privire la seminariștii de gradul II cari nu voiesc a se preoți. 13 Februarie 1876	117*
72. Raportul Delegatului Mitropoliei la examenul de fine de an al Seminarului «Veniamin». 16 August 1877.	118*
73. Adresa Ministerului de Culte către Mitropolia Moldovei, cerând părerea în privința mutării Seminarului dela Socola la Mănăstirea Neamțului 4 Iulie 1881	119*
74. Din raportul Direcțiunii Seminarului către Mitropolia Moldovei pentru anul 1881—82	120*
75. Din raportul da fine de an adresat Mitropoliei de către direcțiunea Seminarului pentru 1882—83	121*
76. Raportul Delegaților Mitropoliei la examenul pentru finele anului 1882—83	122*
77. Propunerile Episcopului Melchisedec pentru administrarea fondului lăsat de Ghermano Vida	123*
78. Din raportul inspectorului general S. Haret despre starea studiilor în Seminarium. 26 Martie 1884.	124*
79. Din raportul de fine de an al Direcțiunii Seminarului «Veniamin» pe 1883—84	125*
80. Raportul Ministrului de Instrucție pentru destituirea directorului Teoctist Scriban. 28 Noembrie 1885	126*
81. Raportul Direcțiunii Seminarului «Veniamin» către Mitropolia Moldovei, cerând aprobarea ca seminariștii să facă cuvântări în biserică. 5 Februarie 1886	128*

	Pag.
82. Adresa Mitropoliei Moldovei către Ministerul Cultelor, prin care propune a se cumpără casele fostului Domnitor Mihail Sturdza. 22 Octombrie 1886	129*
83. Extras din raportul comisiunii însărcinate cu alegerea localului pentru Seminarium. 1899	130*
84. Lista Egumenilor, Rectorilor și Directorilor Seminariumului «Veniamin» în curs de o sută de ani	130*
85. Tablou de profesorii aflați în serviciu la Seminariumul «Veniamin» în anul școlar 1903—1904 cu data primei numiri la această școală	132*
86. Budgetul sumar al Seminariumului «Veniamin» dela 1860 la 1903	133*
87. Tablou alfabetic al profesorilor ce au funcționat la Seminariumul «Veniamin» între anii 1803—1903	134*
88. Corpul didactic al Seminariumului «Veniamin» dela 1843 până în 1904 cum s'a aflat grupat în acte oficiale	146*
89. Budgetul amănunțit al Seminariumului «Veniamin» dela 1864 până la 1903	153*
90. Statistica absolvenților Seminariumului «Veniamin» dela 1842—43 până la 1902—1903.	160*
91. Tablou de cheltuelile făcute pentru Seminariumul «Veniamin» în timp dela 1890—1904 după partizi.	162*
92. Situațiunea școlară a Seminariumului «Veniamin» din Iași pe timp dela 1834—1903.	164*

PORTRETE, VEDERI, PLANURI, ETC.

1. M. S. Regele Carol.	9
2. Mitropolitul Veniamin Cosăche.	48
3. Autograful lui Veniamin din 1803	49
4. Inscricțiunea de pe piatra dela Socola.	51
5. Alexandru Costache Moruzi.	61
6. Portretul și semnătura lui Veniamin.	67
7. Vornicul Alexandru Balș.	75
8. Arhiereul Filaret Scriban	89
9. Episcopul Melchisedec.	99
10. Arhiereul Neofit Scriban.	118
11. Arhiereul Ieremia Dârțu Gălățeanu	126
12. Vederea Seminariumului dela Socola.	133
13. Schiță de plan a localului dela Socola	141
14. Arhim. Nichifor Iliescu.	143
15. Arhim. Filoteiu Romanescu.	146
16. Arhim. Varlaam Răileanu.	155
17. Casa Suțu din strada Seulescu	157
18. Actualul local al seminariumului «Veniamin»	159
19. O sală de studiu	161
20. Sala de serbări	163
21. Planul general al Seminariumului.	
22. Sala de mâncare.	
23. Planul catului de jos al localului	
24. Capela.	
25. Planul catului de sus	

